170.2023
ด174จ
จ.5

จริยธรรมของเยาวชนไทย

โดย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน

และ

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก

รายงานการวิจัยฉบับที่ 21

ของ

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภทวิชาการ

จากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา

2520

ท 123179

คุณูปการ

การวิจัย "จริยธรรมของเยาวชนไทย" เป็นผลงานที่เกิดจากการสนับสนุนและร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย ในหลายหน่วยราชการ เริ่มจากการได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทสาขาวิชาการ จากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญาในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ทุนอุดหนุนที่โครงการวิจัยนี้ได้รับจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาตินี้ มีความหมายต่อผู้วิจัยเกินกว่าการสนับสนุนทางการเงิน เพราะทุนนี้เป็นเครื่องแสดงให้นักวิจัยทั้งหลายทราบว่า ราชการไทยก็เล็งเห็นความสำคัญของการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ และได้สละเงินงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในการนี้ แม้ระเบียบราชการจะก่อให้เกิดความไม่คล่องตัวในการทำวิจัยอยู่บ้าง แต่คณะผู้วิจัยก็ได้รับคำแนะนำ และความช่วยเหลือจากฝ่ายงานคลังของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติเป็นอย่างดียิ่ง นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังระลึกถึงความกรุณาของคณะกรรมการสาขาปรัชญา อันมีนายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว เป็นประธานกรรมการ และ ดร. สวัสดิ์ ประทุมราช เป็นเลขานุการ

แหล่งดำเนินงานในการวิจัยนี้คือสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร สถาบันนี้เปรียบเสมือนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อผู้วิจัยและทุนอุดหนุนการวิจัยซึ่งเปรียบเสมือนเมล็ดพืชตกลงในผืนดินนี้ ก็สามารถแตกรากงอกงามผลิดอกออกผลเป็นงานวิจัยชิ้นนี้ขึ้น สถาบันแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านพลังน้ำใจที่ได้สนับสนุนการวิจัยนี้ และพลังอุปกรณ์และเครื่องมือรวมทั้งห้องปฏิบัติการและพาหนะที่ได้เอื้อต่องานวิจัยนี้อย่างดียิ่ง โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายของสถาบันนี้มาโดยตลอด โดยเฉพาะผู้อำนวยการ คือ ศาสตราจารย์ ดร. จรรจา สุวรรณทัต ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือและเปิดโอกาสให้งานวิจัยนี้สำเร็จด้วยดี ส่วนผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระวิพันธ์ โสนนะพันธุ์

ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางสถิติและคอมพิวเตอร์ศาสตร์ได้ช่วยแก้ปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติขั้นสูงในโครงการวิจัยนี้ จนเป็นผลสำเร็จด้วยดี ส่วนอาจารย์ องอาจ จิยะจันทน์ และคุณประพัตรา ประจนปัจจนึก ก็ได้ให้ความช่วยเหลือทางศิลปะ และการจัดห้องปฏิบัติการในโครงการวิจัยนี้

ส่วนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร ก็ได้ให้ความร่วมมือในโครงการวิจัยนี้หลายด้านคือ บัณฑิตวิทยาลัยได้ให้ความสนใจ ผ่อนผันให้ผู้วิจัยได้สอนน้อยลงในภาคเรียนที่มีงานชุก นิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีหลายสิบคนได้มีส่วนช่วยในการเก็บข้อมูลและเตรียมการขั้นต้นเกี่ยวกับข้อมูลทั้งหมด นอกจากนี้โครงการวิจัยนี้ยังได้รับความร่วมมือจากนักเรียนมัธยมสาธิตของมหาวิทยาลัยนี้เป็นอย่างดี ส่วนนิสิตปริญญาโททางจิตวิทยาสังคมคือนายสุเชษฐ ม่าเหร็ม และนายนิพนธ์ ชื่นตา ได้เป็นผู้ดำเนินการทดลองและร่วมในการสร้างแบบวัดลักษณะเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ด้วยความมุ่งมั่นในเชิงวิชาการอย่างสูง

รายงานการวิจัยนี้จะปรากฏต่อสายตาท่านผู้อ่านไม่ได้ถ้าโครงการวิจัยนี้มิได้รับความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างที่ถูกศึกษากว่าพันเจ็ดร้อยคน ซึ่งมาจากโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่ง รวมทั้งมหาวิทยาลัยอีกสองแห่ง ดังปรากฏรายชื่อในภาคผนวก ก. โรงเรียนมัธยมศึกษาที่กรุณาให้นักเรียนชายมาร่วมในการทดลอง ณ ห้องปฏิบัติการที่สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์นั้น ได้ช่วยกรุณาเป็นธุระหลายประการเกี่ยวกับนักเรียนซึ่งทะยอยกันมาร่วมการทดลองในช่วงเวลาหนึ่งเดือน คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ได้กระทำอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งโดยได้พึ่งบริการของ Bangkok Data Center Co. Ltd. และ I.B.M. ซึ่งได้รับความสะดวกจนแล้วเสร็จ

ฝ่ายเทคนิคการทดลอง และการจัดพิมพ์และทำรูปเล่มของรายงานการวิจัยนี้ได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒิ พันธุมนาวิน เป็นผู้ประสานงานให้แก่โครง

การนี้โดยตลอด นอกจากนี้ อาจารย์ชาตรี หอมวงศ์ อาจารย์พลรัตน์ ลักษณียนาวิน และคุณอรุณี บุญทิพย์ ยังเป็นกำลังสำคัญทางด้านที่กล่าวนี้เป็นอย่างยิ่ง

ผู้เขียนทั้งสองขอขอบพระคุณหน่วยงานและบุคคล ทั้งที่ได้กล่าวนามและมิได้กล่าวนามมานี้ทุกท่าน และนอกจากนี้ยังเว้นเสียมิได้ที่จะต้องขอบคุณซึ่งกันและกัน ที่ทำให้ต่างฝ่ายต่างตระหนักในความจริงของคำพังเพยโบราณที่ว่า "สองหัวดีกว่าหัวเดียว"

ดวงเดือน พันธุมนาวิน
เพ็ญแข ประจนปัจจนึก
มกราคม ๒๕๒๐

คำนำ

รายงานการวิจัยฉบับที่ ๒๑ นี้ เป็นรายงานการวิจัย เรื่อง **จริยธรรมของเยาวชนไทย** ซึ่งเป็นโครงการวิจัยโครงการหนึ่งของสถาบัน การวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติสาขาปรัชญา ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และ ๒๕๑๙ โดยที่ผู้ให้ทุนตระหนักในความสำคัญของการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ ส่วนผู้รับผิดชอบสำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จโดยสมบูรณ์ อันยังให้เกิดสาระประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ทันต่อความต้องการของสังคมในขณะนั้นนั้นก็คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน และอาจารย์เพ็ญแข ประจนปัจจนึก ตลอดจนได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ดังที่อาจารย์ผู้ดำเนินงานสองท่านได้กล่าวไว้อย่างละเอียดแล้วในหน้าคุณูปการ

อนึ่ง รายงานการวิจัย **จริยธรรมของเยาวชนไทย** ได้แล้วเสร็จตั้งแต่เดือนมกราคม ๒๕๒๐ และอาจารย์ผู้ดำเนินงานทั้งสองท่านได้จัดพิมพ์เป็นครั้งแรกในจำนวนจำกัดเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ผู้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ตลอดจนได้มอบให้แก่ห้องสมุดของทางราชการที่สำคัญบางแห่งไปแล้ว หลังจากการพิมพ์ครั้งนั้นแล้ว พบว่ายังมีหน่วยงานอื่น ๆ อีกเป็นอันมากที่แสดงความประสงค์จะได้รายงานการวิจัยเรื่องนี้อีก สถาบันเห็นคุณค่าของรายงานการวิจัยนี้ จึงได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นรายงานการวิจัยของสถาบันเล่มที่ ๒๑ ดังกล่าวแล้วข้างต้น โดยได้รับมอบจากอาจารย์ผู้ดำเนินงานทั้งสองท่านให้จัดพิมพ์รายงานนี้เป็นครั้งที่สองในรูปแบบเดิม

ในเวลาอันใกล้นี้ สถาบันคาดว่าจะได้สามารถจัดพิมพ์รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ต่อไปอีก โดยอาศัยผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมและศึกษาผลที่ได้รับนี้ให้ละเอียดยิ่งขึ้น ทั้งใคร่เรียนให้ท่านที่สนใจในการวิจัยทางด้านนี้ว่า ในขณะปัจจุบันสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ก็กำลังดำเนินการวิจัยในเรื่องที่สืบเนื่องมาจากโครงการวิจัยเรื่อง

จริยธรรมของเยาวชนไทย ต่อไปอีก จึงขอให้ท่านที่สนใจได้โปรดติดตามรายงานการวิจัยฉบับต่อ ๆ ไปของสถาบันด้วย

สถาบันรู้สึกขอบคุณในความอนุเคราะห์จากผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ทุกท่าน ความรับผิดชอบอย่างจริงจังของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน และอาจารย์เพ็ญแข ประจนปัจจนึก ผู้ดำเนินงาน และความร่วมมือจากท่านทั้งหลายยังให้เกิดผลสำเร็จในการวิจัยที่มีคุณค่ายิ่งต่อการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อการยกระดับจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยต่อไปในอนาคต ทั้งยังจะเอื้อประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพของจริยศึกษาในประเทศให้เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย.

(ศาสตราจารย์ ดร. จรรจา สุวรรณทัต)
ผู้อำนวยการ
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
(เดิม – สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก)
๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๐

รายงานผลการวิจัยฉบับย่อ
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ชื่อโครงการ จริยธรรมของเยาวชนไทย

ได้รับทุนอุดหนุนประจำปี ๒๕๑๘ และ ๒๕๑๙

เริ่มทำการวิจัยเมื่อ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

หน่วยงานที่ทำการวิจัย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หมายเลขโทรศัพท์ ๓๙๑ – ๑๔๓๐ ต่อ ๔๗, ๔๘

รายนามหัวหน้าโครงการและนักวิจัยผู้ร่วมงาน

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน หัวหน้าโครงการ

๒. อาจารย์ เพ็ญแข ประจนบัจจนึก รองหัวหน้าโครงการ

๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระวิพันธ์ โสมนะพันธุ์ ฝ่ายสถิติและคอมพิวเตอร์

๔. นายสุเชษฐ ม่าเหร็ม ฝ่ายการทดลอง

๕. นายนิพนธ์ ชื่นตา ฝ่ายการทดลอง

๖. ศาสตราจารย์ ดร. จรรจา สุวรรณทัต ผู้นิเทศโครงการ

---

(๑) ความเป็นมาของโครงการ

โครงการวิจัย "จริยธรรมของเยาวชนไทย" เริ่มจากการที่ผู้วิจัยตระหนักในภาระกิจของนักวิชาการ ที่จะต้องค้นหาความจริงตามธรรมชาติ เพื่อที่จะนำมาช่วยในการพัฒนาบุคคล อันจะเป็นทางให้เกิดการพัฒนาประเทศไปในวิถีทางของประชาธิปไตย การพัฒนาบุคคลในด้านที่สำคัญที่สุด คือการปลูกฝังให้คนเป็นพลเมืองดีของชาติ มีคุณธรรมต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม และการทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพสูงเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ ก็ด้วยการที่พลเมืองของประเทศเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว แต่การปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ประชากรของชาติ หรือการปรับปรุงระดับจริยธรรมของพลเมืองบางประเภทนั้น จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงก็ต่อเมื่อ มีข้อมูลที่เที่ยงตรงเกี่ยวกับธรรมชาติของคนไทยในหลายด้านหลายประเภท ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้น ประเทศไทยยังขาดข้อมูลอันเกิดจากการวิจัยที่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์อยู่มาก หัวหน้าโครงการจึงได้เสนอโครงการวิจัยนี้แก่คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา และได้รับการสนับสนุนด้านกำลังใจและการสนับสนุนทางการเงินอย่างดียิ่ง ทำให้สามารถดำเนินการวิจัยมหภาค อันประกอบด้วยการวิจัยสองประเภทคือ การศึกษาภาคสนาม และการวิจัยเชิงทดลองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน ทำให้ได้ผลการวิจัย ซึ่งมีทั้งความรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติทางจริยธรรมของเยาวชนไทย และความรู้ที่ชี้แนวปฏิบัติในการยกระดับจิตใจของเยาวชนไทยด้วย โครงการวิจัยมหภาคประเภทนี้ซึ่งสามารถให้ทั้งความรู้พื้นฐานและแนวปฏิบัติไปพร้อมกันนั้น เป็นของจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย นอกจากนี้โครงการวิจัยนี้ยังได้ประมวลแนวความคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยในต่างประเทศอย่างละเอียดและกว้างขวาง รวมทั้งสำรวจผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในประเทศไทยด้วย

โครงการวิจัยนี้ใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) เป็นหลัก ทั้งในการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทยในการศึกษาภาคสนาม

และในการยกระดับจิตใจของวัยรุ่นในการวิจัยเชิงทดลองด้วย นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย ยังได้สร้างแบบวัดและแบบสอบถามขึ้นหลายชิ้นที่สำคัญคือ แบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต และแบบสอบถามการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย รวมทั้งเครื่องเล่นเกมไฟฟ้าอัตโนมัติซึ่งวัดพฤติกรรมซื่อสัตย์หรือพฤติกรรมโกงได้อย่างแนบเนียน อันจะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยอื่น ๆ ในอนาคตอีกด้วย

(๒) ขอบเขตและวิธีวิจัย

เนื่องด้วยโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาบ่อเกิดและพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทยประเภทต่าง ๆ โดยแบ่งผู้ถูกศึกษาตามลักษณะทางสังคมและวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดูมากมายหลายประการ ซึ่งจะเป็นข้อความรู้ที่กว้างขวางเกี่ยวกับลักษณะทางจิตใจของเยาวชนไทยในกรุงเทพฯ ผู้มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๒๕ ปี นอกจากนี้โครงการวิจัยนี้ยังมีจุดประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการศึกษาสาเหตุและผลของพฤติกรรมซึ่งแสดงความซื่อสัตย์ โดยมุ่งจะพิจารณาลักษณะของสถานการณ์ยั่วยุ และลักษณะทางจริยธรรมต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลร่วมกันต่อพฤติกรรมโกงของบุคคล

การที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์ประการแรก คือการศึกษาบ่อเกิดและพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทยนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยประเภทการศึกษาภาคสนาม โดยสร้างเครื่องมือวัดลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตเพื่อใช้วัดนักเรียนตั้งแต่ชั้น ป. ๖ ถึงนิสิตนักศึกษาในชั้นปีที่ ๒ มีจำนวนทั้งหมดกว่าหนึ่งพันสี่ร้อยคน พร้อมกันนั้นได้สอบถามภูมิหลังต่าง ๆ ของผู้ตอบและวิธีการที่ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก แบบควบคุม แบบใช้เหตุผล และแบบใช้การลงโทษทางกายหรือจิต ซึ่งรวมแล้วเป็นการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แล้วนำคะแนนต่าง ๆ จากแบบสอบถามเหล่านี้มาวิเคราะห์ความแปรปรวน และหาความสัมพันธ์กันในลักษณะต่าง ๆ ได้ผลที่น่าสนใจหลายประการ ดังจะได้กล่าวต่อไป

ส่วนการศึกษาสาเหตุและผลของพฤติกรรมซื่อสัตย์ในสถานการณ์ยั่วยุนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาในสภาพของการทดลองในห้องปฏิบัติการ โดยจัดให้วัยรุ่นชายอายุระหว่าง ๑๓ ถึง ๑๕ ปี เล่นเกมเสี่ยงโชคเพื่อชิงรางวัลในสถานการณ์ซึ่งผู้เล่นอาจโกงคะแนนได้โดยไม่คาดว่าจะมีผู้รู้เห็น ในสภาพเช่นนี้วัยรุ่นชายเป็นจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้เข้าเล่นทั้งหมดจะโกง ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า ควรใช้วิธีการยับยั้งพฤติกรรมโกงและส่งเสริมพฤติกรรมซื่อสัตย์อย่างไร จึงจะทำให้วัยรุ่นชายเหล่านี้โกงน้อยลง โดยไม่ต้องใช้วิธีการตรวจตราหรือลงโทษ เนื่องด้วยวัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบเลียนแบบผู้ที่อายุมากกว่าตนเล็กน้อย ผู้วิจัยจึงจัดให้วัยรุ่นที่จะเข้าเล่นเกมได้พบกับตัวแบบซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้คือ ตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและดีใจที่ตนไม่ได้โกง ตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและดีใจที่ตนไม่ได้โกง อับอายผู้อื่นและเสียใจที่ตนไม่ได้โกง และตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและเสียใจที่ตนไม่ได้โกง วัยรุ่นอีกจำนวนหนึ่งไม่มีตัวแบบ การใช้ตัวแบบสี่ลักษณะนี้มีพื้นฐานจากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่ว่า การส่งเสริมจริยธรรมของบุคคลนั้นทำได้โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นได้สัมผัสกับจริยธรรมที่สูงกว่า ในการทดลองนี้ตัวแบบประเภทละอายใจตนเองได้แสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมที่สูงกว่าตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น ส่วนตัวแบบที่แสดงความดีใจที่ตนเองไม่ได้โกงนั้น มีทัศนคติเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมกว่าตัวแบบที่แสดงความเสียใจที่ตนเองไม่ได้โกง

ในการวิจัยเชิงทดลองนี้ ได้จัดสถานการณ์ยั่วยุในสองลักษณะคือ สถานการณ์ที่ผู้เล่นเกมจะได้รับรางวัลในทันทีถ้าได้คะแนนสูงตามเกณฑ์ กับอีกสถานการณ์หนึ่งซึ่งผู้เล่นเกมจะต้องรอรับรางวัลถึงสองอาทิตย์ ผลปรากฏว่าสภาวะรับรางวัลทันทีนั้นยั่วยุใจให้วัยรุ่นที่เข้าเล่นเกม โกงคะแนนเป็นจำนวนมากกว่าปกติมาก แต่การได้พบตัวแบบที่กระทำความดีและการเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง หรือมุ่งอนาคตสูงด้วยนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับการยับยั้งพฤติกรรมโกงมาก ดังจะได้กล่าวต่อไป

การวิจัยเชิงทดลองนี้ ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนชายชั้น ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ ในกรุงเทพฯ ผู้มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง และต่ำจำนวน กว่าสามร้อยคน

เมื่อได้ข้อมูลจากการทดลองแล้ว ก็ได้ทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติชั้นสูงมากมายหลายประการ ซึ่งสำเร็จลงด้วยการใช้บริการคอมพิวเตอร์

(๓) ประเด็นที่ประชาชนน่าจะสนใจ

ผลการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนั้นมีรายละเอียดที่สำคัญ เฉพาะเรื่องเฉพาะตอนมากมาย แต่จะขอยกการสรุปผลที่เด่นชัดที่สุดมากล่าวในที่นี้ ดังนี้คือ

เกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น ผลการวิจัยนี้แสดงว่าลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ควรปลูกฝังก่อนที่บุคคลจะมีอายุ ๑๐ ปี ทั้งนี้เพราะเมื่อเริ่มวัยรุ่นลักษณะทางจริยธรรม ทั้งสองประการนี้จะเริ่มคงที่ ผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะยากจน มีการพัฒนาทางจริยธรรมช้ากว่ากลุ่มอื่นในช่วงวัยรุ่นตอนต้น แต่จะก้าวทันกลุ่มอื่นเมื่อถึงวัยรุ่นตอนปลายหรือเมื่อเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตนั้น กลุ่มวัยรุ่นตอนต้นมีลักษณะนี้สูง และจะเริ่มลดลงอย่างรวดเร็วเมื่ออายุมากขึ้น ซึ่งแสดงว่าวัยรุ่นตอนปลายมีนิสัยการบังคับใจตนเอง และความสามารถในการอดได้รอได้ต่ำกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่าตน ผลการวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการที่จะต้องทำการศึกษาลักษณะมุ่งอนาคตของเด็กที่อายุน้อยกว่า ๑๑ ปี และผู้ใหญ่ที่อายุมากกว่า ๒๐ ปี เพราะลักษณะมุ่งอนาคตเป็นลักษณะที่สำคัญมากทางจริยธรรม และความเป็นประชาธิปไตยของชุมชน ผู้ใหญ่จะต้องมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าวัยรุ่นและเด็ก สังคมนั้นจึงจะพัฒนาไปได้ด้วยดี

ส่วนการถูกอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก และอิทธิพลของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนี้ มีความคงทนไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากและใช้เหตุผลมากมีความสัมพันธ์กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงของผู้ถูกศึกษาทุกระดับอายุ ส่วนการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก ใช้เหตุผลมาก และลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายนั้น สัมพันธ์กับการมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงอย่างเห็นได้ชัด การอบรมเลี้ยงดูทั้งสามแบบนี้เป็นลักษณะของการอบรม

เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งในการศึกษาภาคสนามพบว่า ถ้าบิดามารดาในครอบครัวฐานะยากจนมีการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบประชาธิปไตยแล้ว จะช่วยให้ลูกมีจริยธรรมสูงอย่างแน่นอน ส่วนการเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้น ก็จำเป็นสำหรับครอบครัวประเภทนี้มากกว่าการปล่อยปละละเลยลูกของตน

ส่วนการทดลองในห้องปฏิบัติการนั้น ได้ศึกษาพฤติกรรมโกงของผู้ที่มีระดับจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตต่าง ๆ กัน โดยได้พิจารณาเปรียบเทียบว่า ลักษณะของสถานการณ์ยั่วยุจะมีอิทธิพลทำให้ผู้ที่มีจริยธรรมสูงและมุ่งอนาคตสูง โกงแตกต่างจากผู้ที่มีลักษณะทั้งสองนี้ต่ำมากน้อยเพียงไร ผลปรากฏว่า ลักษณะต่าง ๆ ของสถานการณ์ เช่น การตกรางวัล และการมีหรือไม่มีตัวแบบที่กระทำความดีนั้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นมากกว่าลักษณะทางจริยธรรมในตัวของเขาเองอย่างมาก กล่าวคือในสภาวะตกรางวัลทันที และในสภาวะที่ไม่มีตัวแบบ วัยรุ่นได้โกงคะแนนเป็นจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ถูกศึกษาทั้งหมด โดยผู้ที่โกงคะแนนในสภาพที่ยั่วยุใจสูงนี้มีทั้งผู้ที่มีจริยธรรมสูงและต่ำ และผู้ที่มุ่งอนาคตทั้งสูงและต่ำด้วยเท่าเทียมกัน ซึ่งแสดงว่าลักษณะทางจริยธรรมไม่สามารถหักห้ามใจวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะยั่วยุใจสูงให้งดการโกงได้ แต่วัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะชลอรางวัลถ้ามีจริยธรรมสูง จะซื่อสัตย์มากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ ส่วนในสภาวะที่มีตัวแบบซึ่งกระทำความดีนั้น วัยรุ่นที่มีจริยธรรมสูงจะโกงน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด แต่ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำไม่สู้จะยอมรับอิทธิพลของตัวแบบมากนัก

ในการศึกษาเปรียบเทียบอิทธิพลของตัวแบบ ประเภทละอายใจตนเองกับตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น ผลปรากฏว่า ตัวแบบประเภทละอายใจตนเองสามารถทำให้วัยรุ่นมีความซื่อสัตย์ตามอย่างตนได้มากกว่า โดยเฉพาะในหมู่ผู้ที่มีระดับจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตในปริมาณที่กลับกัน ส่วนตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นนั้น ในบางครั้งก็ไร้ประสิทธิภาพในการชักจูงใจโดยสิ้นเชิง เพราะไม่สามารถทำให้มีผู้โกงได้น้อยกว่าในสภาวะไม่มีตัวแบบ

ในการศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างลักษณะ ทางจริยธรรมทั้งสองประการกับพฤติกรรมโกงนั้น ปรากฏอย่างเด่นชัดว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ และในขณะเดียวกันก็มีลักษณะมุ่ง

อนาคตต่ำนั้น มีความซื่อสัตย์มากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมในระดับเดียวกันแต่มุ่งอนาคตสูง ส่วนผู้ที่มีจริยธรรมสูงนั้น ถ้าในขณะเดียวกันมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงด้วย จะมีความซื่อสัตย์มากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมในระดับเดียวกันแต่มุ่งอนาคตต่ำ ผลการวิจัยส่วนนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในเรื่องที่ใกล้เคียงกันนี้ในต่างประเทศ ซึ่งทำให้ตระหนักว่า การทราบลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลได้มากกว่าหนึ่งลักษณะ จะช่วยให้การทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเขาทำได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น ดังที่ปรากฏในผลข้างบนนี้ว่า ผู้ที่มีจริยธรรมสูงอาจโกงมากกว่าผู้มีจริยธรรมต่ำ ถ้าผู้ที่มีจริยธรรมสูงนั้นมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ แต่ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำนั้นมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำด้วย ส่วนผู้ที่โกงมากนั้นคือผู้ที่มีจริยธรรมและความมุ่งอนาคตในปริมาณที่กลับกัน ส่วนการจะช่วยให้บุคคลประเภทนี้มีความซื่อสัตย์มากขึ้นนั้น ทำได้โดยใช้ตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้

ในการวิจัยเชิงทดลองนี้ ได้พบความสัมพันธ์ทางลบระหว่างทัศนคติเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมโกง และความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างทัศนคติเชิงจริยธรรมกับลักษณะมุ่งอนาคตด้วย ซึ่งแสดงว่าผู้ที่มุ่งอนาคตสูงนั้นมีความพอใจในการกระทำที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ต่าง ๆ มากกว่าผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำ และผู้ที่พอใจในคุณธรรมต่าง ๆ นี้เป็นผู้ที่แสดงความซื่อสัตย์ในการเล่นเกมด้วย ผลส่วนนี้จึงชี้ให้เห็นความสำคัญของทัศนคติเชิงจริยธรรม ซึ่งมีส่วนช่วยให้เข้าใจและสามารถใช้ประกอบในการทำนายพฤติกรรมโกงของบุคคลได้อีกโสดหนึ่งด้วย

(๔) การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การวิจัยนี้จะเกิดประโยชน์ได้ก็โดยการที่มีผู้นำความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ไปเผยแพร่และนำไปเป็นข้อคิดหรือหลักในการพัฒนาบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ประโยชน์ที่อาจจะเกิดจากผลการวิจัยนี้ มีดังนี้คือ

ประโยชน์ทางวิชาการ : เมื่อการวิจัยนี้ได้ศึกษาลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนไทย ด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ และทำให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือสูง

ประกอบกับการที่โครงการวิจัยนี้ไม่ซ้ำซ้อนกับการวิจัยใด ๆ เลย ทั้งที่มีอยู่แล้วในประเทศและต่างประเทศ แต่กลับเป็นการค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับเยาวชนไทย และวิธีการยกระดับจิตใจของบุคคล ซึ่งแตกต่างไปจากที่เคยมีการวิจัยในต่างประเทศ ฉะนั้นการวิจัยนี้จึงได้เพิ่มเติมความรู้ทางวิชาการในประเทศไทยและแก่สากลด้วย ความรู้นี้สามารถนำไปใช้ในการสอนและประกอบตำราเรียนในระดับอุดมศึกษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังสามารถนำไปบรรยายให้ผู้ปฏิบัติการทางสังคมในกลุ่มต่าง ๆ ฟัง เพื่อใช้เป็นพื้นความรู้และแนวปฏิบัติได้เป็นอย่างดีด้วย

ประโยชน์ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก : ผลจากการศึกษาภาคสนามในโครงการนี้ชี้ให้เห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเป็นบ่อเกิดของจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตของบุคคล และอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูนี้มีผลต่อจริยธรรมของบุคคลคงทนไปถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย ฉะนั้น การอบรมเลี้ยงดูจึงมีความสำคัญมาก และเป็นข้อปฏิบัติขั้นแรกในการวางพื้นฐานทางจริยธรรมบุคคล ถ้าการอบรมเลี้ยงดูนี้ไม่เหมาะสมแล้วการแก้ไขปรับปรุงจิตใจของบุคคลในภายหลังอาจทำได้ยาก หรือในบางกรณีก็ทำไม่ได้เลยเพราะสายไปเสียแล้ว การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ (๑) การเลี้ยงดูแบบรักมาก หมายถึงการที่บิดามารดากระทำตนสนิทสนมกับบุตร ให้ความรักความสำคัญแก่บุตร เคารพในสิทธิและความคิดเห็นที่ถูกต้องของบุตร ทำให้บุตรรู้สึกว่าตนเป็นที่พากพูมใจของบิดาด้วย (๒) ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล คือการที่บิดามารดาชี้แจงเหตุผลในการสนับสนุน หรือขัดขวางพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตรเสมอ ไม่ใช้อำนาจเข้าข่มโดยออกคำสั่งแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้บิดามารดายังควรปฏิบัติต่อบุตรอย่างเสมำเสมอในการชมเชยให้รางวัลหรือแสดงความพอใจเมื่อบุตรทำความดี และลงโทษว่ากล่าวตักเตือนหรือแสดงว่าเสียใจเมื่อบุตรกระทำผิด (๓) ส่วนการเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายนั้น คือการใช้วิธีการว่ากล่าวตักเตือน ตัดสิทธิ ทำมึนตึงเพิกเฉยกับบุตรที่กระทำผิดจนกว่าบุตรจะกระทำตนเป็นคนดี ไม่ลงโทษให้บุตรเจ็บกายโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะเมื่อบุตรมีอายุ

มากกว่า ๑๐ ปี ส่วนการเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้นควรปฏิบัติในปริมาณปานกลาง คือสอดส่องและควบคุมการกระทำของบุตรมากพอประมาณแต่ไม่มากจนเป็นการหักหาญน้ำใจของเด็ก

ประโยชน์ทางจริยศึกษา ผลจากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง มุ่งอนาคตสูง และมีทัศนคติเชิงจริยธรรมต่อคุณธรรมต่าง ๆ ในสังคมอย่างเหมาะสมจะเป็นเครื่องช่วยให้บุคคลมีการกระทำซึ่งไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคมได้อย่างดี ฉะนั้นการฝึกอบรมบุคคลที่ด้อยในลักษณะทั้งสามประการนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ในปัจจุบันนี้การฝึกอบรมทางจริยธรรมที่กระทำอยู่ในโรงเรียน ในวัด ในสถานสงเคราะห์หรือสถานกักกันต่าง ๆ นั้น ถ้าเป็นการให้ความรู้เชิงจริยธรรมแต่เพียงประการเดียว ก็จะทำให้การฝึกอบรมนั้นแทบจะไร้ประโยชน์ เพราะความรู้ว่าอะไรผิดอะไรชอบนั้น ส่วนมากบุคคลย่อมทราบอยู่บ้างแล้ว แต่การมีความรู้ว่าคุณธรรมต่าง ๆ จะมีคุณต่อผู้ประพฤติ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างไรนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องปลูกฝัง วิธีการปลูกฝังก็ด้วยการใช้วิธีการปลูกฝังและเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่นักจิตวิทยาสังคมได้ศึกษาวิจัยไว้มากมาย แต่การปลูกฝังทัศนคติเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับคุณธรรมต่าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียว ไม่ประกันว่าจะช่วยยกระดับจิตใจของผู้รับได้อย่างเต็มที่ เพราะในการฝึกอบรมนั้นจะต้องประกอบด้วยการฝึกใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไป และฝึกการบังคับใจตนเองให้อดได้รอได้ไปพร้อมกันด้วย ฉะนั้นผลการวิจัยนี้จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งในการให้แนวทางในการสร้างหลักสูตรและวิธีฝึกอบรมทางจริยศึกษาแก่เยาวชนไทย

ประโยชน์ในการพัฒนาบุคคลและสังคม : ผลจากการศึกษาภาคสนามแสดงว่าลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมของเด็กมีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของเด็ก เช่นการอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะต่ำ การมีมารดาที่ไม่ทำงาน และอื่น ๆ นั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับการหยุดชะงักทางจริยธรรมของบุคคล แต่อิทธิพลของการศึกษาของบิดามารดาก็ดี ของเด็กเองก็ดี ช่วยบรรเทาผลเสียทางสังคมอื่น ๆ ลงได้บ้าง นอกจากนี้ผลจากการวิจัยเชิงทดลองยังแสดงว่าลักษณะต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมของวัยรุ่น มีอิทธิพลโดยตรงและอย่างรุนแรงต่อพฤติกรรมโกงของเขา ในสถานการณ์ที่ยั่วยุสูงนั้น แม้คนที่มาจากครอบครัวที่เลี้ยงดูลูกแบบประชาธิปไตย ทำให้เด็กมีจริธรรมสูงและลักษณะมุ่งอนาคตสูง บุคคลนั้นก็ยังอาจพ่ายแพ้แก่อำนาจ

ฝ่ายต่ำได้โดยง่าย ฉะนั้นเหลักฐานทุกอย่างจึงชี้ให้เห็นว่าแม้การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวจะเหมาะสม และบุคคลได้รับการฝึกอบรมทางจริยศึกษามาอย่างดี แต่ถ้าสังคมยังไม่ได้รับการพัฒนา ให้มีสภาพที่เอื้อต่อการกระทำดีของบุคคล ขาดแบบอย่างที่จะกระตุ้นให้บุคคลมีความซื่อสัตย์ ผลักดันให้บุคคลกระหายการได้รับการบำบัดในทันทีทันใดแล้ว บุคคลก็ไม่สามารถที่จะต้านทานการยั่วยุใจได้ จึงอาจมีพฤติกรรมไปตามความผลักดันของสภาพแวดล้อมของตน นอกจากนี้การอบรมเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงนั้นจะกระทำได้ดีที่สุด ถ้าเยาวชนเหล่านั้นได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ยึดหลักเหตุผล และความยุติธรรม

(ลงชื่อ) หัวหน้าโครงการ

(ลงชื่อ) รองหัวหน้าโครงการ

Summary of the Research Project
National Research Council of Thailand

Name of the project : Morality of Thai Youth.

Financial support : The years 1975 and 1976.

Beginning : May 1975

Research center : Behavioral Science Research Institute

Srinakharinwirote University,

Prasanmitr, Sukumvit 23

Bangkok 11, Thailand

Tel. : 391 – 1430, ext. 47, 48

Names of the investigators :

1. Assistant Professor Dr. Duangduen L. Bhanthumnavin, Head of the project.
2. Miss Penkhae Prachonpachanuk, Associate Head of the project.
3. Assistant Professor Dr. Ravipan Somnapan, Statistics and computer Advisor.
4. Mr. Sucheta Marem, Research Assistant.
5. Mr. Nipon Choonta, Reseach Assistant.
6. Professor Dr. Chancha Suvannathat, Supervisor of the project.

1. Origin of the project :

At present, Thailand is undergoing developmental changes in all areas. The most important area, which will make other changes more effective is the area of population development. However, population development has not been given adequate attention due to the lack of information on the natures of the Thai peoples and their societies Since morality is the pre – requisite for good citizenship and democratic actions, therefore, moral education and training should be one of the first tasks in the population development program.

This research project was designed to investigate the nature of morality of Thai youth. The research objectives were twofolded, First, it was aimed at discovering the nature of development of morality in various types of Thai youths, and comparing the normal characteristics of the educated young people who came from different sectors of the Thai society, and received different types of child - rearing practices. A field study was conducted to find the relationships among these variables. Secondly, this project aimed at discovering the causal relationships between some situational characteristics and cheating behavior of male adolescents. In addition, the effects of the interaction between the situational influences and personal moral characteristics on cheating behavior were also examined. A laboratory experiment was conducted to find evidences of these causal relationships.

2. Scope and methodology :

In the field study, over one thousand and four hundred school and university - students completed sets of questionnaires designed to assess the

followings : level of moral reasoning (based on Kohlberg's theory of moral development) future orientation, verbal skilll, social characteristics and four types of child – rearing practices. The age of the male and female respondents ranged from 11 to 25 years. All of them were living in Bangkok at the time. The data were analyzed by using various statistical methods in a high – power computer Many interesting and significant findings were obtained which will be mentioned in the next section.

In the laboratory experiment, three hundred male adolescents (ages ranged from 13 to 15 years) were invited to play a game in which they were tempted to cheat to win a prize. Half of these adolescents were told that they would receive the prize at the end of the game. The other half was told that they had to wait for two weeks before the prizes would be distributed to the winners. Then each type of subjects were further divided into five groups. The first four groups encountered a model who did not cheat in the game. For any group of subjects this model appeared to be one of the four types as follow : a shame model who felt glad about not cheating, a guilt model who felt glad about not cheating, a shame model who felt sad about not cheating, and a guilt model who felt sad about not cheating. The fifth group of subjects met a university student who did not mention about his own behavior while playing the game. There were many dependent variables in this experiment. The data on cheating behavior were analyzed by the use of Chi–Square Tests. The continuous variables were analyzed by using the three – factor Analyses of Varianee with factorial designs. The matrices of correlation coefficients of all the dependent variables were also computed.

3. Important research findings :

In the field study, it was found as expected that the students who came from lower class family showd slower rate of moral development than the students from other socio – economic classes. However, the lower class students could catch up with others when they were in the last few years of highschool and in the university. On the other hand, it was contrary to expectation to find that older respondents were less future oriented than the younger ones. This evidence suggested that there may be two age groups with low future orientation instead of one, namely the young children group and the middle adolescent group.

Child rearing practices were found to have significant contributions toward the development of moral reasoning and future orientation. The respondents who reported that they came from a high love – oriented and high – reasoning family showed high level of moral reasoning. Furthermore, love – oriented, reasoning and psychological punishment methods were positively related to future orientation. These three types of child – rearing practices together with the control – oriented practice were the four aspects of a democratic home. The results from the field study sbowed that democratic environment was necessary for the lower class children to develop high level of morality. In addition, moderately high control rather than high permissiveness should be practiced in these families.

The expermental results revealed as hypothesized, that the situational characteristics exerted differential influence on cheating behavior of the male adolescents. That is, in the situations where rewarding would be immediate, and the

well – behaved model was absent, both the high and low morality subjects cheated in great number. However, in the delayed – reward situation, and the model – present situation, the high moral scorers cheated significanty less than the low moral scorers, Furthermore. the guilt model who showed higher level of morality than the shame model could induced more honest behavior in these adolescents. In addition, for some types of adolescents, the shame model was no more effective in inducing honesty than no – model.

Interesting patterns of relationships between moral reasoning, future orientation and cheating behavior were found. More specifically, among the low moral scorers the ones with low future orientation score cheated less than the ones with high score, in most of the experimental conditions. On the contrary, when the high moral scorers were examined, the ones with high future orientation score cheated less than the ones with low score. These findings were consonant with the results in an American study. In addition, cheating behavior of the Thai adolescents in this experiment was found to relate to their moral attitudes and their anxiety. More specifically, the subjects who cheated in the experimental game did not appreciate honesty and other virtues as much, and were more anxious than the ones who did not cheat.

4. Possible applications :

Since the present research project yielded some basic informations on the nature of morality of the Thai youth, many possible applications of these results are suggested as follow :

Academic area : Since the present research project has been an original study and the research report contains an extensive review of the research literature in the area of morality, high academic value is evident. The research findings are academic knowledge which can be included in many courses in developmental and social psychology especially the ones given in Thailand. The research report itself can also be used for supplementary reading in these courses. New ideas for further research on Thai morality have also been suggested.

Child – rearing area : The results from the field study strongly suggested that child – rearing practices or familial environments were important for the development of morality in the Thai youth. Democratic environment can be created by the use of the four methods of child – rearing, namely, love – oriented, reasoning, psychological punishment and control – oriented. Thus, the present research findings can be used as evidence to inform parents, in order to improve their methods of child rearing.

Moral education area : This research project can be seen as a research evaluation of moral training and moral education in the Thai society. The findings have also suggested the ways to improve the effectiveness of moral education's program. The experimental results pointed to the fact that moral education program which concentrates only on the training of moral attitude is inadequate in producing good citizenship and democratic actions. An effective program of moral education should consist of three types of training, namely, the training of moral reasoning, the training of ego – strength, and the training of wholesome moral attitudes. This research report has included detailed descriptions of the nature of moral development in different age groups and has suggested different methods which can be used to induced the three aspects of morality in each age group.

Population and social development areas : The experimental findings have stressed the fact that personal characteristics are secondary in importance in influencing moral behavior of the individuals. It was found that the characteristics of the tempting situation exerted much stronger influence on the behavior of the individual. Thus the training for high morality can be of some benefits to the society only when the social environment can elicit moral responses and moral actions from the highly moral individuals. On the other hand, morality theorists have been convinced that only moral society can breed moral members. Therefore, it is the duty of all social agents to build the Thai social conditions which will facilitate the population's development of morality.

(Signature) R. L. Bhanthumnavin Head of project

(Signature) T. Prachoypachanuk Associate Head.

รายงานการวิจัย

เรื่อง "จริยธรรมของเยาวชนไทย

รายนามผู้ร่วมงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน	ประธานโครงการ
อาจารย์ เพ็ญแข ประจนปัจจนึก	รองประธานโครงการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระวิพันธ์ โสมนะพันธุ์	ที่ปรึกษาฝ่ายสถิติและคอมพิวเตอร์
นายสุเชษฐ ม่าเหร็ม	ผู้ช่วยวิจัยฝ่ายการทดลอง
นายนิพนธ์ ชื่นตา	ผู้ช่วยวิจัยฝ่ายการทดลอง
ศาสตราจารย์ ดร. จรรจา สุวรรณทัต	ผู้นิเทศโครงการ

สารบาญ

กุณูปการ

คำนำ

รายงานการวิจัยฉบับย่อ

Summary

สารบาญ

สารบาญตาราง

สารบาญภาพ

บทที่หนึ่ง : บทนำ หน้า

จริยธรรมของพลเมืองกับการพัฒนาประเทศ ๑

ความหมายของจริยธรรม ๓

ความรู้เชิงจริยธรรม ๔

ทัศนคติเชิงจริยธรรม ๔

เหตุผลเชิงจริยธรรม ๕

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ๕

แหล่งกำเนิดของจริยธรรม ๖

ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม ๗

ทฤษฎีพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม ๙

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ๑๐

จริยธรรมกับตัวแปรทางสังคม ๑๓

อายุและระดับการศึกษากับจริยธรรมของบุคคล ๑๔

เพศกับจริยธรรมของบุคคล ๑๖

ฐานะของครอบครัวกับจริยธรรมของบุคคล ๑๘

หน้า

จริยธรรมกับการถูกอบรมเลี้ยงดู ๒๑
การถูกเลี้ยงดูแบบรักกับจริยธรรมของบุคคล ๒๒
การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมกับจริยธรรมของบุคคล ๒๕
การถูกเลี้ยงดูแบบรักและควบคุมกับจริยธรรมของบุคคล ๒๖
การถูกเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลกับจริยธรรมของบุคคล ๒๘
วิธีการถูกลงโทษกับจริยธรรมของบุคคล ๓๐
การถูกเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับจริยธรรมของบุคคล ๓๒
จริยธรรมกับความสันทัดทางภาษา ๓๔
จริยธรรมกับลักษณะมุ่งอนาคต ๓๕
พัฒนาการทางจริยธรรม ๓๘
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ๔๐
เหตุผลเชิงจริยธรรมกับลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล ๔๕
การวัดระดับจริยธรรม ๔๘
วิธียกระดับจิตใจของเยาวชน ๕๐
การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น ๕๑
การให้แสดงบทบาท ๕๒
การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม ๕๓
การให้เลียนแบบจากตัวแบบ ๕๔
สาเหตุของพฤติกรรมซื่อสัตย์ในสถานการณ์ยั่วยุ ๖๑
ลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมโกง ๖๒
ลักษณะของสถานการณ์กับพฤติกรรมโกง ๖๓
จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการวิจัย ๖๖
โครงสร้างของการวิจัยมหภาค ๖๙

หน้า

การศึกษาภาคสนาม : การถูกอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางจริยธรรม-
ของเยาวชนไทย ๗๒
นิยามปฏิบัติการของตัวแปร ๗๒
สมมติฐาน ๗๕
การทดลอง : การทดลองวิธียกระดับจิตใจของวัยรุ่นชายไทย ๗๖
นิยามปฏิบัติการของตัวแปร ๗๖
แบบแผนการทดลอง ๗๙
สมมติฐาน ๘๐

บทที่สอง : วิธีการศึกษาภาคสนามและผลการวิจัย ๘๒

กลุ่มตัวอย่าง ๘๒
เครื่องมือวัดตัวแปร ๘๒
แบบวัดระดับจริยธรรม ๘๓
แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต ๘๔
แบบสอบถามการถูกอบรมเลี้ยงดู ๘๕
แบบสอบถามภูมิหลัง ๘๖
แบบวัดความสันทัดทางภาษา ๘๖
วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล ๘๖
การสุ่มตัวอย่าง ๘๖
การแจกแบบสอบถาม ๘๗
การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย ๘๙
การวิเคราะห์ระดับจริยธรรม ๙๐
ตัวแปรทางสังคมและระดับจริยธรรม ๙๑

หน้า

การถูกอบรมเลี้ยงดูและระดับจริยธรรม ๙๖
ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะต่าง ๆ ๑๐๐
การวิเคราะห์ลักษณะมุ่งอนาคต ๑๐๒
ตัวแปรทางสังคมกับลักษณะมุ่งอนาคต ๑๐๓
การถูกอบรมเลี้ยงดูและลักษณะมุ่งอนาคต ๑๐๖
ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคตกับตัวแปรอื่น ๆ ๑๐๙
การวิเคราะห์การถูกอบรมเลี้ยงดูสี่แบบ ๑๑๑
การวิเคราะห์การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก ๑๑๑
การวิเคราะห์การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม ๑๑๙
การวิเคราะห์การถูกลงโทษทางกายหรือจิต ๑๒๑
การวิเคราะห์การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ๑๒๓
สรุป ๑๒๖

บทที่สาม : วิธีการทดลองและผลการวิจัย ๑๓๐

การลองทดลอง ๑๓๐
ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ๑๓๒
ลักษณะของสถานการณ์ยั่วยุ ๑๓๓
เครื่องเล่นเกมกับการวัดพฤติกรรมโกง ๑๓๔
เครื่องมือวัดตัวแปร ๑๓๕
วิธีดำเนินการทดลอง ๑๓๘
การวัดลักษณะของผู้ที่จะร่วมทดลอง ๑๓๘
การแจ้งจุดมุ่งหมายและการสาธิตวิธีเล่นเกม ๑๓๙

หน้า

การจัดกระทำกับลักษณะและอารมณ์ของตัวแบบ ๑๔๑
การเล่นเกมโดยอิสระและการแจ้งคะแนน ๑๔๓
การให้ตอบแบบสอบถามหลังการเล่นเกม ๑๔๓
การแจกรางวัล ๑๔๓
การตรวจสอบการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระ ๑๔๔
การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการทดลอง ๑๔๖
การวิเคราะห์พฤติกรรมโกง ๑๔๖
การวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน ๑๔๗
การวิเคราะห์ข้อมูลที่นอกเหนือจากสมมติฐาน ๑๕๔
สรุปผลการวิเคราะห์พฤติกรรมโกง ๑๖๔
การวิเคราะห์ทัศนคติเชิงจริยธรรม ๑๖๕
การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ๑๖๘

บทที่ ๕ : การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ๑๗๔

การอภิปรายผลการวิจัย ๑๗๔
กลุ่มทางสังคมกับจริยธรรมของบุคคล ๑๗๕
พัฒนาการทางจริยธรรม ๑๗๘
พฤติกรรมในสถานการณ์ยั่วยุ ๑๘๓
การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อยกระดับจิตใจของเยาวชน ๑๘๕
ความสัมพันธ์ระหว่างด้านต่าง ๆ ของจริยธรรม ๑๙๐
สรุป ๑๙๖
ข้อจำกัดของการวิจัย ๑๙๗
ข้อจำกัดเกี่ยวกับรูปแบบของการวิจัย ๑๙๗

หน้า

ข้อจำกัดเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง ๑๙๙
ข้อจำกัดเกี่ยวกับการวัดตัวแปรบางชนิด ๑๙๙
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป ๒๐๒
ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์จากผลวิจัย ๒๐๔
ข้อควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ๒๐๔
หลักและแนวปฏิบัติสำหรับจริยศึกษา ๒๐๖
การยกระดับจิตใจของประชากร ๒๑๕

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. รายชื่อโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง และแบบ – สอบถามในการศึกษาภาคสนาม ๒๑๗
ภาคผนวก ข. แบบสอบถามและสิ่งที่เกี่ยวกับการทดลอง ๒๔๗
ภาคผนวก ค. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบางประการในการศึกษา – ภาคสนาม ๒๖๑
ภาคผนวก ง. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการทดลอง ๓๐๓

บรรณานุกรม ๓๓๑

สารบาญตาราง

หน้า

ตาราง ๑ ความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงดูแบบรักและแบบควบคุม กับลักษณะเชิงจริยธรรม..... ๒๗

ตาราง ๒ เหตุผลเชิงจริยธรรม ๖ ขั้น ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ระดับในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก..... ๔๓

ตาราง ๓ แสดงแบบแผนการทดลองซึ่งมีตัวแปรอิสระ ๓ ตัว..... ๘๐

ตาราง ๔ แสดงจำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามระดับการศึกษาและฐานะของครอบครัว..... ๘๘

ตาราง ๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมโดยพิจารณาตามเพศ ฐานะ และระดับการศึกษา..... ๙๑

ตาราง ๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา..... ๙๕

ตาราง ๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมโดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบรักและแบบควบคุม..... ๙๗

ตาราง ๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมโดยพิจารณาการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ลักษณะมุ่งอนาคต และความสันทัดทางภาษา..... ๙๙

ตาราง ๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนมุ่งอนาคตโดยพิจารณาตามเพศ ฐานะของครอบครัว และชั้นเรียนหรือช่วงอายุ..... ๑๐๔

ตาราง ๑๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนมุ่งอนาคตโดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบรักและแบบควบคุม..... ๑๐๗

หน้า

ตาราง ๑๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของลักษณะมุ่งอนาคตในกลุ่มนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิตและแบบใช้เหตุผล..... ๑๐๘

ตาราง ๑๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรักโดยพิจารณาตามเพศ ฐานะของครอบครัว และระดับการศึกษา หรือช่วงอายุของผู้ตอบ ๑๑๒

ตาราง ๑๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรักของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา..... ๑๑๖

ตาราง ๑๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรักโดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิตและแบบการใช้เหตุผล..... ๑๑๗

ตาราง ๑๕ อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวแบบกับอารมณ์ของตัวแบบ ที่มีต่อพฤติกรรมโกง..... ๑๔๙

ตาราง ๑๖ อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ของลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ของตัวแบบและเวลาตกรางวัล ที่มีต่อพฤติกรรมโกง ๑๕๑

ตาราง ๑๗ อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ของลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ตัวแบบและจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง ที่มีต่อพฤติกรรมโกง..... ๑๕๓

ตาราง ๑๘ อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ของเวลาตกรางวัล จริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต ที่มีต่อพฤติกรรมโกง ในกลุ่มที่มีตัวแบบ..... ๑๕๕

ตาราง ๑๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนทัศนคติเชิงจริยธรรมโดยพิจารณาตามลักษณะของตัวแบบ เวลาตกรางวัล และลักษณะมุ่งอนาคต ๑๖๗

ตาราง ๒๐ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ..... ๑๗๐

ตาราง ๒๑ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหูคูณของตัวแปรทีละ ๓ ตัว ๑๗๒

สารบาญภาพ

หน้า

ภาพ ๑ การวิเคราะห์จริยธรรมของเยาวชนไทยในโครงการวิจัยมหภาค..... ๗๑

ภาพ ๒ แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนจริยธรรมของผู้ตอบ ๔ ประเภท..... ๙๓

ภาพ ๓ แสดงค่าเฉลี่ยลักษณะมุ่งอนาคตแยกตามเพศ และระดับการศึกษา หรือช่วงอายุ..... ๑๐๕

ภาพ ๔ แสดงค่าเฉลี่ยการถูกเลี้ยงดูแบบรัก แยกตามฐานะของครอบครัว และชั้นเรียนหรือช่วงอายุ ๑๑๔

ภาพ ๕ เครื่องเล่นเกม ในการทดลองในห้องปฏิบัติการ ๑๓๖

ภาพ ๖ ความแตกต่างของจำนวนผู้ โกงที่มีจริยธรรมต่ำและสูง ในสภาวะที่ไม่มีตัวแบบและมีตัวแบบ..... ๑๕๒

บทที่ ๑

บทนำ

จริยธรรมของพลเมืองกับการพัฒนาประเทศ

ไทยเป็นประเทศที่เห็นความจำเป็นในการเร่งรัดพัฒนาประเทศ เพื่อความอยู่รอดของชาติ และเพื่อเพิ่มคุณภาพของชีวิตให้แก่ประชาชน แต่การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปได้ด้วยปริมาณและคุณภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นกับลักษณะของพลเมืองส่วนใหญ่ในประเทศนั้นเป็นสำคัญ กล่าวคือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อุตสาหกรรม และอื่นๆ นั้นจะดำเนินไปได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นกับคุณลักษณะต่าง ๆ ของประชาชนในประเทศนั้นเป็นอันดับแรก ฉะนั้นการพัฒนาบุคคลจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศไทย

จุดประสงค์ที่สำคัญในการพัฒนาบุคคล คือการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะและพฤติกรรมของเขาไปในทิศทางที่ลักษณะต่าง ๆ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของพลเมืองส่วนใหญ่นั้น จะช่วยสนับสนุน และไม่ขัดขวางการพัฒนาประเทศทางด้านต่าง ๆ ที่กล่าวแล้ว ฉะนั้นการพัฒนาบุคคล จึงควรมีขั้นตอนที่สำคัญสามประการคือ เริ่มด้วยการจำกัดจำนวนการเกิดของประชากรในประเทศนั้น แล้วปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่ประชากร และสร้างนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศให้แก่ประชาชนด้วย

ประเทศที่มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคุณภาพของประชากรนั้น จะต้องเป็นประเทศที่มีพลเมืองไม่มากจนเกินกำลังที่จะให้การศึกษาอบรม และจัดบริการต่าง ๆ ให้ ฉะนั้นนักพฤติกรรมศาสตร์จึงมีหน้าที่ให้ความรู้ และชักจูงให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการคุมการเกิด ซึ่งจะทำให้จำนวนพลเมืองในประเทศไทย ไม่เพิ่มเร็วจนเกินไป การเสริมสร้างคุณภาพให้แก่ประชากรจำนวนน้อย ย่อมทำได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าการเพิ่มคุณลักษณะให้แก่ประชากรจำนวนมาก ขั้นต่อไปคือการปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้เกิดในประชากรส่วนใหญ่ ลักษณะความเป็นพลเมืองดีคือการเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง นั่นคือมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความ

รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เป็นต้น ลักษณะความเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงนี้จะต้องเกิดในประชากรส่วนใหญ่ก่อนที่ประเทศนั้นจะสามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว ถ้าประชากรมีความเป็นพลเมืองดีแล้ว การพัฒนาบุคคลในขั้นที่สาม คือการปลูกฝังลักษณะและนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศจึงจะได้ผลเต็มที่ ลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศนั้น มีมากมายหลายประการ ตัวอย่าง เช่น การเป็นผู้ที่มีความต้องการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานด้วยความมานะพยายามในทางที่ถูกต้อง มีความคิดสร้างสรรค์มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ มีลักษณะความเป็นผู้นำ และมีความเป็นประชาธิปไตย เหล่านี้เป็นต้น

โครงการวิจัยนี้มุ่งหาความรู้ทางจิตวิทยา เกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลเพื่อความเป็นพลเมืองดี การเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่ประชากร เป็นงานที่ยากลำบาก และไม่สู้จะให้ผลดีเท่าที่ต้องการในปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ทำการฝึกอบรมทางด้านนี้ ยังขาดความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยเฉพาะธรรมชาติของการพัฒนาทางจิตใจของเยาวชนไทย การที่บิดามารดาอบรมสั่งสอนลูกก็ดี การที่ครูอาจารย์สอนนักเรียน หรือการที่นักสอนศาสนาอบรมศีลธรรมแก่เด็กและผู้ใหญ่ก็ดี จะได้ผลดีและคงทนถาวร ถ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้เข้าใจหลักจิตวิทยาของมนุษย์ ซึ่งจะทำให้รู้จักใช้วิธีการอบรมสั่งสอน และเลือกเนื้อหาที่จะสั่งสอนให้เหมาะสมกับระดับจริยธรรม ระดับสติปัญญา และลักษณะทางอารมณ์ ของผู้รับการอบรมสั่งสอนแต่ละกลุ่มหรือแต่ละระดับ การใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงบุคคลอย่างเหมาะสมกับลักษณะของเขา ย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อุปมาดังเช่น มีผู้ต้องการเปลี่ยนรูปร่างของท่อนเหล็กอันหนึ่งและรู้จักธรรมชาติของท่อนเหล็กดี ว่าต้องใช้วิธีการลนไฟให้ร้อนจัด เหล็กจึงจะอ่อนตัวแล้วจึงดัดได้ดังประสงค์ แต่บุคคลอีกคนหนึ่งไม่เข้าใจธรรมชาติของเหล็ก พยายามใช้มือดัดให้งอในขณะที่เหล็กอยู่ในอุณหภูมิปกติ ก็ย่อมจะเปลี่ยนแปลงรูปร่างของเหล็กได้อย่างยากลำบากหรือเปลี่ยนไม่ได้เลย เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าการเข้าใจธรรมชาติของสิ่งที่ต้องการจะปรับปรุงแก้ไขอย่างถ่องแท้ ย่อมจะเป็นก้าวแรกในการประกันความสำเร็จของกิจกรรมนั้น

การศึกษาวิจัย เพื่อหาหลักฐานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับจุดกำเนิดของจริยธรรม ขบวนการทางจริยธรรม และอิทธิพลของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมของบุคคล ย่อมจะให้ประโยชน์อย่างยิ่งในการชี้แนวทางการผึกอบรมจริยธรรม ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ และเหมาะสมกับสภาพของบุคคลและสังคมไทย ฉะนั้นโครงการวิจัยนี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะสำรวจพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทยระดับต่าง ๆ ทำการวิเคราะห์จริยธรรมด้านต่าง ๆ ของบุคคล ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะอื่น ๆ ของบุคคล ศึกษาสาเหตุของความซื่อสัตย์ และทดลองวิธีการยกระดับจิตใจของวัยรุ่น เพื่อที่จะหาหลักฐานทางวิชาการว่า การปลูกฝังให้เกิดลักษณะจริยธรรมอันดีงามในเยาวชนนั้นทำได้อย่างไร ลักษณะทางจริยธรรม จะเป็นเครื่องประกันว่าบุคคลนั้น จะมีการกระทำในทางที่ดีเสมอไปหรือไม่ นอกจากนั้น ยังจะได้พิสูจน์ด้วยว่าการทำดีหรือทำชั่วของบุคคลนั้น ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของสถานการณ์ที่บุคคลนั้นกำลังประสบอยู่มากน้อยเพียงใดด้วย ฉะนั้นก่อนที่จะเก็บข้อมูลในเรื่องนี้ จึงจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎี และผลวิจัยทางจริยธรรมที่มีอยู่ก่อนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อเป็นรากฐานของการค้นคว้าในโครงการนี้ต่อไป

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม (Morality) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง หมายถึงลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่ง ในสองประเภทคือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น คือเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมาก และประเภทหลังน้อย

ลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้น แบ่งออกได้เป็นหลายประเภทด้วยกัน เช่น ความรู้ ทัศนคติ การใช้เหตุผล และพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ความรู้เชิงจริยธรรม หมายความถึงการมีความรู้ว่าในสังคมของตนนั้น ถือว่าการกระทำชนิดใดดีควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรม หรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนี้ขึ้นอยู่กับ อายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคม และศาสนาส่วนใหญ่ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด และโดยเฉพาะในช่วงอายุ ๒ ถึง ๑๐ ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ ความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคลประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะเด็ก ได้มีผู้วิจัยมาแล้วมากมายในต่างประเทศ (Kay, ๑๙๗๐) ความพยายามในการสำรวจลักษณะบุคลิกภาพเชิงจริยธรรม ทัศนคติเชิงจริยธรรม หรือแม้แต่การสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่กระทำกันเป็นส่วนมาก ก็เป็นการศึกษาความรู้เชิงจริยธรรม ของบุคคลเสียเป็นส่วนใหญ่ (Pittel, & Mendelsohn, ๑๙๖๖) นอกจากนี้การค้นคว้าเกี่ยวกับความรู้เชิงจริยธรรมให้ผลที่เป็นรายละเอียดเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ยากแก่การนำไปใช้ทำนายพฤติกรรม เพราะความรู้ของบุคคลเป็นเพียงสาเหตุเดียวในหลาย ๆ สาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลนั้น

ทัศนคติเชิงจริยธรรม คือความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบ หรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น มีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่สำคัญจะใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่ง ยังอาจเปลี่ยนแปลง

ไปจากเดิมได้ เนื่องด้วยสาเหตุหลายประการดังจะได้กล่าวต่อไป ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลจึงมีคุณสมบัติสำคัญ ซึ่งโครงการวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาด้วย

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึงการที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้ จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจ หรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่า บุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอ และบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกัน อาจมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำ และท้ายสุดระดับจริยธรรมที่แตกต่างกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม คือ เพียเจท์ และ โคลเบอร์ก (Piaget, ๑๙๓๒; & Kohlberg, ๑๙๖๙) ได้ใช้การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น นอกจากนี้ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านอื่น ๆ ของบุคคลด้วย โดยเฉพาะพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์ อีกประการหนึ่ง โคลเบอร์ก (Kohlberg, ๑๙๖๙ หน้า ๓๙๔ – ๓๙๕) และนักวิจัยอื่น ๆ พบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคลนั้นด้วย (Psychology Today, ๑๙๗๒ หน้า ๑๔๙) ดังจะได้กล่าวอย่างละเอียดต่อไป การวิจัยนี้จึงศึกษาการพัฒนาจริยธรรมโดยการใช้รากฐานจากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก และได้สร้างเครื่องมือวัดระดับจริยธรรมโดยใช้วิธีการเลือกยอมรับเหตุผลประเภทต่าง ๆ ของบุคคลเป็นเกณฑ์

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายความถึงการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน มีหลายประเภท เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม และการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น นอกจากนี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกจำพวกหนึ่งคือ พฤติกรรมในสถานการณ์ที่เย้ายวนใจ หรือในสภาพที่ยั่วยุให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์ เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ยั่วยุ เช่น การโกงสิ่งของ เงินทอง หรือคะแนน การ

ลักขโมย และการกล่าวเท็จ เป็นต้น ซึ่งอาจรวมเรียกว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งผู้มีจริยธรรมสูงย่อมงดเว้นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์นี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ของจริยธรรม ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลนั้น ส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคม การศึกษาด้านอื่นๆ ของจริยธรรมจึงเป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจ และสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ของบุคคลเท่านั้น

ในการวิจัยนี้ได้ศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทยในสามด้านคือ เหตุผลเชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และทัศนคติเชิงจริยธรรม โดยได้เน้นความสำคัญของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมซึ่งสะท้อนให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้ถูกศึกษา เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นลักษณะของบุคคล ซึ่งวัดได้โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้เหมาะกับคนไทย และมีรากฐานจาก ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ในช่วงแรกของการวิจัยนี้ได้สำรวจพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทยประเภทต่างๆ และได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบต่างๆ ความสันทัดทางภาษา และลักษณะมุ่งอนาคต กับการพัฒนาทางจริยธรรมด้วย ส่วนในช่วงที่สองซึ่งเป็นการทดลองในห้องปฏิบัติการ ได้มีการศึกษาสถานการณ์ต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกงของวัยรุ่นชายไทยผู้มีจริยธรรมในระดับต่างกัน นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาความแตกต่างของทัศนคติเชิงจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง ซึ่งได้รับประสบการณ์ในการทดลองที่แตกต่างกันด้วย

แหล่งกำเนิดของจริยธรรม

จริยธรรมของบุคคล มีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือบุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้ และยอมรับจริยประเพณีในสังคมของตน ซึ่งจะแตกต่างจากจริยประเพณีของสังคมอื่นๆ ไม่มากก็น้อย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดที่สำคัญของจริยธรรมของบุคคล ก็คือสังคมหรือผู้ที่แวดล้อมตนนั่นเอง รากฐานการเกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคล

อีนทีละน้อยตามที่การพัฒนาทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ จะอำนวยให้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมหลายคนเชื่อว่าการพัฒนาทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์ คือในช่วงสิบปีแรก และจะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลงในช่วงหลัง ๆ ของชีวิต แต่ก็มีนักทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งสามารถพิสูจน์ว่า ลักษณะและการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ สามารถจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยไม่จำกัดอายุ ถึงแม้ว่าการศึกษาจริยธรรมจะยุ่งยากซับซ้อนมาก อันเป็นเหตุให้เกิดทฤษฎีและข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันได้มากมาย แต่ผู้ค้นคว้าทางจริยธรรม (Kay, ๑๙๗๐ หน้า ๓๐–๓๑) ได้เห็นพ้องต้องกันในลักษณะที่สำคัญของจริยธรรม ดังนี้คือ นักทฤษฎีทั้งหลายยอมรับว่า จริยธรรมของมนุษย์นั้น มีการเจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัดจากวัยทารกไปถึงวัยผู้ใหญ่ แม้มนุษย์ทุกคนจะมีการพัฒนาจริยธรรมในจังหวะที่แตกต่างกัน แต่นักทฤษฎีทางจริยธรรมก็ยังเชื่อว่า การพัฒนานี้ในบุคคลต่าง ๆ มีลำดับขั้นตอนเป็นแบบอย่างที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ นักค้นคว้าทางจริยธรรมส่วนมากยังลงความเห็นว่าต้นกำเนิดและแหล่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้นอยู่ที่การเรียนรู้จากสังคมเป็นสำคัญ

ถึงแม้ว่านักทฤษฎีทางจริยธรรมแทบทุกคนให้ความสำคัญแก่อิทธิพลของสังคม แต่ก็ยังมีความคิดที่แตกต่างกันในด้านที่สำคัญอีกมาก เป็นเหตุให้เกิดทฤษฎีทางด้านนี้มากมาย ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวพันกับอิทธิพลของสังคมไม่ทางตรงก็ทางอ้อม นอกจากนี้ บางทฤษฎียังเน้นที่ขบวนการเรียนรู้จากสังคมโดยตรง จากการพิจารณาลักษณะสำคัญของทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับต้นกำเนิดและพัฒนาการของจริยธรรม จึงสามารถแบ่งทฤษฎีเหล่านี้ออกเป็น ๓ ประเภท คือทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม ทฤษฎีพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม ทฤษฎีนี้เริ่มมาจากความคิดและประสบการณ์ของนักสังคมวิทยา (Wright, ๑๙๗๕ หน้า ๒๔–๓๐) ผู้เชื่อว่าสังคมมีส่วนในการบันดาลมนุษย์ให้มีลักษณะต่าง ๆ กัน ตามแต่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่ในกลุ่มใดในสังคม ส่วนนักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ก็เล็งเห็นความสำคัญของสังคม ในการก่อตั้งลักษณะทางจริยธรรม

ให้แก่สมาชิกในสังคมนั้น โดยที่ทฤษฎีนี้ระบุว่า เด็กเล็ก ๆ จะเรียนรู้ว่าอะไรคืออะไรชั่วจากผู้อื่นที่อยู่ใกล้ชิด ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคม ด้วยขบวนการเทียบเคียง (identification) เด็กจะใช้วิธีการเลียนแบบผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่ตนรัก จนในที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตนโดยอัตโนมัติ เมื่อบุคคลได้รับการปลูกฝังจริยธรรมในจิตใจแล้ว เขาย่อมจะเกิดความขัดแย้งในใจ เมื่อความอยากความต้องการส่วนตน ไม่เหมาะกับกาละเทศะของสังคมตามที่ตนได้ยอมรับมา ถ้าบุคคลกระทำชั่วทั้ง ๆ ที่คนอื่นไม่รู้ไม่เห็น บุคคลนั้นจะเกิดความละอายใจตนเอง มีความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเอง และในโอกาสต่อไปบุคคลนั้นย่อมจะละเว้นไม่กระทำชั่ว โดยไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมจากบุคคลอื่นภายนอก นั่นคือ เขามีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

นักทฤษฎีส่วนมากยอมรับว่า จริยธรรมจะถูกปลูกฝังตั้งแต่บุคคลยังเป็นเด็กเล็ก ๆ เสียเป็นส่วนมาก แม้ว่านักทฤษฎีบางคนจะยอมรับว่า การผันแปรของสังคมและสถานการณ์ในชีวิต อาจมีผลให้บุคคลเปลี่ยนแปลงจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ได้ แต่ก็ไม่มีนักทฤษฎีผู้ใดที่จะปฏิเสธว่า เหตุการณ์ที่เกิดในวัยทารกและวัยเด็กเล็กนั้น มีผลกระทบต่อ บุคคลได้อย่างรุนแรงกว่า และมีผลคงทนถาวรกว่าเหตุการณ์ที่เกิดในวัยผู้ใหญ่

เมื่อนักทฤษฎีต่าง ๆ ยอมรับว่าการปลูกฝังจริยธรรมเริ่มตั้งแต่วัยทารก และวัยเด็กเล็กเป็นวัยแห่งการเตรียมตัว เพื่อเข้าเป็นสมาชิกในสังคมใหญ่ ในช่วงแรกของชีวิตนี้ เด็กจะได้รับการปลูกฝังทางจริยธรรมมากกว่าในช่วงอื่น ๆ ของชีวิต กลุ่มบุคคลที่รับผิดชอบในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กมากที่สุดคือ สมาชิกในครอบครัวของเด็กเอง รองลงมาคือ โรงเรียนอนุบาลและประถมศึกษา นอกจากนี้ในปัจจุบันก็ยังมีสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์รายวันรายสัปดาห์ ซึ่งจะมีส่วนในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กด้วย เมื่อครอบครัวเป็นแหล่งที่สำคัญที่สุดในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กแล้ว จึงอาจพิจารณาได้ต่อไปว่า สมาชิกในครอบครัวตระหนักในหน้าที่นี้เพียงใด และใช้วิธีการใดในการอบรมสั่งสอนเด็ก

ตามปกติแล้ว บิดามารดาไม่สู้จะตระหนักในความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็ก นักวิจัยทางจิตวิทยาพบว่า เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากผู้

อื่นโดยที่ผู้อื่นตั้งใจที่จะสั่งสอนสิ่งนั้น หรือไม่ตั้งใจจะสั่งสอนก็ตาม ส่วนมากแล้ว เด็กจะเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจจะสั่งสอน ยิ่งกว่านั้น เด็กยังเลียนแบบลักษณะที่ผู้ใหญ่ไม่ตระหนักว่าตนมีอยู่เสียด้วยซ้ำ ความจริงจึงอยู่ที่ว่าเด็กจะดีได้นั้น ก็ย่อมจะต้องได้อยู่ใกล้ชิดผู้ใหญ่ที่มีจริยธรรมสูง ซึ่งเด็กพร้อมที่จะเลียนแบบ คำถามต่อมาคือ ผู้ใหญ่ประเภทใดเล่าที่เด็กอยากเลียนแบบ ผลวิจัยทางด้านนี้ ย้ำความสำคัญของผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูเด็กโดยให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก (Hoffman, ๑๙๗๐, หน้า ๒๙๖) ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในความรักและหวังดีของผู้ใหญ่คนนั้น นอกจากนี้การควบคุม ผึกนิสัย และลงโทษเด็กด้วยวิธีการต่าง ๆ ยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กโดยตรง ดังรายละเอียดทางการวิจัยที่จะได้กล่าวต่อไป

ทฤษฎีอิทธิพลของสังคม ต่อพัฒนาการทางจริยธรรมส่วนใหญ่ จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ของครอบครัว และการควบคุมของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่มีต่อลักษณะบุคคลิกภาพและทัศนคติเชิงจริยธรรมของมนุษย์ โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยได้ใช้ทฤษฎีประเภทนี้เป็นหลัก ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมของเยาวชนไทย กับวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดู และตัวแปรทางสังคมอื่น ๆ เช่น ฐานะของครอบครัว และระดับการศึกษาของบิดามารดาของผู้ถูกศึกษา เป็นต้น

นอกจากสังคมจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาจริยธรรมแล้ว นักพฤติกรรมศาสตร์หลายคน ยังเห็นความสำคัญของสังคม ที่มีต่อการพัฒนาลักษณะอื่น ๆ ของบุคคล และลักษณะเหล่านี้ ได้ส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมในบุคคลนั้นขึ้น จึงถือได้ว่าสังคมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการพัฒนาจริยธรรมด้วย ทฤษฎีต่าง ๆ ทางด้านนี้จึงจัดเข้าในทฤษฎีประเภทที่สองดังต่อไปนี้

ทฤษฎีพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม นักทฤษฎีที่เชื่อว่าการพัฒนาทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาทางจริยธรรมคือ เพียเจท์ และโคลเบอร์ก นักทฤษฎีสองท่านนี้เชื่อว่า จริยธรรมของเด็กจะเจริญขึ้น ตามความเจริญของความสามารถทางการรู้ (Cognitive ability) สติปัญญาและอารมณ์ของเด็ก จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

ก็สามารถบอกได้ว่า ทฤษฎีนี้มีความจริงอยู่บ้าง กล่าวคือ บุคคลปัญญาอ่อน หรือผู้ที่อารมณ์วิปริต เนื่องด้วยสาเหตุใด ๆ ก็ตาม เป็นผู้ที่ไร้จริยธรรมโดยสิ้นเชิง แต่นักทฤษฎีทั้งสองยังเชื่อว่า ในบุคคลปกติที่สติปัญญาไม่เจริญถึงขีดสุดนั้น จะมีจริยธรรมในขั้นสูงสุดไม่ได้เช่นกัน

โคลเบอร์ก ได้พบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม กับลักษณะอื่น ๆ ของมนุษย์ในการศึกษาผลงานของนักวิจัยต่าง ๆ (Kohlberg, ๑๙๖๔ หน้า ๓๘๙ – ๓๙๒) ที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม กับระดับสติปัญญาทั่วไป และความสัมพันธ์ของจริยธรรมกับความสามารถที่จะรอผลได้ที่ดีกว่าในอนาคต แทนที่จะรับเอาผลที่เล็กน้อยกว่าในปัจจุบันหรือในทันที ซึ่งลักษณะนี้ในที่นี้จะเรียกว่า ลักษณะมุ่งอนาคต นอกจากนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้ที่มีสมาธิดี มีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตน และมีความพากพูมใจในตนเองและสภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ โคลเบอร์กจึงสรุปว่า ความเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง เกิดจากความสามารถในการเพ่งความสนใจที่กฎเกณฑ์ และมีความสามารถในการควบคุมตนเองในด้านต่าง ๆ โดยทั่วไปด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการวัดลักษณะมุ่งอนาคต เพื่อที่จะศึกษาควบคู่ไปกับพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็กไทยด้วย นอกจากนี้ได้มีการวัดความสามารถในการใช้ภาษาไทยของเยาวชนทุกระดับอายุ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงระดับสติปัญญาของเด็กเหล่านี้ในด้านที่มีผู้เคยพบว่า เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคล (Kay, ๑๙๗๕, หน้า ๒๖ – ๒๗) ในลักษณะที่ว่า ความสันทัดทางภาษาจะช่วยให้บุคคลเข้าใจกฎเกณฑ์ที่ละเอียดอ่อนในกลุ่มต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และบุคคลสามารถใช้ภาษาในการแสดงอารมณ์ ทำให้ช่วยลดความก้าวร้าวทางการกระทำลงได้ จึงช่วยให้บุคคลมีจริยธรรมที่สูงขึ้นได้

๓ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม คือทฤษฎีที่อธิบายวิธีการและขบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคม มาเป็นลักษณะของตน ทฤษฎีประเภทนี้ ได้นำเอาหลักการเสริมแรง (Principle of reinforcement) และหลักการเชื่อมโยง (Principle of association) มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม

ในการอธิบายต้นกำเนิด และการเปลี่ยนแปลงจริยธรรม ทฤษฎีการเรียนรู้ได้เน้นการเรียนรู้โดยบังเอิญ และการเลียนแบบเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แปลกใหม่ หรือแตกต่างไปจากเดิมได้โดยง่าย โดยทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญแก่ลักษณะของสถานการณ์ซึ่งจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคล กระทำพฤติกรรมซ้ำ ๆ จนกลายเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลนั้นไปในที่สุด สิ่งที่จะกระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ คือการหวังความพอใจ และการหลบหลีกความทุกข์

การเลียนแบบลักษณะและการกระทำของบุคคลอื่น เป็นบ่อเกิดของการยอมรับลักษณะทั้งที่ดีและไม่ดีจากบุคคลอื่นได้อย่างง่ายดาย และเกิดได้อย่างกว้างขวางในสถานการณ์ทั่วไป ตั้งแต่เด็กเลียนแบบบิดามารดาของตน ไปจนถึงการที่วัยรุ่นเลียนแบบดาราภาพยนตร์เป็นต้น การเลียนแบบนี้มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากบทบาทของสื่อมวลชนในการปลูกฝังจริยธรรมในโลกปัจจุบัน

การเลียนแบบนี้เกิดจากการที่บุคคลสังเกตการกระทำของบุคคลอื่น แล้วต่อมาผู้สังเกตนั้นได้กระทำพฤติกรรมนั้นบ้าง การกระทำพฤติกรรมตามผู้อื่นนั้นอาจเกิดจากเหตุผลหลายประการ ได้มีทฤษฎีการเลียนแบบหลายอันที่อธิบายว่า บุคคลจะเลียนแบบใครในสถานการณ์เช่นไร เช่น เซียร์สและคณะ (Sears, Maccoby, & Levin, ๑๙๕๗) ได้อธิบายว่าเด็กจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูที่ตนรักใคร่ เพราะการเลียนแบบหรือทำตนคล้ายผู้เลี้ยงดู จะทำให้เด็กเกิดความพอใจเหมือนกับว่าตนได้อยู่ใกล้ชิดผู้เลี้ยงดูในขณะนั้น

ส่วนการเลียนแบบเพื่อน ก็สามารถนำทฤษฎีความคล้ายคลึงกัน มาอธิบายได้ว่าเนื่องจากคนในวัยเดียวกันมีลักษณะต่าง ๆ ที่คล้างคลึงกันมาก นับตั้งแต่อายุ ความคิดอ่าน ความอยากความต้องการเป็นต้น ความคล้ายคลึงในลักษณะเหล่านี้ จะเป็นเครื่องชักจูงให้บุคคลทำตามเพื่อนในเรื่องอื่น ๆ เพื่อขจัดความรู้สึกขัดแย้งในใจ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อตนมีลักษณะที่แตกต่างไปจากคนประเภทเดียวกับตน ความรู้สึกขัดแย้งในจิตใจเป็นอาการที่ไม่พึงปรารถนา บุคคลจึงป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งในจิตใจด้วยการเลียนแบบคนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนเสีย นอกจากนี้ ทฤษฎียังกล่าวว่าบุคคลสองคนยิ่งมีลักษณะต่าง ๆ หลายลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากเท่าใด ก็ย่อมมีแรงกระตุ้นให้เลียนแบบกันมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ส่วนการเลียนแบบคนแปลกหน้า ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับตนน้อยมากนั้น ทฤษฎีการเสริมแรงตัวแบบก็สามารถอธิบายว่าเกิดขึ้นได้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะบุคคลผู้หนึ่งสังเกตเห็นว่า เมื่อตัวแบบมีการกระทำชนิดหนึ่ง แล้วตัวแบบได้รับประโยชน์หรือได้รับความพอใจต่าง ๆ ผู้สังเกตเห็นก็ย่อมอยากได้รับความพอใจนั้นด้วย จึงยอมเลียนแบบตัวแบบนั้น

ในการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ ในส่วนที่เป็นการทดลองในห้องปฏิบัติการได้ศึกษาอิทธิพลของตัวแบบประเภทต่าง ๆ ที่ทำให้วัยรุ่นชายไทย เลียนแบบพฤติกรรมซื่อสัตย์ของตัวแบบ โดยได้สร้างให้ตัวแบบมีความดีใจ หรือเสียใจที่มิได้โกงในการเล่นเกม เพื่อที่จะศึกษาว่า วัยรุ่นที่มีจริยธรรมในระดับต่างกัน และอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน จะเลียนแบบตัวแบบประเภทใดมากน้อยกว่ากันเพียงใด

ทฤษฎีแหล่งกำเนิดของจริยธรรมทั้งสามประเภทดังกล่าวข้างต้นนี้มีลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกันมากนัก ตรงกันข้าม กลับเป็นทฤษฎีที่จะช่วยกันสร้างภาพการวิเคราะห์จริยธรรมให้ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กล่าวคือ ทฤษฎีอิทธิพลของสังคม ต่อพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นกล่าวถึงบทบาทของสภาพแวดล้อมทางสังคม ของบุคคลที่มีต่อการปรุงแต่งลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล ส่วนทฤษฎีพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม ได้ให้โอกาสแก่พันธุกรรมในการมีส่วนส่งเสริม หรือขัดขวางพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล แต่ทฤษฎีที่สองนี้ก็ยังเน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมของบุคคลเช่นกัน ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้ช่วยอธิบายขบวนการยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคม เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของลักษณะของบุคคลให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น ฉะนั้นการศึกษาจริยธรรมให้ได้ครอบคลุมเต็มที่ ย่อมจะต้องพึ่งรากฐานจากทฤษฎีทั้งสามประเภทนี้พร้อมกัน ดังเช่นที่ได้ปฏิบัติในโครงการวิจัยนี้

เมื่อได้พิจารณาทฤษฎีทั้งหลายอันเป็นรากฐานของการวิจัยนี้แล้วพอสังเขป สิ่งที่จะต้องทำต่อไปก็คือ การศึกษาผลงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยเข้ามาตรฐานการวิจัยสากล และเพื่อจุดประสงค์ที่จะค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ทั้งในทางวิชาการ และในทางปฏิบัติ ให้ได้อย่างเต็มที่ไปพร้อมกัน

ในการประมวลผลงานวิจัยต่าง ๆ ในประเทศไทย เพื่อให้ทราบพื้นฐาน และความก้าวหน้าในการค้นคว้าเกี่ยวกับจริยธรรมและเรื่องที่เกี่ยวข้อง และเป็นการป้องกันมิให้เกิดความซ้ำซ้อนทางการวิจัยที่ไม่เป็นประโยชน์ ปรากฏว่า การวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมของคนไทยโดยตรงนั้นยังหาไม่พบ ส่วนการวิจัยที่ประมวลมาได้นั้น ส่วนมากเกี่ยวกับการวัดลักษณะบุคลิกภาพประเภทต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมเพื่อหาความสัมพันธ์กับวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดู หรือสัมพันธ์กับลักษณะอื่น ๆ ของบุคคลที่ถูกศึกษา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน ๒๕๒๐) ส่วนการค้นคว้าประเภททดลองในห้องปฏิบัติการในเรื่องจริยธรรม โดยการสร้างสาเหตุต่าง ๆ เพื่อการศึกษาผลที่มีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของคนไทยนั้น เป็นของใหม่สำหรับประเทศไทยโดยสิ้นเชิง ความจำเป็นในการที่จะต้องศึกษาสาเหตุ และผลของจริยธรรมของคนไทยโดยใช้วิธีการทดลองนั้น จะปรากฏเด่นชัดหลังจากการพิจารณาผลการวิจัยในต่างประเทศแล้ว

การพิจารณาผลการวิจัยต่าง ๆ จะได้เรียงลำดับความคิด จากทฤษฎีทั้งสามประเภท โดยจะเริ่มด้วยการพิจารณาตัวแปรทางสังคมที่เกี่ยวกับจริยธรรม เช่น อายุและระดับการศึกษา เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และอื่น ๆ นอกจากนั้นจะได้พิจารณาผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูที่สัมพันธ์กับการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน ต่อไปก็จะได้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม กับความสันทัดทางภาษา และลักษณะมุ่งอนาคตดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

จริยธรรมกับตัวแปรทางสังคม

ทฤษฎีจริยธรรมแทบทุกทฤษฎี จะมีข้อความพาดพิงถึงประสบการณ์ทางสังคมของบุคคล ว่าเป็นต้นเหตุของการก่อตั้ง และการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมของบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่ง ถ้าบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน เช่นอยู่ในกลุ่มคนฐานะเดียวกัน หรือได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาคล้าย ๆ กัน บุคคลเหล่านั้นก็อาจมีจริยธรรมที่คล้ายคลึงกันได้ยิ่งกว่านั้นคนที่ได้รับประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน แต่มีความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจ

ประสบการณ์นั้นไม่เท่าเทียมกัน ผลกระทบที่เกิดจากประสบการณ์ทางสังคมอันเดียวกัน ย่อมจะแตกต่างกันไปได้เช่น เด็กกับผู้ใหญ่ ย่อมจะได้รับความกระทบกระเทือนที่แตกต่างกัน เพศต่างกันหรือฐานะต่างกัน อาจเป็นสาเหตุให้เขาเหล่านั้น ได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันไปได้มาก อันอาจมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลเหล่านั้นด้วย ต่อไปนี้จะได้พิจารณาผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมกับจริยธรรมของบุคคล

อายุและระดับการศึกษากับจริยธรรมของบุคคล ในปัจจุบันสังคมที่เจริญและมีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน มีการจัดการศึกษาภาคบังคับ และการวิจัยส่วนใหญ่ก็ใช้นักเรียนและนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มที่เก็บข้อมูลได้ง่ายที่สุด ฉะนั้น ผลการวิจัยส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน จึงไม่สามารถจะแยกตัวแปรที่เป็นอายุ ออกจากตัวแปรที่เป็นระดับการศึกษาของบุคคลได้ กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างที่อายุน้อยก็มีระดับการศึกษาต่ำ และกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากก็มีการศึกษาสูงตามไปด้วย ปรากฏการณ์นี้ได้เกิดในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยเช่นกัน ในการประมวลผลวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับจริยธรรม จึงต้องนำระดับการศึกษาเข้ามาพิจารณาไปพร้อมกันด้วย โคลเบอร์ก (Kohlberg ๑๙๖๔, หน้า ๓๙๒–๔๐๕) ได้ประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับพัฒนาการทางจริยธรรมไว้อย่างครบถ้วนดังนี้

ทางด้านความรู้เชิงจริยธรรมนั้น ได้มีผู้พบว่า ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมขั้นรากฐานของสังคมนั้น เด็กจะทราบอย่างครบถ้วนตั้งแต่อายุยังน้อย มีผู้พบตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๐ ว่าเด็กชาวอังกฤษมีความรู้เชิงจริยธรรมนี้ตั้งแต่เข้าเรียนชั้นเกรดหนึ่ง ส่วนการศึกษาความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคลที่มีอายุมากกว่านี้ ก็มิได้ช่วยให้เข้าใจทางด้านนี้มากขึ้น แม้ว่าความรู้เชิงจริยธรรม จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอยู่บ้าง แต่ความรู้เชิงจริยธรรม ในการวิจัยส่วนใหญ่แล้ว ไม่ทำให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมได้มากนัก เป็นเพียงแต่สะท้อนให้เห็นระดับสติปัญญา ภูมิหลังทางวัฒนธรรม และความต้องการที่จะทำให้คนอื่นชื่นชมตนของผู้ถูกศึกษาเท่านั้น

ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น การวิจัยต่าง ๆ เกือบสิบเรื่องได้ให้ผลที่สอดคล้องกันคือ ไม่พบว่าคนที่มีอายุมากจะมีพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการโกง ขโมย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเห็นแก่ส่วนรวม แตกต่างจากคนที่มีอายุน้อย การที่เด็กเล็ก ๆ มีการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมเท่าเทียมกับเด็กโตและผู้ใหญ่ แสดงว่าลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลเริ่มคงที่ตั้งแต่อายุยังน้อย ส่วนการศึกษาในระยะยาว โดยติดตามกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยจนมีอายุมากขึ้น แล้วเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลแต่ละคนในสมัยเด็กและเมื่อโตขึ้นแล้ว การวิจัยชนิดนี้มีน้อย และไม่ปรากฏว่าพบความมั่นคงของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลต่าง ๆ ในช่วงอายุที่มีการวิจัยนั้น

อาจเป็นไปได้ว่า การศึกษาความรู้เชิงจริยธรรมส่วนมาก มีเนื้อหาที่แคบเกินไป และเป็นการวัดความรู้ขั้นพื้นฐานทางสังคมของบุคคลเท่านั้น ถ้ามีการวัดความรู้เชิงจริยธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางศาสนา หรือความรู้เกี่ยวกับหลักสากลแล้ว อาจพบความแตกต่างในคนต่างอายุกันก็ได้ ส่วนการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และไม่พบความแตกต่างในกลุ่มคนต่างอายุกันนั้น อาจเป็นเพราะพฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่วนมากนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่บุคคลกำลังประสบอยู่ มากกว่าจะขึ้นกับลักษณะนิสัยเชิงจริยธรรมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นบุคคลอาจมีพฤติกรรมที่เหมือนกัน แต่มีเหตุผลในการเลือกกระทำแตกต่างกันได้เสมอ เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอาจแตกต่างจากเหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่นและของผู้ใหญ่ได้ โดยเฉพาะเมื่อเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูง ต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับหลักปฏิบัติของสากลด้วย

โคลเบอร์ก (Kohlberg ๑๙๖๔ a) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมกับระดับอายุ โดยแบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น ๖ ขั้น (รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการวัดของโคลเบอร์กดูหน้า ๕๐) ผู้วิจัยพบว่าเด็กอเมริกันอายุ ๗, ๑๐, ๑๓ และ ๑๖ ปี นิยมใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นตามอายุ กล่าวคือ เด็กอายุ ๗ ปี แทบทุกคน (๙๐ กว่าเปอร์เซนต์) ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ ๑ และ ๒ เด็กอายุ ๑๐ ปีแม้จะยังใช้เหตุผลในขั้นที่ ๑ และ ๒ เสียเป็นส่วนมาก (๕๐ กว่าเปอร์เซนต์) แต่มีอีกพวกหนึ่งที่ใช้เหตุผลในขั้นที่ ๓ และ ๔

(๓๕ เปอร์เซนต์) ส่วนวัยรุ่นอายุ ๑๓ ปี ใช้เหตุผลในขั้นที่ ๓ และ ๔ มาก (๕๐ กว่าเปอร์เซนต์) และมีพวกที่ใช้เหตุผลในขั้นที่ ๑ และ ๒ น้อยกว่า (๒๐ กว่าเปอร์เซนต์) ส่วนวัยรุ่นตอนปลายอายุ ๑๖ ปี แม้จะยังใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ ๓ และ ๔ มาก (๕๐ กว่าเปอร์เซนต์) แต่ปรากฏว่า มีผู้ที่ใช้เหตุผลในขั้นที่ ๕ และ ๖ มากกว่า (๒๓ เปอร์เซนต์) กลุ่มเด็กที่อายุต่ำกว่าทุกกลุ่ม (ดูภาพกราฟหน้า ๔๐๓, Kohlberg, ๑๙๖๔ a) ผลการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมีพัฒนาการตามอายุ ซึ่งพัฒนาการของจริยธรรมทางด้านนี้ โคลเบอร์กเชื่อว่าเป็นผลของความพยายามของเด็กที่จะตีความหมายประสบการณ์ของตน ในสังคมที่สลับซับซ้อน โดยเด็กจะมีความสามารถในการนี้มากขึ้นเป็นลำดับ

ทฤษฎีจริยธรรมของโคลเบอร์ก และการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม จะได้กล่าวอย่างละเอียดต่อไป ทั้งนี้เพราะโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม โดยใช้รากฐานจากทฤษฎี และวิธีการวัดระดับจริยธรรมของโคลเบอร์กเป็นสำคัญ

เพศกับจริยธรรมของบุคคล ถึงแม้ว่าความมีจริยธรรมสูงจะมิใช่ลักษณะที่สังคมกำหนดไว้สำหรับเพศใดเพศหนึ่งโดยเฉพาะ แต่สิ่งที่ได้กระตุ้นความสนใจในการเปรียบเทียบจริยธรรมของชายกับหญิงคือ ทฤษฎีที่มีชื่อเสียงของฟรอยด์ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เด็กชายในครอบครัวปกติที่มีบิดาและมารดาพร้อมเพรียง จะมีการเปลี่ยนแปลงทางจริยธรรมเมื่ออายุประมาณห้าขวบ กล่าวคือในช่วงอายุ ๓–๕ ปีเด็กชายจะรู้สึกว่าบิดาของตนแย่งความรักของมารดาไปจากตน จึงเกิดความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตรต่อบิดา แต่ต่อมาเด็กชายผู้มีพัฒนาการทางสังคมอย่างปกติ จะสามารถแก้ปัญหาขัดแย้งกับบิดาของตนได้ด้วยการยอมรับบิดาเป็นตัวแบบอย่างแข็งขัน ทำให้ฟรอยด์ทำนายว่าชายจะมีซูเปอร์อีโก้หรือจริยธรรมสูงกว่าหญิง

ส่วนทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม ให้ข้อทำนายที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทั้งนี้เพราะผลการวิจัยการพัฒนาลักษณะต่าง ๆ ของหญิงเปรียบเทียบ

กับชาย ปรากฏว่าหญิงมีการพัฒนาทางภาษาได้เร็วว่าชาย ทำให้มีความฉลาดและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าชาย ซึ่งอาจทำให้หญิงเข้าใจกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อเรียกร้องทางสังคมได้เร็วและมากกว่าชาย นอกจากนี้การวิจัยต่าง ๆ ยังยืนยันว่า หญิงมีการคล้อยตามสังคมสูงกว่าชาย ซึ่งอาจทำให้คาดได้ว่าในวัยก่อนและระหว่างวัยรุ่น หญิงจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าชาย แต่เนื่องด้วยลักษณะการยึดมั่นต่อสังคม อาจทำให้การพัฒนาจริยธรรมของหญิงช้าลงในวัยรุ่นตอนปลาย ฉะนั้นในระหว่างวัยรุ่นตอนปลายกับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ชายอาจมีการพัฒนาทางจริยธรรมไปสู่ขั้นที่ ๕ และ ๖ ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กมากกว่าหญิง ฉะนั้นทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรมจึงทำนายว่า เพศกับอายุร่วมกัน จะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมได้ละเอียดยิ่งขึ้น

จากการรวบรวมการวิจัยต่าง ๆ ที่เปรียบเทียบจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ของชายกับหญิง ไรท์ (Wright, ๑๙๗๑ หน้า ๕๗ และ ๑๔๕) พบว่า ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพฤติกรรมโกงในการทดลอง หรือพฤติกรรมเอื้อเฟื้อก็ตาม ส่วนมากแล้วจะไม่พบความแตกต่างระหว่างชายกับหญิง แต่มีการวิจัยบางเรื่องที่พบความแตกต่าง ซึ่งจะเป็นไปในทำนองว่าหญิงจะโกงน้อยกว่าชาย และมีความเอื้อเฟื้อ และความรับผิดชอบสูงกว่าชาย ส่วนการศึกษาพฤติกรรมโกงของฮาร์ทชอร์นและเมย์ (Hartshorne & May, ๑๙๒๘) โดยใช้สถานการณ์หลายประเภท และมีกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นกลุ่มที่ใหญ่มาก พบผลตรงข้ามกับการวิจัยอื่น ๆ คือ หญิงได้โกงในสถานการณ์ต่าง ๆ มากกว่าชาย และเบอร์ตัน (Burton, ๑๙๖๓) ผู้นำข้อมูลบางส่วนในการวิจัยที่กล่าวถึง มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติที่ก้าวหน้ากว่าเดิม ปรากฏว่า หญิงอยู่ในกลุ่มของผู้ที่มีลักษณะคดโกงเป็นจำนวนมาก และชายอยู่ในกลุ่มของผู้ที่มีความซื่อสัตย์เป็นจำนวนมากเช่นกัน ส่วนโคลเบอร์ก (๑๙๖๔ b) ได้ศึกษาความแตกต่างในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชน พบผลที่น่าสนใจว่า ในวัยเด็กเล็กและเด็กโตนั้น ชายและหญิงไม่แตกต่างกันในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แต่เมื่อมาถึงวัยรุ่น ชายได้มีการพัฒนาทางจริยธรรมที่ก้าวหน้ากว่าหญิง

ส่วนการศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์กและนักวิจัยอื่น ๆ พบว่าหญิงมีจริยธรรมต่ำกว่าชาย (Kohlberg & Kramer, ๑๙๖๙; Holstein, ๑๙๗๒ จาก

Kurtines & Grief, ๑๙๗๔, หน้า ๔๕๖) แต่ผลการวิจัยนี้ถูกวิจารณ์ว่าอาจผิดพลาดเนื่องจากในเรื่องที่ใช้เป็นคำถามนั้น ตัวเอกเป็นชายทุกเรื่อง จึงอาจทำให้ผู้ตอบที่เป็นหญิงตอบแตกต่างไปจากผู้ตอบที่เป็นชายได้ ผลการวิจัยเหล่านี้จึงให้ข้อสรุปที่แน่นอนไม่ได้

การเปรียบเทียบความแตกต่างทางจริยธรรมระหว่างชายกับหญิงโดยไม่พิจารณาตัวแปรอื่น ๆ เช่น อายุ ฐานะของครอบครัว และการถูกอบรมเลี้ยงดูไปพร้อมกัน อาจเป็นเหตุให้พบผลขัดแย้งกันได้ เพราะชายกับหญิงจะมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันมากหรือน้อยนั้นย่อมขึ้นกับลักษณะทางสังคมอื่น ๆ ด้วย ฉะนั้นโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ จึงมุ่งจะศึกษาจริยธรรมของชายหญิง โดยจะได้พิจารณาตัวแปรทางสังคมอื่น ๆ ที่กล่าวมานี้ไปพร้อมกันด้วย

ฐานะของครอบครัวกับจริยธรรมของบุคคล ฐานะของครอบครัว พิจารณาได้จากรายได้รวมของสมาชิกในครอบครัว การศึกษาและอาชีพของหัวหน้าครอบครัว เป็นต้น ครอบครัวฐานะต่ำ คือครอบครัวที่มีอาชีพในการใช้กำลังกาย เช่น เป็นกรรมการ ชาวนาชาวไร่ผู้ไม่มีผืนดินเป็นของตนเอง หรือคนค้าหาบเร่หรือลูกจ้างต่าง ๆ ส่วนผู้ที่มีฐานะปานกลาง เป็นผู้ที่มีอันจะกิน ทำงานประเภทที่ใช้ความชำนาญและความรู้ ส่วนผู้ที่มีฐานะสูง คือมีรายได้ที่เหลือกินเหลือใช้ เป็นเจ้าของที่ดินและเป็นผู้ควบคุมกิจการงานต่าง ๆ เยาวชนที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะต่าง ๆ กันนั้น จะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และได้ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลที่มีคุณสมบัติที่ต่างกัน บุคคลที่มาจากครอบครัวฐานะยากจน หัวหน้าครอบครัวต้องหาเช้ากินค่ำ ใช้แรงกายเข้าแลกกับเงิน คนในครอบครัวประเภทนี้ ย่อมจะมีความวิตกกังวลในการครองชีพ มีความเครียดซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมที่แออัดและแร้นแค้นทางวัตถุ หรืออยู่ในที่ห่างไกลความเจริญ จนทำให้มีประสบการณ์ที่แคบจำกัด สติปัญญาและความรอบรู้ไม่แตกฉาน

เคย์ (Kay, ๑๙๗๕) ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งแก่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ในอันที่จะช่วยเพิ่มหรือลดความเร็วของการพัฒนาทางจริยธรรมของเยาวชน เคย์เห็นความสำคัญของลักษณะของครอบครัว ในอันที่จะปลูกฝังลักษณะเบื้องต้นทางจริย-

ธรรมให้แก่เยาวชน นั่นคือ การยอมรับตนเอง การมีเอกลักษณ์ การเทียบเคียง การประสบความสำเร็จและสัมฤทธิ์ผลต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นทางให้เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ลักษณะเชิงจริยธรรมอื่น ๆ ปรากฏขึ้นได้ในภายหลัง

นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาหลายท่านเชื่อ และได้แสดงหลักฐานทางการวิจัยว่า บุคคลที่มีฐานะต่ำและฐานะปานกลางนั้น มีค่านิยมบางอย่างแตกต่างกัน กล่าวคือ บุคคลเหล่านี้มีความเชื่อว่าสิ่งใดดีควรทำและสิ่งใดชั่วไม่สมควรกระทำนั้นต่างกันไปมาก ตัวอย่าง เช่น การเก็บของตกได้แล้วนำไปคืนเจ้าของนั้น เป็นความดีควรสรรเสริญในสังคมของบุคคลฐานะปานกลางและสูง แต่เป็นสิ่งที่โง่เขลา ไม่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่งในสังคมของคนฐานะต่ำ ฉะนั้นความรู้และความเชื่อของบุคคล จึงแตกต่างไปตามฐานะทางสังคมของบุคคล นอกจากนี้ ทะเบียนประวัติอาชญากรยังแสดงว่า บุคคลฐานะยากจนนั้นเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายมากกว่าคนฐานะอื่น ๆ ส่วนการลักขโมยก็ปรากฏว่า มีมากในคนฐานะต่ำมากกว่าคนฐานะอื่น ๆ (Kay, ๑๙๗๕, หน้า ๓๗ – ๓๘) ความจริงข้อนี้อาจเป็นเครื่องแสดงว่าพฤติกรรมของบุคคลย่อมเป็นไปตามความเชื่อของบุคคล กล่าวคือ บุคคลฐานะต่ำอาจมีค่านิยมว่า การลักขโมยเป็นสิ่งที่ควรกระทำเมื่อมีโอกาส ฉะนั้นการลักขโมย จึงไม่ขัดกับจริยธรรมของคนประเภทนี้ อีกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ชาวเกาะเผ่าหนึ่งมีค่านิยมว่า การล่าหัวมนุษย์เป็นสิ่งที่แสดงถึงอำนาจในสังคม ชายฉกรรจ์ทุกคนในเผ่านั้นควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง แต่การคร่าชีวิตผู้อื่นถึงแม้จะเป็นคนแปลกหน้า หรือมาจากสังคมอื่น กลับเป็นสิ่งที่ถือว่าผิดอย่างร้ายแรงในสังคมไทยเรา ฉะนั้นตามหลักแล้วเราจึงไม่เอาความรู้และความเชื่อในสังคมหนึ่ง ไปวัดคนในอีกสังคมหนึ่ง ดังนั้น การเปรียบเทียบความเจริญทางจิตใจของคนในต่างสังคม หรือต่างฐานะย่อมจะใช้วิธีการวัดความรู้เชิงจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นหลักไม่ได้

ด้านอื่นของจริยธรรมที่เหมาะสม ในการเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของคนในต่างสังคม วัฒนธรรม และฐานะก็คือ การใช้เหตุผล หรือการตัดสินเชิงจริยธรรมโดยอาศัยหลักต่าง ๆ ซึ่งไม่ขึ้นกับเนื้อหา หรือค่านิยมในสังคมนั้นโดยตรง โคลเบอร์ก (Kohlberg, ๑๙๖๔ a, หน้า ๔๐๕ - ๔๐๖) ได้ใช้การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม และสามารถ

เปรียบเทียบการพัฒนาทางจริยธรรมของคนในสังคมต่าง ๆ ทั้งในประเทศทางตะวันตกและตะวันออกได้อย่างน่าเชื่อถือ เคย์ (Kay, ๑๙๗๐, หน้า ๑๘๒) และเบอร์ตัน (Burton, ๑๙๖๓ หน้า ๔๙๖ – ๔๙๗) ผู้ประมวลผลงานวิจัยทางด้านนี้ก็พบว่า ถ้าเปรียบเทียบการตัดสินเชิงจริยธรรมของเยาวชนผู้มาจากครอบครัวฐานะต่าง ๆ แล้ว ผลส่วนมากคือเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำมีพัฒนาการทางด้านนี้ช้ากว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลางหรือสูง

นักทฤษฎีและผู้ค้นคว้าทางด้านจริยธรรมส่วนมากจะเชื่อว่า ประสบการณ์ของเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่าง ๆ กันย่อมจะแตกต่างกัน อันเป็นเหตุให้จริยธรรมของเด็กเหล่านี้แตกต่างกันอย่างมากด้วย ประสบการณ์ในครอบครัวนั้นมีหลายชนิด นับตั้งแต่สภาพทางกายไปจนถึงสภาพทางจิตใจ การปฏิบัติของบิดามารดาต่อผู้อื่นซึ่งเด็กสังเกตเห็นและรับรู้ มาจนถึงการปฏิบัติของบิดามารดาต่อเด็กเอง ฮอฟแมน (Hoffman, ๑๙๗๐) เชื่อว่าอิทธิพลของครอบครัวที่แผ่มายังเด็กนั้น ส่วนมากแล้วจะผ่านวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากผู้ปกครองนั่นเอง ฉะนั้นฐานะของครอบครัวจึงอาจมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่ และการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยวิธีการที่แตกต่างกันอาจเป็นต้นเหตุที่สำคัญของการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กก็ได้ อย่างไรก็ดีเราไม่สามารถจะศึกษาถึงความเป็นเหตุเป็นผลต่อกันระหว่างวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก แต่เราสามารถจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองประเภทนี้ และเปิดโอกาสให้แก่ข้อคิดที่ว่าทั้งวิธีการที่ถูกอบรมเลี้ยงดูและจริยธรรมของเด็กนั้น เป็นผลของสาเหตุอื่นด้วยกันทั้งคู่

ในการศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ มีจุดมุ่งหมายที่เป็นรายละเอียดในส่วนนี้คือ ต้องการที่จะศึกษาว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่างกัน จะมีการพัฒนาจริยธรรมแตกต่างกันหรือไม่ และจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีที่แตกต่างกันหรือไม่เพียงไร ส่วนจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการถูกอบรมเลี้ยงดู กับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น จะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

จากการพิจารณาผลการวิจัยต่าง ๆ ในเรื่องจริยธรรมกับตัวแปรทางสังคมคืออายุและระดับการศึกษา เพศ และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ซึ่งทั้งหมดเป็นการวิจัยในต่างประเทศ จึงทำให้เกิดความต้องการที่จะทราบว่า จะได้ผลเช่นไรถ้าทำการ

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิจัยเหล่านี้ในประเทศไทย นอกจากนี้ การประมวลในเชิงเปรียบเทียบผลการวิจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้ เป็นรากฐานในการตั้งสมมติฐานสำหรับการศึกษาภาคสนามในประเทศไทยหลายประการ ที่สำคัญคือ ในข้อที่ว่า ถ้าใช้วิธีการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม เพื่อศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กไทยแล้ว จะพบว่าเด็กไทยที่อายุต่างกัน มีการพัฒนาทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีอายุน้อย มีจริยธรรมในระดับที่ต่ำกว่าผู้ที่มีอายุมาก นอกจากนี้ ยังอาจคาดได้ว่าชายกับหญิงจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมแตกต่างกันก็ต่อเมื่อได้พิจารณาลักษณะอื่น ๆ ควบคู่กันไปด้วย เช่น อายุฐานะของครอบครัว หรือถึงวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดู โดยอาจทำนายได้ว่า หญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมเร็วกว่าชายจนวัยรุ่นตอนกลาง และชายมีจริยธรรมที่ก้าวหน้ากว่าหญิงในวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น นอกจากนี้ ยังอาจทำนายได้ว่า ในช่วงอายุก่อนวัยรุ่นตอนปลาย ชายที่มาจากครอบครัวยากจน มีจริยธรรมต่ำกว่าหญิงที่มาจากครอบครัวปานกลางและมั่งมี ส่วนฐานะของครอบครัวจะมีความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดกับพัฒนาการทางจริยธรรม ในผู้ที่มีอายุน้อยและอยู่ในระดับการศึกษาต่ำ มากกว่าในผู้ที่อายุมากที่อยู่ในระดับการศึกษาสูงกว่า ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่อยู่ในระดับการศึกษาสูงย่อมจะได้รับอิทธิพลจากโรงเรียนมานานและมาก จนทำให้ความแตกต่างทางจริยธรรม อันเนื่องมาจากสาเหตุทางครอบครัวลดน้อยลง

จริยธรรมกับการถูกอบรมเลี้ยงดู

การถูกอบรมเลี้ยงดูคือ การที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็ก และเรียกร้องให้เด็กปฏิบัติต่อตน และต่อผู้อื่นไปในทำนองต่าง ๆ ฉะนั้นการอบรมเลี้ยงดู คือการที่ผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน อันเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัล หรือลงโทษการกระทำต่าง ๆ ของเด็กได้ นอกจากนี้เด็กยังมีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะและการกระทำต่าง ๆ ของผู้เลี้ยงดูด้วย ทำให้เด็กได้เลียนแบบผู้เลี้ยงดูอีกด้วย , ส่วนการที่ผู้เลี้ยงดูจะส่งเสริมหรือขัดขวางลักษณะหรือพฤติกรรมใด ๆ ของเด็ก ย่อมขึ้นอยู่กับความนิยมของสังคม หรือของกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ นอกจากนี้ ลักษณะต่าง ๆ ของผู้เลี้ยงดูยังเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับลักษณะของคนอื่น ๆ ในสังคมนั้นด้วย ฉะนั้นจึงเข้าใจได้ว่าจากวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

69462

นั้น ผู้เลี้ยงดูจะถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ ในสังคมนั้นให้แก่เด็ก ถ้าผู้เลี้ยงดูมาจากกลุ่มหรือส่วนของสังคมที่แตกต่างกัน แน่นอนว่า เขาเหล่านั้นจะใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่แตกต่างกันไปได้ด้วย ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อ ลักษณะนิสัย และความเคยชินของคนในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างกัน ✓

เบคเคอร์ (Becker, ๑๙๖๔, หน้า ๑๗๑) ได้สรุปผลจากการวิจัยหลายเรื่องว่า บิดามารดาจากครอบครัวฐานะปานกลางจะให้ความอบอุ่นแก่ลูก อธิบายเหตุผลและแสดงความเสียใจเมื่อลูกทำผิด นอกจากนี้พ่อแม่ที่มีฐานะปานกลางยังไม่สู้จะเข้มงวดกวดขันลูกในเรื่องต่าง ๆ มากนัก แต่บิดามารดาที่ฐานะต่ำผู้มีอาชีพที่ใช้แรงกาย ชอบใช้การลงโทษทางกายและควบคุมลูกอย่างกวดขัน นอกจากนั้นยังคล้อยตามกฎเกณฑ์ภายนอก มากกว่าที่จะยึดมั่นในความคิดของตนเอง ส่วนเคย์ (Kay, ๑๙๗๕) ได้ใช้ความจริงข้อนี้ มาเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์บ่อเกิดของจริยธรรมของเด็ก ในครอบครัวฐานะต่าง ๆ อย่างละเอียด

ส่วนการวิจัยต่าง ๆ ในประเทศไทยนั้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน ๒๕๑๘ และ ๒๕๑๙) มิได้พบความแตกต่างที่เด่นชัด ในวิธีการอบรมเลี้ยงดูของ บิดามารดาที่ มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน แต่กลับพบว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับวิธีการอบรมเลี้ยงดู และลักษณะทางสังคมของบุตรของตน นอกจากนี้ ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ยังมีวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่แตกต่างกันในรายละเอียดบางประการด้วย

การอบรมเลี้ยงดูซึ่งมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจริยธรรมคือ การให้ความรัก การควบคุม การให้เหตุผล และการลงโทษ วิธีการอบรมเลี้ยงดูสองประเภทแรกคือการให้ความรักและการควบคุมนั้น มีผู้นำมาศึกษามากมายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ แต่ยังไม่มีการวิจัยในประเทศไทย ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง วิธีการอบรมเลี้ยงดูทั้งสองแบบนี้กับจริยธรรมของคนไทย ส่วนการใช้เหตุผล และการลงโทษนั้น มีผู้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้น้อยมากในประเทศไทย

(การถูกเลี้ยงดูแบบรักกับจริยธรรมของบุคคล ทฤษฎีที่ให้ความสำคัญของการได้รับความรัก ต่อการพัฒนาลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมของบุคคลนั้น มีหลายทฤษฎีด้วยกัน

เช่นทฤษฎีพัฒนาการบุคลิกภาพของแอริคสันกล่าวว่า การที่บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกอย่างพอเพียง จะทำให้ลูกมีความมั่นคงทางอารมณ์ และเกิดความรู้สึกมั่นใจในความดีงามในโลกนี้ ซึ่งจะเป็นรากฐานของการอาทรในความต้องการของบุคคลอื่นต่อไป เมื่อเด็กมีความไว้วางใจบิดามารดาในขั้นเริ่มต้นของชีวิตแล้ว จะทำให้เด็กมีความเชื่อถือในผู้อื่นเมื่อเติบโตขึ้นด้วย

ส่วนนักทฤษฎีอีกกลุ่มหนึ่งได้ใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรากฐานในการอธิบายการที่เด็กยอมรับลักษณะของบิดามารดามาเป็นของตน เซียร์สและคณะ (Sears, Maccoby, & Levin, ๑๙๕๗, หน้า ๓๗๒) ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า (๗) ความรักของบิดามารดาเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาจริยธรรมในเด็ก ถ้าในช่วงแรกเกิดเด็กได้รับความรักความอบอุ่นโดยได้รับการบำบัดความต้องการต่าง ๆ ทางร่างกายอย่างเพียงพอ เด็กจะมีความรู้สึกพอใจและมีความสุข ความรู้สึกนี้จะเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีผู้มาบำบัดความต้องการให้เด็ก จนในที่สุดผู้บำบัดความต้องการให้เด็ก จะกระตุ้นให้เด็กมีความพอใจ และมีความสุขเมื่อได้อยู่ใกล้ชิดตน ในขณะที่ผู้เลี้ยงดูอยู่ใกล้ชิดกับเด็กนั้น เขาก็ได้อบรมสั่งสอนเด็ก และได้แสดงลักษณะต่าง ๆ ให้เด็กเลียนแบบโดยเขาไม่รู้สึกตัว จนกระทั่งเมื่อเด็กห่างเหินจากผู้เลี้ยงดู เด็กจะเกิดความว้าเหว่ และวิตกกังวล เด็กสามารถจะแก้ความรู้สึกนี้ของตนได้ ด้วยการแสดงลักษณะและการกระทำที่คล้ายคลึงกับผู้เลี้ยงดู เป็นเครื่องทดแทนตัวผู้เลี้ยงดูเอง ฉะนั้นการทำตามคำสั่งสอนของผู้เลี้ยงดู หรือเลียนแบบลักษณะต่าง ๆ ของผู้เลี้ยงดู จะทำให้เด็กเองรู้สึกพอใจและมีความสุข เด็กจึงทำเช่นนี้บ่อยครั้งจนติดเป็นนิสัยได้ ตามทฤษฎีของเซียร์สและคณะนี้ เด็กจะต้องเรียนรู้ที่จะเกิดความรักความพอใจในผู้เลี้ยงดูตน ก่อนที่เด็กจะยอมรับการถ่ายทอดลักษณะทางสังคมจากบุคคลนั้น นอกจากนี้เด็กจะต้องเกิดความรักในผู้เลี้ยงดูตนเป็นอันดับแรก ก่อนที่จะสามารถรักบุคคลอื่น ๆ และยอมเลียนแบบคนอื่น ๆ ต่อไป ฉะนั้นการทำตามกฎเกณฑ์ของศาสนา และการปฏิบัติตามกฎหมายจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าเด็กไม่ยอมทำตามกฎเกณฑ์ภายในบ้านเสียก่อน จบ ๖

ฮอฟแมน (Hoffman, ๑๙๗๐, หน้า ๒๙๑) ได้รวบรวมการวิจัยที่ศึกษาการเลี้ยงดูแบบให้ความรักกับลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ๔ ประการคือ การยึดหลักภายในตน

การมีความรู้สึกผิด การต้านทานสิ่งยั่วยวนใจ และการยอมรับและสารภาพผิด ปรากฏว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบได้รับความรักมาก กล่าวคือ ผู้เลี้ยงดูรัก เข้าใจ ให้การสนับสนุนและให้ความสำคัญแก่เด็ก พยายามกล่าวอธิบายสิ่งต่างๆ ให้เด็กฟัง ใช้การลงโทษให้เจ็บกายแต่น้อย และให้เหตุผลในการบังคับเด็กเสมอ เด็กประเภทนี้ทั้งชายและหญิงผู้มีอายุ ๔ ถึง ๑๓ ปี เป็นเด็กที่มีลักษณะทางจริยธรรมทั้ง ๔ ประเภทสูงกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย

ส่วนดวงเดือน พันธุมนาวิน (๒๕๑๙) เมื่อประมวลผลการศึกษาภาคสนามในประเทศไทยแล้วได้พบว่า เด็กและวัยรุ่นไทยที่ได้รับความรักจากผู้เลี้ยงดูมาก มีลักษณะความรับผิดชอบ วินัยทางสังคม และความเอื้อเฟื้อ สูงกว่าเยาวชนที่ได้รับความรักน้อยอย่างเชื่อมั่นได้ ฉะนั้นผลการวิจัยในประเทศไทยจึงสอดคล้องกับผลการวิจัยในต่างประเทศและเป็นเครื่องยืนยันว่าความรักของบิดามารดาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ต่อการมีลักษณะอันดีงามของลูก

แม้ว่าการศึกษาภาคสนามที่ได้กล่าวมานี้ จะไม่สามารถยืนยันได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักมาก ก่อให้เกิดลักษณะอันดีงามต่างๆ ในเยาวชน แต่การทดลองในห้องปฏิบัติการ ซึ่งมีการสร้างตัวแบบที่ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก และตัวแบบที่ทำตนห่างเหินจากเด็ก ผลปรากฏในการทดลองชนิดนี้หลายเรื่องว่า เด็กจะเลียนแบบคนที่เคยให้ความสนิทสนมเป็นกันเองกับตนมากกว่าคนที่ทำตัวห่างเหิน (Flander, ๑๙๖๘, ๓๒๗) ซึ่งทำให้สรุปได้ว่าผู้ที่ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กจะเป็นผู้ที่เด็กชอบเลียนแบบ และถ้าตัวแบบมีจริยธรรมสูง เด็กก็จะมีจริยธรรมสูงตามไปด้วย

⑷ การพิจารณาวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก แยกต่างหากจากการเลี้ยงดูแบบการควบคุม การใช้เหตุผล และการลงโทษ อาจทำให้ได้ภาพพจน์ที่ไม่ละเอียดเพียงพอ บิดามารดาที่รักบุตรนั้นอาจแสดงความรักบุตรด้วยวิธีการต่างๆ กัน เช่น รักแบบประคบประหงม รักแบบตามใจมาก รักแบบควบคุมมาก หรือรักแบบประชาธิปไตย ซึ่งอาจมีผลต่อการปลูกฝังลักษณะทางสังคมให้แก่เด็กได้แตกต่างกันมาก ดังนั้นนักจิตวิทยาพัฒนาการจึง

เสนอให้พิจารณาการให้ความรัก และการควบคุมไปพร้อมกัน (Becker ๑๙๖๔, หน้า ๑๗๕) แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดในเรื่องนี้จะได้พิจารณาการเลี้ยงดูแบบควบคุมเพียงอย่างเดียวเสียก่อน

๒. การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมกับจริยธรรมของบุคคล ประเพณีของไทยเมื่อสามสิบปีมานี้ นิยมการควบคุมบุตรหลานอย่างใกล้ชิด และเข้มงวดกวดขัน แต่บิดามารดาไทยสมัยใหม่กลับมีการควบคุมบุตรหลานน้อยลงไปมาก จึงเป็นที่น่าสนใจว่า การควบคุมมากจะให้ผลแตกต่างจากการควบคุมน้อยในเรื่องใดบ้างและเพียงใด การเลี้ยงดูแบบควบคุมมากหมายถึงการบังคับให้เด็กทำตามที่ผู้เลี้ยงดูเห็นดีเห็นชอบ โดยการตรวจตราและขู่เข็ญ นอกจากนั้นยังประกอบด้วยการลงโทษเมื่อเด็กไม่ปฏิบัติตาม ส่วนการเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อยหมายถึงการให้อิสระแก่เด็กอย่างมาก ตามใจเด็ก ไม่สนใจเด็กและไม่ลงโทษเด็กอย่างสม่ำเสมอ จากการประมวลผลการวิจัยทางด้านนี้ซึ่งมีอยู่ไม่มากนัก เบคเคอร์ (Becker, ๑๙๖๔, หน้า ๑๙๑–๑๙๒) พบว่า เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก จะมีลักษณะที่น่าพอใจคือ เชื่อฟัง สุภาพเอื้อเฟื้อ แต่มีลักษณะขี้อาย เก็บตัว ใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ส่วนเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย จะไม่เชื่อฟัง ไม่มีความรับผิดชอบ และขาดสมาธิ

การใช้วิธีการเลี้ยงดูแบบควบคุมมากเมื่อเด็กอายุยังน้อยนั้น อาจให้ผลที่น่าพอใจ แต่การควบคุมมากเมื่อเด็กอายุเข้าสู่วัยรุ่น จะทำให้เด็กรู้สึกว่าไม่ยุติธรรม และจะต่อต้านอย่างก้าวร้าว การควบคุมมากทั้งในเด็กเล็กและเด็กโตจะก่อให้เกิดความอยากก้าวร้าวและความมุ่งร้าย ซึ่งถ้าเด็กไม่กล้าแสดงออกให้ผู้ใหญ่เห็น เด็กก็อาจไปก้าวร้าวกับเพื่อนแทน

จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงดูแบบควบคุมมากนั้น สัมพันธ์กับลักษณะที่สังคมยอมรับหลายลักษณะ และเกี่ยวโยงกับลักษณะที่สังคมไม่นิยมบางลักษณะด้วย ผลเช่นนี้ก็ปรากฏในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กไทยเช่นกัน ดวงเดือน พันธุมนาวิน (๒๕๑๙) ได้ประมวลผลการวิจัยต่าง ๆ ในประเทศไทยในเรื่องนี้ พบว่าลักษณะความเอื้อเฟื้อ จะปรากฏในเด็กที่รายงานว่าตนถูกควบคุมมาก แต่เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อยนั้น มีวินัยทางสังคมและมีการควบคุมตนเองสูงกว่าเด็กที่ถูกควบคุมมากอย่างเห็นได้ชัด ฉะนั้นการเลี้ยงดูแบบควบคุมมากไป

หรือน้อยไปนั้น ไม่ทำให้เกิดลักษณะที่น่ารังเกียจในเด็ก มากเท่าการไม่ให้ความรักเด็กอย่างพอเพียง (๖)

การถูกเลี้ยงดูแบบรักและควบคุมกับจริยธรรมของบุคคล นักวิจัยได้นำลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ ของมารดามาวิเคราะห์ เพื่อหามิติต่าง ๆ ของพฤติกรรมซึ่งเป็นเอกเทศต่อกัน (factor analysis) และพบมิติสองชนิดคือ รักมาก – รักน้อย กับ ควบคุมมาก – ควบคุมน้อย และจากการประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับปริมาณการควบคุมในครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูแบบรักมาก และในครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูแบบรักน้อย เพื่อดูว่าปริมาณการควบคุมนั้นจะมีความสัมพันธ์กับลักษณะต่าง ๆ ของเด็กอย่างไร เบคเคอร์ (Becker, ๑๙๖๔, หน้า ๑๙๓ – ๑๙๙) สามารถสรุปผลได้ดังนี้

เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่เลี้ยงดูแบบรักมากในขณะเดียวกันก็ควบคุมมากนั้น เป็นเด็กที่ชอบพึ่งพาคนอื่น ไม่ค่อยเป็นมิตร มีความอดทนไม่สูงมากก็ต่ำมาก ความคิดสร้างสรรค์ต่ำ และมีความเพ้อฝันแบบมุ่งร้ายมาก นอกจากนี้ เด็กชายยังมีความก้าวร้าวน้อย ชอบยอมตาม และรักษากฎ

ส่วนเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากแต่ควบคุมน้อยนั้น มีความเป็นเอกเทศ ให้ความร่วมมือกับผู้ใหญ่ อดทนทำงานปานกลาง มีความคิดสร้างสรรค์และไม่สู้จะแสดงลักษณะมุ่งร้ายในการวัดทางอ้อม และมีลักษณะก้าวร้าวในทำนองที่ชอบให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตนซึ่งทำได้อย่างดีด้วย เด็กประเภทนี้มีความก้าวร้าวในลักษณะที่สังคมยอมรับ และเป็นความก้าวร้าวที่อยู่ในความควบคุม มิใช่การแสดงอารมณ์ร้าย

เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย แต่ถูกควบคุมมากนั้น มีลักษณะก้าวร้าวต่อตนเอง หลบเลี่ยงสังคม และมีอาการของความขัดแย้งภายใน เด็กที่ต้องโทษทางกฎหมายส่วนมากจะเป็นเด็กที่ได้รับความรักน้อย และในขณะเดียวกันก็ถูกควบคุมไม่มากเกินไปก็น้อยจนเกินไป ซึ่งทำให้เกิดการไม่ยอมตามและความก้าวร้าวสูง

เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยและถูกควบคุมน้อยนั้น เป็นเด็กที่ก้าวร้าวมาก ไม่สามารถจะควบคุมพฤติกรรมของตนได้ และมีลักษณะของยุวอาชญากร บิดามารดาที่มีการ

เลี้ยงดูลูกแบบนี้ส่วนมากมีฐานะต่ำ มีความรักลูกน้อยและไม่มีเวลาเอาใจใส่ลูก จึงปล่อยปละละเลยเสียเป็นส่วนมาก ๗๖

สรุปได้ว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักมาก ควบคุมปานกลางนั้นเป็นเด็กที่มีคุณสมบัติที่น่าพอใจมากที่สุด การวิจัยต่าง ๆ ในประเทศไทยก็ให้ผลที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เด็กที่รายงานว่าตนได้รับความรักจากผู้เลี้ยงดูมาก แต่ถูกควบคุมน้อยนั้น เป็นผู้ที่นักวิจัยพบว่า มีลักณะความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเองสูงที่สุด ส่วนเด็กที่รายงานว่าได้รับความรักน้อยและถูกควบคุมมากนั้น มีลักษณะทั้งสองชนิดที่กล่าวมานี้ต่ำที่สุด

เพื่อที่จะ สรุปผลการ วิจัยเกี่ยวกับบทบาทร่วม ระหว่าง การเลี้ยงดู แบบรักและแบบควบคุมที่มีต่อลักษณะทางสังคมของเด็กทั้งไทยและเทศ จึง เสนอผลในตาราง ๑

ตาราง ๑

ความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงดูแบบรักและแบบควบคุม
กับลักษณะเชิงจริยธรรมของเด็ก

	ควบคุมมาก	ควบคุมน้อย
รักมาก	เชื่อฟัง พึ่งพา สุภาพ สะอาด ก้าวร้าวต่ำ รักษากฎ ไม่เป็นมิตร ไม่มีความคิด- สร้างสรรค์ ยอมตามสูง	ชอบสังคม มีความคิดสร้างสรรค์ ก้าวร้าวได้สำเร็จ รักษากฎน้อย แสดงบทบาทของผู้ใหญ่ได้ง่าย เป็นเอกเทศ มีลักษณะรับผิดชอบสูงสุด (ไทย) มีวินัยในตนเองสูงสุด (ไทย)
รักน้อย	มีปัญหาประเภทโรคประสาท ชอบทะเลาะวิวาทกับเพื่อน ขี้อาย หลบหลีกสังคม ก้าวร้าวต่อตนเองสูง มีลักษณะรับผิดชอบต่ำสุด (ไทย) มีวินัยในตนเองต่ำสุด (ไทย)	มีปัญหาประเภทอาชญากรรม ไม่ยอมทำตาม มีความก้าวร้าวสูง มีลักษณะรับผิดชอบต่ำ (ไทย)

จากการประมวลทฤษฎีและผลวิจัยต่าง ๆ ข้างบนนี้จนได้ข้อสรุปว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากควบคุมน้อย ทำให้เด็กมีความรักความพอใจผู้เลี้ยงดู พร้อมที่จะยอมรับผู้เลี้ยงดูเป็นแบบอย่าง และเห็นความสำคัญของผู้เลี้ยงดูมาก นอกจากนี้ เด็กที่ได้รับความรักมากแต่ถูกควบคุมน้อย ยังมีโอกาสเป็นตัวของตัวเองมาก สามารถที่จะผึกบังคับตนเองตั้งแต่ยังเด็ก ทำให้สามารถที่จะยึดมั่นในหลักประจำใจของตน แทนการพึ่งสิ่งควบคุมภายนอก จึงทำให้ตั้งสมมติฐานได้ว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักมากควบคุมน้อยมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักน้อยควบคุมมากอย่างเห็นได้ชัด

การถูกอบรมแบบใช้เหตุผลกับจริยธรรมของบุคคล การอบรมเด็กโดยให้เหตุผลแก่เด็ก หมายถึงการอธิบายให้เด็กฟังถึงผลของพฤติกรรมของเด็ก ว่าจะกระทบกระเทือนตัวเด็กเองและผู้อื่น หรือทำให้เกิดผลดี หรือความเสียหายอย่างไรได้บ้าง การให้เหตุผลแก่เด็ก เป็นการให้เด็กรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ และขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมต่าง ๆ เพื่อเด็กจะได้ใช้เป็นหลักปฏิบัติต่อไป นอกจากนี้การให้เหตุผลยังเป็นการตีแผ่ความคิด ความเชื่อ และลักษณะต่าง ๆ ของผู้เลี้ยงดู ทำให้เด็กเลียนแบบได้ง่าย อีกประการหนึ่ง การอบรมเด็กแบบให้เหตุผลแทนการใช้อารมณ์ซึ่งแสดงถึงการใช้อำนาจข่มเด็ก จะทำให้เด็กรู้สึกว่าผู้เลี้ยงดูมีความรักความหวังดีต่อตนอย่างจริงใจ ผู้เลี้ยงดูจะส่งเสริม หรือห้ามปรามพฤติกรรมใด ก็เพื่อประโยชน์ของเด็กเองทั้งสิ้น ทำให้ผู้อบรมไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อเด็กขณะให้การอบรมสั่งสอนเด็ก เคย์ (Kay, ๑๙๗๕, หน้า ๓๐) พบว่าผู้เลี้ยงดูที่มีการศึกษาและฐานะต่ำขาดความสามารถที่จะให้เหตุผลแก่เด็ก จึงใช้อารมณ์และการวางอำนาจแทน ทำให้เด็กรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้ควบคุมพฤติกรรมของตนทุกระดับ เริ่มตั้งแต่บิดามารดา ครู ไปจนถึงตำรวจ

นอกจากนี้ การใช้อารมณ์อย่างปราศจากเหตุผลยังทำให้เกิดการผึกอบรมเด็กที่ไม่คงเส้นคงวา กล่าวคือเด็กทำความดีในวันนี้แล้วได้รับรางวัล แต่ทำดีซ้ำอีกในสองวันถัดจากนี้ อาจถูกเพิกเฉยหรือโดนลงโทษ สาเหตุเพราะผู้เลี้ยงดูอารมณ์เสียมาจากที่อื่น การอบรมเด็กแบบไม่คงเส้นคงวา จะทำให้เด็กไม่สามารถจะตัดสินใจได้ว่า ตนควรหรือไม่ควรกระทำพฤติกรรมชนิดใด ทำให้เด็กมีความคับข้องใจ ซึ่งเป็นชนวนให้เด็กมีนิสัยก้าวร้าวสูง

การวิจัยหลายเรื่องแสดงผลสอดคล้องกันว่า เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าว รู้จักผิดชอบชั่วดี มีพัฒนาการทางความรู้สึกละอายผิด (Walters & Parke ๑๙๗๖, หน้า ๒๐๗–๒๑๗) ส่วนเด็กที่เป็นยุวอาชญากรนั้นส่วนมากมาจากครอบครัวที่ไม่ใช้เหตุผลในการอบรมเด็ก และขาดความคงเส้นคงวาในการลงโทษ หรือให้รางวัลเด็กด้วย

ส่วนการประมวลผลการวิจัยอื่น ๆ ของฮอฟแมน (Hoffman, ๑๙๗๐, หน้า ๒๙๑) แสดงว่า การใช้วิธีการให้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนเด็กนั้น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก โดยเฉพาะในเด็กที่มีอายุมากกว่า ๕ ขวบ และเมื่อมารดาเป็นผู้ใช้เหตุผล ส่วนการใช้เหตุผลของบิดานั้น ไม่พบว่าสัมพันธ์กับลักษณะทางจริยธรรมของเด็กแต่อย่างใด อาจเป็นไปได้ว่า บิดาไม่ใกล้ชิดสนิทสนมกับลูกเท่ามารดา ฉะนั้นการให้เหตุผลของบิดาจึงอาจไม่เหมาะกับธรรมชาติ และระดับของพัฒนาการทางการรู้ของเด็กเท่ามารดา บิดาอาจให้เหตุผลที่ยากเกินระดับของเด็กมากกว่ามารดา ทำให้การใช้เหตุผลของบิดาไม่เกิดประโยชน์เท่าเทียมกับมารดา

การอบรมเด็กเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมนั้น ต้องใช้เหตุผลที่เหมาะกับระดับพัฒนาการทางการรู้ของเด็ก สิ่งนี้นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมคือเพียเจท์และโคลเบอร์ก ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และมีผลการวิจัยหลายเรื่องซึ่งยืนยันว่า การใช้เหตุผลที่ไม่สูงเกินระดับพัฒนาการทางการรู้ของเด็กมากนัก จึงจะมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก (Turiel, ๑๙๖๖; Glassco, et. al., ๑๙๗๐ and Tracy & Cross, ๑๙๗๓)

การอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลนี้ ควรจะมีความสัมพันธ์โดยตรง กับการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก โดยเฉพาะในด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม การวิจัยวิธีการอบรมเลี้ยงดูซึ่งเด็กได้รับ แล้วโยงมายังระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กนั้น ยังมีน้อยมากในต่างประเทศและไม่มีเลยในประเทศไทย โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้จึงมุ่งที่จะค้นคว้าวิจัยทางด้านนี้อย่างละเอียดด้วย โดยมีสมมติฐานว่า การอบรมเด็กแบบใช้เหตุผล ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของมารดา เด็กที่ได้รับการอบรมแบบให้เหตุผลมาก มีพัฒนาการทางจริยธรรมเร็วกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมแบบให้เหตุผลน้อย

วิธีการถูกลงโทษกับจริยธรรมของบุคคล ในการฝึกนิสัยของเด็กนั้น ผู้เลี้ยงดูอาจเลือกวิธีการลงโทษได้ ๒ ชนิดคือ การลงโทษทางกาย และการลงโทษทางจิต การลงโทษทางกาย หมายถึง การทำให้เด็กเจ็บตัว เช่น หยิก ตี ตบ เตะ โดยผู้ลงโทษใช้อำนาจทางกายของตนซึ่งมีมากกว่าเข้าข่มเด็ก วิธีการลงโทษทางกายจะสามารถหยุดยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาในเด็กได้ แต่ถ้าไม่ใช้วิธีการอื่นประกอบ เช่น อธิบายให้เหตุผล ชักนำเด็กให้ประพฤติในทางที่ถูกที่ควร แล้วส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมในเด็ก วิธีการลงโทษทางกายจะให้ผลเพียงครั้งเดียวในการปลูกฝังจริยธรรมในเด็ก

ส่วนการลงโทษทางจิต คือการแสดงความไม่พอใจ เสียใจ และผิดหวังที่เด็กทำผิด มีการใช้วาจาในการว่ากล่าวติเตียน ผู้ลงโทษจะทำเพิกเฉยไม่สนใจใยดีกับเด็กไปชั่วขณะหนึ่ง นอกจากนี้ ผู้ลงโทษยังอาจตัดสิทธิบางประการที่เด็กเคยได้รับ เช่น ค่าขนม ของขวัญวันเกิด หรืออื่น ๆ และในบางครั้งผู้ลงโทษอาจกล่าวเป็นเชิงขู่ว่าจะมีการพรากเด็กไปจากตนเสีย วิธีการนี้ใช้ได้ผลดี ถ้าผู้ลงโทษเป็นที่รักของเด็กอย่างมาก จึงมีความสำคัญต่อเด็ก และเด็กพร้อมที่จะเลียนแบบการสะกดอารมณ์ของผู้เลี้ยงดู โดยผู้เลี้ยงดูไม่แสดงกิริยาก้าวร้าวทางกายให้เด็กเห็น นักจิตวิทยาพัฒนาการเน้นว่า การทำตนให้เป็นที่รักของเด็กจะทำให้บุคคลนั้นมีประสิทธิภาพในการใช้วิธีการลงโทษเด็กแทบทุกวิธี แม้แต่วิธีการลงโทษทางกายเพราะวิธีนี้ก็มีความหมายแฝงให้เด็กเข้าใจได้ว่า เมื่อผู้ที่ตนรักและรักตนทำให้ตนเจ็บกายแสดงว่าบุคคลนั้นลดความรักตนลงในขณะนั้น

การพิจารณาลักษณะต่าง ๆ ของวิธีการลงโทษทางกายเปรียบเทียบกับวิธีการลงโทษทางจิต จะทำให้เห็นว่าการลงโทษทางจิต จะเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กว่าวิธีการลงโทษทางกาย ลักษณะต่าง ๆ ของการลงโทษทั้งสองประเภทที่จะนำมาพิจารณาคือปริมาณและคุณภาพของการให้ความรู้เชิงจริยธรรมขณะลงโทษ ลักษณะของตัวแบบผู้ทำการลงโทษเด็ก ระยะเวลาในการลงโทษ และเวลาขณะเลิกลงโทษ

ฮอฟแมน (Hoffman. ๑๙๗๐, หน้า ๒๘๓–๒๘๕) ได้พิจารณาเปรียบเทียบการลงโทษทั้งสองประเภทอย่างละเอียด ประมวลแล้วได้ความดังนี้ การลงโทษทางกายนั้น ผู้ลงโทษจะใช้วาจาว่ากล่าวสั่งสอนน้อยหรือไม่ใช้เลย ทำให้เด็กได้ความรู้แต่เพียงว่า ขณะนั้น

ตนได้กระทำในสิ่งซึ่งไม่เป็นที่พอใจของผู้เลี้ยงดู แต่เด็กอาจไม่ทราบเหตุผลว่า ทำไมการกระทำของตนจึงไม่เป็นที่สบอัธยาศัยของผู้เลี้ยงดู และในบางกรณี เด็กอาจไม่ทราบว่าพฤติกรรมใดที่ตนได้กระทำไปแล้วนั้น เป็นสาเหตุให้ตนถูกลงโทษทางกายอยู่ในขณะนั้น แต่การลงโทษทางจิตนั้น คือการว่ากล่าวอบรม ซึ่งเป็นการชี้แจงให้เห็นถึงความเหมาะสมของพฤติกรรม จะทำให้เด็กได้รับความรู้มากกว่าการลงโทษทางกาย นอกจากนี้ การให้ความรู้เชิงจริยธรรมแก่เด็กจะทำให้เด็กได้หลักในการปฏิบัติ และเป็นการกระตุ้นให้เด็กรู้จักใช้หลักจริยธรรมในการควบคุมความประพฤติของตนเองในอนาคต นั่นคือ เปิดโอกาสให้เด็กเพาะลักษณะละอายใจตนเองซึ่งเป็นจริยธรรมขั้นสูง ส่วนการลงโทษทางกายนั้น เป็นการทำให้เด็กเคยชินกับการอยู่ภายใต้การควบคุมจากผู้อื่นที่สามารถลงโทษตนได้ วิธีการนี้จึงเป็นการปลูกฝังจริยธรรมขั้นต่ำให้เด็กเท่านั้น

ผู้เลี้ยงดูขณะที่ลงโทษเด็ก กำลังเป็นตัวแบบให้แก่เด็ก โดยแสดงว่าเมื่อเกิดความไม่พอใจในผู้อื่นตนควรจะทำอย่างไร ผู้ที่ใช้วิธีการลงโทษทางกาย เป็นผู้มีพฤติกรรมก้าวร้าวต่อผู้อื่นอย่างเห็นได้ชัด จึงอาจทำให้เด็กเลียนแบบลักษณะก้าวร้าวทางกายนี้ได้มาก ส่วนผู้ที่ใช้วิธีการลงโทษทางจิต อาจมีลักษณะก้าวร้าวทางวาจาบ้าง แต่ก็แสดงว่าเป็นผู้ที่สามารถอดกลั้นไม่ก้าวร้าวทางกายกับผู้ที่ทำให้ตนไม่พอใจ ถ้าเด็กเลียนแบบผู้ใช้วิธีการลงโทษทางจิต เด็กก็จะเป็นผู้ที่มีลักษณะความก้าวร้าวทางวาจา ซึ่งสังคมไม่รังเกียจมากเท่าการก้าวร้าวทางกาย ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นได้มาก

ระยะเวลาในการลงโทษทางกายและทางจิต ส่วนใหญ่แล้วจะแตกต่างกันมาก กล่าวคือ การลงโทษทางกายนั้นจะใช้เวลาสั้น ๆ แล้วก็เลิกราไป ทำให้เด็กเกิดความวิตกกังวล และมีแรงจูงใจที่จะทำดีในระยะสั้น ๆ แล้วก็ยุติลง ส่วนการลงโทษทางจิตนั้นอาจกินเวลาได้นานต่าง ๆ กัน เช่น การด่าว่าอาจใช้เวลาไม่นานนัก แต่การแสดงความเฉยเมยของผู้เลี้ยงดูอาจติดต่อกันเป็นวัน ๆ ซึ่งจะทำให้เด็กมีความวิตกกังวลอยู่นานและพยายามทำตนเป็นคนดี เพื่อลบล้างความรู้สึกไม่พอใจของผู้เลี้ยงดูได้มากกว่า

ส่วนการยุติการลงโทษนั้นทางจิตวิทยาถือว่าเป็นการเสริมแรงทางลบ กล่าวคือ การยุติการลงโทษจะทำให้ผู้ถูกลงโทษพอใจ และจะเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมของผู้ถูกลงโทษ

ในขณะนั้น ฉะนั้นการยุติการลงโทษ ถ้าเกิดหลังพฤติกรรมใดก็จะเสริมแรงแก่พฤติกรรมนั้น ส่วนวิธีการลงโทษทางกายนั้น การลงโทษจะยุติลงในเวลาไม่ห่างจากที่เด็กได้ทำความผิดและยังไม่ทันที่เด็กจะได้แสดงพฤติกรรมที่ดีแทน ฉะนั้นการยุติการลงโทษทางกาย จึงไม่ส่งเสริมพฤติกรรมอันดีงามชนิดใดเลย แต่การลงโทษทางจิตนั้นเกิดติดต่อกันนาน การบ่นว่าอาจยุติลงเมื่อเด็กประจบเอาใจผู้ลงโทษหรือทำตัวให้ดีขึ้น การเฉยเมยจะเปลี่ยนเป็นความรักใคร่เมื่อเด็กว่านอนสอนง่ายขึ้น ฉะนั้นการยุติการลงโทษทางจิตจึงมีผลส่งเสริมการทำความดีด้วย

เบคเคอร์ (Becker, ๑๙๖๔, หน้า ๑๘๖ – ๑๘๙) และฮอฟแมน (Hoffman, ๑๙๗๐ หน้า ๒๙๐ – ๒๙๒,) ได้ประมวลผลการวิจัยเปรียบเทียบลักษณะต่าง ๆ ทางจริยธรรมของเด็กที่ถูกลงโทษทางกายและทางจิต ผลปรากฏว่า วิธีการลงโทษทางกายนั้น ยิ่งใช้มากเท่าใดก็จะทำให้เด็กขาดลักษณะต่าง ๆ ทางจริยธรรมมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ผลที่พบนี้มีในบุคคลอายุตั้งแต่ ๔ ปี ถึง ๒๐ ปี ส่วนวิธีการลงโทษทางจิตโดยเฉพาะการริบความรักนั้น ยังไม่พบความสัมพันธ์อย่างแน่ชัดกับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล ในบางการวิจัยกลับพบว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย มีลักษณะทางจริยธรรมบางด้านสูงกว่าเด็กที่ถูกลงโทษทางจิต และในบางการวิจัยพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง ถ้าถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิต จะมีความรู้สึกผิดได้เร็วกว่าเด็กที่ถูกลงโทษทางกาย แต่ความแตกต่างนี้ ไม่ปรากฏในเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ ผลขัดแย้งในการวิจัยทั้งสองนี้ อาจอธิบายได้ว่าการพิจารณาวิธีการลงโทษแยกต่างหากจากวิธีการเลี้ยงดูแบบให้ความรัก อาจทำให้ไม่ได้ผลที่เป็นรายละเอียด เพราะคาดว่า ผู้ที่เลี้ยงดูเด็กแบบให้ความรักนั้นไม่ว่าจะใช้วิธีการลงโทษประเภทใดย่อมได้ผลดีทั้งนั้น แต่ถ้าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก และถูกลงโทษทางจิตเสมอย่อมจะช่วยการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กได้มากที่สุด ฉะนั้นการลงโทษทางจิต จะให้ผลดีกว่าการลงโทษทางกาย โดยเฉพาะเมื่อผู้ลงโทษนั้นเลี้ยงดูเด็กแบบให้ความรักมากด้วย

การถูกเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับจริยธรรมของบุคคล การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีองค์ประกอบหลายประการ ที่สำคัญคือ การเลี้ยงดูแบบรักมาก การเลี้ยงดูแบบควบคุมปานกลางค่อนข้างน้อย และการให้เหตุผลในการฝึกนิสัยเด็ก นอกจากนี้ การ

เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยยังประกอบด้วยการใช้วิธีการชมเชยมากกว่าการลงโทษ และเมื่อจำเป็นต้องลงโทษ บิดามารดาที่เป็นประชาธิปไตย จะเลือกวิธีการลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย นอกจากนี้การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยยังต่างจากการเลี้ยงดูแบบตามใจจนเด็กเหลิง ตรงที่ผู้เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะไม่มีอารมณ์ผูกพันกับเด็กจนเกินไปนัก มีแต่ความสงบและทำตัวห่างเหินจากเด็กในบางโอกาส ส่วนบิดามารดาที่ใช้วิธีการเลี้ยงดูแบบตามใจมากจะอาทรในเด็กของตนจนเกินเหตุ (Becker, ๑๙๖๔, หน้า ๑๗๔)

การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนี้ ได้รวมวิธีการเลี้ยงดูต่าง ๆ ซึ่งเป็นทางช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางจิตใจได้อย่างดีที่สุด ทั้งนี้เพราะผลการวิจัย ได้แสดงให้เห็นมาโดยตลอดแล้วว่า การเลี้ยงดูแบบให้ความรัก การควบคุมเด็กปานกลาง การใช้เหตุผลในการฝึกวินัยเด็ก และการลงโทษทางจิต ต่างก็ส่งผลต่อการพัฒนาลักษณะต่าง ๆ ทางจริยธรรมทั้งสิ้น จึงทำให้คาดได้ว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน / ซึ่งเป็นผู้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น ๆ

จากการประมวลทฤษฎี และผลวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดู ๔ แบบคือ แบบให้ความรัก แบบควบคุม แบบใช้เหตุผล และแบบลงโทษทางจิต กับลักษณะต่าง ๆ ทางจริยธรรมของผู้ถูกเลี้ยงดู ทำให้สรุปได้ชัดเจนว่า วิธีการเลี้ยงดูแบบให้ความรักนั้น สำคัญที่สุดต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก นอกจากนั้นการเลี้ยงดูแบบรักยังมีปฏิสัมพันธ์ กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูประเภทอื่น ๆ ไปในทางที่ช่วยให้การเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ อีก ๓ แบบมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมจิตใจของเด็กได้เป็นอย่างดีด้วย

ถึงแม้ว่า การวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง วิธีการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีอยู่มากพอประมาณในต่างประเทศ และมีอยู่บ้างเล็กน้อยในประเทศไทย แต่การศึกษาพัฒนาการทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก แล้วนำมาพิจารณาร่วมกับวิธีการที่บุคคลถูกเลี้ยงดูนั้น ยังไม่ปรากฏว่ามีการวิจัยชนิดนี้ในประเทศไทย หรือแม้ในต่างประเทศก็ยังค้นไม่พบ ว่ามีใครเคยทำไว้บ้าง แต่จากการประมวลทฤษฎีและผลการวิจัยต่าง ๆ ข้างบนนี้ทำให้คาดได้ว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ

มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กอย่างแน่นอน และควรศึกษาอย่างละเอียด เพราะทฤษฎีและวิธีการวัดพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าเกี่ยวข้องกับจริยธรรมประเภทต่าง ๆ ของมนุษย์อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง และไม่มีข้อจำกัดทางสังคมมากเท่าทฤษฎี และการวัดลักษณะทางจริยธรรมอื่น ๆ รายละเอียด ในข้อคิด และวิธีการของโคลเบอร์ก จะได้กล่าวต่อไป

๑. จริยธรรมกับความสันทัดทางภาษา

นักจิตวิทยาเชื่อว่าจริยธรรมของบุคคลจะเกิดและพัฒนาเป็นลำดับไปได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นสำคัญ และการจะรับรู้ประสบการณ์ทางสังคมได้ลึกซึ้งเพียงใดหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ ความสันทัดทางภาษาของบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนมากมีการถ่ายทอดโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ

เคย์ (Kay, ๑๙๗๕) เชื่อว่าความสันทัดทางภาษามีส่วนรับผิดชอบในการพัฒนาจริยธรรมของบุคคล ทั้งนี้เนื่องด้วยผลสองประการคือ ประการแรก บุคคลที่ไม่รอบรู้คำศัพท์และการวางรูปประโยคต่าง ๆ ย่อมจะมีข้อจำกัดในการเข้าใจหลักต่าง ๆ ทางจริยธรรม และไม่สามารถจะหาหลักที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันของประสบการณ์ต่าง ๆ ของตนได้ อีกประการหนึ่งก็คือ ความไม่สันทัดทางภาษายังเป็นข้อจำกัดมิให้บุคคลแสดงความรู้สึกของตนออกมาทางวาจาได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง เมื่อบุคคลมีความคับข้องใจ อยากก้าวร้าวบุคคลที่สันทัดทางภาษาอาจระบายความก้าวร้าวของตนทางวาจา ส่วนผู้ที่ไม่สันทัดทางภาษาจำเป็นต้องแสดงความก้าวร้าวทางกาย อันเป็นลักษณะที่สังคมรังเกียจ ฉะนั้นบุคคลที่ไม่สันทัดทางภาษาจึงอาจใช้อารมณ์มากกว่าใช้เหตุผล ในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ จึงอาจคาดได้ว่าความสันทัดทางภาษาย่อมแตกต่างกันตาม เพศ อายุและฐานะทางสังคมและระดับการศึกษา นอกจากนี้ ความสันทัดทางภาษาของเด็ก ยังอาจเกี่ยวโยงกับวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดูที่ตนได้รับ เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยย่อมจะมีความสันทัดทางภาษามากที่สุด และเป็นเด็กประเภทที่คาดว่าจะมีการพัฒนาทางจริยธรรมอย่างรวดเร็วที่สุดด้วย

ส่วนโคลเบอร์กนั้น (Kohlberg, ๑๙๖๔, หน้า ๔๐๔) มีความเห็นว่า การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางสติปัญญาทั่วไปและการพัฒนาทางภาษาด้วย แต่โคลเบอร์กก็ยังเน้นความสำคัญของประสบการณ์ทางสังคมในวงที่กว้างกว่าสติปัญญาและภาษา โดยกล่าวว่าความสันทัดทางภาษาย่อมขึ้นกับระดับสติปัญญาของบุคคล แต่ถ้านำคนที่มีระดับสติปัญญาเท่าเทียมกันมาศึกษา จะพบว่าคนที่มีอายุมากก็ยังมีการพัฒนาทางจริยธรรมสูงกว่าคนที่มีอายุน้อยอยู่นั่นเอง ถึงแม้คนเหล่านั้นจะมีระดับสติปัญญาเท่าเทียมกันก็ตาม

การนำความสันทัดทางภาษา มาศึกษาในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ จุดประสงค์แรก ก็เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรนี้กับตัวแปรทางสังคมอื่น ๆ และวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดูต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับความสันทัดทางภาษาของเยาวชนประเภทต่าง ๆ อีกโสดหนึ่งด้วย

(2) จริยธรรมกับลักษณะมุ่งอนาคต

ลักษณะมุ่งอนาคต (future orientation) หมายความถึง ความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมของการอดได้รอได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การรอรับรางวัลที่ใหญ่กว่าในอนาคต แทนรางวัลเล็กน้อย ซึ่งจะได้รับในทันที หรือการงดบำบัดความต้องการในปัจจุบันของตน เพราะเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดตามมา หรือการเพียรพยายามในปัจจุบัน เพื่อจุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่ในอนาคต ลักษณะมุ่งอนาคตนี้ตรงข้ามกับลักษณะมุ่งปัจจุบัน และอาจถือว่าเป็นลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลได้

ลักษณะมุ่งอนาคตนี้ นักจิตวิทยาทั้งหลาย (Kohlberg, ๑๙๖๔; Mischel, ๑๙๗๔; Wright, ๑๙๗๕) พบหลักฐานว่าเป็นด้านหนึ่งของพลังอีโก้ (ego – strength) ของบุคคล ซึ่งจะเป็นทางให้ผู้มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง สามารถระงับหรือชลอการบำบัดความต้องการต่างๆ ของตนได้ ฉะนั้นผู้มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงคือผู้ที่สามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับกาละ-เทศะและไม่เป็นผู้ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมาย จึงเห็นได้ว่าผู้มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง จัดว่าเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงด้วย

เคย์ (Kay, 1975) เชื่อว่า บ่อเกิดของลักษณะมุ่งอนาคตนั้นอยู่ที่ลักษณะความมั่นคงของสังคมของบุคคล บุคคลจะต้องเคยได้รับประสบการณ์ว่าสิ่งที่ตนรอคอยนั้น ตนได้รับจริง ๆ ในที่สุด ส่วนการฝึกเด็กให้อดได้รอได้นั้นเป็นสิ่งที่กระทำกันในครอบครัวโดยทั่วไปไม่ว่าฐานะเช่นไร แต่การที่เด็กจะเรียนรู้ว่าควรอดใจรอนั้น ส่วนมากจะเกิดในครอบครัวฐานะปานกลางและฐานะสูงเท่านั้น เพราะครอบครัวฐานะยากจน ย่อมไม่สามารถจะหาสิ่งของให้เด็กตามสัญญาได้มากนัก ทำให้เด็กหมดความเชื่อถือเกี่ยวกับอนาคต และจะเป็นการเพาะลักษณะมุ่งปัจจุบันแทน นอกจากนี้การเคยประสบกับความสำเร็จต่าง ๆ ในชีวิต ก็เป็นสิ่งที่เคย์เชื่อว่า จะช่วยให้บุคคลมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง ทำให้บุคคลเกิดความมานะพยายามในการที่จะทำสิ่งต่าง ๆ เพราะมีความหวังว่าจะทำได้สำเร็จดั่งที่เคยประสบมาแล้ว ฉะนั้นลักษณะมุ่งอนาคตจึงเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมนั่นเอง มิสเชล (Mischel, ๑๙๖๖ และ ๑๙๗๔) และคณะ ได้ทำการทดลองหลายเรื่อง ซึ่งให้ผลที่แสดงว่า การเลือกที่จะชลอการบำบัดความต้องการของบุคคลนั้น เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต และการเลียนแบบจากผู้อื่นด้วย นอกจากนี้มิสเชลและนักวิจัยอื่น ๆ ยังพบว่าลักษณะมุ่งอนาคตนี้ มีความสัมพันธ์กับลักษณะอื่น ๆ ของบุคคลอีกมาก เช่น ความรับผิดชอบทางสังคม การมุ่งสัมฤทธิ์ผล การปรับตน ความฉลาด และสภาวะทางสังคม วัฒนธรรม และครอบครัว ลักษณะมุ่งอนาคตนี้จะมีเพิ่มมากขึ้นตามอายุ และลักษณะนี้ ถึงแม้จะสัมพันธ์กับสติปัญญา แต่ไม่สัมพันธ์กับความสามารถทางวาจา

ส่วนหลักฐานการวิจัยที่แสดงว่า ลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ยั่วยวนใจนั้นมีหลายเรื่อง ไรท์ (Wright, ๑๙๗๕) ได้รวบรวมผลการค้นคว้าซึ่งแสดงว่า เด็กที่มีความอดได้รอได้นั้น จะไม่โกงในการเล่นเกมมากเท่าเด็กที่ขาดลักษณะนี้ นอกจากนั้นเด็กที่ขโมยเงินจะแต่งเรื่องซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในระยะเวลาที่สั้นกว่าระยะเวลาในเรื่อง ซึ่งแต่งโดยเด็กที่มิได้ขโมยเงิน ส่วนมิสเชลและกิลิแกน (Mischel & Gilligan, ๑๙๖๔) ได้ทำการวิจัยซึ่งแสดงว่า ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงจะโกงน้อย และถ้าเด็กประเภทนี้โกงก็จะใช้เวลานาน ก่อนที่จะกระทำเช่นนั้น ส่วนการวิจัย

อาชญากรวัยรุ่นพบผลว่า เด็กเหล่านี้มีลักษณะมุ่งบั่จจุบันมาก และจะไม่ยอมรอคอยรางวัลใหญ่แต่ขอรับรางวัลเล็กที่จะได้ทันที นอกจากนั้น เด็กเหล่านั้นยังไม่สามารถชลอการบำบัดความต้องการของตนได้ ส่วนเด็กที่ทำผิดกฎหมายและผ่านการอบรมนิสัยในสถานกักกันมาแล้ว จะเป็นผู้ที่มุ่งอนาคตมากขึ้นกว่าก่อนที่จะเข้ารับการอบรมนั้น

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าลักษณะมุ่งอนาคตเป็นลักษณะหนึ่งของความเป็นพลเมืองดี และเป็นลักษณะหนึ่งซึ่งจะทำให้บุคคลมีความเพียรพยายาม ต่อสู้อุปสรรค เพื่อความเจริญของตนเองและประเทศชาติ ฉะนั้นลักษณะมุ่งอนาคต จึงเป็นลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศด้วย โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย จึงเล็งเห็นความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคตนี้ และมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาลักษณะนี้ ในฐานะที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับจิตใจของเยาวชนไทยประเภทต่าง ๆ ฉะนั้นโครงการนี้จึงได้สร้างแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตขึ้นโดยเฉพาะ

การวัดลักษณะมุ่งอนาคตนี้ ทำได้หลายวิธี มิสเชล (Mischel, ๑๙๗๔ หน้า ๒๕๕) ได้บรรยายถึงประสบการณ์ในการใช้แบบสอบถาม และวิธีการวัดการกระทำ มิสเชลพบว่า ผลจากการใช้แบบสอบถามจะสอดคล้องกับผลของการใช้แบบสอบถามอื่น ๆ แต่ไม่สอดคล้องกับผลจากการวัดพฤติกรรมโดยตรง อันเป็นเหตุให้มิสเชลขาดความมั่นใจในการใช้แบบสอบถาม และใช้วิธีการวัดพฤติกรรมโดยตรงเสมอ สาเหตุที่การใช้แบบสอบถามของมิสเชลไม่ได้ผล อาจเป็นเพราะมิสเชลได้ถามคำถามชนิดที่คำตอบต่อคำถามนั้นมิได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ตอบอย่างแท้จริง เพราะเวลาที่จะต้องรอคอยนั้นไม่มีอิทธิพลต่อคำตอบแต่ประการใด แต่คำตอบกลับสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการอวดความฉลาด และมุ่งให้สอดคล้องกับความคาดหมายของสังคมเสียมากกว่า ทั้งนี้เพราะมิชเชลใช้คำถามที่ตรงกับวิธีการวัดการกระทำ เช่น "ถ้าบิดาของท่าน ให้ท่านเลือกว่าจะเอารถจักรยานถูก ๆ คันหนึ่งซึ่งจะซื้อให้ท่านได้ทันที กับให้ท่านรอไปอีกหนึ่งเดือน แล้วจะซื้อรถจักรยานคันโก้หรูให้ ท่านจะเลือกอะไร" เด็กอาจตอบในลักษณะที่แสดงว่า มุ่งอนาคตมาก

กว่าปัจจุบันเพราะผู้ตอบไม่ได้รับจักรยานจริง ๆ ไม่ว่าจะตอบอย่างไร จึงเลือกคุณภาพของจักรยานมากกว่าจะคิดถึงเวลาที่จะต้องคอย เพื่อแสดงว่าตนฉลาดที่เลือกของดีมากกว่าของเลว เมื่อแบบสอบถามของมิสเชลยังบกพร่องเช่นนี้ จึงไม่สมควรที่จะสรุปว่า การใช้แบบสอบถามนั้นไม่มีประโยชน์เท่าการวัดการกระทำโดยตรง ความจริงแล้ว การวัดการกระทำโดยตรงมีข้อจำกัดมาก เกี่ยวกับสถานการณ์ในการวัดนั้น ทำให้ไม่สะท้อนให้เห็นบุคลิกภาพอันแท้จริงของผู้กระทำได้มากเท่าที่ควร แต่การถามถึงนิสัยและการกระทำในอดีตของผู้ถูกวัดโดยใช้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ถูกวัดคุ้นเคยอยู่เป็นประจำหลาย ๆ สถานการณ์ แล้วพิจารณาว่าผู้ตอบได้รายงานว่าตนเลือกกระทำอย่างไร ในสถานการณ์นั้น ๆ ก็จะเป็นทางให้ประเมินบุคลิกภาพการมุ่งอนาคตของผู้ตอบได้อย่างกว้างขวางกว่าวิธีการวัดการกระทำโดยตรง

โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย จึงได้สร้างแบบวัดบุคลิกภาพแบบมุ่งอนาคตดังที่กล่าวมานี้ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะมุ่งอนาคตของเยาวชนไทย กับวิธีการที่ผู้ตอบถูกอบรมเลี้ยงดู และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมของผู้ตอบ ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจบ่อเกิดของลักษณะมุ่งอนาคตในคนไทย นอกจากนั้นยังจะได้พิจารณาลักษณะมุ่งอนาคตควบคู่ไปกับลักษณะต่าง ๆ ของสถานการณ์ในการทดลอง ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมชื่อสัตย์ในวัยรุ่นชายไทยด้วย ในขณะเดียวกัน ก็จะได้พิจารณาเปรียบเทียบลักษณะมุ่งอนาคตกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมว่า ลักษณะใดจะช่วยให้เข้าใจจิตใจ และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนไทยได้ดีกว่ากันด้วย

๓. พัฒนาการทางจริยธรรม

คนทั่วไปย่อมสังเกตเห็นว่า จริยธรรมของเด็กนั้นไม่เหมือนจริยธรรมของผู้ใหญ่ มีคนส่วนน้อยที่เชื่อว่าเด็กมีจริยธรรสูงกว่าผู้ใหญ่ (และอำนาจบีบคั้นของสังคมทำให้คนเลวลงเมื่ออยู่ในสังคมนานเข้า) แต่คนส่วนใหญ่แล้วจะเชื่อว่าผู้ใหญ่มีจริยธรรมสูงกว่าเด็ก และคนที่มีความคิดเช่นนี้ ยังมีความคิดแตกแยกกันเกี่ยวกับต้นเหตุของพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ด้วย นักทฤษฎีจริยธรรมบางท่านเชื่อว่า สังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่ง

ต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล บุคคลจะมีจริยธรรมในคุณภาพและปริมาณใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมนั้น ฉะนั้นนักทฤษฎีพวกแรกนี้จึงเชื่อว่า คนต่างกลุ่มและต่างสังคมย่อมมีจริยธรรมที่แตกต่างกัน แต่มีนักทฤษฎีอีกพวกหนึ่งที่เชื่อว่า ความพร้อมที่จะมีความเจริญทางจิตใจนั้นแฝงอยู่ในตัวของบุคคลตั้งแต่แรกเกิด เมื่อเติบโตขึ้น ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้น จะเริ่มแสดงตัวเด่นชัดและเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางที่กำหนดไว้แต่เดิม สภาวะแวดล้อมของบุคคลมีอิทธิพลในการถ่วง หรือระงับพัฒนาการนี้ หรือในทางตรงกันข้าม อาจมีอิทธิพลในการเร่งพัฒนาการทางจริยธรรมได้ ฉะนั้นนักทฤษฎีประเภทนี้ย่อมเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ย่อมมีแนวทางและขั้นตอนที่เป็นสากล สามารถศึกษาได้ในคนในสังคมต่าง ๆ และความแตกต่างของพัฒนาการทางจริยธรรม ของคนในสังคมเดียวกัน ย่อมคล้ายคลึงกับความแตกต่างของคนที่อยู่ต่างสังคมด้วย ผู้ที่มีความเชื่อเช่นนี้ คือผู้นำทางความคิดในทฤษฎีพัฒนาการลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรม ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทนี้ นักทฤษฎีประเภทนี้ที่สำคัญคือ เพียเจท์และโคลเบอร์ก โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย ได้ใช้ทฤษฎีของโคลเบอร์กเป็นหลัก แต่ทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้น สืบเนื่องมาจากทฤษฎีของเพียเจท์ จึงจะกล่าวถึงทฤษฎีของเพียเจท์ก่อนพอสังเขป

เพียเจท์เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น เมื่อเพียเจท์พบว่าเด็กจะพัฒนาทางสติปัญญาได้ถึงขั้นสูงสุด (Formal operations) เมื่ออายุประมาณ ๘ – ๑๐ ปี ฉะนั้นพัฒนาการทางด้านจริยธรรมของเด็ก จึงบรรลุขั้นสูงสุดได้เมื่ออายุประมาณ ๘ ถึง ๑๐ ปีเช่นกัน เพียเจท์ก็ได้แบ่งขั้นของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์เป็น ๓ ขั้นคือ ขั้นก่อนจริยธรรม ขั้นยึดคำสั่ง และขั้นยึดหลักแห่งตน ขั้นก่อนจริยธรรมเริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสองขวบ เด็กในขั้นนี้ยังไม่มีความสามารถ ในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด มีแต่ความอยากความต้องการทางกายซึ่งต้องการที่จะได้รับการบำบัด โดยไม่คำนึงถึงกาละเทศะใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อเด็กมีความสามารถในการพูด ก็จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อม และบทบาทของตน

เองต่อบุคคลอื่น ๆ ในขั้นอายุ ๒ ถึง ๘ ปี เด็กจะมีพัฒนาการในขั้นยึดคำสั่ง กล่าวคือเด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่คือประกาศิตที่ตนต้องการกระทำตาม การพัฒนาจากขั้นที่สองไปยังขั้นที่สาม คือขั้นยึดหลักแห่งตนนั้น เพียเจท์เชื่อว่า เกิดขึ้นจากการพัฒนาทางสติปัญญาและประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนเด็กด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอกจะกลายเป็นหลักภายในจิตใจของเด็ก เกี่ยวกับความยุติธรรมซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนกันและความเท่าเทียมกันของบุคคล ในช่วงอายุ ๘ ถึง ๑๐ ปี เด็กที่อยู่ในสภาพสังคมปกติจะบรรลุถึงขั้นที่สาม แต่มีเด็กบางคนที่พัฒนาการอาจหยุดชงักอยู่ในขั้นที่สอง เนื่องด้วยการบีบบังคับอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดู หรือสังคม หรืออาจเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้

โคลเบอร์กได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจท์ และพบความจริงว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น มิได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคลอายุ ๑๐ ปี เป็นส่วนมาก แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ ๑๑ ปี ถึง ๒๕ ปี (Kohlberg, ๑๙๖๙ หน้า ๓๙๑) แม้กระนั้นก็ตามจริยธรรมขั้นสูงสุดของโคลเบอร์กคือขั้นยึดหลักอุดมคติสากลนั้น ก็ยังมีผู้วิจารณ์ว่าเป็นจริยธรรมขั้นอุดมคติของวัยหนุ่มสาวเท่านั้นและไม่ช่วยให้เข้าใจการตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ของผู้ใหญ่ส่วนมากซึ่งมีจริยธรรมสูงกว่านั้นได้ (Scott, ๑๙๗๑, หน้า ๑๖๐ – ๑๗๕) แต่เนื่องด้วยทฤษฎีของโคลเบอร์ก เป็นทฤษฎีที่มีประโยชน์ในการเข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรม ได้ลึกซึ้งที่สุดในปัจจุบัน และได้พิสูจน์ความเป็นสากลของทฤษฎีนี้แล้วโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย ซึ่งได้ศึกษานักเรียน และนิสิต อายุ ๑๐ ถึง ๒๕ ปี จึงได้ยึดถือทฤษฎีนี้เป็นหลัก

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้น ประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ความรู้และความรู้สึกเชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม มีผู้พบว่าความรู้เชิงจริยธรรมนั้นส่วนใหญ่เด็กจะมีอยู่แล้วภายในปีแรกที่เข้าโรงเรียน และการพัฒนาทางด้านนี้ ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

มายในช่วงอายุต่อมา ส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น ส่วนมากจะขึ้นอยู่กับลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งทำให้การศึกษาพัฒนาการทางด้านนี้ เป็นไปอย่างยากลำบาก โคลเบอร์กจึงเห็นว่าการใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งใน สถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมจะแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผน นอกจากนี้ ยังอาจทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และท้ายสุดอาจทำให้สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล เป็นเครื่องทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเขาในสถานการณ์แต่ละชนิดได้

โคลเบอร์กเชื่อว่า การบรรลุวุฒิภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น จะแสดงออกในทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเด่นชัดที่สุด เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะเหตุผลเชิงจริยธรรมมิใช่การประเมินค่าการกระทำไปในทำนองว่า "ดี" หรือ "เลว" แต่จะเป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้ง ยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นเป็นลำดับไป เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงสุดคือขั้นที่หกของโคลเบอร์กนั้น ตรงกับสิ่งที่นักปราชญ์ยอมรับว่า เป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บริสุทธิ์ มิได้เจือเหตุผลประเภทอื่น ๆ เลย ฉะนั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงสุดจึงมีลักษณะเป็นเหตุผลสากล กว้างขวางไม่ขัดแย้งกัน และมีรากฐานจากความมีหลักการ ไม่เข้าข้างตนเอง และเป็นอุดมคติ (Kohlberg, ๑๙๖๔, หน้า ๔๐๕)* เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง ๖ ขั้นนี้ โคลเบอร์กได้มาจากการวิเคราะห์ลักษณะของคำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุ ๑๐ ถึง ๑๖ ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสถานการณ์ที่มีการขัดแย้งระหว่าง ความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม โคลเบอร์กได้แบ่งประเภทเหตุผลเชิงจริยธรรมเหล่านี้ออกเป็น ๖ ประเภท แล้วเรียงเหตุผลเหล่านี้ตามอายุของผู้ใช้เหตุผลนั้น ๆ โดยเรียงเหตุผลประเภทที่ผู้ตอบ อายุ ๑๐ ปี ใช้ตอบมากที่สุดไปจนถึงประเภทที่ ๖ ซึ่งผู้ตอบ อายุ ๑๖ ปี ใช้ตอบมากกว่าผู้ตอบอายุต่ำกว่าทั้งหมด ขั้นการพัฒนาจริยธรรมทั้ง ๖ ขั้น ของโคลเบอร์กได้ถูกจัดเป็น ๓ ระดับ ดังปรากฏในตาราง ๒

ระดับที่ ๑ คือก่อนกฎเกณฑ์ หมายถึงการตัดสินใจเลือกกระทำ ในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น ในขั้นแรกสุดคือการมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองโดนลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ และยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจทางกายเหนือตน ขั้นที่สองคือการเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเท่านั้น เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนกันแบบเด็ก ๆ คือ เขาทำมาฉันต้องทำไป เขาให้ฉันฉันก็ต้องให้เขา เป็นต้น

ระดับที่ ๒ คือระดับตามกฎเกณฑ์ หมายถึงการกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน หรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับที่ ๒ นี้ยังต้องการการควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และความสามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้ ในขั้นที่ ๓ บุคคลยังไม่เป็นตัวเองชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน ส่วนในขั้นที่ ๔ บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งในสังคมของตน จึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหมาย

ระดับที่ ๓ คือระดับเหนือกฎเกณฑ์ หมายถึงการตัดสินข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาคิดตรึกตรองชั่งใจโดยตนเอง แล้วตัดสินไปตามแต่ว่า จะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน ขั้น ๕ คือการเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ ส่วนขั้นที่ ๖ ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด แสดงทั้งการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตน และการมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในบั้นปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ยังมีหลักประจำใจซึ่งตรงกับหลักในพุทธศาสนาที่เรียกว่า หิริโอตัปปะด้วย

ตาราง ๒

เหตุผลเชิงจริยธรรม ๖ ขั้น ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้น ๑ หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (๒ – ๗ ปี) ขั้น ๒ หลักการแสวงหารางวัล (๗ – ๑๐ ปี)	๑. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (๒ – ๑๐ ปี)
ขั้น ๓ หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (๑๐ – ๑๓ ปี) ขั้น ๔ หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (๑๓ – ๑๖ ปี)	๒. ระดับตามกฎเกณฑ์ (๑๐ – ๑๖ ปี)
ขั้น ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (๑๖ ปีขึ้นไป) ขั้น ๖ หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	๓. ระดับเหนือเกณฑ์ (๑๖ ปีขึ้นไป)

หลักทั้ง ๖ ที่โคลเบอร์กได้มาจากการวิจัยนี้ ตรงกับความคิดของนักจิตวิทยาอื่น ๆ อีกหลายคน (Kohlberg, ๑๙๖๙ หน้า ๓๗๗) เช่น แมคดูกัล บาลวิน เพค และแฮวิกเฮิสต์ เป็นต้น ส่วนเมื่อเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง ๖ ขั้น ของเพียเจท์แล้ว ปรากฏว่าโคลเบอร์กไม่มีขั้นที่ตรงกับขั้นต่ำสุดของเพียเจท์ ส่วนขั้นการยึดคำสั่งของเพียเจท์นั้น ก็มีผู้เห็นว่ามีบางลักษณะที่ตรงกับขั้นหนึ่งถึงสี่ของโคลเบอร์ก ส่วนขั้นการยึดหลักแห่งตนนั้น ก็ตรงกับบางลักษณะในขั้นที่สองถึงขั้นที่หกของโคลเบอร์ก (Hoffman, ๑๙๗๑, หน้า ๒๗๗)

ส่วนบ่อเกิดของเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์กมีความเห็นว่ามาจากการพัฒนาทางการรู้ในขณะที่เด็กได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น การได้เข้ากลุ่มทางสังคมประเภทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้ที่มีความฉลาด ได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาพัฒนาทางจริยธรรม ในขั้นที่สูงขึ้นไปได้อย่างรวดเร็ว โคลเบอร์กเชื่อว่า การพัฒนาทางจริยธรรมนั้นมิใช่การรับความรู้จากการพร่ำสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนต่อผู้อื่น และบทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ผลักดันให้บุคคลพัฒนาไปตามขั้นตอนในทิศทางเดียวกันเสมอ ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใด หรือสังคมใดก็ตาม

ส่วนการพัฒนาทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์กเชื่อว่า เป็นไปตามขั้นจากขั้นที่หนึ่งผ่านแต่ละขั้นไปจนถึงขั้นที่หก บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นมิได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไป จะเกิดขึ้นได้ด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลในขั้นที่สูงต่อไปมีมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำ ๆ กว่า ก็จะถูกใช้น้อยลงทุกที และถูกละทิ้งไปในที่สุด นอกจากนี้มนุษย์ทุกคนไม่จำเป็นจะต้องพัฒนาทางจริยธรรมไปถึงขั้นสุดท้ายคือขั้นที่หก แต่อาจหยุดชะงักอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งที่ต่ำกว่าก็ได้ โคลเบอร์กพบว่าผู้ใหญ่ส่วนมากจะมีพัฒนาการถึงขั้นที่สี่เท่านั้น

ต่อมาโฮลสไตน์ (Holstein, ๑๙๗๖) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่นและบิดามารดาของวัยรุ่นเหล่านั้นในช่วง ๓ ปี ซึ่งเป็นการศึกษาแบบช่วงยาว (longitudinal study) พบผลสอดคล้องกับผลของโคลเบอร์กคือ ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นบิดามารดาของเด็กวัยรุ่นที่ถูกศึกษา ผู้ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงอายุ ๔๐ ปีเศษ ทั้งชายและหญิงส่วนใหญ่มีจริยธรรมในขั้นที่ ๔ ผู้ใหญ่ชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าผู้ใหญ่หญิง และในช่วง ๓ ปี ที่มีการวัดสองครั้งนั้น จริยธรรมของผู้ใหญ่ก้าวหน้าขึ้นน้อยมาก ซึ่งตรงข้ามกับวัยรุ่นชายหญิงผู้เป็นบุตร ในช่วงสามปีที่เว้นไปนั้น เด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรมเร็วมากในการวัดครั้งแรก เด็กเหล่านี้อายุเพียง ๑๓ ปี เด็กหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กชาย แต่พอมาวัดอีกครั้งเมื่ออายุ ๑๖ ปี ชายมีพัฒนาการสูงกว่าหญิง จึงทำให้เข้าใจบทบาทของเพศและอายุที่มีต่อพัฒนาการทางจริยธรรมได้ดีขึ้นด้วย

นอกจากนี้ ผู้ใหญ่ในสังคมบางแห่งเช่นหมู่บ้านหนึ่งในประเทศยูกาตัน และอีกหมู่บ้านหนึ่งในประเทศตุรกี โคลเบอร์กไม่พบผู้ตอบที่มีจริยธรรมในขั้นที่ ๕ และ ๖ เลย แต่ผลการวิจัยที่แสดงว่าเครื่องมือวัดจริยธรรมนี้ใช้ได้กับคนทั่วไป และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ๖ ขั้นของโคลเบอร์กนั้น มีความเป็นสากลคือ การพบว่าชาวจีนไต้หวันและชาวเม็กซิกันมีพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นขั้นตอนครบทั้ง ๖ ขั้นเหมือนชาวอเมริกัน แต่ช้ากว่ากันบ้างเล็กน้อยเท่านั้น (Kohlberg, ๑๙๖๙, หน้า ๓๘๒ – ๓๘๕)

เหตุผลเชิงจริยธรรมกับลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นมีความสัมพันธ์กับลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมของบุคคลคือ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และความกว้างขวางในหมู่เพื่อน นอกจากนั้น เหตุผลเชิงจริยธรรมยังสัมพันธ์กับลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล คือ อายุ ระดับสติปัญญา และลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม เช่น ทัศนคติเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นต้น รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

จากการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนอเมริกันที่มาจากครอบครัวฐานะต่าง ๆ ปรากฏว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลางมีการพัฒนาทางจริยธรรมรวดเร็วกว่า และพัฒนาไปไกลกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะยากจน

ส่วนการศึกษาเยาวชนชายจากวัฒนธรรมอื่น ปรากฏว่าเด็กชายที่มาจากหมู่บ้าน มีการพัฒนาจริยธรรมช้ากว่าเด็กในเมืองที่มาจากครอบครัวยากจน นอกจากนี้โคลเบอร์กยังรายงานว่าเด็กที่กว้างขวางในหมู่เพื่อนนั้น เป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงกว่าเด็กอื่นในกลุ่ม

ระดับพัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญาและอายุของบุคคล โดยระดับจริยธรรมของผู้ที่มีสติปัญญาดีและอายุมาก จะสูงกว่าระดับจริยธรรมของผู้ที่มีสติปัญญาด้อยและอายุน้อย ถ้าวัดระดับจริยธรรมของคนที่มีอายุต่าง ๆ กัน แต่มีความฉลาดเท่าเทียมกันได้พบว่าระดับจริยธรรม กับอายุจะสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างสูงอีกเช่นกัน ซึ่งทำให้โคลเบอร์กสรุปว่า การพัฒนา ทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางสังคมนอกเหนือจากที่ระดับสติปัญญาของบุคคลนั้นจะอำนวยให้อีกด้วย

ความสำคัญของการศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล ก็คือ การศึกษาในลักษณะนี้จะช่วยให้เข้าใจลักษณะเชิงจริยธรรมด้านอื่น ๆ ของบุคคลนั้นด้วย นอกจากนี้ เหตุผลเชิงจริยธรรม อาจจะช่วยทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคล ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โคลเบอร์กได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับจริยธรรมกับทัศนคติเชิงจริยธรรมของเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ ปรากฏว่า นักเรียนที่ได้คะแนนจริยธรรมสูงนั้น เป็นคนที่ครูรายงานว่าเป็นผู้ตระหนักในเชิงจริยธรรมมากด้วย ส่วนในอีกการวิจัยหนึ่งพบว่า คนที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมเร็วกว่าผู้อื่น เป็นผู้ที่ครูรายงานว่ามีความคิดแบบยุติธรรมสูงด้วย

ถึงแม้ว่า โคลเบอร์กจะกล่าวว่า การเป็นผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงนั้นมิได้หมายความโดยตรงว่า เขาจะเป็นคนที่ทำความดีอย่างสม่ำเสมอด้วย เพราะเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงสุดนั้น แสดงถึงความเห็นที่มีลักษณะเป็นปราชญ์เท่านั้น แต่ระดับจริยธรรมควรจะมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลด้วย จึงจะนับว่ามีประโยชน์ทั้งทางวิชาการและทางการปฏิบัติ จากผลการวิจัยทางด้านนี้ปรากฏว่า ระดับจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจริยธรรมดังนี้ แฮนและคณะ (Haan, Smith & Block, ๑๙๖๙) ได้วัดระดับจริยธรรมของนิสิตกลุ่มใหญ่ พร้อมทั้งถามชีวประวัติ และวัดบุคลิกภาพประเภท

ต่าง ๆ ด้วย ปรากฏว่านิสิตผู้มีจริยธรรมในระดับเหนือกฎเกณฑ์ซึ่งมีเป็นจำนวนน้อยนั้น เป็นผู้ที่มีความเป็นเอกเทศจากบิดามารดา ๘๐ % ของนิสิตประเภทนี้เข้าร่วมในขบวนการเรียกร้องทางสังคมและการเมือง และเป็นผู้ที่ไม่นับถือศาสนาใด ๆ เลย ส่วนนิสิตส่วนมากซึ่งมีจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์นั้นเป็นคนที่เลื่อมใสในศาสนา คล้อยตามบิดามารดาและผู้มีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ และเพียง ๑๐ % ของนิสิตประเภทนี้เข้าร่วมในขบวนการทางสังคมและการเมือง ส่วนนิสิตที่อยู่ในระดับก่อนจริยธรรมนั้น เป็นผู้ที่มีความคิดต่อต้านหัวใหม่ และไม่ยอมตาม ราว ๕๐ % ของนิสิตประเภทสุดท้ายนี้ เข้าร่วมในขบวนการต่อต้านต่าง ๆ แต่พฤติกรรมนี้เป็นอาการของความขัดแย้งทางจิตใจมากกว่าจะแสดงถึงอุดมคติที่สูงส่ง ส่วนการทดลองว่าผู้มีระดับจริยธรรมเท่าใดจะยอมทำตามคำสั่ง ให้ส่งกระแสไฟฟ้าที่รุนแรงไปดูดผู้ร่วมการทดลองอีกคนหนึ่ง โคลเบอร์ก (Kohlberg, ๑๙๖๙, หน้า ๓๙๕) รายงานว่า ๗๕ % ของผู้ที่มีจริยธรรมในขั้นต่ำกว่านั้นที่ขอเลิก

ส่วนการศึกษาพฤติกรรมในสถานการณ์ยั่วยุนั้นได้มีผู้พบว่า ผู้ที่โกงในสถานการณ์ต่าง ๆ นั้น เป็นผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ต่ำกว่าผู้ที่มิได้โกง (Schwartz, et al., ๑๙๖๙; Nelson, et. al., ๑๙๖๙ จาก Wright, ๑๙๗๑, หน้า ๑๗๐–๑๗๑) ส่วนโคลเบอร์กได้ศึกษาพฤติกรรมโกงของนักเรียนเกรด ๖ และนิสิตในมหาวิทยาลัย ปรากฏว่าทั้งนักเรียนและนิสิตผู้มีจริยธรรมในระดับเหนือกฎเกณฑ์นั้น โกงน้อยกว่าผู้มีจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์ นอกจากนี้ นักเรียนทั้งสองระดับยังโกงมากกว่านิสิตที่มีระดับจริยธรรมเดียวกับตน

จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีจริยธรรมในระดับสูงสุดนั้น เป็นผู้ที่สามารถควบคุมตนเองมากกว่า ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับรองลงมา ซึ่งยังไม่สามารถควบคุมตนเองได้มากนัก ต้องอาศัยการควบคุมจากภายนอกจึงจะไม่โกง แต่ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์นั้น ถ้าเป็นผู้มีจิตแกร่งหรือมีพลังอีโก้มาก ก็จะสามารถต้านทานการยั่วยวนใจได้ ส่วนในหมู่ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับต่ำสุด คือระดับก่อนกฎเกณฑ์นั้น ผู้ที่มีจิตแกร่งมากจะโกงมากกว่าผู้ที่มีจิตแกร่งน้อย ส่วนผู้ที่มีจริยธรรมในระดับสูงสุดนั้น บทบาทของพลังอีโก้อาจไม่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมโกงของเขามากนัก เครบส์ (Krebs, ๑๙๖๗, จาก Kohlberg, ๑๙๖๙, หน้า ๓๙๖) ได้

ศึกษาพลังอีโก้โดยการวัดระดับสติปัญญาและความตั้งใจของเด็ก แล้วจัดว่าผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูงและความตั้งใจสูงเป็นผู้ที่มีพลังอีโก้สูง นอกจากนี้ ยังได้วัดระดับจริยธรรมและพฤติกรรมโกงของเด็กเหล่านี้ด้วย ปรากฏว่า ระดับจริยธรรมและพลังอีโก้ร่วมกันมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงของผู้ถูกศึกษาในลักษณะที่ได้กล่าวมาแล้ว ฉะนั้นในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ จึงได้วัดลักษณะมุ่งอนาคตซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของพลังอีโก้ควบคู่ไปกับการศึกษาระดับจริยธรรม และพฤติกรรมโกงของวัยรุ่นชายในสถานการณ์ทดลอง และมีสมมติฐานว่าในกลุ่มวัยรุ่นที่มีระดับจริยธรรมต่ำนั้น ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำโกงมากกว่าผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง นอกจากนี้ยังอาจทำนายได้ว่าผู้ที่มีระดับจริยธรรมต่างกันย่อมจะโกงมากน้อยต่างกันในสถานการณ์ทดลองที่มีลักษณะแตกต่างกันด้วย

การวัดระดับจริยธรรม โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมและลักษณะทางจริยธรรมอื่น ๆ ของบุคคลได้ นอกจากนี้โครงการวิจัยนี้ยังมุ่งศึกษาลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งคาดว่าจะสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล โดยเฉพาะจะได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ กับการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก และศึกษาในเชิงทดลองว่า ผู้มีจริยธรรมในระดับต่างกัน จะโกงในสถานการณ์ที่แตกต่างกันหรือไม่ด้วย ฉะนั้นวัตถุประสงค์ใหญ่อันหนึ่งในโครงการนี้ คือการวัดระดับจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กเป็นหลัก

โคลเบอร์กได้ใช้วิธีการเดียวกับเพียเจท์ ในการวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กและผู้ใหญ่ กล่าวคือนักจิตวิทยาทั้งสองได้ใช้วิธีเล่าเรื่องให้ผู้ถูกวัดฟังทีละเรื่อง เรื่องเหล่านี้เป็นเหตุการณ์ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลกับกฎเกณฑ์ของหมู่คณะหรือสังคม ผู้ถูกวัดจะต้องให้เหตุผลในการที่ได้ตัดสินให้ตัวเอกในเรื่องทำหรือไม่ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เหตุผลที่ผู้ตอบให้เกี่ยวกับเรื่อง ๖ ถึง ๙ เรื่องจะถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อจัดเข้าขั้นจริยธรรมขั้น ๑ ถึง ๖ ของโคลเบอร์ก การใช้วิธีการวัดระดับจริยธรรมแบบ

สัมภาษณ์หรือให้เขียนบรรยายตอบนั้นกินเวลาประมาณ ๒ ชั่วโมงต่อคน ส่วนการนำเนื้อหาคำตอบมาวิเคราะห์ ก็ต้องทำตามวิธีการของโคลเบอร์ก ซึ่งยังไม่ปรากฏวิธีการนี้ในประเทศไทย และเพื่อเป็นการขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิธีการวัดของโคลเบอร์ก (ดู Kurtines & Grief, ๑๙๗๔) ผู้วิจัยและคณะจึงได้ใช้วิธีการวัดซึ่งแตกต่างไปจากวิธีการ ถามแบบปลาย เปิด ของโคลเบอร์ก โดยได้สร้างคำถามแบบปรนัย ๖ ตัวเลือก สำหรับเรื่องแต่ละเรื่องที่ใช้ โดยจัดหาเรื่องที่เป็นสามัญสำหรับเยาวชนไทย เช่น การบริจาคโลหิต การเก็บมะม่วงของเพื่อนบ้าน และการคืนเงินที่พ่อค้าทอนเกิน เป็นต้น (ดูรายละเอียดการสร้างแบบวัดระดับจริยธรรมในบทที่ ๒)

วิธีการวัดระดับจริยธรรมโดยใช้คำถามแบบปรนัยนี้ มีผู้เคยใช้แล้ว (Haan, Smith, & Bloek, ๑๙๖๘) และมีผู้แนะนำว่าควรจะใช้เพื่อขจัดปัญหาที่เกิดจากวิธีการวัดแบบปลายเปิดของโคลเบอร์ก (Kurtines & Grief, ๑๙๗๔) เพราะวิธีวัดแบบปรนัยนั้นสามารถสร้างและใช้ได้อย่างมีมาตรฐานสูง เนื่องจากว่าการจัดให้ขีดตอบและการให้คะแนนคำตอบนั้น ทำได้เป็นแบบแผนเดียวกันหมด โดยขจัดการลำเอียงในการสัมภาษณ์ และในการให้คะแนนในวิธีการถามแบบปลายเปิดได้ทั้งหมด นอกจากนี้ ยัสเสน (Yussen, ๑๙๗๖) ได้รายงานผลวิจัยที่ใช้วิธีการวัดแบบปรนัย ๑๒ ตัวเลือก ซึ่งปรากฏว่า ให้ผลเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง

โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย มุ่งที่จะวิเคราะห์พัฒนาการทางจริยธรรมของคนไทยในสถานศึกษาผู้ซึ่งมีอายุ ๑๑ ถึง ๒๕ ปี โดยการวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่า วิธีการและทฤษฎีนี้ยังไม่เคยพบว่า ถูกนำมาใช้ในการวิจัยในประเทศไทยมาก่อน การตั้งสมมติฐานในโครงการวิจัยนี้ได้อาศัยผลการวิจัยจากต่างประเทศเป็นหลัก และได้นำมาพิจารณาดัดแปลงให้เหมาะกับคนไทยจนสามารถตั้งสมมติฐานได้ดังนี้คือ ประการแรก ระดับจริยธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอายุและฐานะทางสังคมของบุคคล ประการที่สอง พฤติกรรมโกงในสถานการณ์ทดลองนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับจริยธรรม และ

ลักษณะมุ่งอนาคตของบุคคล ประการสุดท้าย การยกระดับจิตใจของวัยรุ่นที่มีจริยธรรมในระดับต่าง ๆ ทำได้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไป

วิธียกระดับจิตใจของเยาวชน

การที่เยาวชน จะมีจิตใจสูง หรือต่ำ นั้นย่อมขึ้นอยู่กับการเกิด และ การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของจริยธรรมของเขา ว่าได้เกิดขึ้นเมื่อไร และเปลี่ยนแปลงไปในอัตราความเร็วเพียงใด ได้กล่าวแล้วว่าจริยธรรมของมนุษย์ประกอบด้วยด้านสำคัญ ๓ ด้านคือ ด้านการรู้และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านทัศนคติเชิงจริยธรรม และด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในเมื่อด้านทั้งสามของจริยธรรมมีลักษณะที่แตกต่างกัน บราวน์ (Brown, ๑๙๖๘, หน้า ๔๑๒) จึงให้ข้อคิดว่า ขบวนการเกิดและเปลี่ยนแปลงด้านทั้งสามของจริยธรรมนี้ อาจแตกต่างกันไปด้วย โดยเสนอว่า ด้านการรู้และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ อาจมีพัฒนาการโดยขบวนการเรียนรู้เชิงการรู้ (cognitive learning) โดยเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมจากประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น ส่วนทางด้านทัศนคติเชิงจริยธรรมนั้น บราวน์เชื่อว่าเกิดจากการเรียนรู้แบบการทดแทนสิ่งเร้าที่เรียกว่าคลาสิกเคิลคอนดิชั่นนิ่ง (classical conditioning) ส่วนการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น อาจทำได้สองประการคือ การให้แรงเสริม แก่พฤติกรรม ที่เหมาะสม ซึ่งเกิดขึ้นเองในแบบ ที่เรียกว่าออปเปอรันคอนดิชั่นนิ่ง (operant conditioning) และการเลียนแบบ (imitation) โดยการสังเกตการกระทำของตัวแบบแล้วผู้สังเกตกระทำพฤติกรรมนั้นบ้าง บราวน์ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนถึงขบวนการที่สามารถจะนำมาใช้เป็นวิธีการส่งเสริมจริยธรรมของบุคคลต่าง ๆ แต่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งของจริยธรรมนั้น ไม่จำเป็นจะต้องใช้ขบวนการที่บราวน์เสนอแนะไว้แต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจจะใช้วิธีการที่ซ้ำกันได้ เช่น การเลียนแบบนั้นสามารถจะใช้ในการส่งเสริมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทัศนคติเชิงจริยธรรมด้วยก็ได้ นอกจากนี้การเรียนรู้ด้านหนึ่งของจริยธรรมอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ของจริยธรรมให้สอดคล้องกันเองได้ เช่น การก้าวขึ้นไปอยู่ในระดับที่สูงกว่าเดิมทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อาจทำให้บุคคลเปลี่ยนทัศนคติ

เชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในบางสถานการณ์ได้ หรือในทางตรงกันข้าม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์หนึ่ง อาจทำให้บุคคลเปลี่ยนทัศนคติเชิงจริยธรรมตามไปด้วยก็ได้

วิธีส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมนั้นทำได้หลายวิธี เช่น การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น การให้แสดงบทบาท การใช้กลุ่มเพื่อให้เกิดการคล้อยตาม และการเลียนแบบจากตัวแบบ โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยในส่วนที่เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ได้ใช้วิธีการเลียนแบบจากตัวแบบ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและทัศนคติเชิงจริยธรรม จึงจะพิจารณาผลวิจัยในเรื่องนี้โดยละเอียดดังนี้คือ

การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น วิธีการฝึกฝนเด็กซึ่งใช้หลักเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นต่ำให้สามารถใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไปนั้น เริ่มจากการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กเล็กตามทฤษฎีของเพียงเจท์ นักจิตวิทยาได้ใช้วิธีการให้เหตุผลที่เหนือกว่าที่เด็กใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ความรู้ขั้นที่สูงขึ้นกว่าที่ตนมีอยู่ เมื่อเด็กได้รับเหตุผลอันใหม่ เด็กจะนำมาคิดเปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมของตน ซึ่งจากการเปรียบเทียบนี้ เด็กจะเกิดการรู้ที่ขัดแย้งกันหรือเกิดความไม่สมดุลย์ทางความคิดขึ้น ความไม่สมดุลย์นี้จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กมีการปรับปรุงโครงสร้างทางความคิดของตน เพื่อให้เกิดความสมดุลย์ขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้นของตนได้

การให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการตัดสินที่สูงกว่าหลักที่เด็กเคยใช้ เพื่อเป็นเครื่องช่วยให้เด็กยอมรับหลักการตัดสินใหม่นี้ เป็นวิธีการที่ โครว์เล่ย์ (Crowley, ๑๙๖๘) ใช้เพื่อยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กชั้นประถมปีที่หนึ่ง ซึ่งเดิมใช้หลักตัดสินจริยธรรมตามปริมาณความเสียหายทางวัตถุมาเป็นการใช้หลักตัดสิน ตามความจงใจที่จะกระทำผิดแทน โครว์เล่ย์พบว่า วิธีการนี้ใช้ได้ผลดี และยังพบผลของการเปลี่ยนแปลงนี้ หลังจากฝึกหัดแล้ว ๑๘ วัน นอกจากนี้ แกลสโคและคณะ (Glassco, Milgram, & Youniss, ๑๙๗๐) ได้ติดตามศึกษาผลของเด็กกลุ่มเดียวกันนี้ในอีก ๖ เดือนต่อมา ก็ยังพบผลการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมนี้อย่างชัดเจน

ส่วนการทดลองในเด็กโตและเด็กวัยรุ่น ผู้มีระดับจริยธรรมในขั้นต่าง ๆ ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้น ให้ผลสนับสนุนการวิจัยในกลุ่มเด็กเล็กว่า การใช้เหตุผลขั้นสูงกว่าระดับจริยธรรมของเด็กวัยรุ่น จะสามารถชักจูงให้เด็กเหล่านั้น เลือกกระทำตามคำชักจูงได้ ทูเรียลและโรธแมน (Turiel & Rothman, ๑๙๗๒) รายงานว่าเด็กวัยรุ่นที่มีจริยธรรมในขั้นสี คือผู้ใช้หลักการทำตามกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมาย เป็นผู้ที่คล้อยตามการชักจูงด้วยการใช้เหตุผลที่ต่างไปจากขั้นจริยธรรมของตน โดยเฉพาะเมื่อถูกชักจูงโดยใช้เหตุผลขั้นที่สูงกว่าจริยธรรมของตนหนึ่งขั้น ต่อมาโรธแมน (Rothman, ๑๙๗๖) ได้ทำการทดลองในทำนองเดียวกัน ก็พบผลเช่นเดิมอีก นอกจากนั้นยังพบว่า เด็กที่มีจริยธรรมในขั้นต่าง ๆ นั้นจะชอบเหตุผลที่แสดงถึงจริยธรมที่สูงกว่าตนหนึ่งขั้น มากกว่าเหตุผลที่แสดงจริยธรรมขั้นเดียวกับตนหรือต่ำกว่าตน นอกจากนี้ ยังมีผู้พบผลที่สอดคล้องกับที่กล่าวมานี้ (Rest, Turiel & Kohlberg, ๑๙๖๙; Rest, ๑๙๗๓) และในขณะเดียวกันยังพบผลเพิ่มเติมว่า เด็กวัยรุ่นยังสามารถเข้าใจเหตุผลที่ตรงกับระดับจริยธรรมของตนและขั้นต่ำลงไปได้ แต่มีเพียงครึ่งหนึ่งของเด็กทั้งหมดเท่านั้นที่เข้าใจเหตุผลที่ใช้หลักที่สูงกว่าตนหนึ่งขั้น

ความชอบ และความเข้าใจเหตุผล ที่สูงกว่าระดับจริยธรรมของตนอีกหนึ่งขั้นนี้ เป็นหลักฐานที่แสดงว่า ความเปลี่ยนแปลงจริยธรรมของบุคคล อาจเกิดขึ้นได้โดยการเลื่อนขึ้นไปยังขั้นที่สูงถัดขึ้นไป มากกว่าที่บุคคลจะสามารถข้ามขั้นการพัฒนาไปได้ หลักฐานนี้แสดงว่าการผึกฝนบุคคลให้พัฒนาทางจริยธรรมไปทีละขั้นนั้น อาจทำได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากกว่าการพยายามให้บุคคลมีการพัฒนาข้ามขั้น

การให้แสดงบทบาท การให้เด็กแสดงบทบาทเป็นตัวสำคัญในเรื่องที่มีปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรม จะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับปัญหาของตัวเองในเรื่องเหมือนกับเป็นปัญหาของตนเอง ทูเรียล (Turiel, ๑๙๖๖) ได้วัดระดับจริยธรรมของเด็กวันรุ่นตอนต้น แล้วให้เด็กแสดงเป็นบุคคลในเรื่องซึ่งมีปัญหาและไปขอคำแนะนำจากเพื่อนสองคน เพื่อนสองคนนี้ จะแนะนำเด็กไปคนละทาง โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นเดียวกัน เด็กบางคนจะได้รับฟังคำแนะนำที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนเพียง

หนึ่งขั้น บางคนได้รับเหตุผลที่สูงกว่าระดับจริยธรรมของตนถึงสองขั้น บางคนได้รับเหตุผลต่ำกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้น เด็กบางคน มิได้รับประสบการณ์ที่กล่าวนี้เลย หลังจากนั้นหนึ่งสัปดาห์ เด็กทุกคนจะถูกวัดระดับจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่า เด็กที่ได้รับคำแนะนำประเภทที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้นนั้นมีการพัฒนาทางจริยธรรมมากที่สุด และเป็นลักษณะพัฒนาการที่สามารถจะแผ่ขยายไปยังปัญหาอื่น ๆ ได้ด้วย

เทรซี่และครอส (Tracy & Cross, ๑๙๗๓) ได้ใช้การแสดงบทบาท เช่นเดียวกับทูเรียล และได้เลือกสภาวะการให้เหตุผลที่เหนือว่าจริยธรรมของผู้รับหนึ่งขั้น ซึ่งเป็นสภาวะที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมมากที่สุดมาใช้ เพื่อเปรียบเทียบว่า วัยรุ่นที่มีลักษณะเช่นไรจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมได้มากที่สุด ผลปรากฏว่า วัยรุ่นที่มีการพัฒนาจริยธรรมเนื่องจากประสบการณ์ในการวิจัยนี้มากที่สุดคือ ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับก่อนกฎเกณฑ์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้อื่นด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจะพัฒนาจริยธรรมของผู้มีจริยธรรมต่ำ ย่อมทำได้ง่ายกว่าการจะพัฒนาจริยธรรม ของผู้ที่มีจริยธรรมปานกลางหรือสูง

การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อเป็นการยกระดับจิตใจของเด็กนั้น อาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กวัยรุ่นจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่าง และคล้อยตามลักษณะของเพื่อน ๆ ไปได้โดยง่าย เลอเฟอจีและวัลโลชิน (LeFurgy & Waloshin, ๑๙๖๙) ให้เด็กชายและหญิง ได้รับฟังเหตุผลของเพื่อน ๆ ผู้แสดงเหตุผลสูงหรือต่ำกว่าระดับจริยธรรมของวัยรุ่นผู้นั้นหนึ่งขั้น ผลปรากฏว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลรุนแรงมาก สามารถทำให้เกิดการเพิ่มหรือลดขั้นการพัฒนาทางจริยธรรมได้ และการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลคงทน วัดพบได้หลังจากการผึก ๑๐๐ วัน แต่การเปลี่ยนจริยธรรมเป็นขั้นที่สูงขึ้นกว่าเดิมนั้น มีผลคงทนมากกว่าการเปลี่ยนจริยธรรมเป็นขั้นที่ต่ำกว่าเดิม

การให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น จะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้ การจัดตัวแบบให้นี้ ก็เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ถูกทดลองได้วิธีหนึ่ง นอกเหนือจากการเขียนให้อ่านอย่างในวิธีแรกที่กล่าวมาแล้วนี้ หรือการให้แสดงบทบาทเพื่อรับคำแนะนำจากเพื่อน หรือการให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นที่เหมือนกันเป็นเอกฉันท์ อันทำให้ผู้ถูกทดลองคล้อยตามกลุ่มเพื่อนได้มาก การจัดตัวแบบเพื่อให้เกิดการเลียนแบบ เป็นวิธีที่มีการศึกษาค้นคว้ามามากพอประมาณ เพราะเป็นวิธีที่นักจิตวิทยาเชื่อว่า เด็กจะเรียนรู้จากสังคมได้มากที่สุด และเป็นวิธีการที่เด็กอาจทำตามโดยไม่รู้สึกตัวว่ากำลังถูกชักจูง

เมื่อบุคคลเห็นตัวแบบแล้ว บุคคลจะกระทำพฤติกรรมตามตัวแบบหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสาเหตุต่าง ๆ หลายประการที่สำคัญคือ ลักษณะของตัวแบบ และผลที่เกิดกับตัวแบบ

ลักษณะของตัวแบบกับการเลียนแบบ : การที่บุคคลจะเลียนแบบจากตัวแบบหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นกับว่าตัวแบบนั้น มีลักษณะจูงใจให้น่าเลียนแบบเพียงใด ตัวแบบอาจมีลักษณะต่าง ๆ แตกต่างกัน ประการแรกคือ ปริมาณความรู้ในสิ่งที่ถูกที่ควร ซึ่งตัวแบบที่เป็นผู้ใหญ่ควรมีลักษณะจูงใจให้เลียนแบบมากกว่าตัวแบบที่เป็นเด็ก ซึ่งผลการวิจัยบางเรื่องก็ได้แสดงว่าเด็กจะเลียนแบบตัวแบบที่เป็นผู้ใหญ่ มากกว่าตัวแบบที่เป็นเด็กรุ่นเดียวกันตน (Bandura & Kupers, ๑๙๖๔; Dorr & Fey, ๑๙๗๔) แต่ก็มีการวิจัยอีกหลายเรื่องที่ไม่พบผลเช่นนี้ ซึ่งอาจเกิดจากความแตกต่างระหว่างอายุของตัวแบบกับอายุของผู้เลียนแบบ และประเภทของพฤติกรรมที่จะเลียนแบบ กล่าวคือ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (๒๕๑๘) ได้ศึกษาพฤติกรรมคล้อยตามในนิสิตหญิงชั้นปีที่หนึ่ง ปรากฏว่าผู้ถูกทดลองจะคล้อยตามมากที่สุดเมื่อผู้ชำนาญการชักจูงไปในทางที่สอดคล้องกับสังคม แต่จะคล้อยตามน้อยกว่าเมื่อกลุ่มผู้ชำนาญการนี้ชักจูงให้กระทำขัดกับสังคม หรือ เมื่อกลุ่มเพื่อนชักจูงให้ทำตามกฎเกณฑ์ ฉะนั้นจึงทำให้เข้าใจได้ว่า ผู้เลียนแบบจะเลือกเอาอย่างตัวแบบประเภทที่มีคุณสมบัติที่น่าใจหรือน่าเลื่อมใส และตัวแบบนั้นได้กระทำพฤติกรรมที่ส่งเสริมคุณสมบัตินั้น ๆ ของตนด้วย ผลการวิจัยที่สนับสนุนความคิดนี้อีกด้านหนึ่งคือ การวิจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาอิทธิพลของการใช้เหตุผลในขั้นต่าง ๆ ต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน โดยเฉพาะเด็กโตและเด็กวัยรุ่น ที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ

ข้างบนนี้ ซึ่งให้ผลสอดคล้องกันว่า ผู้ใหญ่ที่ชักจูงเด็กให้เปลี่ยนความคิดเห็น หรือเปลี่ยนการกระทำนั้น ถ้าผู้ใหญ่นั้นใช้เหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้นพัฒนาการของเด็ก เด็กจะเชื่อตามมากกว่าเมื่อผู้ใหญ่ให้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าพัฒนาการของเด็ก เพราะเหตุผลประเภทหลังนี้ขัดกับลักษณะของผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กเชื่อว่าเป็นผู้ที่เจริญทางความคิดมากกว่าตนเอง

การทดลองวิธียกระดับจิตใจของวัยรุ่นชายไทยในโครงการวิจัยนี้ ได้ใช้ตัวแบบผู้เป็นนิสิตในมหาวิทยาลัย เด็กวัยรุ่นบางคนจะได้ทราบว่าตัวแบบนี้มีจริยธรรมสูง ซึ่งเหมาะสมกับวัยวุฒิของตัวแบบ ส่วนเด็กวัยรุ่นคนอื่น ๆ จะได้เห็นตัวแบบแสดงจริยธรรมในขั้นที่ต่ำลงไป ซึ่งเป็นจริยธรรมขั้นเดียวกับผู้ที่จะเลียนแบบเองเป็นส่วนมาก การวิจัยนี้ต้องการที่จะศึกษาว่า ตัวแบบประเภทที่มีจริยธรรมสูงหรือต่ำจะมีประสิทธิภาพในการโน้มน้าวใจเด็กวัยรุ่นให้มีความซื่อสัตย์มากกว่ากัน ในการเล่นเกมในการทดลองนี้ ตัวแบบที่มีจริยธรรมต่ำ จะเป็นผู้ที่ไม่โกงในการเล่นเกมเพราะกลัวกรรมการจะจับได้ เรียกว่าตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น ส่วนตัวแบบที่มีจริยธรรมสูง เป็นผู้ที่ไม่โกงในการเล่นเกมเพราะเล็งเห็นความไม่ยุติธรรม และความไม่ถูกต้องในการโกงนั้น เรียกว่าตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง

ลักษณะอับอายผู้อื่นและละอายใจตนเองนี้ แตกต่างกันที่แหล่งควบคุมและลงโทษกล่าวคือ ผู้ที่อับอายผู้อื่นนั้นจะต้องถูกควบคุมจากแหล่งหรือบุคคลภายนอก จึงจะไม่กระทำผิดเพราะกลัวถูกจับได้ ส่วนผู้ที่ละอายใจตนเองนั้นจะเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์อย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพราะแหล่งควบคุมความประพฤติอยู่ในตัวของบุคคลนั้นเอง เขาสามารถบังคับใจตนเองได้ และมีการกระทำซึ่งอยู่ใต้อิทธิพลของสถานการณ์น้อยกว่าผู้ที่มีลักษณะอับอายผู้อื่น

ลักษณะอับอายผู้อื่น และละอายใจตนเองนี้ มีผู้เชื่อว่า เป็นลักษณะที่ปรากฏในปริมาณที่แตกต่างกันในวัฒนธรรมต่าง ๆ (Piers, G., & Singer, M., ๑๙๖๓ ; Eiseman ๑๙๖๕ ; Lindgren, ๑๙๖๙, หน้า ๑๐๙ – ๑๑๑) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเพณีควบคุมความประพฤติของคนในสังคมนั้น และ โอกาสที่บุคคลในสังคมนั้นจะได้ฝึกหัดการควบคุมตนเอง ไกรนเดอร์และแมคไมเคิล (Grinder, & McMichael, ๑๙๖๓) ได้เปรียบเทียบพฤติกรรมในสถานการณ์ยั่วยวนใจของเด็กวัยรุ่นชาวซามัว และชาวอเมริกันผิวขาว ซึ่งอยู่ในชนบทของ

รัฐฮาวายด้วยกัน ผู้วิจัยได้จัดสถานการณ์ในการวัดพฤติกรรมให้ปลอดจากการควบคุมจากภายนอก เด็กที่ถูกศึกษาจะรู้สึกว่าตนจะโกงได้โดยไม่มีใครทราบ ผลปรากฏว่าเด็กชาวซามัวทั้งหมด ๑๙ คน โกงคะแนนในการเล่นเกมเพื่อที่จะได้รับรางวัล ส่วนเด็กชาวอเมริกันเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่โกง นอกจากนี้เด็กอเมริกันยังแสดงความเสียใจต้องการสารภาพผิดและต้องการแก้ตัวที่ทำผิดมากกว่าเด็กซามัวด้วย ซึ่งแสดงว่าเด็กชาวอเมริกันผิวขาวมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีมากกว่าเด็กชาวซามัวที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน

เป็นไปได้ว่าสมาชิกในสังคมย่อยต่าง ๆ ในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ มีความสามารถในการควบคุมตนเองแตกต่างกัน ซึ่งย่อมขึ้นกับการอบรมเลี้ยงดู และปทัสฐานเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ในกลุ่มนั้น ๆ จากการศึกษาเยาวชนไทย ผู้วิจัยก็ได้พบความแตกต่างในพฤติกรรมซื่อสัตย์ของวัยรุ่นสองกลุ่ม คือ วัยรุ่นหญิงจากครอบครัวฐานะปานกลาง กับวัยรุ่นชายจากครอบครัวฐานะปานกลางและต่ำ จากการวัดพฤติกรรมซื่อสัตย์ในการเล่นเกมชนิดเดียวกันในห้องเดียวกัน วัยรุ่นหญิงจากครอบครัวฐานะปานกลางจะโกงเพียง ๕ เปอร์เซนต์ของผู้เล่นทั้งหมด แต่วัยรุ่นชายฐานะปานกลางและต่ำได้โกงเป็นจำนวน ๕๓.๖ เปอร์เซนต์ของผู้เล่นชายทั้งหมด ซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้วิจัยได้ทดลองใช้วิธียกระดับจิตใจของวัยรุ่นชายประเภทนี้โดยใช้ตัวแบบที่เป็นนิสิตชาย ผู้ซึ่งในการทดลองนี้จะมีลักษณะสองประการคือ ต่อหน้าเด็กบางกลุ่มตัวแบบจะแสดงว่าตนเป็นผู้ที่มีความอัยอายผู้อื่น จึงมิได้โกงในการเล่นเกมนั้น และเมื่ออยู่ต่อหน้าเด็กกลุ่มอื่น ๆ ตัวแบบคนเดียวกันนี้ จะแสดงว่าตนเป็นผู้ที่มีความละอายใจตนเองจึงมิได้โกงในการเล่นเกมนั้นเช่นกัน เหตุผลที่ตัวแบบนำมาใช้เพื่อชักจูงใจให้เด็กวัยรุ่นชายมีความซื่อสัตย์ในการเล่นเกมนั้น แสดงถึงระดับจริยธรรมที่แตกต่างกัน ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กซึ่งได้กล่าวมาแล้ว

ในการวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้นนักจิตวิทยาเชื่อว่า ขบวนการขัดขืนสิ่งยั่วยุนั้นประกอบด้วยอารมณ์และการรู้เกี่ยวกับสถานการณ์นั้นของบุคคล ในสถานการณ์ยั่วยุบุคคลจะมีความวิตกกังวล ความไม่สบายใจ ซึ่งบุคคลจะนำความรู้สึกนี้ไปประกอบกับการรู้ของเขา ว่าเขาเกิดความอับอายผู้อื่น หรือละอายใจตนเองในการที่จะกระทำผิด เดียนสท์-เบียและคณะ (Dienstbier, et. al., ๑๙๗๕) ได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้หลายครั้งและพบว่า

ทั้งเด็กและผู้ใหญ่จะโกงน้อย ถ้าเขาเชื่อว่าความกังวลของตนเกิดจากความละอายใจตนเอง และโกงมากเมื่อถูกทำให้เชื่อว่า ความกังวลของตนเกิดจากความอับอายผู้อื่น หรือความกังวลนั้นเกิดจากฤทธิ์ยาซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ยั่วยุนั้น ฉะนั้นการใช้ตัวแบบกระตุ้นให้วัยรุ่นมีลักษณะอับอายผู้อื่น หรือละอายใจตนเอง เป็นการช่วยให้การรู้ประเภทนั้น ๆ เด่นชัดขึ้นในความคิดของวัยรุ่น จึงคาดได้ว่า วัยรุ่นที่ถูกกระตุ้นให้เกิดความละอายใจตนเอง จะโกงน้อยกว่ารุ่นที่ถูกกระตุ้นให้เกิดความอับอายผู้อื่น

นอกจากนี้ การยับยั้งพฤติกรรมโกงเพราะความอับอายผู้อื่นนั้นยังแสดงถึงจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์ (ขั้น ๓ และขั้น ๔) กล่าวคือบุคคลในระดับตามกฎเกณฑ์ยังขาดความเป็นตัวของตัวเอง จะละเว้นการทำความเลวได้ก็ต่อเมื่อมีความเกรงกลัวว่าผู้อื่นจะไม่พอใจหรือลงโทษตน ในทางตรงกันข้าม บุคคลเหล่านี้จะกระทำความดีก็ต่อเมื่อความดีนั้นจะรู้ไปถึงผู้อื่นอันจะทำให้ผู้อื่นรักใคร่ นิยมชมชอบตนแต่เพียงอย่างเดียว บุคคลประเภทนี้จะไม่ชยบบีดทองหลังพระ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์นี้ เป็นลักษณะของวัยรุ่นส่วนใหญ่ ผู้มีพัฒนาการทางจริยธรรมตามปกติและควรจะเป็นลักษณะของวัยรุ่นไทยด้วย ฉะนั้นตัวแบบที่แสดงความอับอายผู้อื่น จึงเป็นผู้ที่แสดงจริยธรรมขั้นเดียวกับผู้ที่จะเลียนแบบ

ส่วนตัวแบบที่กล่าวว่า ตนยับยั้งพฤติกรรมโกงเพราะความละอายใจตนเองนั้น แสดงถึงจริยธรรมในระดับเหนือกฎเกณฑ์ (ขั้น ๕ และ ๖) คือสามารถที่จะควบคุมตนเองให้กระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและลงโทษจากบุคคลภายนอก การที่ตัวแบบซึ่งเป็นผู้ที่มีอายุและการศึกษาสูงกว่าเด็กวัยรุ่นในการทดลองนี้ และตัวแบบได้แสดงจริยธรรมขั้นสูงย่อมจะเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะของตัวแบบ นอกจากนี้การชักจูงโดยใช้เหตุผลที่เหนือกว่าระดับจริยธรรมของผู้รับไม่มากนัก ย่อมจะทำให้ผู้รับเข้าใจได้ดีและคล้อยตามการชักจูงนั้นได้ง่าย ฉะนั้นจึงสามารถทำนายได้ว่าตัวแบบประเภทละอายใจตนเองนั้น สามารถทำให้ผู้อื่นเลียนแบบการกระทำดีของตน ได้มากกว่า

ตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น และอิทธิพลของตัวแบบประเภทแรก จะรุนแรงยิ่งขึ้น ถ้าตัวแบบนั้นมีลักษณะที่น่าเลียนแบบอื่น ๆ ประกอบด้วย

ผลที่ตัวแบบได้รับกับการเลียนแบบ : ได้กล่าวมาแล้วว่า ตัวแบบที่มีลักษณะเป็นผู้ใหญ่กว่าหรือมีประสบการณ์มากกว่าจะถูกเลียนแบบมาก เพราะผู้เลียนแบบจะเชื่อว่าตัวแบบมีความรู้มากกว่าตนในสิ่งที่ถูกที่ควร ฉะนั้นการทำตามตัวแบบจึงเป็นเครื่องประกันว่า ผู้เลียนแบบจะได้รับประโยชน์มากกว่าได้รับโทษจากการกระทำนั้น แต่ในกรณีที่ผู้เลียนแบบได้สังเกตเห็นตัวแบบมีการกระทำอย่างหนึ่ง และได้ทราบว่าการกระทำนั้นทำให้เกิดผลอย่างไรต่อตัวแบบด้วยแล้ว ก็จะเป็นเครื่องชี้ว่าผู้สังเกตควรจะทำตามตัวแบบหรือไม่ ถ้าตัวแบบกระทำพฤติกรรมหนึ่งแล้วได้รับรางวัลซึ่งนำความพอใจมาให้ผู้กระทำ ผู้สังเกตก็ย่อมจะอยากเลียนแบบการกระทำนั้น เพราะหวังว่าตนจะได้รับรางวัลบ้าง ส่วนการที่ตัวแบบกระทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งแล้วถูกลงโทษ ทำให้ตัวแบบเกิดความไม่พอใจหรือเสียใจ ผู้สังเกตย่อมไม่อยากให้ประสบการณ์นั้นเกิดกับตน จึงอาจงดเว้นไม่เลียนแบบการกระทำนั้นได้ แบนดูรา (Bandura, ๑๙๖๕) ได้เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า การเสริมแรงแบบโดยสาร (Vicarious reinforcement) ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้และการกระทำในผู้เลียนแบบได้ โดยไม่ต้องมีการผึกหัด เฟลนเดอร์ส (Flanders, ๑๙๖๘) ได้ประมวลการวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมเลียนแบบและสรุปว่า การที่ตัวแบบได้รับผลดีจากการกระทำของตน แสดงว่าตัวแบบประสบผลสำเร็จซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ที่เฝ้าดูการกระทำของตัวแบบเลียนแบบตัวแบบที่ประสบความสำเร็จมากกว่าตัวแบบที่ไม่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว หลังจากนั้นแบรอน (Baron, ๑๙๗๐) ได้ศึกษาตัวแบบที่มีความสามารถและความดึงดูดใจต่าง ๆ กัน ผลปรากฏว่าตัวแบบที่ถูกเลียนแบบมากที่สุดคือ ตัวแบบที่มีความสามารถมาก และเป็นที่ชอบพอของคนอื่นมากด้วย ส่วนแสงอรุณ ชูชาติ (๒๕๑๘) ได้เปรียบเทียบอิทธิพลของผู้ชักจูงที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน กับผู้ชักจูงที่ประสบความล้มเหลว ในการทำงาน ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ใหญ่ แต่ไม่พบความแตกต่างในอิทธิพลของผู้ชักจูงทั้งสองประเภท กล่าวคือ ผู้ชักจูงทั้งสองประเภทสามารถเปลี่ยนทัศนคติผู้รับได้มากพอ ๆ กัน

แม้ว่าผู้สังเกตการกระทำของตัวแบบจะไม่ทราบว่า ตัวแบบได้รางวัลในการกระทำที่เป็นการเสียสละหรือไม่ แต่ทราบว่าตัวแบบมีความรู้สึกพอใจ หรือไม่พอใจในการกระทำของตน ก็อาจเป็นทางให้ผู้รับทราบอยากเลียนแบบตัวแบบได้ ในกรณีที่ตัวแบบดีใจหรือพอใจที่กระทำเช่นนั้น ฮอร์นสไตน์และคณะ (Hornstein, Fisch, & Holmes, ๑๙๖๘) ได้ทำการทดลองภาคสนาม โดยใช้กระเป๋าใส่สตางค์ ๑๐๕ ใบ ซึ่งแต่ละใบบรรจุอยู่ในซองกระดาษซึ่งจ่าหน้าซองเสร็จพร้อมจะนำไปส่งยังตู้ไปรษณีย์ ผู้วิจัยได้นำซองใส่กระเป๋าสตางค์เหล่านี้ไปแสร้งทำตกหายตามที่ต่าง ๆ ในเขตแมนฮัตตัน ในเมืองนิวยอร์ค โดยทำทีว่ากระเป๋าสตางค์นั้นเป็นของนายเออร์วิน และมีผู้เก็บได้ (ตัวแบบ) ซึ่งกำลังจะนำกระเป๋าสตางค์นี้ใส่ซองส่งไปรษณีย์ไปคืนเจ้าของ แต่เผอิญมาทำตกหายอีกครั้ง ฉะนั้นผู้เก็บซองใส่กระเป๋าสตางค์ได้เป็นผู้ที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาว่า จะมีพฤติกรรมเลียนแบบตัวอย่างหรือไม่ การที่ผู้เก็บซองได้นั้นจะรับทราบเกี่ยวกับตัวแบบได้ ก็ด้วยการอ่านจดหมายที่แนบมาพร้อมกับกระเป๋าสตางค์ ซึ่งเป็นจดหมายของคนที่เก็บกระเป๋าตกได้คนแรก (ตัวแบบ) เขียนถึงเจ้าของกระเป๋า คือนายเออร์วิน จดหมายในซอง ๑๐๕ ใบนั้น มีข้อความ ๓ ประเภทคือ ซองบางซองมีจดหมายซึ่งแสดงว่าตัวแบบรู้สึกดีใจ ที่ได้ส่งกระเป๋าคืนให้เจ้าของ บางซองมีจดหมายซึ่งแสดงว่า ตัวแบบรู้สึกเสียใจที่ได้ส่งกระเป๋าคืนให้เจ้าของ และในซองบางซองมีจดหมายซึ่งมีข้อความเป็นกลาง ไม่แสดงความรู้สึกของตัวแบบเด่นชัด ผู้วิจัยพบว่า ผู้ที่เก็บซองใส่กระเป๋าสตางค์พร้อมกับจดหมายได้ และเลียนแบบตัวแบบ คือส่งกระเป๋าสตางค์ใส่ซองคืนทางไปรษณีย์ไปยังนายเออร์วินนั้น คือคนที่ได้ทราบว่าตัวแบบดีใจที่จะกระทำเช่นนั้น กับคนที่ทราบว่าตัวแบบรู้สึกกลาง ๆ ไม่ดีใจหรือเสียใจ แต่คนที่เลียนแบบตัวแบบน้อยที่สุด คือ คนที่ทราบว่าตัวแบบเสียใจที่ได้กระทำความดีนั้น การวิจัยนี้ได้ทำซ้ำสองครั้ง ต่างเวลาและสถานที่กัน แต่พบผลที่สอดคล้องกันคือ ถ้าตัวแบบแสดงว่าเสียใจในการกระทำของตน จะทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้นน้อยมาก

จากการวิจัยต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมมานี้ทำให้ได้ข้อคิดว่า ถ้าให้วัยรุ่นเห็นตัวแบบที่กระทำความดีและแสดงความรู้สึกดีใจที่ตนกระทำเช่นนั้น ตัวแบบประเภทนี้ย่อมจะสามารถ

ชักจูงใจให้คนอื่นเลียนแบบตน ได้มากกว่าตัวแบบที่กระทำความดีแล้วแสดงความรู้สึกเสียใจที่กระทำเช่นนั้น

ฉะนั้นจึงอาจตั้งสมมติฐานในส่วนที่เกี่ยวกับตัวแบบได้สองประการคือ วัยรุ่นที่มีตัวแบบซึ่งกระทำความดี มีพฤติกรรมโกงน้อยกว่าวัยรุ่นที่ไม่มีตัวแบบ นอกจากนี้ ยังอาจตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับลักษณะสองชนิดของตัวแบบ คือ อับอาย – ละอาย และ ดีใจ – เสียใจ ได้ว่าวัยรุ่นที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและแสดงความดีใจที่กระทำความดี มีพฤติกรรมโกงน้อยที่สุด ส่วนวัยรุ่นที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและแสดงความเสียใจที่กระทำความดี มีพฤติกรรมโกงมากที่สุด

จากการ ประมวลผลการ วิจัยวิธีการย กระดับ จิตใจของ เยาวชนทั้ง ๔ วิธีนี้ทำให้สังเกตได้ว่า วิธีการทั้งสี่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในจริยธรรมเพียงสองด้านคือ เหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ส่วนทัศนคติเชิงจริยธรรมนั้นมีผู้ศึกษาไว้น้อยมาก อย่างไรก็ตาม ก็อาจคาดได้ว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการรู้เชิงจริยธรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเชิงจริยธรรมในเรื่องนั้นโดยอัตโนมัติ อันจะเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้วย ทั้งนี้เพราะความรู้ ความรู้สึก และการกระทำของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมจะต้องสอดคล้องกัน บุคคลจึงจะอยู่ได้อย่างปกติสุข ฉะนั้นการได้รับความรู้จากตัวแบบซึ่งชักจูงให้กระทำดีนั้น บุคคลก็ย่อมจะมีทัศนคติเชิงจริยธรรมเฉพาะเรื่องสอดคล้องกับการรู้ในเรื่องนั้น จึงอาจทำนายได้ว่าบุคคลที่มีตัวแบบซึ่งกระทำดีย่อมมีทัศนคติเชิงจริยธรรมในเรื่องนี้ดีกว่าบุคคลที่ไม่มีตัวแบบ นอกจากนั้นยังอาจตั้งสมมติฐานอีกข้อหนึ่งได้ว่า พฤติกรรมโกงมีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติเชิงจริยธรรมเฉพาะเหตุการณ์และทัศนคติเชิงจริยธรรมโดยทั่วไปด้วย นอกจากนี้ ยังอาจคาดได้ว่าความสัมพันธ์ของลักษณะทั้งสามชนิดของบุคคลย่อมจะเด่นชัดใน สถานการณ์ ที่ไม่มีตัวแบบมากกว่าในสถานการณ์ที่มีตัวแบบประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะในสถาน การณ์ที่ มีตัวแบบนั้น พฤติกรรมโกงของผู้ถูกทดลองจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของตัวแบบมากกว่าอิทธิพลของลักษณะเชิงทัศนคติอื่น ๆ ของผู้ถูกทดลองนั้น

สาเหตุของพฤติกรรมซื่อสัตย์ในสถานการณ์ยั่วยุ

สถานการณ์ยั่วยุ (temptation situations) คือสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะชักจูงใจให้บุคคลกระทำขัดกับกฎเกณฑ์ของสังคมหรือกฎเกณฑ์ที่ได้วางเป็นหลักปฏิบัติอยู่แต่เดิมในที่นั้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวบางประการ เช่น ได้วัตถุสิ่งของที่ต้องการได้รับรางวัลหรือคำชมเชย เป็นต้น

พฤติกรรมที่แสดงออกในสถานการณ์ยั่วยุ แบ่งออกได้เป็นพฤติกรรมโกง ขโมย กล่าวเท็จ และการกระทำที่ขัดกับคำสั่งของเจ้าหน้าที่หรือผู้มีอำนาจ การวัดพฤติกรรมในสถานการณ์ยั่วยุแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ การให้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามได้กว้างขวางเกี่ยวกับพฤติกรรมหลายชนิด ในหลาย ๆ สถานการณ์ แต่ผู้วิจัยก็ไม่สามารถจะมั่นใจในคำตอบประเภทนี้ได้มากนัก ส่วนการวัดพฤติกรรมโดยตรง ในห้องเรียนหรือในห้องปฏิบัติการสามารถทำให้ผู้วิจัยแบ่งผู้ถูกศึกษาออกเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ได้อย่างแน่ชัด แม้จะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับลักษณะของสถานการณ์ที่ใช้อยู่บ้าง แต่นักวิจัยทางด้านนี้ก็นิยมใช้การวัดพฤติกรรมจริง มากกว่าการใช้แบบสอบถาม ไกรน์เดอร์ (Grinder, ๑๙๖๑) ได้เสนอสถานการณ์เล่นเกมหลายชนิด ซึ่งสามารถจัดขึ้นในห้องปฏิบัติการเพื่อศึกษาพฤติกรรมโกงได้อย่างแนบเนียน แต่ก็ต้องใช้งบประมาณในการสร้างสูง โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยเห็นความสำคัญในการศึกษาพฤติกรรมซื่อสัตย์ หรือที่ตรงกันข้ามคือพฤติกรรมโกงของวัยรุ่นไทยในสถานการณ์ยั่วยุ โดยจัดเป็นสภาพการทดลองในห้องปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องเล่นเกมลูกกอล์ฟเสี่ยงโชค และให้ผู้มีความชำนาญทางไฟฟ้าจัดทำระบบอัตโนมัติขึ้นในกล่องเกม ซึ่งมีขนาดกระทัดรัด (ดูภาพเครื่องเล่นเกมลูกกอล์ฟเสี่ยงโชคในบทที่ ๓) โดยสร้างให้สามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก และได้จัดทำขึ้น ๕ ชุดด้วยกัน

เมื่อได้ประมวลผลงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับสาเหตุของพฤติกรรมใน สถานการณ์ยั่วยุแล้ว ไรท์ (Wright, ๑๙๗๕, หน้า ๗๔) สรุปว่า พฤติกรรมในสถานการณ์ยั่วยุนั้น เป็นผลของการตัดสินใจของบุคคล ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสามประเภท ประเภทแรก คือลักษณะส่วนบุคคล เช่น ความเชื่อเชิงจริยธรรม ความสามารถในการบังคับตน ความ

ฉลาด ความพากพูมใจ ความวิตกกังวล ความโอนอ่อนต่อสิ่งยั่วยวนใจ และลักษณะบุคลิกภาพบางประการ ซึ่งหมายถึง การแสดงอาการทางประสาท (Neuroticism) และบุคลิกภาพแสดงตน (Extroversion) ประเภทที่สอง คือลักษณะสำคัญของสถานการณ์ยั่วยุ เช่น ความเสี่ยงต่อการถูกจับได้ คุณค่าของรางวัลที่จูงใจให้อยากได้ และการมีตัวแบบซึ่งกระทำความดีหรือชักจูงให้กระทำความชั่ว สาเหตุประเภทสุดท้าย คือลักษณะของสังคมหรือกลุ่มที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งอาจมีกฎเกณฑ์ ความเชื่อถือ และปทัสฐานที่แตกต่างกัน อันเป็นสาเหตุให้บุคคลจากสังคมหนึ่งมีความซื่อสัตย์มากหรือน้อยกว่าบุคคลในสังคมอื่น ๆ ได้

การทดลองวิธียกระดับจิตใจของวัยรุ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ มุ่งที่จะศึกษาสาเหตุสองประเภทแรกที่กล่าวมานี้ คือ ลักษณะส่วนบุคคลและลักษณะของสถานการณ์ โดยได้เลือกผู้ถูกศึกษาจากส่วนหนึ่งของสังคมซึ่งไม่เข้มงวดต่อการยึดหลักความซื่อสัตย์มากนัก โดยได้ทดลองวิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้ถูกศึกษาจากสังคมที่กล่าวนี้ มีสภาพจิตใจที่สูงกว่าเดิม

ลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมโกง การวิจัยเชิงทดลองในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย ได้ศึกษาลักษณะสองประการ ซึ่งคาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงในสถานการณ์ยั่วยุ ลักษณะแรกคือ ระดับจริยธรรมของบุคคล ซึ่งจะวัดได้จากการใช้แบบวัดหลักเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล แบบวัดนี้สร้างขึ้นตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ส่วนลักษณะที่สองคือลักษณะมุ่งอนาคตซึ่งก็ได้สร้างแบบวัดขึ้นใหม่สำหรับโครงการนี้เช่นกัน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เมื่ออภิปรายทฤษฎีของโคลเบอร์ก ในตอนต้นของบทนี้ว่า ระดับจริยธรรมของบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหลายชนิดของเขา โดยเฉพาะพฤติกรรมโกงในสถานการณ์ยั่วยุ โดยปรากฏว่า ผู้ที่มีระดับจริยธรรมสูงจะโกงน้อยกว่าผู้ที่มีระดับจริยธรรมต่ำ นอกจากนี้ยังได้พบว่า บุคคลจะโกงหรือไม่ ย่อมขึ้นกับความสามารถบังคับใจตนเองด้วย ซึ่งในการทดลองนี้จะวัดพลังอีโก้จากลักษณะมุ่งอนาคตซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของบุคคล ฉะนั้นจึงอาจทราบจากผลวิจัยนี้ว่า ระดับจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตร่วมกัน จะมีประสิทธิภาพในการทำนายพฤติกรรมโกงของ

บุคคลได้หรือไม่นอกจากนั้นยังคาดว่าลักษณะเชิงจริยธรรมทั้งสองชนิดของบุคคล จะช่วยให้เข้าใจประสิทธิภาพของวิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยยกระดับจิตใจของเยาวชนไทยแต่ละประเภทนั้นด้วย

ลักษณะของสถานการณ์กับพฤติกรรมโกง ลักษณะสำคัญในสถานการณ์ยั่วยุที่จะทำให้บุคคลโกงหรือไม่นั้น อยู่ที่คุณค่าของรางวัลที่จะได้รับ มิลส์ (Mills, ๑๙๕๘) ได้สัญญาว่าจะให้รางวัลแก่เด็กเป็นจำนวนเงินต่าง ๆ และพบว่าปริมาณการโกงของเด็กจะเพิ่มขึ้นตามค่าของรางวัลที่เด็กคาดว่าจะได้รับนั้น ส่วน ดมิทรุค (Dmitruk, ๑๙๗๑) ได้นำรางวัลห้าสิ่งมาให้เด็กอายุตั้งแต่ ๕ ถึง ๑๐ ปี ดู และให้เด็กนั้นบอกว่าชอบสิ่งใดมากที่สุดแล้วผู้วิจัยให้สัญญาว่าจะให้รางวัลนั้น ส่วนเด็กอีกกลุ่มหนึ่ง ผู้วิจัยถามว่าชอบสิ่งใดน้อยที่สุดแล้วสัญญาว่าจะให้รางวัลนั้น ๆ แก่เด็กในการเล่นเกมทายสี ส่วนเด็กกลุ่มที่สามไม่ทราบว่าตนจะได้รับรางวัล ผลปรากฏว่าเด็กที่จะได้รางวัลที่ตนชอบมากที่สุดนั้นโกงมากกว่าเด็กที่จะได้รับรางวัลที่ชอบน้อยที่สุด ส่วนเด็กที่ไม่ทราบว่าตนจะได้รับรางวัลโกงน้อยที่สุด

ผลการวิจัยเชิงทดลองทั้งสองเรื่องนี้แสดงว่า บุคคลจะโกงเพื่อรางวัลที่มีคุณค่ามาก มากกว่าจะโกงเพื่อรางวัลที่มีคุณค่าน้อย

ส่วนในการทดลองเพื่อยกระดับจิตใจของวัยรุ่นไทยนั้น ผู้ถูกศึกษาทุกคนไม่ทราบคุณค่าของรางวัลที่ตนจะได้รับในการเล่นเกม แต่ครึ่งหนึ่งของผู้ถูกทดลองได้ทราบว่า ตนจะได้รับรางวัลทันทีที่เล่นจบเกมถ้าตนชนะ ส่วนอีกครึ่งหนึ่งของผู้ถูกทดลองได้รับแจ้งว่า จะต้องรอไปอีกสองสัปดาห์กว่าจะได้รับรางวัลถ้าตนชนะ ถ้ารางวัลชนิดเดียวกัน แต่เวลาการรับรางวัลแตกต่างกัน อาจจะทำให้รางวัลที่ผู้รับจะต้องรอนานมีค่าน้อยกว่ารางวัลชนิดเดียวกันที่จะได้รับในทันที

การเปรียบเทียบอิทธิพลของการตกรางวัลทันที กับการชลอการตกรางวัลที่มีต่อพฤติกรรมโกงในสถานการณ์ยั่วยุนั้น ผู้วิจัยไม่พบว่าได้มีผู้ใดทำการวิจัยในเรื่องนี้มาก่อน แม้ในต่างประเทศ อิทธิพลของการตกรางวัลทันทีและการชลอการตกรางวัลนั้น อาจศึกษาได้จากผลงานวิจัยทางจิตวิทยาการเรียนรู้ ซึ่งพบผลที่เด่นชัดว่า บุคคลจะทำพฤติกรรมหนึ่งซ้ำอีก ถ้าการแสดงพฤติกรรมนั้นในครั้งแรก ๆ ของเขาทำให้เขาได้รับรางวัลทันที แต่ถ้ารางวัล

นั้นตกมาช้าบุคคลอาจไม่เรียนรู้พฤติกรรมนั้นเลยก็ได้ ปรากฏการณ์นี้เกิดอย่างรุนแรงมากในสัตว์ แต่การใช้ภาษาเชื่อมโยงพฤติกรรมกับรางวัลที่ตกมาช้า อาจช่วยการเรียนรู้ของบุคคลได้บ้างแต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลนั้น ๆ ด้วย

สภาวะการรอรางวัลนั้นเกิดขึ้นเสมอในชีวิตประจำวันของมนุษย์ คนส่วนมากยินดีที่จะทุ่มเทแรงงาน เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดกับตนในชาตินี้ มากกว่าที่จะทำเพื่อผลในชาติหน้า เด็กจะพยายามทำตัวเป็นคนดีเพื่อจะได้ของเล่นซึ่งบิดามารดาจะซื้อให้ในวันนี้ มากกว่าจะทำตัวเป็นเด็กดีเพื่อของเล่นที่ต้องรอไปจนถึงวันเงินเดือนออก ที่เป็นดังนี้เพราะบุคคลอาจรู้สึกว่ามีความมั่นใจที่จะได้รับรางวัลที่ต้องรอคอยนั้น น้อยกว่ารางวัลที่จะได้รับในทันที คุณค่าของรางวัลที่ต้องรอคอยนั้น ย่อมน้อยกว่าคุณค่าของรางวัลที่ได้รับทันทีในความรู้สึกของคนทั่วไป และรางวัลที่ต้องรอคอยนั้นอาจด้อยคุณค่าลงไปอย่างมากสำหรับคนบางประเภท เช่น คนที่ขาดความอดทน คนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ และคนที่มีระดับจริยธรรมต่ำ ฉะนั้นจึงอาจตั้งสมมติฐานได้สองประการ ประการแรกคือ จำนวนผู้โกงในสภาวะการตกรางวัลทันที มีมากกว่าจำนวนผู้โกงในสภาวะการชลอรางวัล ประการที่สองคือ ในสภาวะการตกรางวัลทันที ผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำและจริยธรรมต่ำโกงมากกว่า ผู้ที่มุ่งอนาคตสูงและจริยธรรมสูง ส่วนในสภาวะการชลอรางวัล ความแตกต่างนี้มีน้อยกว่าในสภาวะตกรางวัลทันที

ในการทดลองยกระดับจิตใจของวัยรุ่นนี้ ได้มีการสร้างลักษณะของสถานการณ์สองประเภทคือ เวลาการตกรางวัลซึ่งได้กล่าวไปแล้ว และลักษณะของสถานการณ์ยั่วยุอีกประเภทหนึ่งคือการมีตัวแบบลักษณะต่าง ๆ กัน ๔ ประเภทและการไม่มีตัวแบบ

การวิจัยเชิงทดลองในสถานการณ์ยั่วยุ โดยการสร้างสาเหตุเพื่อเป็นการส่งเสริมหรือยับยั้งพฤติกรรมโกงนั้นมีไม่มากนักแม้ในต่างประเทศ การทดลองบางเรื่องเป็นการศึกษาอิทธิพลของผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมการกระทำของเด็กในสถานการณ์ยั่วยุ ผู้แสดงบทบาทเป็นผู้ควบคุมคือผู้ดำเนินการทดลองนั่นเอง (Burton, Allinsmith & Maccoby, ๑๙๖๖; Stouwie, ๑๙๗๑; Stouwie, ๑๙๗๒) ส่วนสไตน์ (Stein, ๑๙๖๗) ได้ศึกษาการเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบในสถานการณ์ยั่วยุ โดยศึกษาว่าเด็กอายุ ๙ ขวบจะเลียนแบบตัวแบบที่ทำความดี หรือตัวแบบที่ทำความเลวมากกว่ากัน ผลปรากฏว่าเด็กจะเลียนแบบตัว

แบบที่ทำความเลวมากกว่าตัวแบบที่ทำความดี ส่วนตัวแบบที่ทำความดีนั้นแทบจะไม่มีอิทธิพลต่อเด็กเลย เพราะการปฏิบัติของเด็กที่เห็นตัวแบบกระทำความดีนั้น คล้ายคลึงกับการปฏิบัติของเด็กที่ไม่มีตัวแบบ

ส่วนการทดลองวิธียกระดับจริยธรรมของวัยรุ่นไทยนั้น ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาสาเหตุของการเลียนแบบตัวแบบที่ทำความดี คือ เป็นผู้ที่ไม่โกงในการเล่นเกม ซึ่งตัวแบบประเภทนี้สไตน์พบว่าเด็กไม่ชอบเลียนแบบมากนัก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ใช้วิธียกระดับจิตใจของเยาวชนสองวิธีซึ่งได้กล่าวมาแล้วคือ วิธีให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น และวิธีการให้เลียนแบบจากตัวแบบมาผสมกัน ซึ่งคาดว่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสำหรับการจูงใจวัยรุ่นผู้มีระดับสติ-ปัญญา และระดับจริยธรรมค่อนข้างสูง ตัวแบบผู้กระทำความดีในการทดลองนี้มีลักษณะต่างๆกัน ๔ ประเภท คือ ตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและดีใจที่ตนไม่โกง ตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและเสียใจที่ตนไม่โกง ตัวแบบประเภทละอายตนเองและดีใจที่ตนไม่โกง และท้ายสุดคือ ตัวแบบประเภทละอายตนเองและเสียใจที่ตนไม่โกง ผู้วิจัยคาดว่าตัวแบบทั้ง ๔ ประเภทนี้ จะมีอำนาจชักจูงใจวัยรุ่นผู้มีระดับจริยธรรมต่างกัน ให้เลียนแบบตนมากน้อยต่างกันไปได้โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า บุคคลที่มีระดับจริยธรรมสูง และมีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและดีใจที่ตนไม่โกงนั้น โกงน้อยกว่าบุคคลที่มีระดับจริยธรรมต่ำและมีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและเสียใจที่ตนไม่โกง นอกจากนี้ การที่ตัวแบบแสดงความดีใจที่ไม่ได้โกงนั้น เป็นการแสดงทัศนคติเชิงจริยธรรมที่สอดคล้องกับปทัสฐานของสังคม ส่วนตัวแบบที่แสดงความเสียใจที่ตนไม่ได้โกงนั้น เป็นผู้ที่แสดงทัศนคติเชิงจริยธรรมที่ขัดกับสังคม ฉะนั้นการแสดงทัศนคติของตัวแบบแตกต่างกันเช่นนี้ ย่อมจะส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนทัศนคติเชิงจริยธรรมของผู้เลียนแบบได้ จึงอาจคาดได้ว่า บุคคลที่มีตัวแบบดีใจที่ไม่ได้โกง มีทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงกว่าบุคคลที่มีตัวแบบเสียใจที่ไม่ได้โกง

ได้กล่าวมาแล้วว่า เวลาการตกรางวัลอาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกงของบุคคลในสถานการณ์ยั่วยุ นอกจากนี้ยังคาดว่าการมีตัวแบบกระทำดี อาจมีอิทธิพลยับยั้งพฤติกรรมโกงของบุคคลได้ นอกจากนี้ยังอาจคาดได้ว่า ลักษณะทั้งสองประการของสถานการณ์ยั่วยุนี้อาจมีอิทธิพลร่วมกัน ต่อพฤติกรรมโกงของผู้ถูกทดลองได้ โดยอาจตั้งเป็นสมมติฐานได้ดัง

นี้ บุคคลที่อยู่ในสภาวะชลอรางวัล และมีตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง และดีใจที่ไม่โกง โกงน้อยกว่า บุคคลที่อยู่ในสภาวะตกรางวัลทันที และมีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น และเสียใจที่ไม่โกง

จากการประมวลทฤษฎี และผลวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า จริยธรรมของมนุษย์เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งมาก โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย แม้จะศึกษาตัวแปรต่าง ๆ มากมาย ก็ยังเป็นเพียงส่วนน้อยนิดของการวิจัยทางด้านนี้ทั้งหมด ผู้วิจัยตระหนักในความจริงข้อนี้ จึงได้พยายามรวบรวมความรู้เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าทางจริยธรรมให้ได้มากที่สุด เท่าที่จะหาได้จากตำราและวารสารที่มีอยู่ในประเทศไทย เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพส่วนใหญ่ของการวิเคราะห์จริยธรรมตามวิธีการของนักจิตวิทยา ต่อจากนี้ก็จะได้กล่าวถึงการดำเนินการ และผลการวิจัย ในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยอย่างละเอียด อย่างไรก็ตาม คงเป็นที่ตระหนักกันดีอยู่แล้วว่าผลของการวิจัยในโครงการหนึ่ง ๆ แม้จะมีประโยชน์ในตัวเองอยู่มาก แต่จะยิ่งมีประโยชน์เป็นทวีคูณ ถ้าผู้วิจัยนั้นสามารถจะแสดงได้ว่า ผลการวิจัยนั้นเป็นภาพชิ้นเล็กส่วนใดที่ได้เพิ่มเติมเข้าไปในภาพใหญ่ ของความรู้ทั้งหมดในเรื่องนี้ ซึ่งได้สะสมกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์จริยธรรมด้านต่าง ๆ ของเยาวชนไทยในสถานศึกษา ผู้มีอายุระหว่าง ๑๑ ถึง ๒๕ ปี โดยการประมวลข้อเท็จจริงด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ของการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ จุดประสงค์ของการวิจัยนี้จำแนกออกได้เป็น ๘ ประการคือ

ประการที่หนึ่ง การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาจุดกำเนิด ของจริยธรรมของเยาวชนไทย ด้วยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง วิธีการถูกอบรมเลี้ยงดูกับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ถูกศึกษา

ประการที่สอง การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษากระบวนการพัฒนาทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ของเยาวชนไทย ด้วยวิธีวิจัยภาคสนาม

ประการที่สาม การวิจัยนี้มุ่งที่จะเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทยผู้มีอายุ ระดับการศึกษา เพศ ฐานะ อาชีพของบิดาและมารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดาแตกต่างกัน ว่าจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ แตกต่างกันหรือไม่เพียงใด

ประการที่สี่ การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนไทยกับลักษณะอื่น ๆ คือ ความสันทัดทางภาษา ลักษณะมุ่งอนาคต พฤติกรรมโกง ทัศนคติเชิงจริยธรรม และความวิตกกังวล

ประการที่ห้า การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาสาเหตุของการแสดงพฤติกรรมซื่อสัตย์ของวัยรุ่นชายไทย โดยใช้วิธีการสร้างสาเหตุต่าง ๆ ขึ้น เพื่อศึกษาผลในการทดลองในห้องปฏิบัติการ

ประการที่หก การวิจัยนี้ มุ่งที่จะศึกษาลักษณะหลายประการของตัวแบบ ซึ่งมีอำนาจชักจูงใจให้วัยรุ่นชายไทยเลียนแบบการทำความดีจากตัวแบบนั้น

ประการที่เจ็ด การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาลักษณะต่าง ๆ ของสถานการณ์ยั่วยุ ด้วยการสร้างลักษณะนั้น ๆ ขึ้น เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรมโกงของวัยรุ่นชายผู้มีจริยธรรมในระดับต่าง ๆ กัน

ประการที่แปด การวิจัยนี้มุ่งที่จะนำผลของการวิจัยภาคสนามซึ่งให้ข้อมูลที่กว้างขวาง มาประกอบกับผลของการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งให้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง เพื่อให้เข้าใจว่าความเจริญทางจิตใจของเยาวชนไทยนั้น มีรากฐานและพัฒนาการมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างไร และการอบรมจะช่วยส่งเสริมความซื่อสัตย์ของเยาวชนเหล่านี้ได้ดีเพียงใด

จุดมุ่งหมายของการวิจัยทั้ง ๘ ประการนี้ ถ้าบรรลุความสำเร็จอย่างครบถ้วน ผลจากการวิจัยนี้อาจถูกนำไปใช้ ทำให้เกิดประโยชน์หลายประการดังนี้คือ

ประโยชน์ขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยในโครงการนี้จะให้ความรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของเด็กโต วัยรุ่น และผู้ใหญ่ตอนต้นของไทย หลักการให้จริยศึกษาแก่เด็กไทยและสาเหตุหลายประการของความซื่อสัตย์ของวัยรุ่นไทย ความรู้นี้สามารถจะนำไปใช้ เพื่อให้เข้าใจลักษณะของสังคมไทยและลักษณะของคนไทยหลายประเภท ผลของการวิจัยนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์มากน้อย

เพียงไร ในสถานการณ์ใด ย่อมขึ้นกับความสามารถและความตั้งใจจริงของผู้นำผลการวิจัยนี้ไปใช้ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังอาจถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยตรงอีกหลายประการดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

ประโยชน์ทางจริยศึกษา เนื่องด้วยโครงการวิจัยนี้ มุ่งที่จะศึกษาธรรมชาติของจิตใจของเยาวชนไทย และลักษณะพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและผู้ใหญ่ในวัยเรียน นอกจากนั้นยังได้ศึกษาวิธียกระดับจิตใจของวัยรุ่น เพื่อนำมาใช้เป็นหลักในการสร้างวิธีการอบรมทางจริยศึกษา ผลจากการวิจัยนี้ จะช่วยให้ครูอาจารย์ และผู้อบรมศีลธรรมจรรยาของประชาชนได้เข้าใจลักษณะจิตใจของคนไทย รู้ซึ้งถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม เข้าใจวิธีการปลูกฝังและส่งเสริม ลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ อันจะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้น สามารถหาวิธีการที่จะนำมาใช้ ในการผึกฝนอบรมกุลบุตรกุลธิดาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประโยชน์ในทางแก้ไข ผลจากการวิจัยนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ในการเข้าใจเยาวชนไทยโดยทั่วไปแล้วยังเป็น แนวทางให้เข้าใจลักษณะจิต ใจของเยาวชนผู้กระทำผิดกฎหมายด้วย ส่วนการศึกษาสาเหตุและวิธีการปลูกฝังพฤติกรรมซื่อสัตย์ในวัยรุ่น จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการหาวิธีแก้ไขและป้องกันพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายในคนกลุ่มนี้ด้วย นอกจากนั้น ผลการวิจัยนี้ ยังจะเป็นรากฐานในการค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชนผู้กระทำผิดกฎหมาย โดยตรงต่อไปได้อีกด้วย

ประโยชน์ทางการพัฒนาสังคม ได้กล่าวมาแล้วว่า ประเทศชาติจะพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว ก็ต่อเมื่อพลเมืองมีระดับจิตใจสูง มีความซื่อสัตย์สุจริต มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว การวิจัยนี้จะช่วยให้เข้าใจว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมจะช่วยให้บุคคลมีพัฒนาการทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ได้อย่างไรบ้าง นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยเชิงทดลอง ยังจะแนะแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม ให้เหมาะสมในการส่งเสริมจริยธรรมของเยาวชนไทยด้วย

ประโยชน์ทางวิชาการ โครงการวิจัยนี้นอกจากจะได้ประมวลทฤษฎีและผลการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ครบถ้วนทุกแง่มุมแล้ว การศึกษาค้นคว้าในโครงการนี้ ก็ยังได้ครอบคลุมตัวแปรมากมาย ทั้งตัวแปรในการศึกษา

ภาคสนาม และตัวแปรในการทดลองในห้องปฏิบัติการ นอกจากนี้โครงการวิจัยนี้ยังไม่ซ้ำซ้อนกับการวิจัยใด ๆ ที่มีอยู่แล้วทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่ในทางตรงข้าม เป็นการประมวลความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมจากที่มีอยู่แต่เดิม ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ผลการวิจัยในโครงการนี้จะสามารถเพิ่มเติมความรู้ทางวิชาการแก่สากลอีกด้วย

สรุปได้ว่า โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยมีจุดประสงค์ที่จะวิเคราะห์จริยธรรมของเยาวชนไทย เพื่อให้เข้าใจสาเหตุและผลของลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล อันเป็นความรู้ซึ่งอาจมีผู้นำไปก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น ประโยชน์ขั้นพื้นฐาน ประโยชน์ทางจริยศึกษา ประโยชน์ทางการแก้ไข ประโยชน์ทางการพัฒนาสังคม และประโยชน์ทางวิชาการ

โครงสร้างของการวิจัยมหภาค

เนื่องจากโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย เป็น โครงการ ที่มุ่งจะ วิเคราะห์ลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนไทย โดยรวมตัวแปรที่สำคัญทุกแง่มุม ซึ่งทฤษฎีและผลการวิจัยต่าง ๆ ทางด้านนี้ ได้ทำนายหรือเสนอแนะว่า มีความสัมพันธ์กับจริยธรรมของมนุษย์ และจะช่วยให้เข้าใจจริยธรรมของบุคคลได้ดียิ่งขึ้น โครงการวิจัยนี้ ได้ตั้งคำถามสองประเภทเกี่ยวกับตัวแปรเหล่านี้ คำถามแรกคือระดับจริยธรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและลักษณะอื่น ๆ ของบุคคลอย่างไร การตอบคำถามประเภทนี้ต้องใช้วิธีการวิจัยแบบการศึกษาภาคสนาม (Field study) ซึ่งจะเป็นการสำรวจลักษณะต่าง ๆ หลายลักษณะของบุคคลในกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำเอาลักษณะแต่ละชนิดของคนประเภทต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกัน นอกจากนั้น ยังสามารถหาความสัมพันธ์ของลักษณะตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปของบุคคลแต่ละกลุ่มด้วย

ส่วนคำถามอีกประเภทหนึ่งในโครงการวิจัยนี้ คือการถามเกี่ยวกับสาเหตุที่ส่งเสริมพฤติกรรมซื่อสัตย์ หรือสาเหตุที่สามารถยับยั้งพฤติกรรมโกงของวัยรุ่นได้นั้น มีอะไรบ้าง การตอบคำถามเกี่ยวกับสาเหตุและผลนั้น การวิจัยประเภทการทดลอง (experiment) จะให้คำตอบที่น่าเชื่อถือมากกว่าการวิจัยประเภทอื่น ๆ เพราะในการวิจัยแบบทดลองนี้ ผู้

วิจัยเป็นผู้สร้างสาเหตุต่าง ๆ ขึ้น เพื่อจะศึกษาผลที่เกิดตามมา เช่น ผู้วิจัยทำให้สถานการณ์ในการเล่นเกมเปลี่ยนแปลงไป เพื่อจะศึกษาว่า จำนวนวัยรุ่นที่โกงในสถานการณ์ต่าง ๆ นั้นแตกต่างกันหรือไม่ ถ้าพบว่าแตกต่างกันก็ย่อมจะสรุปได้ว่า สาเหตุที่ทำให้จำนวนผู้โกงต่างกันเพราะสถานการณ์เล่นเกมมีลักษณะต่างกันนั่นเอง นอกจากนี้ยังอาจนำลักษณะต่าง ๆ ของผู้ถูกศึกษาเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมของเขาในสถานการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

ตัวแปรต่าง ๆ ที่ได้ใช้ในโครงการวิจัยนี้ ปรากฏในภาพ ๑ ซึ่งแสดงระบบการวิเคราะห์ลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนไทยในโครงการวิจัยมหภาค (Macro – research project) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาภาคสนามซึ่งครอบคลุมการสำรวจที่มาของความแตกต่างทางจริยธรรมของเยาวชน และการทดลองในห้องปฏิบัติการ ซึ่งศึกษาลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล ประกอบกันกับลักษณะต่าง ๆ ของสถานการณ์ยั่วยุ อันเป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมโกงในบุคคลนั้น

การนำวิธีการศึกษาภาคสนาม มาใช้ควบคู่กับวิธีการวิจัยเชิงทดลองกลายเป็นการวิจัยมหภาค ในเรื่องที่มีความกว้างขวางและลึกซึ้งอย่างเช่นจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ เป็นวิธีการที่ยังไม่มีปรากฏบ่อยนักในวงวิชาการ แต่ผู้วิจัยเห็นความจำเป็นและประโยชน์ของวิธีการนี้ โดยเฉพาะในประเทศไทย เนื่องจากเรายังขาดผลงานวิจัยทางด้านนี้โดยสิ้นเชิง จึงมีความจำเป็นจะต้องสำรวจลักษณะนี้ในคนไทย เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้ทางด้านนี้ด้วยวิธีการศึกษาภาคสนาม และทำการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อหาวิธีการที่เหมาะสม ในการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงามในเยาวชนไทยซึ่งเป็นงานวิจัยต่อเนื่องกัน การทำการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ในประเทศไทยนั้น ถ้าขาดวิธีการใดวิธีการหนึ่งในสองวิธีการที่กล่าวนี้แล้ว ผลการวิจัยนั้นย่อมให้ความรู้พื้นฐานที่ขาดหลักปฏิบัติ หรือให้หลักปฏิบัติที่ขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคนไทยเสมอ อันจะทำให้ผลการวิจัยนั้นไม่เกิดประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยในทั้งสองกรณี

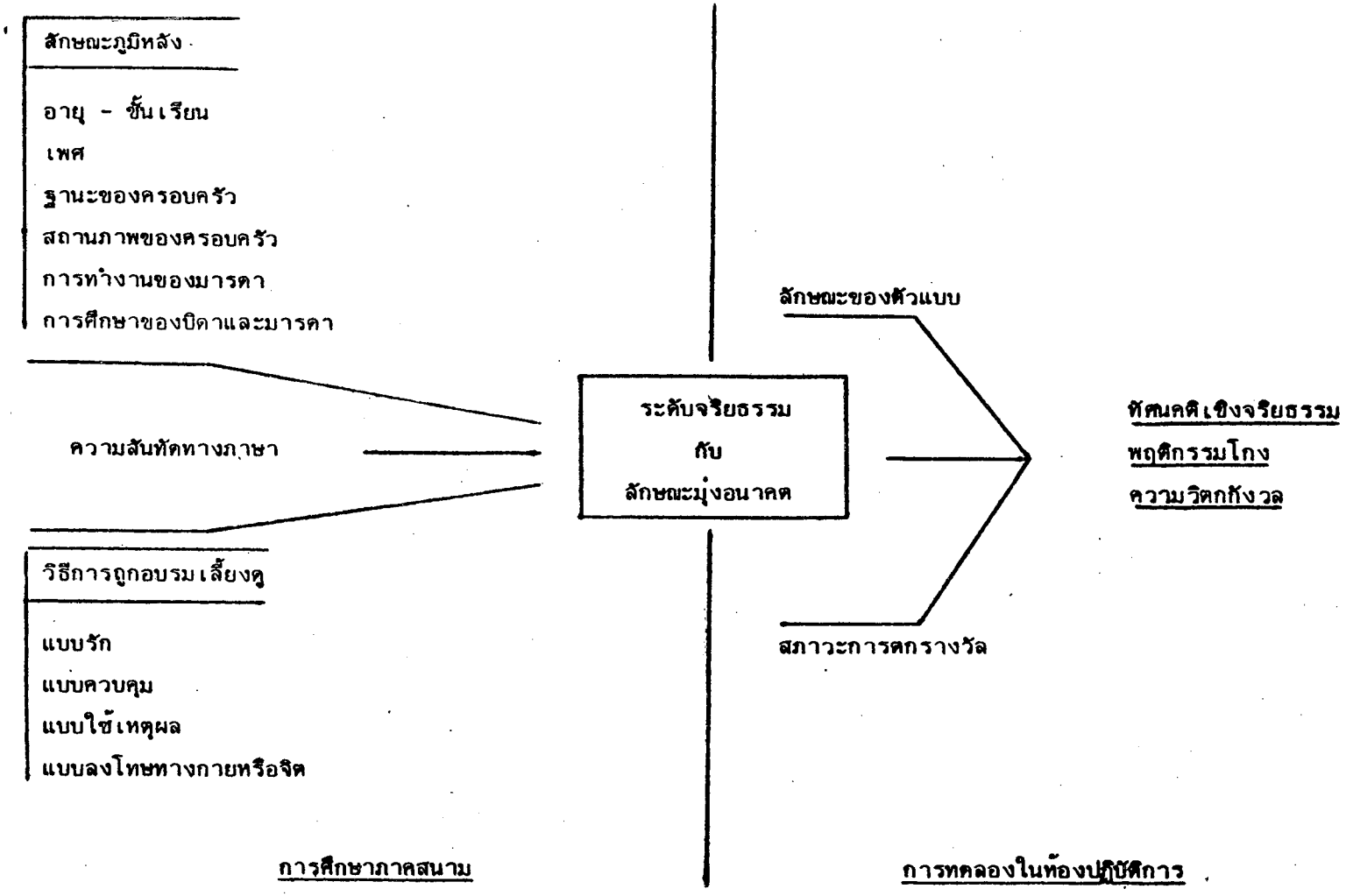

ภาพ ๑ การวิเคราะห์จริยธรรมของเยาวชนไทยในโครงการวิจัยมหภาค

การศึกษาภาคสนาม : การถูกอบรมเลี้ยงดูกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทย

การศึกษาภาคสนามนี้ มีจุดประสงค์จะสำรวจแหล่งกำเนิดของลักษณะทางจริยธรรม และพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทยประเภทต่าง ๆ ตัวแปรประเภทภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างคือ อายุและชั้นเรียนซึ่งแปรไปด้วยกัน เพศ ฐานะของครอบครัว สถานภาพของครอบครัว การทำงานของมารดา และการศึกษาของบิดาและมารดา ตัวแปรอีกประเภทหนึ่งคือวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดู ซึ่งทฤษฎีและผลการวิจัยต่าง ๆ แสดงว่าเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม คือ การเลี้ยงดูแบบรัก แบบควบคุม แบบใช้เหตุผล และแบบลงโทษทางกายหรือจิต ส่วนตัวแปรที่เป็นลักษณะของบุคคลในกลุ่มตัวอย่างคือ ระดับจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคต และความสันทัดทางภาษา

นิยามปฏิบัติการของตัวแปร ตัวแปรที่จำเป็นจะต้องให้นิยามปฏิบัติการในการศึกษาภาคสนามนี้ เพราะอาจมีวิธีการวัดการให้คะแนน หรือการแบ่งประเภท แตกต่างไปจากการวิจัยอื่น ๆ มีดังต่อไปนี้

ฐานะของครอบครัว หมายความถึงปริมาณการมีกินมีใช้ของสมาชิกในครอบครัวหนึ่ง ๆ โดยพิจารณาจากคำตอบเกี่ยวกับรายได้รวมที่ครอบครัวหนึ่ง ๆ ได้รับในแต่ละเดือน ประกอบกับจำนวนคนในครอบครัวนั้นซึ่งใช้จ่ายจากรายได้ที่กล่าวถึงนี้ รายได้ประจำเดือนแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ และขนาดของครอบครัวก็แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ผู้ตอบคนหนึ่งจึงอาจได้คะแนนจาก ๑ ถึง ๙ คะแนน ๑ หมายถึงผู้มีฐานะต่ำสุด คือผู้ที่รายงานว่าครอบครัวมีรายได้น้อยกว่าสองพันบาท และมีคนในครอบครัวมากกว่า ๘ คนขึ้นไป ส่วนคะแนน ๙ หมายถึงผู้ที่รายงานว่ามีฐานะสูงสุด คือผู้ที่ครอบครัวมีรายได้ตั้งแต่เจ็ดพันหนึ่งบาทขึ้นไป และมีคนในครอบครัวน้อยกว่า ๔ คน ในบางกรณีตัวแปรนี้แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ฐานะต่ำ (คะแนน ๑ – ๓) ฐานะปานกลาง (คะแนน ๔ – ๕) และฐานะสูง (คะแนน ๖ – ๙) (ดูแบบสอบถามเกี่ยวกับฐานะของครอบครัวในภาคผนวก ก.)

สถานภาพของครอบครัว หมายถึงความเชิดหน้าชูตาของอาชีพของบิดา ซึ่งแสดงถึงปริมาณความเป็นผู้นำในสังคมสำหรับอาชีพนั้น ๆ อาชีพของบิดา หรือผู้ปกครองนี้

แบ่งเป็น ๕ ประเภท คะแนน ๑ หมายถึงผู้ที่บิดามีอาชีพที่แสดงความเป็นผู้นำในสังคมน้อยที่สุด คืออาชีพประเภทรับจ้างและใช้แรงงาน ส่วนคะแนน ๕ หมายถึงผู้ที่บิดามีอาชีพประเภทที่เป็นผู้นำของสังคม เช่น ข้าราชการ และเจ้าของร้านค้าหรือบริษัท (ดูแบบสอบถามเกี่ยวกับอาชีพของบิดาหรือผู้ปกครองในภาคผนวก ก.)

ระดับการศึกษาของบิดา หมายถึง ปริมาณการศึกษาที่บิดาของผู้ตอบได้รับแบ่งออกเป็น ๖ ระดับ คือ ระดับต่ำสุดไม่จบประถมปีที่ ๔ จนถึงระดับสูงสุด คือ ได้ปริญญาจากสถานอุดมศึกษา ในบางกรณีได้แบ่งการศึกษาของบิดาออกเป็น ๒ ระดับ คือต่ำและสูง การศึกษาต่ำ หมายถึงการที่บิดาได้รับความรู้ถึงขั้นที่ ๒ คือจบประถมปีที่ ๔ ส่วนการศึกษาสูง หมายถึงการที่บิดาได้รับการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมปีที่ ๔

ระดับการศึกษาของมารดา ใช้นิยามเดียวกับระดับการศึกษาของบิดาข้างบนนี้

การถูกเลี้ยงดูแบบรัก หมายถึงการรายงานของผู้ตอบว่าได้รับการปฏิบัติจากมารดาในลักษณะต่าง ๆ คือ แสดงความสนิทสนม รักใคร่ ชื่นชม สนใจทุกข์สุขและช่วยแก้ปัญหาให้ลูก วัดได้โดยใช้แบบสอบถาม ๑๐ ข้อ มีมาตราส่วน ๑๑ หน่วย ประกอบแต่ละข้อ พิสัยของคะแนนจึงอยู่ระหว่าง ๑๐ กับ ๑๑๐ คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยคะแนนสูงแสดงว่ารักมาก

การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึงการรายงานของผู้ตอบว่ามารดาของตนได้ออกคำสั่ง และควบคุมการกระทำของตนในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยไม่ยอมปล่อยให้ลูกเป็นตัวของตัวเอง วัดได้โดยใช้แบบสอบถาม ๑๐ ข้อ มีมาตราส่วน ๑๑ หน่วย ประกอบแต่ละข้อ พิสัยของคะแนนจึงอยู่ระหว่าง ๑๐ กับ ๑๑๐ คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย คะแนนสูงแสดงว่าควบคุมมาก

การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึงการรายงานของผู้ตอบว่าบิดามารดาของตนได้อธิบายเหตุผลในขณะที่สนับสนุนและห้ามปรามการกระทำของลูก วัดได้โดยใช้แบบสอบถาม ๕ ข้อ มีมาตราส่วน ๑๑ หน่วยประกอบแต่ละข้อ พิสัยของคะแนนจึงอยู่ระหว่าง ๕

กับ ๕๕ คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยแต่ใช้อารมณ์มาก ส่วนคะแนนสูงแสดงว่าผู้ตอบถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก

การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิต หมายถึงการรายงานของผู้ตอบว่าบิดามารดาของตนลงโทษตนด้วยวิธีการทำให้เจ็บกาย หรือเลือกลงโทษตนด้วยวิธีการติเตียนหรือตัดสิทธิต่างๆ วัดได้โดยใช้แบบสอบถาม ๕ ข้อ มีมาตราส่วน ๑๑ หน่วยประกอบแต่ละข้อ พิสัยของคะแนนจึงอยู่ระหว่าง ๕ กับ ๕๕ คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิต ส่วนคะแนนสูงแสดงว่าผู้ตอบถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย

ระดับจริยธรรม หมายถึงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นต่างๆ ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก วัดได้โดยใช้แบบวัดระดับจริยธรรม ซึ่งสร้างขึ้นในโครงการวิจัยนี้และใช้ทั้งในการศึกษาภาคสนามนี้ และในการทดลอง ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ ที่เหมาะกับเยาวชนไทย ๑๐ เรื่อง มีคำตอบให้เลือกเรื่องละ ๖ ตัวเลือก ซึ่งแสดงจริยธรรมขั้นที่ ๑ ถึง ๖ ให้ผู้ตอบเลือกเรื่องละ ๑ คำตอบ ฉะนั้นพิสัยของคะแนนในแบบวัดนี้ จึงอยู่ระหว่าง ๑๐ กับ ๖๐ คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบมีระดับจริยธรรมต่ำ คะแนนสูงแสดงว่า ผู้ตอบมีระดับจริยธรรมสูง

ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึงนิสัยการบังคับตนเองให้อดได้รอได้ หรือเลือกที่จะไม่รับประโยชน์เล็กน้อยในทันที แต่จะรอรับประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่หรือสำคัญกว่า ที่จะตามมาในภายหลัง ลักษณะนี้วัดได้โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นในโครงการวิจัยนี้ และใช้ทั้งในการศึกษาภาคสนามนี้ และในการทดลอง แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด ๒๐ ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยประโยคและมาตราส่วน ๑๑ หน่วย จาก จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย ฉะนั้นพิสัยของคะแนนในแบบสอบถามนี้จึงอยู่ระหว่าง ๒๐ กับ ๒๒๐ คะแนน คะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ คะแนนสูงแสดงว่าผู้ตอบมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง

ความสันทัดทางภาษา หมายถึงความสามารถของผู้ตอบในการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง เครื่องมือวัดลักษณะนี้ คือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ในภาษาไทย ซึ่งผู้วิจัยได้

รวบรวมจากข้อสอบของนักเรียนระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๗ จนถึงระดับอุดมศึกษา มีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัย ๔ ตัวเลือก มีทั้งหมด ๓๐ ข้อ ฉะนั้นพิสัยของคะแนนในแบบทดสอบนี้จึงอยู่ระหว่าง ๐ กับ ๓๐ คะแนนต่ำแสดงว่าผู้สอบมีความสันทัดทางภาษาน้อย ส่วนคะแนนสูง แสดงว่าผู้สอบมีความสันทัดทางภาษามาก

ตัวแปรที่ได้กำหนดนิยามปฏิบัติการให้นี้มี ๑๑ ตัว ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ที่ใช้ในการศึกษาภาคสนามนี้ จะใช้นิยามและวิธีสอบถามที่ใช้กันอยู่อย่างแพร่หลายแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องกำหนดนิยามปฏิบัติการในที่นี้อีก

สมมติฐาน สมมติฐานในการศึกษาภาคสนามนี้ได้มาจากรากฐานทางทฤษฎี และผลวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวแปรที่ใช้ทั้งหมด ซึ่งได้ประมวลมาอย่างกว้างขวาง และถี่ถ้วนในตอนต้นของบทที่หนึ่งนี้ ในส่วนนี้ได้นำข้อทำนายหรือสมมติฐานเหล่านั้นมารวมไว้ มีด้วยกันทั้งหมด ๗ ข้อ ดังนี้

สมมติฐาน ๑ บุคคลที่มีอายุและการศึกษาสูง มีระดับจริยธรรม สูงกว่าบุคคลที่มีอายุและการศึกษาต่ำ

สมมติฐาน ๒ ในวัยเด็กจนกระทั่งวัยรุ่นตอนกลาง หญิงมีจริยธรรมสูงกว่าชาย ส่วนในวัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่ตอนต้นนั้น ชายมีจริยธรรมสูงกว่าหญิง

สมมติฐาน ๓ ผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ มีจริยธรรมต่ำกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะสูง ความแตกต่างนี้เด่นชัดในกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย (การศึกษาต่ำ) มากกว่าในกลุ่มผู้ที่มีอายุมาก (การศึกษาสูง)

สมมติฐาน ๔ ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย

สมมติฐาน ๕ ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและควบคุมน้อย มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยและควบคุมมาก

สมมติฐาน ๖ ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (แบบรักมากควบคุมน้อย ใช้เหตุผลมาก และถูกลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย) มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบอื่น ๆ ทั้งหมด

สมมติฐาน ๗ ระดับจริยธรรมของบุคคล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคต และความสันทัดทางภาษา

การทดลอง : การทดลองวิธียกระดับจิตใจของวัยรุ่นชายไทย

การวิจัยเชิงทดลองในส่วนนี้ มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาวิธีการส่งเสริมพฤติกรรมซื่อสัตย์ ในวัยรุ่นชายไทย โดยมีตัวแปรอิสระที่ศึกษาในฐานะเป็นสาเหตุ อันประกอบด้วยลักษณะของสถานการณ์และลักษณะของผู้ถูกศึกษา ตัวแปรอิสระที่เป็นลักษณะของสถานการณ์คือลักษณะของตัวแบบ ความรู้สึกของตัวแบบ และเวลาการทดรางวัล ส่วนตัวแปรอิสระที่เป็นลักษณะของผู้ถูกศึกษาคือ ระดับจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต ส่วนตัวแปรตาม หรือผลที่ต้องการจะศึกษาในการทดลองนี้มี ๓ ประการคือ พฤติกรรมโกง ทัศนคติเชิงจริยธรรมและความวิตกกังวล

นิยามปฏิบัติการของตัวแปร ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการทดลองในโครงการวิจัยนี้มี ๕ ตัวดังต่อไปนี้

ลักษณะของตัวแบบ หมายถึงการจัดให้ผู้ถูกทดลองได้พบกับคน ๆ หนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นนิสิตมหาวิทยาลัย และได้ผ่านการเล่นเกมที่ผู้ถูกทดลองจะเข้าไปเล่นมาแล้ว ตัวแบบนี้มี ๓ ประเภทคือ ตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น ตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง และตัวแบบประเภทควบคุม

ตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น หมายถึงนิสิตผู้ผ่านการเล่นเกมในห้องทดลองมาและได้แจ้งให้ผู้ถูกทดลองทราบว่าตนเองมิได้โกงในการเล่นเกม โดยให้เหตุผลว่าที่ตนไม่ได้โกงเพราะเกรงว่ากรรมการจะทราบ จะทำให้ตนถูกตำหนิว่าเป็นคนไม่ดี เป็นที่อับอายแก่ผู้อื่น

ตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง หมายถึงนิสิตคนเดียวกันกับข้างบนนี้ ผู้แจ้งให้ผู้ถูกทดลองบางคนทราบว่า ตนเองมิได้โกงในการเล่นเกม โดยให้เหตุผลว่า ที่ตนไม่ได้โกงเพราะ การโกงคะแนนเป็นการกระทำที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง และเป็นการเอาเปรียบผู้อื่นเกินไป

ตัวแบบประเภทควบคุม หมายถึงนิสิตคนเดียวกันกับข้างบนนี้ ผู้มาพบกับผู้ถูกทดลอง และได้กล่าวว่าตนก็ได้มาเล่นเกมเหมือนกัน เกมนี้สนุกดี และอาจจะโกงคะแนนได้ง่าย แต่งดเว้นมิได้กล่าวถึงพฤติกรรมของตนเองในการเล่นเกมนี้

ความรู้สึกของตัวแบบ หมายถึงการแสดงความรู้สึกของตัวแบบภายหลังที่ตัวแบบได้กระทำดี ที่ไม่โกงในการเล่นเกมในห้องทดลอง ความรู้สึกของตัวแบบนี้มี ๒ ชนิดคือ ดีใจ และ เสียใจ

ตัวแบบรู้สึกดีใจ หมายถึงการที่ตัวแบบกล่าววาจาว่าตนเองพอใจที่ไม่ได้โกงในการเล่นเกม แม้จะทำให้ตนไม่มีโอกาสที่จะได้รับรางวัลก็ตาม และในขณะที่กล่าวเช่นนี้ตัวแบบมีใบหน้ายิ้มย่องผ่องใส

ตัวแบบรู้สึกเสียใจ หมายถึงการที่ตัวแบบกล่าววาจาว่าตนเองไม่พอใจที่ตนไม่ได้โกงในการเล่นเกม ทำให้ตนพลาดโอกาสที่จะได้รับรางวัลใด ๆ ทั้งสิ้น และในขณะที่กล่าวเช่นนี้ ตัวแบบมีใบหน้าเศร้าสร้อย

เวลาตกรางวัล หมายถึงกำหนดเวลาของการแจกของรางวัลให้แก่ผู้ถูกทดลองที่ชนะในการเล่นเกม เวลาในการแจกของรางวัลมี ๒ ระยะ คือ แจกรางวัลทันทีและชลอการแจกรางวัลไปอีก ๒ สัปดาห์

การตกรางวัลทันที หมายความถึงการที่ผู้ถูกทดลองได้รับแจ้งจากกรรมการก่อนเล่นเกมว่า ถ้าผู้ถูกทดลองชนะในการเล่นเกมแล้วจะได้รับรางวัลซึ่งได้จัดเตรียมมาไว้พร้อมแล้วในทันทีที่จบสิ้นกิจกรรมในห้องทดลอง

การชลอการตกรางวัล หมายความถึงการที่ผู้ถูกทดลองได้รับแจ้งจากกรรมการก่อนเล่นเกมว่า ถ้าผู้ถูกทดลองชนะในการเล่นเกมแล้ว จะต้องรอไปอีก ๒ สัปดาห์จึงจะได้รับรางวัล เพราะผู้ถูกทดลองจะต้องกลับมาเล่นเกมอีก แล้วจึงจะได้รับรางวัลรวมกัน

ระดับจริยธรรม หมายถึงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นต่าง ๆ ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก วัดได้โดยให้ผู้ถูกทดลองตอบแบบวัดระดับจริยธรรม ซึ่งสร้างขึ้นในโครงการวิจัยนี้ และใช้ทั้งในการทดลองนี้และในการศึกษาภาคสนามด้วย ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ที่เหมาะกับเยาวชนไทย ๑๐ เรื่อง มีคำตอบให้เลือกเรื่องละ ๖ ตัวเลือก ซึ่งแสดงจริยธรรม

ขั้นที่ ๑ ถึง ๖ ให้ผู้ตอบเลือกเรื่องละ ๑ คำตอบ ฉะนั้นพิสัยของคะแนนในแบบวัดนี้จึงอยู่ระหว่าง ๑๐ กับ ๖๐ จากคะแนนในแบบวัดระดับจริยธรรมนี้ ผู้ถูกทดลองได้ถูกแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมีระดับจริยธรรมต่ำ อีกกลุ่มหนึ่งมีระดับจริยธรรมสูง

กลุ่มที่มีจริยธรรมต่ำ หมายถึง ผู้ถูกทดลองที่มีคะแนนจริยธรรมต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ยจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่พบคือ ๓๙.๘๖ คะแนน ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำนี้แทบทั้งหมดมีจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์ และระดับก่อนกฎเกณฑ์

กลุ่มที่มีจริยธรรมสูง หมายถึง ผู้ถูกทดลองที่มีคะแนนจริยธรรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่มีจริยธรรมสูงนี้ มีจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์ และระดับเหนือกฎเกณฑ์

ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึงนิสัยการบังคับตนเองให้อดได้รอได้ หรือเลือกที่จะไม่รับประโยชน์เล็กน้อยในทันที แต่จะรอรับประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ หรือสำคัญกว่า ที่จะตามมาในภายหลัง ลักษณะนี้วัดได้โดยใช้แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นในโครงการวิจัยนี้ และใช้ทั้งในการทดลองนี้และในการศึกษาภาคสนามแบบสอบถามนี้มีทั้งหมด ๒๐ ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยประโยคและมาตราส่วน ๑๑ หน่วย จากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ฉะนั้นพิสัยของคะแนนในแบบสอบถามนี้จึงอยู่ระหว่าง ๒๐ กับ ๒๒๐ คะแนน จากคะแนนในแบบสอบถามถึงลักษณะมุ่งอนาคตนี้ ผู้ถูกทดลองถูกแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ อีกกลุ่มหนึ่งมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง

กลุ่มมุ่งอนาคตต่ำ หมายถึง ผู้ถูกทดลองที่ได้คะแนนมุ่งอนาคตต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ค่าเฉลี่ยมุ่งอนาคตของกลุ่มตัวอย่างที่พบคือ ๑๖๔.๒๙ คะแนน ผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำนี้ เป็นผู้ที่คะแนนมุ่งอนาคตต่ำกว่าผู้ถูกทดลองในกลุ่มมุ่งอนาคตสูง

กลุ่มมุ่งอนาคตสูง หมายถึง ผู้ถูกทดลองที่ได้คะแนนมุ่งอนาคตสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่มุ่งอนาคตสูงนี้ มีคะแนนมุ่งอนาคตสูงกว่า ผู้ถูกทดลองในกลุ่มมุ่งอนาคตต่ำ

ตัวแปรตาม ในการทดลองนี้มี ๓ ตัวดังนี้

พฤติกรรมโกง หมายความถึง การแจ้งคะแนนรวมที่ได้ในการเล่นเกมสูงกว่าความเป็นจริง โดยผู้ถูกทดลองเล่นเกมเสี่ยงโชค ซึ่งเป็นเครื่องไฟฟ้าอัตโนมัติ คะแนนที่แสดงบนหน้าปัทม์ของเครื่องเล่นเกมทุกเครื่อง เมื่อเล่นครบ ๑๐ รอบแล้วจะได้ ๙๖ คะแนน

ทุกครั้ง ถ้าผู้ถูกทดลองรายงานกับกรรมการว่า ตนได้คะแนนต่ำกว่า ๑๐๐ แสดงว่าผู้ถูกทดลองมิได้โกงในการเล่นเกม แต่ถ้าผู้ถูกทดลองรายงานว่าตนได้ ๑๐๐ คะแนน หรือมากกว่านั้น แสดงว่าผู้ถูกทดลองนั้นโกงในการเล่นเกม ฉะนั้นคะแนนพฤติกรรมโกงจึงมีเพียง ๒ ค่าคือ โกงหรือไม่โกงเท่านั้นสำหรับผู้ถูกทดลองแต่ละคน ฉะนั้นจึงสามารถจะใช้จำนวนผู้ที่โกง (ความถี่) ในการวิเคราะห์ทางสถิติ

ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายความถึง การรายงานถึงความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ เมื่อกระทำพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ เช่น รู้สึกพอใจ หรือไม่พอใจหลังจากที่ตนเองได้โกง พูดปด หรือลักขโมย นอกจากนั้น ยังมีความเห็นว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมบางชนิดน่าทำที่สุดถึงไม่น่าทำเลย แบบวัดทัศนคติเชิงจริยธรรมนี้ประกอบด้วยประโยคต่าง ๆ ๒๐ ประโยค มีมาตราส่วน ๑๑ หน่วยประกอบ ฉะนั้นพิสัยของคะแนนทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงอยู่ระหว่าง ๒๐ ถึง ๒๒๐ คะแนน คะแนนต่ำแสดงว่า ผู้ตอบมีทัศนคติเชิงจริยธรรมที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือ ชอบหรือพอใจพฤติกรรมที่ขัดกับสังคม ส่วนคะแนนสูง แสดงว่าผู้ตอบมีทัศนคติเชิงจริยธรรมที่เหมาะสม กล่าวคือ ไม่ชอบหรือไม่พอใจพฤติกรรมที่ขัดกับสังคม

ความวิตกกังวล หมายความถึง การที่ผู้ถูกทดลองรายงานในแบบสอบถามหลังการเล่นเกม ว่าตนมีความพะวงว่าจะมีคนทราบถึงพฤติกรรมในการเล่นเกมของตน และมีความรู้สึกกลัวว่าจะไม่ได้รับรางวัลเพราะตนอาจเล่นไม่ได้ดีพอ นอกจากนั้นยังรู้สึกอึดอัดใจในการที่ต้องบันทึกคะแนนในการเล่นเกมด้วยตนเอง วัดได้โดยใช้แบบสอบถาม ที่สร้างให้เหมาะกับสภาพในการทดลองนี้ ประกอบด้วยประโยค ๕ ประโยค แต่ละประโยคประกอบด้วยมาตราส่วน ๑๑ หน่วย ให้เลือกตอบจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ฉะนั้นพิสัยของคะแนนจึงอยู่ระหว่าง ๕ กับ ๕๕ คะแนน คะแนนต่ำแสดงว่า ผู้ตอบมีความวิตกกังวลน้อย ส่วนคะแนนสูงแสดงว่า ผู้ตอบมีความวิตกวิตกกังวลมาก

แบบแผนการทดลอง ตัวแปรอิสระที่จะถูกจัดกระทำให้เกิดขึ้นในการทดลองนี้มี ๓ ตัวแปรคือ ลักษณะของตัวแบบ ความรู้สึกของตัวแบบ และเวลาการตกรางวัล จึงสามารถเขียนเป็นแบบแผนการทดลองได้ดังในตาราง ๓

ผู้ถูกทดลองทั้ง ๓๐๐ คน นอกจากจะสามารถแบ่งตามประสบการณ์ที่ได้รับในการทดลอง เป็น ๑๐ กลุ่ม ๆ ละ ๓๐ คนแล้ว ในแต่ละกลุ่มยังสามารถแบ่งตามระดับจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตออกเป็น กลุ่มผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ กลุ่มผู้ที่มีจริยธรรมสูง หรือกลุ่มผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำ และกลุ่มผู้ที่มุ่งอนาคตสูงอีกด้วย

สมมติฐาน สมมติฐานในการทดลองนี้ ได้มาจากรากฐานทางทฤษฎี และผลวิจัยต่าง ๆ ซึ่งได้ประมวลไว้อย่างครบถ้วนในตอนต้นของบทที่หนึ่งนี้ ในส่วนนี้จะได้นำข้อทำนายหรือสมมติฐานเหล่านั้นมารวมไว้ มีด้วยกัน ๘ ข้อดังนี้

ตาราง ๓

แสดงแบบแผนการทดลองซึ่งมีตัวแปรอิสระ ๓ ตัว

ตัวแบบ		เวลาตกรางวัล	
ลักษณะตัวแบบ	ความรู้สึกตัวแบบ	ทันที	ชลอ
อับอาย	ดีใจ	๓๐ คน	๓๐ คน
อับอาย	เสียใจ	๓๐ คน	๓๐ คน
ละอาย	ดีใจ	๓๐ คน	๓๐ คน
ละอาย	เสียใจ	๓๐ คน	๓๐ คน
ควบคุม	–	๓๐ คน	๓๐ คน
	รวม	๑๕๐ คน	๑๕๐ คน

สมมติฐาน ๑ ในสภาวะที่มีตัวแบบกระทำดี มีจำนวนผู้โกงน้อยกว่าในสภาวะที่ไม่มีตัวแบบ

สมมติฐาน ๒ ในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอาจใจตนเองและดีใจที่กระทำดี มีจำนวนผู้โกงน้อยกว่าในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและเสียใจที่กระทำดี

สมมติฐาน ๓ จำนวนผู้โกงในสภาวะชลอรางวัล มีน้อยกว่าจำนวนผู้โกงในสภาวะตกรางวัลทันที

สมมติฐาน ๔ ในสภาวะชลอรางวัล และมีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและดีใจที่ไม่ได้โกง มีจำนวนผู้โกงน้อยกว่า ในสภาวะตกรางวัลทันที และมีตัวแบบประเภทอับอายตนเองและเสียใจที่ไม่ได้โกง

สมมติฐาน ๕ ในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและดีใจที่ไม่ได้โกง ผู้ที่มีจริยธรรมสูงโกงน้อยกว่า ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำซึ่งอยู่ในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและเสียใจที่ไม่ได้โกง

สมมติฐาน ๖ ในสภาวะตกรางวัลทันที ผู้ที่มีจริยธรรมสูงและมุ่งอนาคตสูง โกงน้อยกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำและมุ่งอนาคตต่ำ ส่วนในสภาวะชลอรางวัลนั้น ความแตกต่างนี้มีน้อยกว่าในสภาวะตกรางวัลทันที

สมมติฐาน ๗ บุคคลที่มีตัวแบบกระทำดี มีทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่มีตัวแบบ

สมมติฐาน ๘ บุคคลที่มีตัวแบบที่ดีใจที่ไม่ได้โกง มีทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีตัวแบบเสียใจที่ไม่ได้โกง

สมมติฐาน ๙ พฤติกรรมโกงมีความสัมพันธ์ทางลบ กับทัศนคติเชิงจริยธรรม และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความวิตกกังวลในการเล่นเกม

บทที่ ๒

วิธีการศึกษาภาคสนามและผลการวิจัย

การศึกษาภาคสนามในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งทฤษฎีและผลการวิจัยทั้งหลายได้เสนอแนะว่า มีความสัมพันธ์กับจริยธรรมของเยาวชน การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาเยาวชนในสถานศึกษา โดยสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรต่าง ๆ ให้เหมาะกับอายุและระดับการศึกษาของวัยรุ่น เนื่องด้วยความจำเป็นที่จะต้องเปรียบเทียบคะแนนของผู้ถูกศึกษาในวัยต่างกัน จึงต้องใช้เครื่องมือชุดเดียวกันนี้วัดลักษณะของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยระมัดระวังมิให้เกินขอบเขตความสามารถของเครื่องมือ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาภาคสนามประกอบด้วย นักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลและนิสิตทั้งชายและหญิง ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้มีอายุระหว่าง ๑๑ ถึง ๒๕ ปี จำนวน ๑,๔๐๐ คน กลุ่มตัวอย่างนี้เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้น ป. ๖ ม.ศ. ๑ ม.ศ. ๓ ม.ศ. ๕ และมหาวิทยาลัยปีที่ ๒ และมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งสามระดับ (ดูรายละเอียดการสุ่มตัวอย่างใต้หัวข้อ "วิธีดำเนินการวิจัย")

เครื่องมือวัดตัวแปร

เนื่องด้วยตัวแปรส่วนมากในการวิจัยนี้ เป็นตัวแปรที่ยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยมาก่อนในประเทศไทย ฉะนั้นผู้วิจัยคณะนี้จึงต้องสร้างแบบสอบถาม และแบบวัดต่าง ๆ เองทั้งหมด โดยอาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาจากต่างประเทศในการสร้างแบบวัดระดับจริยธรรม และแบบสอบถามการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ส่วนแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต แบบสอบถามภูมิหลัง และแบบวัดความสันทัดทางภาษา ผู้วิจัยคณะนี้ได้เป็นผู้สร้างขึ้น และ

ได้พยายามสร้างเครื่องมือวัดทั้งหมดให้เหมาะกับประสบการณ์ของเยาวชนไทยด้วย เครื่องมือวัดทั้งหมดมีลักษณะเป็นแบบสอบถามพิมพ์รวมกันเป็นเล่ม และให้ผู้ตอบขีดตอบ

แบบวัดระดับจริยธรรม ประกอบด้วยสถานการณ์ที่เป็นเรื่องต่าง ๆ ๑๐ เรื่อง เรื่องเหล่านี้บรรยายถึงสถานการณ์ขัดแย้ง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่คุ้นเคยของเยาวชนไทย โดยเฉพาะในกรุงเทพ เช่น การเข้าคิวซื้อตั๋วชมภาพยนตร์ การข้ามถนนที่ทางม้าลาย การคืนเงินที่พ่อค้าทอนเกิน การร่วมในการบริจาคโลหิต เป็นต้น เรื่องเหล่านี้เขียนโดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง ให้เหมือนกับว่าผู้ตอบกำลังรายงานเรื่องนั้น ๆ เองว่า ในเหตุการณ์นั้น ตนได้เลือกกระทำอย่างหนึ่งเช่น ไปเข้าคิวซื้อตั๋วชมภาพยนตร์ เดินไปข้ามถนนตรงทางม้าลาย ไม่คืนเงินเกินให้คนขาย หรือไม่ยอมบริจาคโลหิต และเพื่อเป็นการควบคุม จึงมีเหตุการณ์ที่บุคคลถูกกำหนดให้ทำความดี ๕ เหตุการณ์ และทำความเลวอีก ๕ เหตุการณ์ จากนั้นผู้ตอบแต่ละคนจะต้องคิดหาเหตุผลว่า ทำไมตนจึงเลือกกระทำเช่นนั้น แล้วเลือกหาคำตอบที่ตรงกับความคิดของตนมากที่สุดหนึ่งคำตอบ จากตัวเลือกที่ให้ไว้ ๖ ตัวเลือกสำหรับแต่ละเรื่อง (ดูแบบวัดระดับจริยธรรมในภาคผนวก ก.) โดยขีดถูกที่ข้างหน้าตัวเลือกนั้น ผู้ตอบจะทำทีละเรื่องไปจนครบ ๑๐ เรื่องโดยผู้ตอบอ่านและขีดตอบเอง ยกเว้นนักเรียนชั้น ป. ๖ ที่ผู้ควบคุมต้องอ่านช้า ๆ ให้ฟัง แล้วต่างคนต่างเลือกขีดตอบในกระดาษของตนเอาเอง

เมื่อได้คำตอบของกลุ่มตัวอย่างแล้ว จึงนำมาให้คะแนนโดยพิจารณาว่า ผู้ตอบเลือกเหตุผลที่แสดงถึงจริยธรรมในขั้นใด จากขั้นที่ ๑ ถึง ๖ ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก โดยตัวเลือกแต่ละตัวทั้ง ๖ ตัวในแต่ละเรื่องนั้น เป็นเหตุผลที่แสดงจริยธรรมแต่ละขั้นครบทั้ง ๖ ขั้น และถูกนำลงพิมพ์ตามลำดับที่ปะปนกัน ผู้ตอบคนใดเลือกตัวเลือกใดก็จะได้คะแนนตรงกับขั้นจริยธรรมของตัวเลือกนั้น ทำดังนี้ทุกเรื่องจนครบ ๑๐ เรื่อง แล้วนำคะแนนของผู้ตอบทั้ง ๑๐ เรื่องมารวมกัน จึงเป็นพิสัยของคะแนนจริยธรรมระหว่าง ๑๐–๖๐ คะแนน คะแนนรวมของผู้ตอบแต่ละคนนี้จะสะท้อนให้เห็นจริยธรรมของผู้ตอบโดยตรง ว่าอยู่ในขั้นใดใน ๖ ขั้นที่กล่าวนี้

สุเชษฐ ม่าเหร็ม (๒๕๑๙ หน้า ๑๘) เป็นผู้ที่ได้ร่วมสร้างแบบวัดจริยธรรมนี้และได้หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดนี้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียน ม.ศ. ๑ และ

ม.ศ. ๒ จำนวน ๕๐ คน ได้ค่าความเชื่อมั่นในเกณฑ์ที่น่าพอใจ (r_{tt} = .๗๗) ส่วนค่าเฉลี่ยของคะแนนนี้ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคือ ๔๐.๕๒ คะแนน ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง (คือ ๓๙.๘๖ คะแนน) เล็กน้อย

แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม ๒๐ ข้อ แต่ละข้อมีประโยค และมาตราส่วน ๑๑ หน่วยประกอบ ให้ผู้ตอบเลือกคำตอบประเภทใดประเภทหนึ่งในสี่ประเภท คือ จริงที่สุด ค่อนข้างจริง ไม่ค่อยจริง ไม่จริงเลย และจากคำตอบแต่ละประเภทนี้ให้เลือกขีด ก หรือ ข ก หมายความว่าผู้ตอบมั่นใจในคำตอบนั้นมาก ส่วน ข แสดงว่าผู้ตอบมั่นใจในคำตอบนั้นน้อย คะแนนประจำคำตอบ ก จึงมากกว่าคะแนนประจำ ข ในทุกกรณี การที่ใช้ตัวเลือก ๒ ชนิด ชนิดแรกมีคำตอบ ๔ ระดับ และอีกชนิดหนึ่งมีคำตอบ ๒ ระดับ และจำแนกเป็นคำตอบได้ ๑๑ ระดับนั้น เพื่อให้ใช้ได้ง่าย เหมาะกับนักเรียนทุกชั้น โดยเฉพาะนักเรียนชั้น ป. ๖ ซึ่งมีความสามารถแยกระดับของคำตอบได้น้อยระดับกว่าผู้ใหญ่ มาตราส่วนชนิดที่ใช้จะเป็นเครื่องผ่อนแรง โดยให้เด็กเลือกคำตอบหนึ่งใน ๔ คำตอบเสียก่อน และภายในคำตอบที่เลือกแล้วนั้น ให้เลือกระหว่าง ก กับ ข อีกทีหนึ่ง ทำให้ผู้วิจัยสามารถคงพิสัยที่กว้างสำหรับคำตอบแต่ละข้อไว้ได้ โดยไม่เกิดปัญหาในการตอบสำหรับผู้ตอบที่มีอายุน้อยและการศึกษาต่ำ มาตราส่วนที่ใช้ในแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตนี้ ได้ใช้กับแบบสอบถามอื่น ๆ ในโครงการวิจัยนี้อีกด้วย

เนื้อหาในแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตนี้ประกอบด้วยประโยคต่าง ๆ ที่กล่าวพาดพิงถึงนิสัยส่วนตัวด้านต่าง ๆ ของผู้ตอบเช่น สุขภาพอนามัย การเรียน การเงิน การถนอมเครื่องใช้ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงนิสัยของบุคคลว่า จะเลือกอดออม หรือเสียสละความสุขเล็กน้อยในปัจจุบัน เพื่อผลได้ที่ยิ่งใหญ่กว่าในอนาคต ได้มากน้อยเพียงไร (ดูแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตในภาคผนวก ก.) แบบสอบถามนี้ นิพนธ์ ชื่นตา ได้มีส่วนร่วมสร้างและได้หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต โดยใช้กับเด็กวัยรุ่น และพบว่ามีค่าความเชื่อมั่นสูง (r_{tt} = .๙๐) ส่วนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคือ ๑๕๘.๓๖ คะแนน ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง (ซึ่งได้ ๑๖๔.๒๙ คะแนน)

แบบสอบถามการถูกอบรมเลี้ยงดู มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบให้ขีดประเมินค่าบนมาตราส่วน ๑๑ หน่วย มีลักษณะเหมือนกับแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต และมีทั้งหมดด้วยกัน ๓๑ ข้อ โดยแบ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับการถูกเลี้ยงดูแบบรัก ๑๐ ข้อ แบบควบคุม ๑๐ ข้อ แบบลงโทษทางกาย – จิต ๕ ข้อ และแบบใช้เหตุผลอีก ๕ ข้อ แนวความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาในแบบสอบถามนี้มาจากบทความของเชฟเฟอร์ (Schaefer, ๑๙๖๕) และบทความของโร กับซิกเกลแมน (Roe, & Siegelman, ๑๙๖๓) เฉลี่ยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง ๔ ส่วนอยู่ในระดับปานกลาง (เฉลี่ย r_{tt} = .๗๐) (ดูแบบสอบถามการถูกอบรมเลี้ยงดูในภาคผนวก ก.)

การถูกเลี้ยงดูแบบรัก ซึ่งมีอยู่ ๑๐ ข้อนั้น เป็นการวัดปริมาณการยอมรับของผู้ตอบว่ามารดาของตนมีการประเมินค่าตนในทางบวก แสดงความรักใคร่ตนอย่างเด่นชัด เปิดโอกาสให้ลูกได้ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และให้การสนับสนุนทางอารมณ์แก่ลูก โดยแบ่งเป็นประโยคทางบวกเสียครึ่งหนึ่ง และทางลบอีกครึ่งหนึ่ง ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามนี้สูงจนเป็นที่ยอมรับได้ คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคือ ๗๓.๒๗ คะแนน

การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม ซึ่งมีอยู่ ๑๐ ข้อนั้น เป็นการวัดปริมานการยอมรับของผู้ตอบว่ามารดาได้ออกคำสั่ง แทรกแซง แนะนำแกมบังคับ รวมทั้งคอยสอดส่องควบคุมความประพฤติของตนมากเพียงไร โดยแบ่งเป็นประโยคทางบวกเสียครึ่งหนึ่ง และทางลบอีกครึ่งหนึ่ง ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามส่วนนี้สูงจนเป็นที่ยอมรับได้ ส่วนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคือ ๖๐.๗๖ คะแนน

การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษ ทางกาย – จิต มีอยู่ ๕ ข้อ เป็นการวัดปริมาณการยอมรับของผู้ตอบว่า บิดามารดาของตนใช้วิธีการลงโทษให้ตนเจ็บหรือไม่สบายกาย มากกว่าการลงโทษด้วยวิธีอื่น ๆ มากน้อยเพียงไร คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างคือ ๒๔.๙๔ คะแนน

การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มีอยู่ ๕ ข้อ เป็นการวัดปริมาณการยอมรับของผู้ตอบว่าบิดามารดาของตนใช้เหตุผลในการสนับสนุน และห้ามปรามการกระทำของตนแทนที่จะใช้อารมณ์มากน้อยเพียงไร คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างในส่วนนี้คือ ๓๕.๕๓ คะแนน

แบบสอบถามภูมิหลัง ส่วนนี้เป็นการสอบถามเกี่ยวกับ อายุ เพศ ศาสนา สถานที่เกิด และระดับการศึกษาของผู้ตอบ นอกจากนั้นยังถามเกี่ยวกับอาชีพของบิดา หรือผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา รายได้ต่อเดือนของครอบครัวและจำนวนคนในครอบครัว การทำงานของมารดา โดยให้ผู้ตอบเลือกขีดตอบหน้าคำตอบที่จัดไว้ให้แล้ว (ดูแบบสอบถามภูมิหลังในภาคผนวก ก.)

แบบวัดความสันทัดทางภาษา เป็นคำถามแบบปรนัย ๔ ตัวเลือกมีจำนวนทั้งสิ้น ๓๐ ข้อ แบบวัดนี้มีลักษณะเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ในภาษาไทย ได้ข้อคิดในการสร้างมาจากข้อสอบชั้นประถมและมัธยม มีลักษณะดังต่อไปนี้คือ การวัดการเข้าใจความหมายของคำพังเพย ความสามารถใช้ภาษาในการอุปมาอุปมัย สามารถใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้าม สามารถจัดคำเข้าพวก รู้จักใช้ภาษาในการแสดงความคิดเห็น และการใช้ภาษาอย่างถูกไวยากรณ์ นอกจากนี้ยังวัดการเข้าใจความหมายของข้อความและคำประพันธ์ แบบวัดความสันทัดทางภาษานี้มีค่าความเชื่อมั่นค่อนข้างต่ำ (r_{tt} = .๔๙) ส่วนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างคือ ๒๒.๕๖ คะแนน

ในการวิจัยภาคสนามนี้ได้สร้างเครื่องมือวัดลักษณะต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างขึ้น ๕ ประเภทด้วยกันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และได้นำแบบวัดระดับจริยธรรม แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต และแบบวัดภูมิหลัง ไปใช้ในการวิจัยเชิงทดลองอีกด้วย

วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล

การศึกษาภาคสนามนี้มีการดำเนินการเป็น ๒ ขั้นตอนด้วยกันคือ การสุ่มตัวอย่างและการให้ผู้ถูกศึกษาตอบแบบสอบถาม

การสุ่มตัวอย่าง เมื่อผู้วิจัยได้วางแนวว่า จะศึกษากลุ่มวัยรุ่นตอนต้นไปจนถึงกลุ่มผู้ใหญ่ตอนต้นแล้ว จึงได้กำหนดระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างไว้ว่า ให้เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมปีที่ ๖ มัธยมศึกษาปีที่ ๑ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ และนิสิตปีที่ ๒ โดยเว้นหนึ่งระดับการศึกษาทุก ๆ ช่วง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังต้องการให้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งสามระดับ . คือ

ระดับสูง กลาง และต่ำ วิธีการสุ่มตัวอย่างจึงได้นำรายชื่อของโรงเรียนประถมและมัธยมในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมดมาแบบออกเป็น ๒ ประเภท คือ โรงเรียนที่นักเรียนส่วนมากมีฐานะดีและโรงเรียนที่นักเรียนส่วนมากมีฐานะยากจน จากนั้น ก็ได้จับฉลากรายชื่อของโรงเรียนมาประเภทละ ๒ โรงรวมทั้งสิ้น ๔ โรง โดยให้มีนักเรียนทั้งชายและหญิงในทุกระดับการศึกษาส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยนั้น ก็ได้เลือกมหาวิทยาลัยซึ่งรับนิสิตที่จบมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และนิสิตที่เรียนวิชาเอกแตกต่างกันเป็นสองพวกคือ พวกที่เรียนทางสังคมศาสตร์พวกหนึ่ง และพวกที่เรียนทางวิศวกรรมศาสตร์พวกหนึ่ง จากมหาวิทยาลัยสองแห่งด้วยกันในกรุงเทพมหานคร

เมื่อได้รายชื่อของโรงเรียน ๔ แห่ง และมหาวิทยาลัย ๒ แห่ง ดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยก็ได้ติดต่อกับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเหล่านี้ เพื่อขอใช้เวลาให้นักเรียนและนิสิตตอบแบบสอบถาม การเลือกนักเรียนและนิสิตเหล่านี้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดไว้ว่าในระดับการศึกษาหนึ่ง ๆ จะสุ่มออกมา ๒ ห้อง โดยวิธีนี้ จึงได้จำนวนนักเรียนและนิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

การแจกแบบสอบถาม เมื่อถึงกำหนดวันนัด คณะผู้วิจัยอันประกอบด้วย ประธานและรองประธานโครงการวิจัยนี้ และผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาตรีอีกจำนวนหนึ่งซึ่งผ่านการอบรมวิธีดำเนินการควบคุมการตอบแแบบสอบถามอย่างดีแล้ว ทั้งหมดนี้ได้เดินทางไปยังโรงเรียนที่นัดไว้ และแจกแบบสอบถามในห้องเรียน ควบคุมการตอบให้ครบถ้วน เมื่อเด็กตอบเสร็จ ซึ่งใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง ก็เก็บแบบสอบถามทั้งหมดกลับคืน การเก็บข้อมูลนี้อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของประธานและรองประธานโครงการวิจัยนี้ และนิสิตผู้ช่วยเป็นกลุ่มเดียวกันตลอด จึงเชื่อแน่ว่าวิธีเก็บข้อมูลนี้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีแบบแผนเดียวกันทุกครั้ง ส่วนนิสิตในมหาวิทยาลัยตอบแบบสอบถามโดยไม่มีนักวิจัยควบคุม แต่ก็ไม่พบว่ามีปัญหามากนัก เพราะแบบสอบถามมีคำอธิบายวิธีตอบอย่างแจ้งชัดทุกตอนอยู่แล้ว การเก็บข้อมูลนี้ได้กระทำในเดือนมกราคม และ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙

เมื่อเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้จ้างนิสิตปริญญาตรีจำนวนหนึ่งมาช่วยในการลงคะแนนข้อคำตอบ รวมคะแนน จดบันทึกคะแนนลงตาราง หาค่าเฉลี่ยของ

คะแนนประเภทต่าง ๆ แล้วจำแนกประเภทของผู้ตอบตามคะแนนนั้น ๆ การรวบรวมและบันทึกข้อมูลนี้ อยู่ภายใต้การควบคุมของนักวิจัยของโครงการนี้อย่างเคร่งครัด ได้มีการใช้คีย์การให้คะแนน ซึ่งเป็นเครื่องผ่อนแรงและป้องกันข้อผิดพลาดได้มาก จากนั้นก็ได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปวิเคราะห์ทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

ตาราง ๔ แสดงจำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาภาคสนาม โดยแบ่งตามระดับการศึกษาและฐานะของครอบครัว จะเห็นว่าจำนวนผู้ถูกศึกษาในชั้น ป. ๖ ในกลุ่มตัวอย่างนี้มีมากที่สุด และนิสิตชั้นปีที่ ๒ มีน้อยที่สุด แต่สัดส่วนจะให้เท่ากับความเป็นจริงในสังคมไม่ได้ เพราะจะมีการวิเคราะห์ทางสถิติในกลุ่มย่อยด้วย ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะต่ำ ปานกลาง และสูงนั้นได้นำมาใช้ในสัดส่วนประมาณ ๓ ต่อ ๖ ต่อ ๒ แต่มิได้คงสัดส่วนนี้ไว้ในแต่ละระดับการศึกษา เพราะปรากฏว่า ในระดับการศึกษาต่ำนั้นมีคนฐานะต่ำมาก และคนฐานะสูงน้อย ส่วนในระดับการศึกษาสูงนั้น มีคนฐานะสูงมาก และฐานะต่ำน้อย จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างแต่ละประเภทนี้ มิได้ใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติทุกครั้ง เพราะสถิติบางประเภทต้องใช้จำนวนคนเท่ากันทุกกลุ่ม จึงต้องตัดจำนวนคนที่เกินในบางกลุ่มลงอีกมาก

จำนวนชายและหญิงในกลุ่มตัวอย่างนี้คือ ชาย ๗๓๐ คน และหญิง ๖๗๐ คน

ตาราง ๔

แสดงจำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามระดับการศึกษาและฐานะของครอบครัว

ระดับการศึกษา	ฐานะ			
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
ป. ๖	๑๓๒	๑๔๓	๔๘	๓๒๓
ม.ศ. ๑	๙๗	๑๗๑	๔๘	๓๑๖
ม.ศ. ๓	๖๖	๑๕๒	๕๘	๒๗๖
ม.ศ. ๕	๖๐	๑๗๗	๕๑	๒๘๘
ปี ๒	๓๒	๑๒๕	๔๐	๑๙๗
รวม	๓๘๗	๗๖๘	๒๔๕	๑๔๐๐

การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิจัย

จุดประสงค์ของการศึกษาภาคสนามนี้คือ การเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะทางจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตของคนในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแบ่งได้เป็นบุคคลประเภทต่าง ๆ ตามตัวแปรดังต่อไปนี้คือ ประเภทตัวแปรทางสังคมมี เพศ ระดับการศึกษาและอายุ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ที่เกิด อาชีพของบิดา การทำงานของมารดาในอดีตและปัจจุบัน และระดับการศึกษาของมารดา ส่วนประเภทตัวแปรการถูกอบรมเลี้ยงดูมี ๔ ชนิดคือ การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก แบบควบคุม แบบลงโทษทางกาย–จิต และแบบใช้เหตุผล ส่วนตัวแปรประเภทระดับความสามารถของบุคคล คือความสันทัดทางภาษา

การวิเคราะห์ข้อมูลในโครงการศึกษาภาคสนามนี้ได้แบ่งตามตัวแปรตามออกเป็น ๓ ส่วนด้วยกันคือ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์ระดับจริยธรรม ส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์ลักษณะมุ่งอนาคต และส่วนที่สามเป็นการวิเคราะห์การถูกอบรมเลี้ยงดูทั้ง ๔ แบบ ในการวิเคราะห์ตัวแปรตามทั้งสามส่วนนี้ ได้แบ่งผู้ถูกศึกษาออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะทางสังคม เช่นฐานะและอื่น ๆ ลักษณะการถูกอบรมเลี้ยงดู และระดับความสามารถ (ซึ่งได้กล่าวรายละเอียดมาแล้วข้างบนนี้) เมื่อผู้ถูกศึกษาแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ แล้วได้มีการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติหลายวิธี โดยได้พิจารณาเปรียบเทียบระดับจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคต และการถูกอบรมเลี้ยงดูของบุคคลเหล่านี้อย่างละเอียด โดยการใช้สถิติขั้นสูงคือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนตัวแปรตามทั้ง ๓ ประเภท (Analysis of variance) นอกจากนี้ยังมีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation coefficients) ของตัวแปรทีละ ๒ ตัว และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหูคูณ (Multiple correlation coefficients) ของตัวแปรมากกว่า ๒ ตัวขึ้นไป ส่วนการศึกษารายละเอียดของพัฒนาการทางจริยธรรมได้มีการพิจารณาเปอร์เซนต์ของผู้มีจริยธรรมในระดับต่าง ๆ ในกลุ่มต่างชนิดด้วย

การที่ต้องวิเคราะห์ข้อมูลชุดเดียวกันด้วยวิธีการทางสถิติมากกว่าหนึ่งวิธีการ ก็เพื่อให้ได้ข้อสรุปในหลายแง่หลายมุม ซึ่งวิธีการทางสถิติวิธีใดวิธีหนึ่ง แต่เพียงวิธีเดียว ไม่สามารถจะให้ข้อสรุปได้อย่างสมบูรณ์ตามต้องการ นอกจากนี้เนื้อหาของสมมติฐานแต่ละข้อ

ที่เขียนไว้ ก็ได้กำหนดวิธีการทดสอบทางสถิติซึ่งแตกต่างกันด้วย ดังจะได้พิจารณาต่อไปนี้ คือในโครงการศึกษาภาคสนามนี้ มีการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน ๗ ข้อ อย่างครบถ้วน และนอกจากนั้นก็ยังมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่นอกเหนือจากสมมติฐานอีกมากมาย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่เก็บมาทั้งหมดอย่างเต็มที่ และให้ได้ข้อความรู้ที่ไม่สามารถจะทำนายได้ล่วงหน้า เพราะขาดหลักฐานทางวิชาการ ความรู้ที่ได้เพิ่มนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งเพราะจะช่วยให้เข้าใจผลวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังจะให้ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งยังไม่มีผู้ใดพบหรือนำเสนอมาก่อน เป็นการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น และยังสามารถนำไปใช้เป็นรากฐานในการตั้งสมมติฐานของการวิจัยอื่นๆ ทางด้านนี้ต่อไป

การวิเคราะห์ระดับจริยธรรม การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นหัวใจของโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย เพราะลักษณะนี้เป็นลักษณะที่นักจิตวิทยาเชื่อว่ามีความคงทนพอประมาณ และเป็นสาเหตุหนึ่งในการกระทำเชิงจริยธรรมของบุคคล ฉะนั้นลักษณะนี้ถ้าพบในการวิจัยนี้ว่ามีคุณสมบัติดังกล่าว ก็อาจใช้ระดับจริยธรรมเป็นเครื่องทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้

ในโครงการศึกษาภาคสนาม ระดับจริยธรรมของผู้ถูกศึกษา ได้ถูกวัดโดยผู้ถูกศึกษาตอบแบบสอบถามการใช้เหตุผล ซึ่งมีอยู่ ๑๐ ข้อ แต่ละข้อมีเรื่องราวเกี่ยวกับสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งบุคคลอาจเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ตอบสมมติตนเองว่า เป็นบุคคลในสถานการณ์นั้น และได้เลือกกระทำพฤติกรรมดังบุคคลในเรื่องนั้นแล้ว โดยผู้ตอบจะต้องแสดงเหตุผลว่าตนเลือกกระทำพฤติกรรมเช่นนั้นเพราะเหตุใด โดยให้คิดเองก่อน แล้วเลือกคำตอบหนึ่งในหกข้อที่เขียนไว้ให้ โดยเลือกคำตอบข้อที่มีเนื้อหาตรงกับความคิดของผู้ตอบในขณะนั้นมากที่สุด เมื่อได้คำตอบทั้ง ๑๐ ข้อของคนในกลุ่มตัวอย่าง ๑,๔๐๐ คนแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติต่างๆ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างนี้มีพิสัยระหว่าง ๑๙ ถึง ๕๘ คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มรวมคือ ๓๙.๔๔ คะแนน ในขั้นแรกจะเสนอผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรม โดยแบ่งผู้ถูกศึกษาตามลักษณะทางสังคมและภูมิหลังทางสังคม จากนั้นก็แบ่งผู้ถูกศึกษาตามรายงานการถูกอบรมเลี้ยงดูทั้ง ๔ แบบ

ต่อจากนั้นก็จะมีการเสนอค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ของคะแนนจริยธรรมกับตัวแปรอื่นๆ โดยพิจารณากลุ่มประเภทต่างๆ แยกต่างหากจากกัน

ตัวแปรทางสังคมและระดับจริยธรรม ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมของผู้ตอบ ซึ่งถูกแบ่งตามตัวแปร ๓ ชนิดคือ เพศ คือชายกับหญิง ฐานะของครอบครัว คือฐานะต่ำ ปานกลาง และสูง ส่วนชั้นเรียนซึ่งแปรร่วมกับระดับอายุนั้นก็ แบ่งเป็น ๔ ระดับคือ ป.๖ ม.ศ.๑ ม.ศ.๓ และ ม.ศ.๕ โดยได้ตัดนิสิตปีที่ ๒ ออก เพราะมีนิสิตหญิงฐานะต่ำน้อยมาก และสูตรการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance) แบบแฟคตอเรียล (Factorial Design) ต้องใช้จำนวนคนเท่ากันในทุกกลุ่ม ในการวิเคราะห์นี้จึงเลือกผู้ถูกศึกษาโดยไม่ลำเอียงมากกลุ่มละ ๒๐ คน รวมผู้ถูกศึกษาที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบ ๒X๓X๔ นี้ทั้งหมด ๔๘๐ คน

ตาราง ๕

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมโดยพิจารณาตามเพศ ฐานะ และระดับการศึกษา

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๐๓.๖๐	๒.๒๒
ฐานะ (ข)	๒	๔๐.๔๑	<๑
กXข	๒	๑๖.๖๕	<๑
ระดับการศึกษาหรืออายุ (ค)	๓	๕.๒๗	<๑
กXค	๓	๖๔.๖๐	<๑
ขXค	๖	๘๘.๖๑	๑.๓๘
กXขXค	๖	๒๑.๙๗	<๑
Error	๔๕๖	๔๖.๖๓	

ผลจากตาราง ๕ แสดงว่า ระดับจริยธรรมของผู้ตอบมิได้แปรไปตาม เพศ ฐานะของครอบครัว และระดับการศึกษาหรืออายุของผู้ตอบมากเท่าที่ได้คาดไว้ ผลการวิจัยส่วนนี้จึงไม่สนับสนุนสมมติฐาน ๑ ซึ่งกล่าวว่า "บุคคลที่มีอายุและการศึกษาสูงมีระดับจริยธรรมสูงกว่า บุคคลที่มีอายุและการศึกษาต่ำ" แต่จากการใช้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแล้วหาเบอร์เซนต์ของผู้มีจริยธรรมในขั้น ๑ ถึงขั้น ๖ โดยแยกตามระดับการศึกษาหรืออายุ ผลปรากฏว่า จากการเปรียบเทียบผู้ถูกศึกษาใน ๓ ระดับคือ ป. ๖ ม.ศ. ๓ และอุดมศึกษา บีที่ ๒ นั้นให้ผลที่สับสน (ดูภาพ ๑ ในภาคผนวก ค.) แต่เมื่อนำมาแยกพิจารณาชายต่างหากจากหญิง ผลปรากฏเด่นชัดขึ้นว่า ในกลุ่มนักเรียนชายทั้ง ๓ ช่วงอายุนั้น ชายที่มีอายุมาก มีการพัฒนาทางจริยธรรมที่ก้าวหน้ากว่าชายที่มีอายุน้อยกว่า (ดูภาพ ๒ ในภาคผนวก ค.) ส่วนในกลุ่มผู้ตอบหญิงนั้น ปรากฏว่านักเรียนชั้น ป. ๖ ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่านิสิตชั้นบีที่ ๒ ส่วนนักเรียน ม.ศ. ๓ นั้นอยู่กึ่งกลาง

จึงสรุปได้ว่าผลส่วนใหญ่ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ ๑ แต่สมมติฐานนี้ มีแนวโน้มว่าได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นชายเท่านั้น

ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์ระดับจริยธรรมในตาราง ๕ จะไม่แสดงปริมาณความแปรปรวนที่แตกต่างกันในระดับที่เชื่อมั่นได้ แต่เนื่องด้วยตัวแปรในตารางนี้มีความสำคัญในทางปฏิบัติมาก จึงควรพิจารณาคะแนนเฉลี่ยของผู้ตอบในกลุ่มประเภทต่าง ๆ ทั้ง ๒๔ กลุ่มโดยละเอียด (ดูตาราง ๑ ในภาคผนวก ค.) ผลที่น่าสนใจคือ ในหมู่นักเรียนทั้งชายและหญิง ที่มาจากครอบครัวฐานะยากจนนั้น ผู้ที่มีอายุและระดับการศึกษาสูง มีระดับจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีอายุและระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า ส่วนในหมู่นักเรียนหญิงฐานะปานกลางนั้น ผู้ที่อยู่ในชั้นเรียนที่สูงกว่ามีระดับจริยธรรมต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในชั้นเรียนที่ต่ำกว่า ส่วนในหมู่นักเรียนหญิงฐานะร่ำรวยนั้น ผู้ที่อยู่ในชั้น ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๓ มีระดับจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่เรียนอยู่ในชั้นเรียนที่สูงกว่าและต่ำกว่าระดับนี้ ผลส่วนนี้ได้แสดงในภาพ ๒

สมมติฐาน ๒ ได้กล่าวว่า "ในวัยเด็กจนกระทั่งวัยรุ่นตอนกลาง หญิงมีจริยธรรมสูงกว่าชาย ส่วนในวัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่ตอนต้นนั้น ชายมีจริยธรรมสูงกว่าหญิง" สมมติฐานนี้ได้ทำนายความแตกต่างของผู้ที่มีอายุและเพศต่างกัน ซึ่งผลการวิเคราะห์ความ

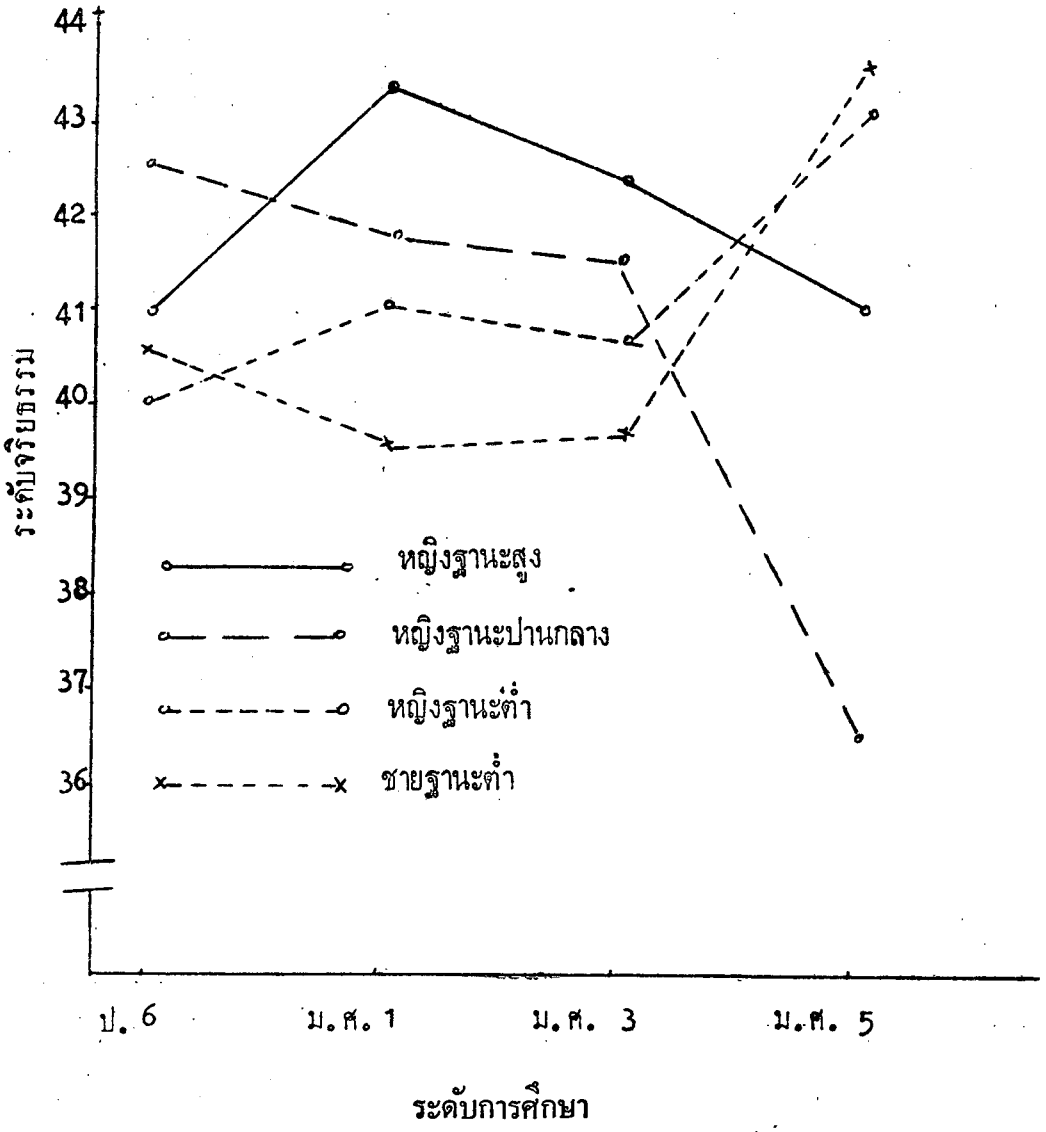

ภาพ ๒ แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนจริยธรรมของผู้ตอบ ๔ ประเภท

แปรปรวนในตาราง ๕ มิได้สนับสนับสนุนสมมติฐานนี้ แต่จากการนำคะแนนของผู้ตอบทั้ง ๑,๔๐๐ คน มาหาเปอร์เซนต์ของผู้มีจริยธรรมในระดับต่าง ๆ จากขั้นที่ ๑ ถึงขั้นที่ ๖ โดยแยกตามชั้นเรียน (หรืออายุ) และเพศ แล้วเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของชายและหญิงในระดับอายุเดียวกันในแต่ละชั้นเรียน (ดูภาพ ๔, ๕, ๖, ๗ และ ๘ ในภาคผนวก ค.) ผลปรากฏว่ามีแนวโน้มที่สนับสนุนสมมติฐาน ๒ กล่าวคือ ในกลุ่มนักเรียนอายุประมาณ ๑๓–๑๕ ปี (ชั้น ม.ศ. ๑ ภาพ ๕ ในภาคผนวก ค.) นั้น หญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าชายอย่างเห็นได้ชัด ส่วนในระดับอายุ ๑๗ ถึง ๑๙ ปีนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของชายและหญิงเท่าเทียมกัน (ภาพ ๖ และ ๗ ในภาคผนวก ค.) ส่วนในระดับอายุ ๑๙ ถึง ๒๑ ปีนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของชายก้าวหน้ากว่าหญิงอย่างเห็นได้ชัด (ภาพ ๘ ในภาคผนวก ค.) ฉะนั้นจึงถือได้ว่า สมมติฐาน ๒ ได้รับการสนับสนุนพอสมควรเมื่อศึกษาโดยละเอียดและใช้ข้อมูลจากผู้ถูกศึกษาทั้งหมด

สมมติฐานที่ ๓ กล่าวว่า "ผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำมีจริยธรรมต่ำกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะสูง ความแตกต่างนี้เด่นชัดในกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย (การศึกษาต่ำ) มากกว่าในกลุ่มผู้ที่มีอายุมาก (การศึกษาสูง)" ผลในตาราง ๕ แสดงว่า ฐานะ และระดับการศึกษาร่วมกัน มีแนวโน้มว่ามีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมของผู้ตอบ แต่ยังไม่อยู่ในระดับที่เชื่อมั่นได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำนวนข้อมูลในการวิเคราะห์ตาราง ๕ มีในวงจำกัด ฉะนั้นเพื่อความแน่ใจจึงควรพิจารณากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยแยกตามชั้นเรียนและฐานะ แล้วแสดงค่าเปอร์เซนต์ของผู้มีจริยธรรมในขั้นที่ ๑ ถึงขั้นที่ ๖ ด้วยเส้นกราฟ (ดูภาพ ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, และ ๑๓ ในภาคผนวก ค.) ผลปรากฏว่ากลุ่มที่แสดงความแตกต่างทางจริยธรรมตามสมมติฐาน ๓ อย่างเด่นชัดคือกลุ่มนักเรียน ม.ศ. ๓ (ภาพ ๑๑ ในภาคผนวก ค.) ซึ่งผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะสูง มีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ก้าวหน้ากว่าผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง และต่ำตามลำดับ แต่ในกลุ่มอายุอื่น ๆ นั้นความแตกต่างของคะแนนจริยธรรมตามฐานะของครอบครัวของผู้ตอบมีน้อยมาก และไม่มีแบบแผนที่แน่นอน จึงสรุปได้ว่าผลการวิจัยส่วนใหญ่ในส่วนนี้ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ๓

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมในกลุ่มตัวอย่าง ได้มีการพิจารณาตัวแปรทางสังคมอื่น ๆ อีกคือ อาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา โดยพิจารณาร่วมกับเพศของผู้ตอบ ในลักษณะของ ๒ X ๒ X ๒ แฟคตอเรียลดีไซน์ โดยมีจำนวนคนในแต่ละประเภท ๑๙ คน การวิเคราะห์ส่วนนี้ได้ใช้ผู้ถูกศึกษาในระดับ ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ เท่านั้น

ตาราง ๖

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๔๖.๐๖	๓.๕๙*
การประกอบอาชีพของมารดา (ข)	๑	๑๗๐.๕๓	๔.๒๐**
ก X ข	๑	๑๙.๙๐	< ๑
การศึกษาของมารดา (ค)	๑	๑๗.๑๑	< ๑
ก X ค	๑	๔๓.๑๖	๑.๐๖
ข X ค	๑	๗.๑๖	< ๑
ก X ข X ค	๑	๙๙ ๕๓	๒.๔๔
Error	๑๔๔	๔๐.๖๔	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตาราง ๖ แสดงว่านักเรียนวัยรุ่นตอนต้นที่มีเพศต่างกัน และมารดาทำงานหารายได้หรือไม่ทำนั้น มีจริยธรรมแตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้ กล่าวคือ นักเรียนหญิงมีจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชาย (คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนหญิง = ๔๑.๔๘ ของนักเรียนชาย = ๓๙.๕๒) ส่วนนักเรียนที่มารดาทำงานนั้นมีจริยธรรมสูงกว่า นักเรียน ที่มารดาไม่ ทำงาน (คะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของนักเรียนที่มารดาทำงาน = ๔๑.๕๕ นักเรียนที่มารดาไม่ทำงาน = ๓๙.๔๓) ส่วนการปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสามนี้ทีละ ๒ ตัวหรือ ๓ ตัวพร้อมกันนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับจริยธรรมของผู้ตอบในระดับสูงพอที่จะยอมรับได้

ตัวแปรทางสังคมที่ได้รับการพิจารณาอีกกลุ่มหนึ่งคือที่เกิด ซึ่งแบ่งเป็นกรุงเทพฯ กับต่างจังหวัด การทำงานของมารดาเมื่อผู้ตอบมีอายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และลักษณะอาชีพของบิดา ซึ่งแบ่งออกเป็นอาชีพที่ทำให้สถานภาพทางสังคมของครอบครัวต่ำหรือสูง ผลปรากฏในตาราง ๒ ในภาคผนวก ค. ว่า ตัวแปรทั้งสามไม่มีความสัมพันธ์ทางตรง หรือร่วมกันมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมของผู้ตอบในระดับสูงพอที่จะยอมรับได้

จึงสรุปได้ว่า การพิจารณาเปรียบเทียบจริยธรรมของผู้ตอบซึ่งถูกแบ่งตามเพศ ฐานะของครอบครัว ชั้นเรียน การประกอบอาชีพของมารดา ระดับการศึกษาของมารดา ที่เกิด การประกอบอาชีพของมารดาเมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และลักษณะอาชีพของบิดา ผลปรากฏว่า เพศ และการประกอบอาชีพในปัจจุบันของมารดา มีความสัมพันธ์กับคะแนนจริยธรรมของผู้ตอบอย่างเชื่อมั่นได้ ส่วนหลักฐานพัฒนาการทางจริยธรรมตามอายุนั้น ปรากฏเฉพาะในผู้ตอบที่เป็นชายและผู้ตอบทั้งชายและหญิงที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ ส่วนผู้ตอบหญิงและผู้ตอบฐานะปานกลางและสูงนั้น แม้ในชั้น ป. ๖ ก็มีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับสูง

การถูกอบรมเลี้ยงดูและระดับจริยธรรม ในการวิจัยภาคสนามนี้ ผู้ถูกศึกษาได้รายงานเกี่ยวกับการที่ตนถูกอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ใน ๔ เรื่องด้วยกันคือ การถูกเลี้ยงดูแบบรัก แบบควบคุม แบบลงโทษทางกายหรือจิต และแบบการใช้เหตุผล ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมของผู้ตอบ ซึ่งรายงานว่าตนได้ถูกเลี้ยงดูแบบ

ใดมากน้อยเพียงใดนั้น ปรากฏว่า การเลี้ยงดูแบบรักและแบบใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมอย่างเชื่อมั่นได้ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

ตาราง ๗

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรม โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบรัก และแบบควบคุม

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๗๑.๔๓	๓.๘๕*
การถูกเลี้ยงดูแบบรัก (ข)	๑	๑๘๐.๑๑	๔.๐๕**
ก X ข	๑	๕.๒๕	< ๑
การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม (ค)	๑	๘.๖๘	< ๑
ก X ค	๑	๕๓.๔๔	๑.๒๐
ข X ค	๑	๕.๗๖	< ๑
ก X ข X ค	๑	๓.๐๕	< ๑
Error	๓๒๘	๔๔.๕๐	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตาราง ๗ แสดงว่า เพศ และการถูกเลี้ยงดูแบบรัก มีความสัมพันธ์กับจริยธรรมของผู้ตอบ กล่าวคือในการใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทุกระดับการศึกษา ปรากฏว่า หญิงมีจริยธรรมสูงกว่าชาย (คะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของหญิง = ๔๐.๗๓ และชาย = ๓๙.๓๐) อย่างเชื่อมั่นได้ นอกจากนี้ ผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย (คะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของผู้ได้รับความรักมาก = ๔๐.๗๕ รักน้อย = ๓๙.๒๘) ผลการวิจัยส่วนนี้สนับสนุนสมมติฐาน ๔ ซึ่งกล่าวว่า "ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย"

สมมติฐาน ๕ ได้ทำนายว่า "ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและควบคุมน้อย มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยและควบคุมมาก" แต่ตาราง ๗ แสดงว่า การถูกเลี้ยงดูแบบรักและแบบควบคุมร่วมกัน ไม่มีความสัมพันธ์กับจริยธรรมของผู้ตอบในระดับที่เชื่อมั่นได้ และจากการพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของผู้ตอบทั้ง ๔ ประเภท ปรากฏว่า กลุ่มที่มีจริยธรรมสูงที่สุด คือกลุ่มที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและถูกควบคุมมาก (คะแนนเฉลี่ยจริยธรรม = ๔๑.๐๔) ส่วนกลุ่มที่มีคะแนนจริยธรรมต่ำที่สุด คือกลุ่มที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยและควบคุมน้อย (คะแนนเฉลี่ยจริยธรรม = ๓๙.๒๕) ส่วนกลุ่มทั้งสองซึ่งสมมติฐานกล่าวถึงนั้น มีคะแนนจริยธรรมในระหว่างกลาง แต่อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยจริยธรรมของกลุ่มทั้ง ๔ ประเภทนี้ ไม่แตกต่างกันเป็นนัยสำคัญ ฉะนั้นสมมติฐาน ๕ จึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากผลการวิจัยนี้

ส่วนการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมของผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือทางจิต และแบบใช้เหตุผลนั้น แสดงผลในตาราง ๓ ในภาคผนวก ค. ซึ่งใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ เท่านั้น แต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิต และแบบใช้เหตุผลกับระดับจริยธรรม จากการพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของกลุ่มประเภทต่าง ๆ ปรากฏว่า คะแนนจริยธรรมของผู้ถูกเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันอย่างเชื่อถือได้ แต่จากการใช้ผู้ตอบทั้งหมดจากทุกระดับการศึกษา ปรากฏผลในตาราง ๘ ซึ่งแสดงว่าการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มีความสัมพันธ์

ตาราง ๙

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรม โดยพิจารณา
การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ลักษณะมุ่งอนาคต
และความสันทัดทางภาษา

Source	df	MS	F
การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (ก)	๑	๔๒๓.๐๔	๘.๖๖**
ลักษณะมุ่งอนาคต (ข)	๑	๔๐๔.๑๐	๘.๒๗**
ก X ข	๑	๑๔๔.๗๓	๒.๙๖*
ความสันทัดทางภาษาไทย (ค)	๑	๑๙.๕๗	< ๑
ก X ค	๑	๓๓.๘๙	< ๑
ข X ค	๑	๓.๑๙	< ๑
ก X ข X ค	๑	๒.๖๖	< ๑
Error	๖๕๓	๔๘.๘๔	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๑๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๕

กับระดับจริยธรรมของผู้ตอบอย่างเชื่อมั่นได้ โดยผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก มีจริยธรรมสูงกว่า (๔๑.๒๕ คะแนน) ผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อย (๓๙.๖๘ คะแนน)

จึงสรุปได้ว่า ผลจากการศึกษาภาคสนามนี้แสดงว่า ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและใช้เหตุผลมาก มีจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตและแบบควบคุมน้อยนั้น ไม่ปรากฏว่ามีจริยธรรมแตกต่างจากผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายและแบบควบคุมมาก ฉะนั้นผลส่วนนี้จึงสนับสนุนสมมติฐาน ๖ แต่เพียงบางส่วนเท่านั้น โดยสมมติฐานที่ ๖ กล่าวว่า "ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (แบบรักมาก – ควบคุมน้อย ใช้เหตุผลมาก และถูกลงโทษทางจิต) มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบอื่น ๆ ทั้งหมด

ผลในตาราง ๘ ยังแสดงว่าลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมอย่างเชื่อมั่นได้สูง กล่าวคือ ผู้ตอบที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงก็มีคะแนนจริยธรรมสูงกว่า (คะแนนจริยธรรม = ๔๑.๒๖ คะแนน) ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ (ผู้มีคะแนนจริยธรรม = ๓๙.๖๗) นอกจากนี้ ลักษณะมุ่งอนาคตร่วมกับการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ยังมีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมอย่างเชื่อมั่นได้ กล่าวคือผู้ถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากและมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง มีจริยธรรมสูงที่สุด (๔๒.๕๑ คะแนน) และผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยและมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำมีจริยธรรมต่ำที่สุด (๓๙.๓๕ คะแนน)

ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะต่าง ๆ ในโครงการศึกษาภาคสนามนี้ ได้มีการวิเคราะห์ลักษณะทางจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficients) ระหว่างจริยธรรมกับตัวแปรอื่น ๆ เป็นคู่ ๆ ไป และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหูคูณ (Multiple Correlation Coefficients) ระหว่างจริยธรรมกับตัวแปรอื่น ๆ เป็นกลุ่ม ๆ ในการวิเคราะห์ส่วนนี้ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่าง ๑,๔๐๐ คนออกตามลักษณะต่าง ๆ เช่น ตามเพศเป็น ๒ กลุ่มคือ ชายตารางหนึ่ง และ หญิงอีกตารางหนึ่ง (ดูตาราง ๔ และ ๕ ในภาคผนวก ค.) นอกจากนั้น ยังได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างตามระดับการศึกษาของผู้ตอบเป็น ระดับการศึกษาต่ำ (ป. ๖ และ ม.ศ. ๑) กับระดับ

การศึกษาสูง คือ ม.ศ. ๓ ม.ศ. ๕ และอุดมศึกษาปีที่ ๒ (ดูตาราง ๖ และ ๗ ใน ภาคผนวก ค.) นอกจากนั้น ยังได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ ปานกลาง และสูงอีกด้วย (ดูตาราง ๘, ๙ และ ๑๐ ในภาคผนวก ค.)

การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับจริยธรรมกับลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ตอบประเภทต่าง ๆ นั้น ให้ผลที่สอดคล้องกันคือ จริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคต มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ในกลุ่มทุกประเภท ไม่ว่าจะแบ่งตามเพศ ระดับการศึกษา หรือฐานะทางสังคม ส่วนการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระดับจริยธรรมกับความสันทัดทางภาษานั้น ปรากฏว่าไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติไม่ว่าในกลุ่มผู้ตอบประเภทใดทั้งสิ้น ฉะนั้นผลการวิจัยส่วนนี้จึงสนับสนุนส่วนแรกของสมมติฐาน ๗ ซึ่งกล่าวว่า "ระดับจริยธรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์ทางบวก กับลักษณะมุ่งอนาคตและความสันทัดทางภาษาของบุคคลนั้น"

นอกจากนี้ ระดับจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ กับการรายงานเกี่ยวกับการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักและแบบใช้เหตุผล กล่าวคือ ผู้ที่มีจริยธรรมสูง และรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและแบบใช้เหตุผลมาก ผลนี้พบในกลุ่ม ๓ ประเภทคือ กลุ่มชายล้วน กลุ่มผู้มีการศึกษาสูง และกลุ่มผู้มีฐานะยากจน ส่วนในกลุ่มผู้มีฐานะสูงนั้น จริยธรรมมีความสัมพันธ์กับการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนกลุ่มที่คะแนนจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบใดเลยใน ๔ แบบนั้น ได้แก่กลุ่มหญิงล้วน กลุ่มผู้มีอายุน้อย (ระดับการศึกษาต่ำ) และกลุ่มผู้มีฐานะปานกลาง

ผลส่วนนี้จึงชี้ให้เห็นความสำคัญของการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก และแบบใช้เหตุผลว่ามีความสัมพันธ์อย่างมากต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชน ส่วนการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม และแบบลงโทษทางกายหรือจิตนั้นไม่สู้จะมีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมมากนัก

ส่วนการหาค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์พหุคูณของตัวแปรกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้น (ดูตาราง ๑๒ และ ๑๓ ในภาคผนวก ค.) ปรากฏว่า การถูกอบรมเลี้ยงดูทั้ง

๔ แบบ เป็นตัวทำนายจริยธรรมในกลุ่มผู้ตอบชาย ได้ดีกว่าในกลุ่มผู้ตอบหญิง และการถูกเลี้ยงดู ๔ แบบนี้ เป็นตัวทำนายจริยธรรมของผู้มีฐานะสูงและต่ำได้ดีกว่าผู้มีฐานะปานกลาง ส่วนเมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา ปรากฏว่า การถูกอบรมเลี้ยงดู ๔ แบบ เป็นตัวทำนายจริยธรรมในกลุ่มผู้มีอายุสูงและระดับการศึกษาสูง ได้ดีกว่าในกลุ่มผู้มีอายุต่ำและระดับการศึกษาต่ำ

สรุปว่า จริยธรรมมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางสังคมของผู้ตอบ โดยแปรตามเพศและการประกอบอาชีพของมารดา แต่ไม่ขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัว ที่เกิด และลักษณะอาชีพของบิดาแต่อย่างใด ส่วนพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งหมายถึงการที่ผู้มีอายุมากมีจริยธรรมสูงกว่าผู้มีอายุน้อยนั้น ไม่พบว่าปรากฏทั่วไป แต่มีแนวโน้มว่าเกิดในหมู่ผู้ตอบที่เป็นชายซึ่งมาจากครอบครัวฐานะต่ำ บุคคลประเภทที่กล่าวมานี้มีพัฒนาการทางจริยธรรมช้ากว่าบุคคลประเภทอื่น ๆ แต่ได้ก้าวทันกลุ่มอื่น ๆ เมื่อมีอายุและการศึกษามากขึ้น ส่วนการศึกษาการถูกอบรมเลี้ยงดู ๔ แบบ ปรากฏว่า ผู้ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากและใช้เหตุผลมาก มีจริยธรรมสูงกว่า ผู้ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อยและใช้เหตุผลน้อย ส่วนการเลี้ยงดูแบบควบคุมและแบบลงโทษทางกายหรือจิต มีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของเด็กน้อยมาก นอกจากนี้ลักษณะของผู้ตอบที่มีความสัมพันธ์กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมาก ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต แต่ระดับจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับความสันทัดทางภาษาของบุคคลแต่ประการใด

การวิเคราะห์ลักษณะมุ่งอนาคต ลักษณะมุ่งอนาคตหมายถึงการที่บุคคลมีความสามารถบังคับใจตนเอง ให้มีการอดได้รอได้และกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับกาละ-เทศะ ฉะนั้นลักษณะมุ่งอนาคตจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้วย ในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ ลักษณะมุ่งอนาคตได้รับการวิเคราะห์วิจัย โดยมีความสำคัญเท่าเทียมกับระดับจริยธรรม ทั้งนี้เพื่อที่จะพิจารณาลักษณะที่เกี่ยวพันกับจริยธรรมในหลายด้านเพื่อจะได้ทราบลักษณะของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างละเอียดยิ่งขึ้น ในโครงการวิจัยภาคสนาม ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะมุ่งอนาคตกับตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภูมิหลัง

ของบุคคล การถูกอบรมเลี้ยงดู ๔ แบบ และความสันทัดทางภาษาของบุคคล ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับการวิเคราะห์จริยธรรมที่ได้กระทำมาแล้ว

ลักษณะมุ่งอนาคตของบุคคลวัดได้โดยการสอบถามนิสัยและพฤติกรรมในอดีตของบุคคลเกี่ยวกับการอดได้รอได้ และการอดเปรี้ยวไว้กินหวาน โดยใช้ประโยคซึ่งมีมาตราส่วน ๑๑ หน่วยประกอบจำนวน ๒๐ ประโยค ให้ผู้ตอบเลือกขีดตอบจาก จริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย แล้วนำคะแนนทั้ง ๒๐ ข้อของผู้ตอบแต่ละคนมารวมกันซึ่งเป็นคะแนนมุ่งอนาคตของบุคคลนั้น โดยคะแนนสูงแสดงว่าบุคคลมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง ส่วนคะแนนต่ำแสดงว่าผู้ตอบมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ หรือมีลักษณะมุ่งปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่าง ๑,๔๐๐ คนนี้มีคะแนนเฉลี่ยมุ่งอนาคตคือ ๑๕๘.๙ คะแนน การเสนอผลการวิเคราะห์ลักษณะมุ่งอนาคต ได้แบ่งเป็น ๓ หัวข้อคือ ตัวแปรทางสังคมกับลักษณะมุ่งอนาคต การถูกอบรมเลี้ยงดูและลักษณะมุ่งอนาคต และท้ายสุด ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ กับลักษณะมุ่งอนาคต

ตัวแปรทางสังคมกับลักษณะมุ่งอนาคต การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนมุ่งอนาคตนี้ ในชั้นแรกได้พิจารณาตามเพศ ฐานะของครอบครัว และชั้นเรียน โดยเว้นชั้นอุดมศึกษาปีที่ ๒ ซึ่งมีจำนวนคนน้อยมาก จึงมีลักษณะเป็นแบบ ๒ X ๓ X ๔ แฟคตอเรียลดีไซน์ และมีข้อมูลจำนวน ๒๐ คนในแต่ละกลุ่ม ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนมุ่งอนาคตแสดงในตาราง ๙ ปรากฏว่า ลักษณะมุ่งอนาคตแปรปรวนตามเพศ และช่วงอายุ อย่างมีนัยสำคัญในระดับที่เชื่อถือได้ โดยปรากฏในรายละเอียดว่า หญิงมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าชาย (คะแนนเฉลี่ยมุ่งอนาคตของหญิง = ๑๖๑.๙๔ และ ชาย = ๑๕๕.๑๔) ส่วนระดับการศึกษาและอายุซึ่งแปรควบคู่กันนั้น ปรากฏว่าผู้ที่อายุน้อยมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก ผู้ที่เรียนอยู่ในชั้น ม.ศ. ๑ มีคะแนนเฉลี่ยมุ่งอนาคต (๑๖๔.๗๕) สูงที่สุดส่วนผู้ที่เรียนอยู่ในชั้น ม.ศ. ๕ มีคะแนนมุ่งอนาคตต่ำที่สุด (๑๕๓.๗๑) นอกจากนี้การ ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างเพศ และอายุหรือ ชั้นเรียนที่ ส่งผลเกี่ยวข้องกับ ลักษณะ มุ่งอนาคต ยังมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อถือได้ กล่าวคือ ผู้ตอบหญิงชั้นม.ศ. ๑ มีคะแนนมุ่งอนาคตสูงที่สุด (๑๗๑.๔๗ คะแนน) แตกต่างจากผู้ตอบหญิงในชั้นเรียนหรือ

ตาราง ๕

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนมุ่งอนาคต โดยพิจารณาตามเพศ ฐานะของครอบครัว และชั้นเรียนหรือช่วงอายุ

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๕๕๔๘.๘๐	๑๑.๘๑***
ฐานะของครอบครัว (ข)	๒	๔๖๑.๔๒	< ๑
ก X ข	๒	๑๒๔.๔๒	< ๑
ชั้นเรียนหรือช่วงอายุ (ค)	๓	๒๘๓๖.๒๕	๖.๐๔**
ก X ค	๓	๑๔๓๕.๑๖	๓.๐๖*
ข X ค	๖	๔๗๕.๗๑	๑.๐๑
ก X ข X ค	๖	๒๖๕.๙๓	< ๑
Error	๔๕๖	๔๖๙.๗๔	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๕
*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

ช่วงอายุที่สูงขึ้นไปจากนี้ ทั้งหมด และแตกต่างจากผู้ตอบชายทุกกลุ่ม อย่างมีนัย สำคัญทาง สถิติใน ระดับที่เชื่อถือได้ (ใช้ตารางของ Duncan ใน Edwards, ๑๙๖๓ หน้า ๓๗๓) ภาพ ๓ แสดงความแตกต่างที่กล่าวนี้อย่างชัดแจ้ง

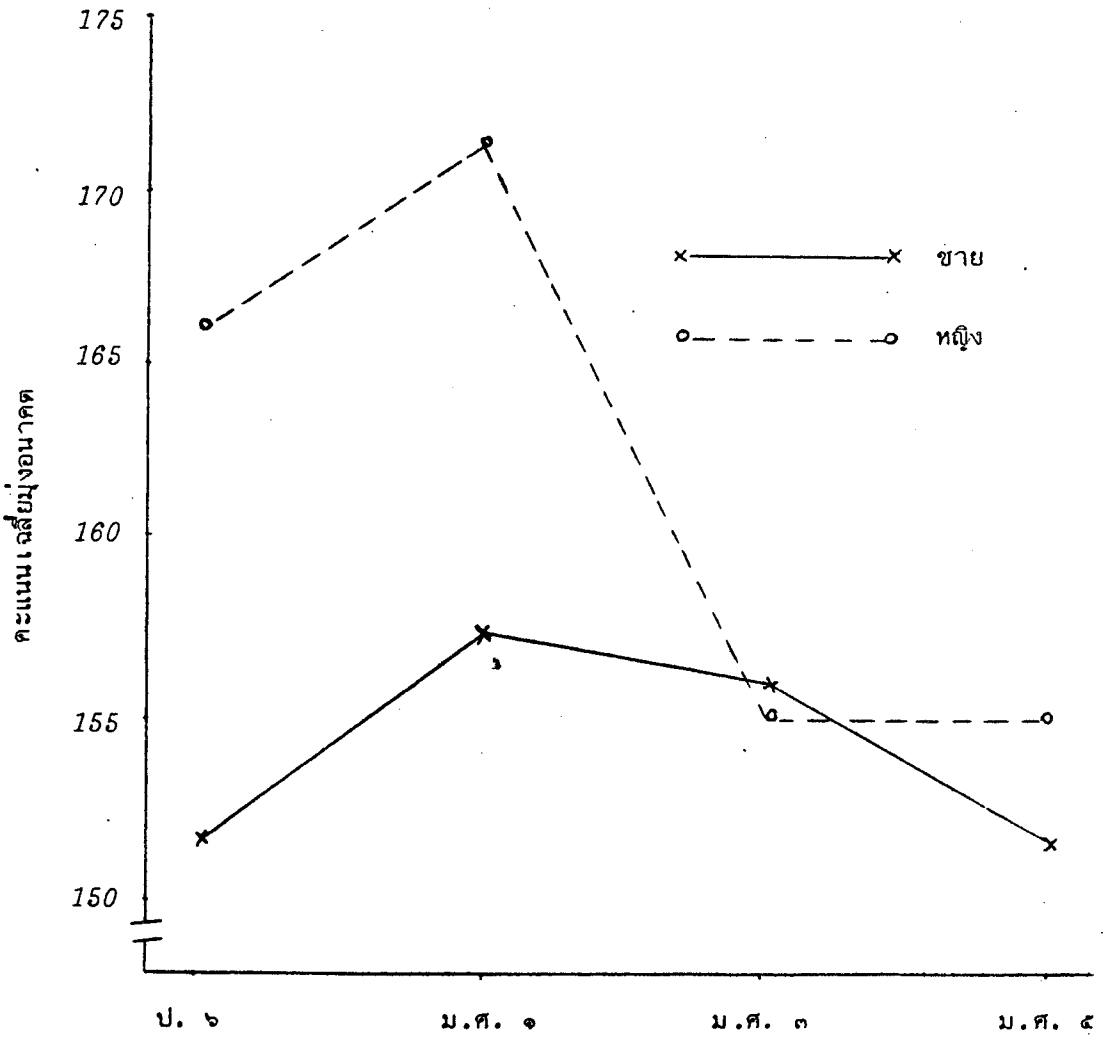

ภาพ ๓ แสดงค่าเฉลี่ยลักษณะมุ่งอนาคตแยกตามเพศ และระดับการศึกษา หรือช่วงอายุ

ส่วนการ วิเคราะห์ความ แปรปรวน ของ ลักษณะมุ่งอนาคต โดย พิจารณา ตาม เพศ การประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ เท่านั้น ผลปรากฏว่า ไม่พบความสัมพันธ์ทางตรงหรือความสัมพันธ์ร่วมระหว่างตัวแปรอิสระทีละสองหรือทั้งสามตัวต่อตัวแปรตามเลย (ดูตาราง ๑๓ ในภาคผนวก ค.) ส่วนการวิเคราะห์โดยพิจารณาตามที่เกิด การประกอบอาชีพของมารดาเมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี และลักษณะอาชีพของบิดานั้น (ดูตาราง ๑๔ ในภาคผนว ค.) ปรากฏว่า ลักษณะมุ่งอนาคตมีความปรวนแปรตามที่เกิดอย่างเชื่อมั่นได้ที่ระดับ .๐๑ โดยผู้ตอบที่เกิดในกรุงเทพ มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ตอบที่เกิดในต่างจังหวัด (คะแนนเฉลี่ยมุ่งอนาคต = ๑๖๑.๔๒ และ ๑๕๗.๕๘ ตามลำดับ)

สรุปได้ว่าลักษณะมุ่งอนาคตแปรปรวนไปตามลักษณะทางสังคม ๓ ประการ คือ เพศ ชั้นเรียน และที่เกิด โดยมีรายละเอียดว่า หญิงมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าชาย ผู้ที่อายุน้อยและมีระดับการศึกษาต่ำ มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่อายุมากและอยู่ในระดับการศึกษาสูง นอกจากนี้ นักเรียนหญิงอายุน้อยยังมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่านักเรียนชายและหญิงที่อายุมากกว่า สุดท้ายคือ ผู้ตอบที่เกิดในกรุงเทพมีลักณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ตอบที่เกิดในต่างจังหวัด

การถูกอบรมเลี้ยงดูและลักษณะมุ่งอนาคต เมื่อผู้ตอบถูกวัดลักษณะมุ่งอนาคตแล้ว ได้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการถูกอบรมเลี้ยงดู ๔ แบบคือ แบบรัก แบบควบคุม แบบลงโทษทางกายหรือจิต และแบบการใช้เหตุผล ในส่วนแรกได้มีการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนมุ่งอนาคต โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบรัก และแบบควบคุม ในแบบ ๒ X ๒ X ๒ แฟคตอเรียลดีไซน์ มีคนในแต่ละกลุ่ม ๔๒ คน ผลปรากฏในตาราง ๑๐ ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตแปรปรวนไปตามเพศ และการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้ กล่าวคือหญิงมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าชาย (คะแนนเฉลี่ยมุ่งอนาคตของกลุ่มรักมาก = ๑๖๗.๒๖ และชาย = ๑๕๗.๗๒) ส่วนผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย (คะแนนเฉลี่ยมุ่งอนาคตของกลุ่มรักมาก = ๑๖๔.๙๗ กลุ่มรักน้อย = ๑๖๐.๐๒)

ตาราง ๑๐

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนมุ่งอนาคต
โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบรัก
และ แบบควบคุม

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๗๖๕๗.๑๙	๑๘.๓๗**
แบบรัก (ข)	๑	๒๐๕๐.๓๐	๔.๙๒*
ก X ข	๑	๑๑๖.๖๘	< ๑
แบบควบคุม (ค)	๑	๖.๘๖	< ๑
ก X ค	๑	๒๑.๐๐	< ๑
ข X ค	๑	๖.๓๐	< ๑
ก X ข X ค	๑	๖๓.๔๔	< ๑
Error	๓๒๘	๔๑๖.๘๔	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนมุ่งอนาคตต่อไป ได้พิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิต และแบบการใช้เหตุผล เฉพาะในกลุ่มนักเรียน ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยกลุ่มทั้ง ๘ กลุ่ม มีคนอยู่กลุ่มละ ๔๔ คน ผลปรากฏในตาราง ๑๑ ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตมีความแปรปรวนตามตัวแปรอิสระทั้งสามตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้ ดังรายละเอียดคือ หญิงมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าชาย

ตาราง ๑๑

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของลักษณะมุ่งอนาคตในกลุ่มนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิต และแบบใช้เหตุผล

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๔๙๘๗.๕๗	๑๑.๘๗**
แบบลงโทษ (ข)	๑	๑๔๒๘.๐๗	๓.๔๐*
ก X ข	๑	๑๖๕.๐๐	< ๑
แบบใช้เหตุผล (ค)	๑	๙๔๖๒.๐๐	๒๗.๕๐**
ก X ค	๑	๑๔๖.๓๙	< ๑
ข X ค	๑	๗๑๓.๐๗	๑.๗๐
ก X ข X ค	๑	๙.๘๙	< ๑
Error	๓๔๔	๔๒๐.๑๑	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

(คะแนนเฉลี่ย = ๑๖๗.๗๓ และ ๑๖๐.๒๐ ตามลำดับ) ผู้ที่รายงานว่าตนโดนลงโทษทางจิตมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่รายงานว่าตนโดนลงโทษทางกาย (คะแนนเฉลี่ย = ๑๖๕.๙๘ และ ๑๖๑.๙๕ ตามลำดับ) ส่วนผู้ที่รายงานว่าถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่รายงานว่า ถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อย (คะแนนเฉลี่ย = ๑๖๙.๑๕ และ ๑๕๘.๗๘ ตามลำดับ)

จึงสรุปได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตของคนในกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์กับรายงานการถูกเลี้ยงดู ๓ แบบจาก ๔ แบบคือ แบบให้ความรัก แบบใช้เหตุผล และแบบลงโทษทางจิต โดยผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง คือผู้ที่รายงานว่า ตนถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากแบบใช้เหตุผลมาก และเมื่อถูกลงโทษก็จะถูกลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย ส่วนการเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตแต่ประการใด

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคตกับตัวแปรอื่น ๆ ในการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคตและลักษณะอื่น ๆ นั้น ได้แบ่งกลุ่มผู้ตอบตามตัวแปรต่าง ๆ คือ เพศ ระดับการศึกษา และฐานะของครอบครัว (ดูตาราง ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐ ในภาคผนวก ค.) ผลปรากฏว่า ลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับจริยธรรม ในระดับที่เชื่อมั่นได้ ในกลุ่มทุกประเภทที่กล่าวถึงข้างบนนั้น นอกจากนั้นลักษณะมุ่งอนาคตยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูงในกลุ่มทุกประเภทเช่นกัน ส่วนการถูกเลี้ยงดูแบบรักนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มทุกประเภท ยกเว้นกลุ่มผู้มีฐานะสูงเพียงกลุ่มเดียว การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ตอบ ๓ ประเภท ได้แก่ กลุ่มผู้ตอบที่เป็นหญิง และกลุ่มผู้ตอมที่มีฐานะต่ำและฐานะปานกลาง ส่วนการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิตนั้น ผู้ที่ถูกลงโทษทางจิตมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ถูกลงโทษทางกายในกลุ่ม ๒ ประเภทคือ กลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย และกลุ่มผู้มีฐานะต่ำ

นอกจากการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ แล้ว ลักษณะมุ่งอนาคตยังมีความสัมพันธ์ทางลบอย่างเชื่อมั่นได้กับอายุในกลุ่มทั้งชายและหญิง กล่าวคือผู้ตอบยิ่งมีอายุมากเท่า

ใดยิ่งมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำลงเท่านั้น ผลส่วนนี้เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความคาดหมาย และอาจจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะบางประการของคนไทยดังจะได้อภิปรายในบทที่ ๔

ในการหาค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ต่าง ๆ ได้พบว่าในกลุ่มผู้ตอบหญิงนั้น ลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์ทางลบกับความสันทัดทางภาษาอย่างเชื่อมั่นได้ ผลส่วนนี้ก็เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความคาดหมายเช่นเดียวกัน

ในการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหูคูณของตัวแปรกลุ่มต่าง ๆ กับลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ปรากฏว่า การถูกอบรมเลี้ยงดู ๔ แบบ เป็นตัวทำนายลักษณะมุ่งอนาคตได้ดีในกลุ่มผู้ตอบทุกประเภท ซึ่งแยกตามเพศ ฐานะ และระดับการศึกษา

สรุปได้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคตกับลักษณะของผู้ตอบนั้น แสดงว่าอายุมีความสัมพันธ์ทางลบกับลักษณะมุ่งอนาคตอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มทั้งชายและหญิง แต่ตัวแปรทางสังคมอื่น ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตอย่างเชื่อมั่นได้ ในโครงการศึกษาภาคสนามนี้ได้พบว่า ผู้มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงรายงานว่าตนถูกอบรมเลี้ยงดูแบบให้รับความรักมาก และแบบใช้เหตุผลมาก นอกจากนี้ ในผู้ตอบบางประเภท ผู้มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงยังรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก และถูกลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายด้วย กลุ่มที่การถูกอบรมเลี้ยงดูทั้ง ๔ แบบ มีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตอย่างเชื่อมั่นได้ ได้แก่กลุ่มผู้ตอบที่มีฐานะยากจนหรือฐานะต่ำ ส่วนกลุ่มที่การถูกอบรมเลี้ยงดู ๓ แบบมีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตอย่างเชื่อมั่นได้คือ กลุ่มผู้ตอบหญิง และกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย (ระดับการศึกษาต่ำ) ส่วนกลุ่มที่การถูกอบรมเลี้ยงดูเพียงแบบเดียวคือแบบใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตอย่างเชื่อมั่นได้ คือกลุ่มผู้ตอบที่มีฐานะร่ำรวยหรือฐานะสูง ผลส่วนนี้แสดงว่า ลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ตามลำดับคือ ลักษณะมุ่งอนาคตสัมพันธ์อย่างมากกับการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล รองลงมาคือสัมพันธ์กับการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก รองลงมาอีกคือแบบควบคุม และสัมพันธ์น้อยที่สุดกับการเลี้ยงดูทางด้านการลงโทษ

การวิเคราะห์การถูกอบรมเลี้ยงดูสี่แบบ ในการวิเคราะห์ลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และการวิเคราะห์ลักษณะมุ่งอนาคตที่กล่าวมาแล้ว ปรากฏว่าการรายงานเกี่ยวกับการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก และแบบใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ระดับจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตอย่างเชื่อมั่นได้ นอกจากนี้ในผู้ถูกศึกษาบางประเภท การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม และแบบลงโทษทางกายหรือจิตก็มีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตอย่างเชื่อมั่นได้เช่นกัน ฉะนั้นการถูกอบรมเลี้ยงดูทั้ง ๔ แบบนี้ จึงมีความสำคัญมาก สมควรที่จะได้รับการวิเคราะห์ทางสถิติอย่างถี่ถ้วนด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องช่วยให้เข้าใจบ่อเกิดของจริยธรรมด้านต่าง ๆ ในคนไทยได้ดียิ่งขึ้น

การวิเคราะห์รายงานการถูกอบรมเลี้ยงดูนี้ จะได้พิจารณาการถูกอบรมเลี้ยงดูทีละแบบ ว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรทางสังคมและลักษณะทางจิตของผู้ตอบอย่างไร นอกจากนั้น ยังจะได้พิจารณาว่าการถูกอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบนั้น เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น ๆ อย่างไรด้วย

การวิเคราะห์การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก หมายความถึงการรายงานของนักเรียนและนิสิตตั้งแต่ชั้น ป. ๖ ถึงชั้นอุดมศึกษาปีที่ ๒ ว่ามารดาของตนได้ยอมรับตน ให้ความสนิทสนมแก่ตน และให้การสนับสนุนตนมากน้อยเพียงไร ผลการวิจัยในต่างประเทศได้ยืนยันว่า คำรายงานของผู้ถูกศึกษาเกี่ยวกับวิธีการที่ตนถูกอบรมเลี้ยงดูนั้น ตรงกับความเป็นจริงอย่างน่าเชื่อถือได้ ในโครงการวิจัยภาคสนามนี้ จึงได้ใช้วิธีการสอบถามวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้นในเรื่องนี้ และการถูกเลี้ยงดูแบบรักนี้ ก็ได้พบในการวิเคราะห์ผลว่ามีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมในผู้ตอบหลายประเภท และสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตในผู้ตอบแทบทุกประเภท ฉะนั้นการถูกเลี้ยงดูแบบรักจึงมีความสำคัญมากเกี่ยวกับการค้นหาจุดกำเนิดของจริยธรรมในคนไทย

ตาราง ๑๒

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรัก
โดยพิจารณาตามเพศ ฐานะของครอบครัว
และระดับการศึกษาหรือช่วงอายุของผู้ตอบ

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๓๔๙๙.๒๐	๑๔.๙๐***
ฐาน (ข)	๒	๖๐๔.๒๑	๒.๕๗ก
ก X ข	๒	๑๐๓.๓๒	< ๑
ระดับการศึกษา (ค)	๓	๗๔๕.๙๖	๓.๑๘*
ก X ค	๓	๑๑๗.๙๕	< ๑
ข X ค	๖	๕๓๓.๓๒	๒.๒๗*
ก X ข X ค	๖	๗๐๗.๙๓	๓.๐๑**
Error	๔๕๖	๒๓๔.๘๗	

ก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๑๐
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑
*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบรักนั้น ในชั้นแรกได้พิจารณาตามเพศ ฐานะของครอบครัว และระดับการศึกษาหรือช่วงอายุของผู้ตอบแบบ ๒ X ๓ X ๔ แฟคตอเรียลดีไซน์ โดยมีคนในแต่ละกลุ่ม ๒๐ คน และตัดกลุ่มนิสิตบีที่ ๒ ออก ผลปรากฏในตารางที่ ๑๒ ว่า คะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรักนั้นแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระทั้งหมดในระดับที่เชื่อถือได้สูง ดังรายละเอียดคือ ชายรายงานว่าตนได้รับการเลี้ยงดูแบบรัก มากว่าที่หญิงจะรายงานเช่นนั้น (คะแนนเฉลี่ยรายงานแบบรักของกลุ่มชาย = ๗๔.๙๖ ของกลุ่มหญิง = ๖๙.๕๖)

การรายงานว่าถูกเลี้ยงดูแบบรักได้แปรปรวนตามฐานะของครอบครัวของผู้ตอบคือ กลุ่มผู้ตอบที่มาจากครอบครัวฐานะสูงรายงานว่า ตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย = ๗๔.๓๐) รองลงมาคือกลุ่มผู้ตอบฐานะปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย = ๗๒.๐๕) และผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยที่สุดคือผู้มาจากครอบครัวฐานะต่ำ (คะแนนเฉลี่ย = ๗๐.๔๓) นอกจากนี้ ระดับการศึกษาหรือช่วงอายุของผู้ตอบยังมีความสัมพันธ์กับรายงานการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักอย่างเชื่อมั่นได้ กล่าวคือนักเรียนชั้น ม.ศ. ๑ รายงานว่าตนได้รับความรักน้อยที่สุด (คะแนนเฉลี่ย = ๖๘.๙๗) ส่วนนักเรียนชั้น ม.ศ. ๕ รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย = ๗๕.๐๓)

นอกจากนี้ ฐานะของครอบครัวและระดับการศึกษาของผู้ตอบยังร่วมกันมีความสัมพันธ์กับการถูกเลี้ยงดูแบบรักอย่างเชื่อมั่นได้ ภาพ ๔ แสดงความแตกต่างของปริมาณการรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักของนักเรียนชั้นต่าง ๆ โดยแยกตามฐานะของครอบครัว ทำให้ทราบได้ว่านักเรียนผู้มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง ไม่ว่าจะอยู่ในช่วงอายุใดรายงานว่าได้รับการเลี้ยงดูแบบรักในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน แต่ในกลุ่มนักเรียนที่มาจากครอบครัวฐานะสูงนั้น ผู้อยู่ในช่วงอายุและชั้นเรียนต่างกันรายงานในเรื่องนี้แตกต่างกันมาก กล่าวคือ นักเรียนชั้น ม.ศ. ๑ รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยที่สุด ส่วนนักเรียนในชั้นเรียนที่ต่ำหรือสูงกว่านี้ รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก และมากกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลางและต่ำในทุกชั้นเรียนด้วย

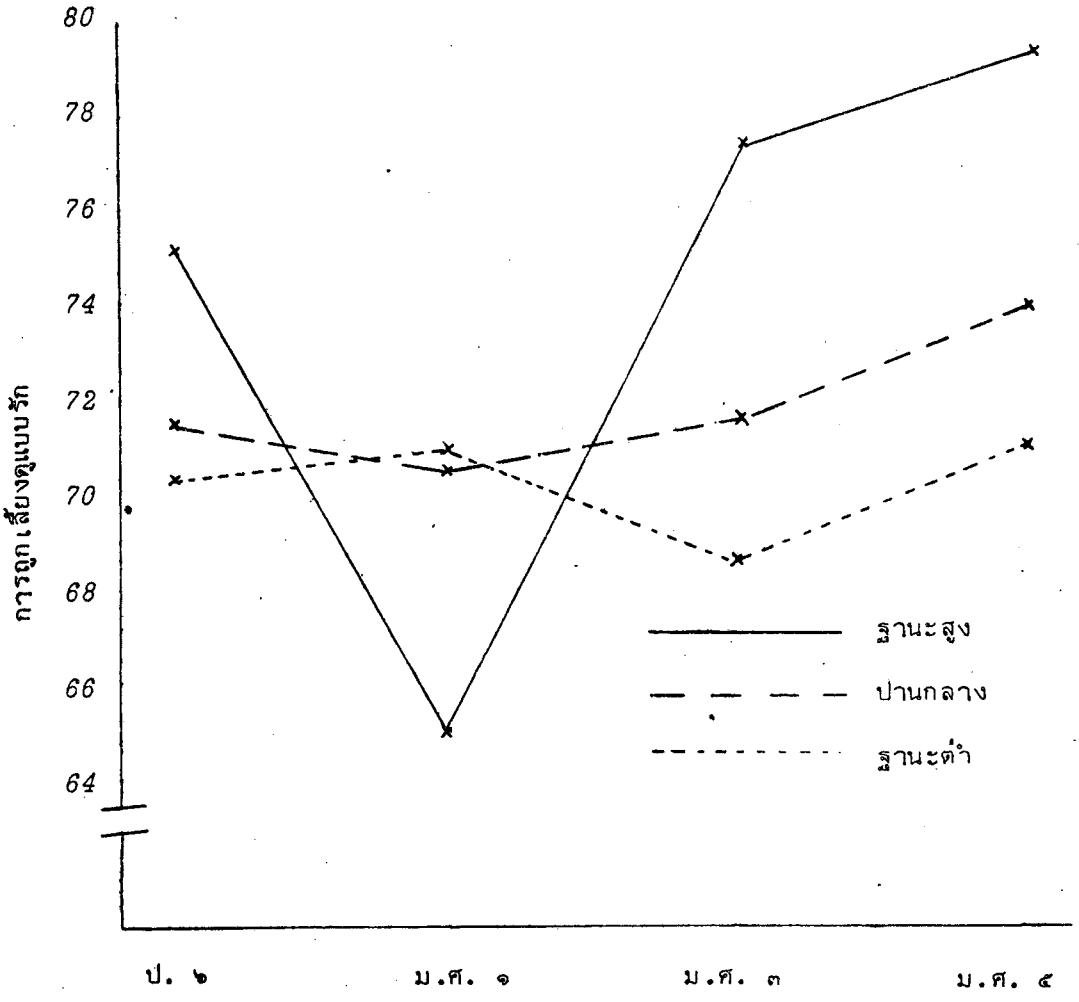

ภาพ ๔ แสดงค่าเฉลี่ยการถูกเลี้ยงดูแบบรัก แยกตามฐานะของครอบครัว และชั้นเรียนหรือช่วงอายุ

ประการสุดท้าย เพศ ฐานะของครอบครัว และชั้นเรียนร่วมกันยังมีความสัมพันธ์กับการถูกเลี้ยงดูแบบรักอย่างเชื่อมั่นได้ด้วย ผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก

ที่สุดมี ๒ กลุ่มคือ นักเรียนชายชั้น ป. ๖ ที่มาจากครอบครัวฐานสูง (คะแนนเฉลี่ย = ๘๐.๖๕) และนักเรียนชาย ม.ศ. ๕ ผู้มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย = ๘๐.๓๕) ส่วนผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยที่สุดสองกลุ่ม เป็นนักเรียนหญิงทั้งสองกลุ่มได้แก่ ผู้ที่มีฐานะต่ำและกำลังเรียนอยู่ในชั้น ม.ศ. ๓ (คะแนนเฉลี่ย = ๕๙.๘๐) กับผู้ที่มีฐานะสูงและกำลังเรียนอยู่ในชั้น ม.ศ. ๑ (คะแนนเฉลี่ย = ๖๒.๓๕) สรุปได้ว่าการรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบรักนั้นแตกต่างกันตามเพศ ฐานะของครอบครัว และระดับการศึกษาหรือช่วงอายุอย่างเชื่อมั่นได้

ส่วนการวิเคราะห์ความแปรปรวน ของการรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบรักในกลุ่มผู้ที่มีอายุและการศึกษาต่ำ (ป. ๖ และ ม.ศ. ๑) โดยพิจารณาตามเพศ การประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดานั้น ปรากฏผลในตาราง ๑๓ ว่า การประกอบอาชีพของมารดากับเพศของผู้ตอบ มีความเกี่ยวพันกับการถูกเลี้ยงดูแบบรักอย่างเชื่อมั่นได้ กล่าวคือ กลุ่มที่มารดาทำงานรายงานว่าได้รับการเลี้ยงดูแบบรักน้อยกว่า กลุ่มที่รายงานว่ามารดาไม่ทำงาน (คะแนนเฉลี่ย = ๗๑.๑๑ และ ๗๖.๑๘ ตามลำดับ) ถ้าพิจารณาแยกตามเพศจะเห็นว่า นักเรียนหญิงซึ่งมีมารดาทำงาน รายงานว่าถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยที่สุด แต่กลุ่มนี้ก็เป็นกลุ่มที่มีจริยธรรมสูงที่สูงด้วย

สรุปได้ว่าการรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบรักนั้น แตกต่างกันในกลุ่มผู้ตอบที่มีเพศต่างกัน มีมารดาทำงานหรือไม่ทำงานและทั้งสองลักษณะนี้ประกอบกัน

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรัก โดยพิจารณาตามที่เกิด การประกอบอาชีพของมารดาเมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และอาชีพของบิดา (ดูตาราง ๑๕ ในภาคผนวก ค.) ผลปรากฏว่า การรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบรักแตกต่างเฉพาะในกลุ่มผู้ตอบที่มีที่เกิดต่างกัน คือผู้ตอบที่เกิดในต่างจังหวัดรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรัก (คะแนนเฉลี่ย = ๗๕.๑๖) มากกว่าผู้ตอบที่เกิดในกรุงเทพ (คะแนนเฉลี่ย = ๗๑.๐๒)

ตารางที่ ๑๓

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรัก ของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๒๙๑.๑๑	๖.๒๔**
การประกอบอาชีพของมารดา (ข)	๑	๙๗๕.๑๖	๔.๗๑*
ก X ข	๑	๑๑๘๘.๓๒	๕.๗๔**
ระดับการศึกษาของมารดา (ค)	๓	๑๔.๕๓	< ๑
ก X ค	๑	๐.๓๒	< ๑
ข X ค	๑	๖.๓๒	< ๑
ก X ข X ค	๑	๒๙๒.๙๐	๑.๔๒
Error	๑๔๔	๒๐๖.๘๖	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๒๕

นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรัก โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิต และการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (ดูตาราง ๑๔) ผลปรากฏว่า การรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบรัก แตกต่างกันในกลุ่ม

ตาราง ๑๔

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรัก โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิต และแบบการใช้เหตุผล

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๗๘.๙๘	< ๑
แบบลงโทษ (ข)	๑	๓๙๖๒.๓๙	๒๒.๑๑**
ก X ข	๑	๑๙๙.๕๐	๑.๑๑
แบบใช้เหตุผล (ค)	๑	๑๐๒๒๓.๓๒	๕๗.๐๖**
ก X ค	๑	๑๑๗.๐๗	< ๑
ข X ค	๑	๑๓๖.๒๕	< ๑
ก X ข X ค	๑	๖๐๙.๐๐	๓.๔๕*
Error	๓๔๔		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๑๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

ผู้ตอบที่รายงานว่าถูกลงโทษทางจิตหรือทางกาย และการใช้เหตุผลของบิดามารดา และการถูกเลี้ยงดูทั้งสองแบบร่วมกับเพศของผู้ตอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูง กล่าวคือผู้ตอบที่ถูกลงโทษทางจิตรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรัก มากกว่าผู้ตอบที่ถูกลงโทษทางกาย (คะแนนเฉลี่ยคือ ๗๕.๗๘ และ ๖๙.๑๗ ตามลำดับ) นอกจากนั้น ผู้ที่บิดามารดาให้เหตุผลมาก

รายงานว่าได้รับการเลี้ยงดูแบบรัก มากกว่าผู้ที่บิดามารดาให้เหตุผลน้อย. (คะแนนเฉลี่ยคือ ๗๗.๙๒ และ ๖๗.๑๔ ตามลำดับ) ส่วนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งสามนั้น พบว่า กลุ่มที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมากที่สุดคือกลุ่มชายและหญิงที่ถูกลงโทษทางจิตและบิดามารดาใช้เหตุผลมาก (คะแนนเฉลี่ย = ๘๒.๕๐ และ ๗๘.๗๐ ตามลำดับ) ส่วนกลุ่มที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยที่สุดคือ กลุ่มชายและหญิงที่ถูกลงโทษทางกาย และบิดามารดาใช้เหตุผลน้อย (คะแนนเฉลี่ย = ๖๕.๓๖ และ ๖๐.๙๕ ตามลำดับ) กลุ่มทั้งสองประเภทนี้มีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้ (วิธีของ Newman – Kuel ใน Winer ตารางหน้า ๓๔๕)

สรุปได้ว่า การรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบรักนั้น แตกต่างกันตามตัวแปรทางสังคมต่างๆ คือ เพศ ฐานะ ระดับการศึกษาหรือช่วงอายุ การประกอบอาชีพของมารดา และที่เกิด นอกจากนั้นยังสัมพันธ์กับการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือทางจิตและแบบใช้เหตุผลด้วย

ส่วนผลการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างการถูกเลี้ยงดูแบบรักกับตัวแปรอื่น ๆ ในกลุ่มผู้ตอบประเภทต่างๆ นั้น (ดูตาราง ๔ – ๑๐ ในภาคผนวก ค.) ปรากฏว่า การถูกเลี้ยงดูแบบรักนี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคตในกลุ่มผู้ตอบประเภทต่างๆ มากกลุ่มกว่าการที่การถูกเลี้ยงดูแบบรัก จะมีคามสัมพันธ์ทางบวกกับระดับจริยธรรม นอกจากนี้ การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก ยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ตอบทุกประเภทที่ศึกษา และมีความสัมพันธ์ทางลบกับการลงโทษทางกายในกลุ่มชายล้วน กลุ่มผู้มีอายุและการศึกษาต่ำ กลุ่มผู้มีฐานต่ำและปานกลาง นอกจากนี้ กลุ่มหญิงล้วน ยังเป็นกลุ่มที่การถูกเลี้ยงดูแบบรักมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆ อีกคือ การถูกเลี้ยงดูแบบรักสัมพันธ์ทางบวกกับการถูกควบคุม และสัมพันธ์ทางลบกับอายุและความสนิทสนมทางภาษาด้วย

การวิเคราะห์การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมหมายความถึง การที่ผู้ตอบรายงานว่า มารดาของตนไม่ปล่อยให้ตนเป็นตัวของตัวเอง แต่มารดาคอยออกคำสั่งและควบคุมพฤติกรรมของตนอยู่เสมอ การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมนี้ มีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตในผู้ตอบบางประเภท แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมในผู้ตอบประเภทใดเลย อย่างไรก็ตาม การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมนี้ มีความแตกต่างกันในผู้ตอบประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม โดยพิจารณาตามตัวแปรทางสังคม ปรากฏว่า การรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้น แปรปรวนไปตามฐานะ ชั้นเรียนหรือช่วยอายุ การประกอบอาชีพของมารดาร่วมกับระดับการศึกษาของมารดา ที่เกิด เพศ การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และ เพศกับการใช้เหตุผลร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้ทั้งสิ้น (ดูตาราง ๑๖, ๑๗, ๑๘ และ ๑๙ ในภาคผนวก ค.) ดังมีรายละเอียดคือ

ผู้ที่มีฐานะต่ำรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย = ๖๒.๖๕) ส่วนผู้มีฐานะปานกลางรายงานว่าตนถูกควบคุมน้อยที่สุด (คะแนนเฉลี่ย = ๕๙.๒๓) ส่วนผู้มีฐานะสูงอยู่ระหว่างกลาง (คะแนนเฉลี่ย = ๖๐.๘๓) ส่วนระดับการศึกษาหรือช่วงอายุนั้นก็มีความสัมพันธ์กับรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม กล่าวคือ นักเรียนชั้น ป. ๖ รายงานว่าถูกควบคุมมากที่สุด และน้อยลงเป็นลำดับเมื่ออายุเพิ่มขึ้น จนนักเรียนชั้น ม.ศ. ๕ รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อยที่สุด ในการวิเคราะห์นี้มิได้รวมกลุ่มนิสิตปีที่ ๒ ด้วย จึงไม่ทราบผลของกลุ่มนี้

ส่วนการปฏิสัมพันธ์ของการประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดาของผู้ตอบในชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ ที่เกี่ยวพันกับการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม คือ มารดาที่มีงานอาชีพนั้นควบคุมลูกเป็นปริมาณปานกลาง ส่วนมารดาที่ไม่ทำงานนั้น ถ้ามีการศึกษาต่ำจะควบคุมลูกน้อย ถ้ามีการศึกษาสูงจะควบคุมลูกมาก (คะแนนเฉลี่ยของสองกลุ่มหลังคือ ๖๐.๖๙ และ ๖๖.๑๖ ตามลำดับ)

ผู้ตอบที่เกิดในกรุงเทพนั้น รายงานว่าถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากกว่าผู้ตอบที่เกิดในต่างจังหวัด (คะแนนเฉลี่ยคือ ๖๓.๖๗ และ ๕๙.๓๒ ตามลำดับ ส่วนผู้ตอบที่เป็นหญิงนั้นรายงานว่าถูกควบคุมมากกว่าผู้ตอบที่เป็นชาย (คะแนนเฉลี่ย = ๖๗.๙๔ และ ๖๑.๘๗ ตามลำดับ)

ส่วนการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลเกี่ยวข้องกับการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมคือ ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากรายงานว่าตนถูกควบคุมมากกว่า ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อย (คะแนนเฉลี่ย = ๖๖.๒๓ และ ๖๓.๕๘)

ท้ายที่สุด การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล เกี่ยวพันกับการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมคือ ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากทั้งชายและหญิง รายงานว่าถูกควบคุมเป็นปริมาณปานกลาง แต่ในหมู่ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยนั้น ชายรายงานว่าตนถูกควบคุมน้อยที่สุด ส่วนหญิงรายงานว่าตนถูกควบคุมมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ยของสองกลุ่มหลัง = ๕๘.๙๕ และ ๖๘.๒๒ ตามลำดับ)

จากการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมกับตัวแปรอื่น ๆ ในกลุ่มผู้ตอบประเภทต่าง ๆ ผลปรากฏว่าการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคตในกลุ่มหญิงล้วน กลุ่มฐานะต่ำและฐานะปานกลาง แต่การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมนี้ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมในระดับที่เชื่อมั่นได้เลยไม่ว่าในกลุ่มผู้ตอบประเภทใด การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมนี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการถูกลงโทษทางกายอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มผู้ตอบ ๔ ประเภทคือ กลุ่มชายล้วน และกลุ่มผู้ตอบฐานะต่ำ ปานกลาง และสูง ส่วนการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมนี้มีความสัมพันธ์กับการถูกเลี้ยงดูแบบรักอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะในกลุ่มผู้ตอบหญิง นอกจากนี้การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม ยังมีความสัมพันธ์ทางลบกับความสันทัดทางภาษาในผู้ตอบทุกประเภท ยกเว้นผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาต่ำ หรืออายุน้อยเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีหลักฐานที่แสดงว่า ทั้งชายและหญิงจะถูกควบคุมน้อยลงเมื่ออายุมากขึ้น สรุปได้ว่าการถูกเลี้ยงดูแบบคุมมีความสัมพันธ์กับความสันทัดทางภาษาในกลุ่มผู้ตอบหลายประเภทมากที่สุด โดยผู้ที่รายงานว่าถูกควบคุมมากมีความสันทัด

ทางภาษาน้อย นอกจากนี้ การถูกเลี้ยงดูแบบความคุมยังมีความสัมพันธ์กับการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายในหลายกลุ่มด้วย ซึ่งแสดงว่าผู้ที่ถูกควบคุมมากจะถูกลงโทษทางกายมากกว่าทางจิตด้วย

การวิเคราะห์การถูกลงโทษทางกายหรือจิต การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหมายถึง การรายงานว่าบิดามารดาของผู้ตอบ ได้ใช้วิธีการทำให้ผู้ตอบทรมาน และเจ็บกายเมื่อกระทำผิด ส่วนการลงโทษทางจิตหมายความถึง การว่ากล่าวติเตียนด้วยวาจาการริบความรัก และการตัดสิทธิต่าง ๆ การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิตนี้มีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตในผู้ตอบบางประเภท แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมในกลุ่มผู้ตอบประเภทใดเลย แต่อย่างไรก็ตามการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือทางจิตนี้มีปริมาณต่าง ๆ กันในผู้ตอบประเภทต่าง ๆ ดังนี้

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิต ปรากฏว่าตัวแปรนี้มีความแปรปรวนตามตัวแปรทางสังคมของผู้ตอบมากมาย (ดูตาราง ๒๐, ๒๑. ๒๒ และ ๒๓ ในภาคผนวก ค.) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ชนิดของการลงโทษที่ได้รับแตกต่างกันตามเพศ ของผู้ตอบในระดับที่เชื่อมั่นได้สูง กล่าวคือ ชายรายงานว่าตนถูกลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต (คะแนนเฉลี่ย = ๒๖.๖๕) ส่วนหญิงรายงานว่าตนถูกลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย (คะแนนเฉลี่ย = ๒๓.๓๘) ส่วนผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะต่างกันรายงานว่าถูกลงโทษแตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้สูงคือ ผู้ตอบที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำรายงานว่าถูกลงโทษทางกายมาก (คะแนนเฉลี่ย = ๒๗.๙๕) ผู้ตอบที่มาจากครอบครัวฐานะสูงรายงานว่า ตนถูกลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย (คะแนนเฉลี่ย = ๒๓.๑๐) ส่วนผู้มีฐานะปานกลางก็รายงานเรื่องนี้ในระดับกลาง (คะแนนเฉลี่ย = ๒๔.๐๐) ส่วนผู้ที่มีช่วงอายุหรือเรียนอยู่ในระดับต่างกันก็ได้รายงานในเรื่องนี้แตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้สูงกล่าวคือ ผู้ที่อยู่ในช่วงอายุต่ำรายงานว่าตนถูกลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต ส่วนผู้ที่อยู่ในช่วงอายุสูงรายงานว่าตนถูกลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย

วิธีการลงโทษยังแตกต่างกันตามระดับการศึกษาของมารดากล่าวคือ บุตรที่มารดามีการศึกษาต่ำรายงานว่าถูกลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต (คะแนนเฉลี่ย = ๒๙.๐๓) ส่วนบุตรที่มารดามีการศึกษาสูงรายงานว่าถูกลงโทษทางกายน้อยกว่า (คะแนนเฉลี่ย = ๒๓.๑๕) นอกจากนี้ ระดับการศึกษาของมารดาร่วมกับการประกอบอาชีพของมารดา ยังมีความเกี่ยวพันกับวิธีการลงโทษเด็ก กล่าวคือ ในหมู่ผู้ที่มารดาไม่ทำงานนั้นบุตรถูกลงโทษทางกายมากกว่าทางจิตเล็กน้อย แต่ในหมู่ผู้ที่มารดาทำงานและมารดามีการศึกษาต่ำรายงานว่าถูกลงโทษทางกายมาก (คะแนนเฉลี่ย = ๓๑.๑๑) ส่วนผู้ที่มารดามีการศึกษาสูงและมีงานทำรายงานว่าถูกลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย (คะแนนเฉลี่ย = ๒๔.๒๙) การวิเคราะห์นี้ทำในกลุ่มนักเรียน ป. ๖ และ ม. ศ. ๑ เท่านั้น ส่วนการวิเคราะห์กลุ่มรวม ซึ่งมีผู้ตอบชั้น ม. ศ. ๓ ม. ศ. ๕ และอุดมศึกษาปีที่ ๒ ด้วยนั้น ปรากฏว่า กลุ่มที่มีมารดาทำงานเมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ปีนั้น กลุ่มนี้รายงานว่าตนถูกลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต (คะแนนเฉลี่ย = ๒๖.๖๔) ส่วนผู้ตอบที่มารดาไม่ทำงานนั้นรายงานว่าตนโดน ลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย (คะแนนเฉลี่ย = ๒๔.๘๒)

นอกจากนี้ยังพบว่า วิธีการลงโทษนี้แตกต่างกันอย่างเด่นชัดในผู้ตอบที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและน้อย กล่าวคือกลุ่มผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยรายงานว่าตนถูกลงโทษทางกายมากกว่าทางจิตมาก (คะแนนเฉลี่ย = ๒๙.๒๗) แต่กลุ่มผู้ตอบที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากรายงานว่าตนถูกลงโทษทางกายมากกว่าทางจิตเล็กน้อย (คะแนนเฉลี่ยน = ๒๖.๙๑) ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าการถูกลงโทษทางกายและทางจิตนั้น แตกต่างกันตามเพศ ฐานะของครอบครัว ช่วงอายุ ระดับการศึกษาของมารดา การประกอบอาชีพของมารดาทั้งในอดีตและปัจจุบัน และยังขึ้นอยู่กับการถูกเลี้ยงดูแบบรักด้วย

ส่วนการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างวิธีการที่ถูกลงโทษและตัวแปรอื่น ๆ ในกลุ่มผู้ตอบประเภทต่าง ๆ ปรากฏว่าวิธีการลงโทษนี้มีความสัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ คือ มีความสัมพันธ์ทางลบกับลักษณะมุ่งอนาคตในกลุ่มผู้มีอายุน้อย และในกลุ่มผู้มาจากครอบครัวยากจน โดยผู้ที่ถูกลงโทษทางกายมากมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำกว่าผู้ที่ถูกลงโทษทางจิต นอกจากนั้นวิธีการถูกลงโทษยังสัมพันธ์ในทางลบ กับความสันทัดทางภาษาอย่างเชื่อถือได้ใน

ผู้ตอบทุกประเภทยกเว้นผู้ตอบที่มีอายุมาก กล่าวคือผู้ที่ถูกลงโทษทางกายมากมีความสันทัดทางภาษาน้อย นอกจากนั้นยังพบว่า การรายงานว่าตนถูกลงโทษทางกายมากกว่าทางจิตนั้นลดน้อยลงเมื่อผู้ตอบมีอายุมากขึ้น และลดน้อยลงในผู้ตอบที่บิดามีระดับการศึกษาสูงขึ้น และมีฐานะสูงขึ้น

ที่สำคัญคือ วิธีการถูกลงโทษนี้ยังสัมพันธ์กับวิธีการเลี้ยงดูอื่น ๆ ทั้ง ๓ แบบในผู้ตอบประเภทต่าง ๆ กล่าวคือ การถูกลงโทษทางกายมีความสัมพันธ์ทางลบกับการถูกเลี้ยงดูแบบรักในกลุ่มผู้ตอบ ๔ ประเภทคือ กลุ่มชายล้วน กลุ่มผู้มีอายุน้อย กลุ่มผู้มีฐานะต่ำ และปานกลาง ซึ่งแสดงว่าผู้ตอบที่ถูกลงโทษทางกายมากรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย ส่วนผู้ตอบที่ถูกลงโทษทางจิตรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก วิธีการลงโทษยังมีความสัมพันธ์ทางบวก กับปริมาณการถูกควบคุมจากมารดาด้วย ดังปรากฏในกลุ่มผู้ตอบทุกกลุ่มที่แยกตามเพศ และฐานะของครอบครัว โดยผู้ที่ถูกลงโทษทางกายมาก รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากด้วย นอกจากนี้ วิธีการถูกลงโทษยังมีความสัมพันธ์ทางลบกับการใช้เหตุผลของบิดามารดาในกลุ่มทุกประเภท ยกเว้นกลุ่มหญิงล้วนและกลุ่มผู้มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง โดยปรากฏว่า ผู้ที่ถูกลงโทษทางกายมากรายงานว่าบิดามารดาของตนใช้เหตุผลกับตนน้อย สรุปแล้วกลุ่มที่คะแนนรายงานการถูกลงโทษ มีความสัมพันธ์กับลักษณะอื่น ๆ ของผู้ตอบน้อยมาก ได้แก่กลุ่มผู้ที่มีอายุมากและกำลังเรียนในระดับการศึกษาสูง

การวิเคราะห์การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลหมายความถึง การที่ผู้ตอบรายงานว่าบิดามารดาของตนแจกแจงเหตุผลต่าง ๆ แก่ตนในการสนับสนุนให้กระทำหรือในการห้ามปรามมิให้กระทำ การใช้เหตุผลนี้ตรงข้ามกับการที่บิดามารดาใช้อารมณ์ในการควบคุมพฤติกรรมของบุตร

การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้มีความสำคัญมาก เพราะการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้มีความสัมพันธ์กับจริยธรรมด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต นอกจากนี้การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลยังมีความแปรปรวนตามลักษณะทางสังคมของผู้ตอบด้วย (ดูตาราง ๒๔, ๒๕, ๒๖, และ ๒๗ ในภาคผนวก ค.) ดังมีรายละเอียดคือ

การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล แปรบรวนไปตามฐานะของครอบครัวของผู้ตอบอย่างเชื่อมั่นได้สูง กล่าวคือ ผู้ตอบที่มาจากครอบครัวฐานะสูงรายงานว่าบิดามารดาใช้เหตุผลกับตนมากที่สุด รองลงมาคือพวกฐานะปานกลาง ส่วนกลุ่มที่รายงานว่าบิดามารดาใช้เหตุผลกับตนน้อยที่สุดคือกลุ่มนักเรียนที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ (คะแนนเฉลี่ยใช้เหตุผลของผู้ตอบฐานะสูง = ๓๗.๒๑ ปานกลาง = ๓๕.๒๙ และต่ำ = ๓๔.๒๕) นอกจากนี้ฐานะของครอบครัวและเพศของผู้ตอบร่วมกัน ยังมีความสัมพันธ์กับการรายงานการใช้เหตุ-ผลอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ กลุ่มที่รายงานว่าบิดามารดาใช้เหตุผลกับตนน้อยที่สุดคือกลุ่มนักเรียน ม.ศ. ๓ จากครอบครัวฐานะต่ำ (คะแนนเฉลี่ย = ๓๒.๑๓) และผู้ที่รายงานว่าบิดามารดาใช้เหตุผลมากที่สุด คือกลุ่มนักเรียนฐานะสูงที่อยู่ในระดับการศึกษาเดียวกัน (คะแนนเฉลี่ย = ๔๑.๐๐)

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวน ของรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ ปรากฏว่าชายรายงานว่าบิดามารดาใช้เหตุผลกับตนมาก ส่วนหญิงรายงานเช่นนี้น้อยกว่าอย่างเชื่อมั่นได้ (คะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผล = ๓๘.๘๗ และ ๓๔.๖๑ ตามลำดับ) นอกจากนี้เพศกับการประกอบอาชีพของมารดาร่วมกันยังมีความสัมพันธ์กับรายงานการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลอย่างเชื่อมั่นได้ กล่าวคือ ผู้ตอบหญิงซึ่งมีมารดาทำงาน รายงานว่าถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยที่สุด (คะแนนเฉลี่ย = ๓๒.๑๓) ส่วนผู้ตอบชายซึ่งมีมารดาทำงานเช่นกันกลับรายงานว่าถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย = ๓๙.๑๖) ส่วนกลุ่มชายและหญิงที่มารดาไม่ทำงาน รายงานว่าถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลในปริมาณปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย = ๓๘.๕๘ และ ๓๗.๐๘ ตามลำดับ)

ในการพิจารณาความแปรปรวน ของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลในกลุ่มรวม ตามที่เกิด การทำงานของมารดาเมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และลักษณะอาชีพของบิดาแล้ว ปรากฏว่า ที่เกิดร่วมกับอาชีพของบิดามีความสัมพันธ์กับการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลอย่างเชื่อมั่นได้ กล่าวคือ ผู้ที่เกิดในกรุงเทพและบิดามีอาชีพที่จัดว่าต่ำทางสังคมรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยกว่ากลุ่มประเภทอื่น ๆ ทั้ง ๓ กลุ่ม นอกจากนี้ลักษณะอาชีพของบิดาร่วมกับการประกอบอาชีพของมารดาในอดีต ยังมีความสัมพันธ์กับการ

ใช้เหตุผลอย่างเชื่อมั่นได้คือ ในหมู่ผู้ที่มารดามิได้ทำงานเมื่อตนเป็นเด็กเล็กนั้น ผู้ที่บิดามีอาชีพที่จัดว่าสูงทางสังคมรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก (คะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผล = ๓๗.๐๔) ส่วนที่บิดามีอาชีพที่จัดว่าต่ำทางสังคมรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยที่สุดทั้ง ๆ ที่มารดาของตนมิได้ทำงานเช่นกัน (คะแนนเฉลี่ย = ๓๔.๒๐) ส่วนกลุ่มที่มารดาเคยทำงานในอดีต ไม่ว่าบิดาจะมีอาชีพที่จัดว่าสูงหรือต่ำทางสังคมรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลเป็นปริมาณปานกลางทั้งสองกลุ่ม (คะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผล = ๓๕.๐๔ และ ๓๕.๔๖ ตามลำดับ)

ส่วนการพิจารณาการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลในกลุ่มผู้ที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและน้อย ปรากฏว่า การเลี้ยงดูสองแบบนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างเชื่อมั่นได้สูงกล่าวคือ กลุ่มที่ถูกเลี้ยงแบบรักมากรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากด้วย และกลุ่มที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยรายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยด้วย (คะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผล = ๓๗.๖๖ และ ๓๒.๗๕ ตามลำดับ)

จึงสรุปได้ว่า การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้ แปรปรวนไปตามฐานะของครอบครัว ช่วงอายุหรือระดับการศึกษา เพศ การประกอบอาชีพของมารดาในอดีตและปัจจุบัน ที่เกิด ลักษณะอาชีพของบิดา และการถูกเลี้ยงดูแบบรัก โดยตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ร่วมกันมีความสัมพันธ์กับการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มากกว่าที่จะมีความสัมพันธ์อย่างเดี่ยว ๆ กับการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล นอกจากตัวแปร ๓ ตัวคือ ฐานะของครอบครัว เพศของผู้ตอบ และการถูกเลี้ยงดูแบบรักเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์อย่างเดี่ยว ๆ กับการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล

จากการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่าง การถูกเลี้ยงดู แบบใช้ เหตุผล กับตัวแปรอื่น ๆ ปรากฏว่า การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ตอบทุกประเภท ซึ่งแยกศึกษาตามเพศ ช่วงอายุหรือชั้นเรียน และฐานะของครอบครัว นอกจากนี้การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับจริยธรรมในผู้ตอบ ๔ ประเภทคือ ผู้ตอบชาย ผู้ตอบที่มีอายุมาก ผู้ตอบที่มาจากครอบครัวยากจนและร่ำรวย นอกจากนี้การใช้เหตุผลในการอบรมเด็กยังขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของบิดาและ

มารดาด้วย กล่าวคือในกลุ่มทั้งชายและหญิงที่บิดามารดามีการศึกษาสูงนั้น รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก

นอกจากนี้ การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้ยังมีความสัมพันธ์กับการถูกเลี้ยงดูแบบรักและแบบลงโทษในลักษณะที่แตกต่างกันดังนี้คือ การใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการถูกเลี้ยงดูแบบรักอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มผู้ตอบทุกประเภทที่แยกตามเพศ อายุ และฐานะทางสังคมกล่าวคือ ผู้ตอบที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากก็รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมากด้วย แต่ผู้ตอบที่รายงานว่าตนถูกลงโทษทางกายมากนั้นรายงานด้วยว่าบิดามารดาปฏิบัติตามอารมณ์มากกว่าใช้เหตุผลกับตน ผู้ตอบที่รายงานเช่นนี้มาจากกลุ่มประเภทต่าง ๆ แทบทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มผู้ตอบหญิงล้วน และกลุ่มผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง แต่ลักษณะการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้ไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมในกลุ่มประเภทใดเลย และที่น่าประหลาดใจก็คือ การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลนี้ไม่มีความสัมพันธ์กับความสันทัดทางภาษาของผู้ตอบประเภทต่าง ๆ แต่อย่างไรด้วย

จึงสรุปได้ว่า จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลกับตัวแปรอื่น ๆ ปรากฏว่าการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคต และการถูกเลี้ยงดูแบบรักในกลุ่มผู้ตอบทุกประเภท ที่แยกพิจารณาตามเพศ ฐานะของครอบครัว และช่วงอายุหรือชั้นเรียน นอกจากนี้ การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลยังมีความสัมพันธ์ทางลบ กับการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายและจิตในกลุ่มผู้ตอบส่วนใหญ่ รองลงไปคือ การที่คะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลสัมพันธ์ทางบวกกับระดับจริยธรรมในกลุ่มผู้ตอบหลายประเภท และยังสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการศึกษาของบิดาและมารดาด้วย

สรุป การศึกษาภาคสนามนี้ได้มีหลักฐานจากทฤษฎีและผลการวิจัยต่าง ๆ พอตั้งเป็นสมมติฐานได้ ๗ ข้อ สมมติฐานเหล่านี้ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการทำนายความแตกต่างของระดับจริยธรรมในกลุ่มคนประเภทต่าง ๆ และการทำนายความสัมพันธ์ระหว่างระดับจริยธรรมกับลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยภาคสนามนี้ได้ให้ข้อมูลที่สนับสนุนสมมติฐานบางข้อ

และสนับสนุนบางส่วนของสมมติฐานข้ออื่น ๆ นอกจากนี้ข้อมูลบางชนิดยังสนับสนุนสมมติฐานบางข้อแต่เฉพาะในบางกรณีเท่านั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สมมติฐาน ๑ กล่าวว่า "บุคคลที่มีอายุและการศึกษาสูงมีระดับจริยธรรมสูงกว่าบุคคลที่มีอายุและการศึกษาต่ำ" ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามโดยส่วนรวมมิได้สนับสนุนสมมติฐานนี้ เพราะไม่พบว่าคนที่มีช่วงอายุต่างกันมีคะแนนจริยธรรมแตกต่างกัน แต่มีหลักฐานจากการพิจารณาเปอร์เซนต์ของผู้มีจริยธรรม ในแต่ละขั้น โดยแยกตามเพศ และฐานะของครอบครัวพบว่า ในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นชาย และกลุ่มชายหญิงที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำนั้น สมมติฐานนี้ได้รับการสนับสนุนมากกว่าข้อมูลจากกลุ่มอื่น ๆ

สมมติฐาน ๒ กล่าวว่า "ในวัยเด็กจนกระทั่งวัยรุ่นตอนกลาง หญิงมีจริยธรรมสูงกว่าชาย ส่วนในวัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่ตอนต้นนั้น ชายมีจริยธรรมสูงกว่าหญิง" สมมติฐานนี้มิได้รับการสนับสนุนจากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรม โดยพิจารณาเพศของผู้ตอบร่วมกับช่วงอายุ แต่จากการพิจารณาเปอร์เซนต์ของผู้มีจริยธรรมในขั้นต่าง ๆ ในกลุ่มผู้ตอบที่มีช่วงอายุต่าง ๆ กัน โดยเปรียบเทียบกลุ่มชายกับหญิงทุกช่วงอายุโดยการศึกษาข้อมูลในรายละเอียดเช่นนี้จึงพบว่า มีหลักฐานที่จะสนับสนุนสมมติฐาน ๒ นี้ได้ดีพอประมาณ

สมมติฐาน ๓ กล่าวว่า "ผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำมีจริยธรรมต่ำกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะสูงความแตกต่างนี้เด่นชัดในกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย (การศึกษาต่ำ) มากกว่าในกลุ่มผู้ที่มีอายุมาก (การศึกษาสูง)" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมิได้สนับสนุนสมมติฐานข้อนี้ เพราะปรากฏว่า เฉพาะในกลุ่มนักเรียนชั้น ม.ศ. ๓ (อายุและการศึกษาปานกลาง) ที่ปรากฏความแตกต่างทางจริยธรรมระหว่างผู้ตอบที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะต่างกัน ส่วนผู้ที่มีอายุน้อยกว่า (กลุ่ม ป. ๖ และ ม.ศ. ๑) ไม่แตกต่างกันทางจริยธรรมตามฐานะของครอบครัว

สมมติฐาน ๔ กล่าวว่า "ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากมีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดู

แบบรักน้อย" สมมติฐานข้อนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างมั่นคงจากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมตามการถูกเลี้ยงดูแบบรัก

สมมติฐาน ๕ กล่าวว่า "ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและควบคุมน้อยมีจริยธรรมสูงกว่า ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยและควบคุมมาก" ผลจากการศึกษาภาคสนามกลับปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของคนในกลุ่มทั้งสองประเภทนี้ไม่แตกต่าง กันอย่าง มีนัยสำคัญ ทางสถิติในระดับที่ยอมรับได้ อนึ่ง การวิเคราะห์ผลการวิจัยภาคสนามทั้งหมด ให้ผลสอดคล้องกันว่า การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากหรือน้อยนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมของบุคคลแต่อย่างไร

สมมติฐาน ๖ กล่าวว่า "ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (แบบรักมากควบคุมน้อย ใช้เหตุผลมาก และถูกลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย) มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบอื่น ๆ ทั้งหมด" ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งแบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรม และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนจริยธรรม กับคะแนนการรายงานการถูกอบรมเลี้ยงดูปรากฏว่า ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและใช้เหตุผลมาก มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อย และใช้เหตุผลน้อย แต่การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย และแบบลงโทษทางจิตนั้นไม่สัมพันธ์โดยตรงกับระดับจริยธรรม แต่การลงโทษทางจิตมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมโดยผ่านตัวแปรปรวนอื่น ทำให้ได้ข้อสนับสนุนสมมติฐานนี้สามในสี่ส่วน

สมมติฐาน ๗ กล่าวว่า "ระดับจริยธรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคต และความสันทัดทางภาษา" ผลปรากฏว่า ระดับจริยธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคตอย่างเชื่อมั่นได้สูงในกลุ่มผู้ถูกศึกษาทั้งหมด แต่ระดับจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์ในระดับที่เชื่อมั่นได้ กับความสันทัดทางภาษาในกลุ่ม ผู้ตอบประเภทใดเลย ฉะนั้นข้อมูลจากการวิจัยภาคสนามนี้จึงสนับสนุนส่วนแรกของสมมติฐาน ๗ เท่านั้น

จึงสรุปได้ว่า ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม สอดคล้องอย่างสมบูรณ์กับสมมติฐานเพียงข้อเดียว และสมมติฐานอื่น ๆ ได้รับการสนับสนุนแต่เพียงบางส่วนของแต่ละข้อ

เท่านั้นซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงว่า ปรากฏการณ์ทางจริยธรรมที่กำลังศึกษาอยู่นั้นมีความซับซ้อนมากจนกระทั่งสมมติฐานซึ่งทำนายโดยใช้ตัวแปรอิสระเพียงน้อยตัวในแต่ละข้อ ไม่เป็นการเพียงพอที่จะเข้าใจความแตกต่างทางจริยธรรมของบุคคลได้ อย่างไรก็ตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ในการศึกษาภาคสนามนั้น ก็มีประโยชน์ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้น ของการพินิจพิจารณาข้อมูลแต่ละส่วนเท่านั้น และเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดในด้านนั้น ๆ ต่อไป ดังที่ได้กระทำไปแล้วในการวิจัยนี้

บทที่ ๓

วิธีการทดลองและผลการวิจัย

การวิจัยแบบการทดลองในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมซื่อสัตย์ของวัยรุ่น โดยได้พิจารณาสาเหตุสำคัญ ๒ ประเภทคือ ลักษณะของสถานการณ์ยั่วยุ และลักษณะของบุคคล ในอันที่จะทำนายพฤติกรรมซื่อสัตย์หรือพฤติกรรมโกงของเขาในสถานการณ์นั้น การวิจัยส่วนนี้ประกอบด้วย การลองทดลอง (pilot study) และการทดลองจริง (experiment) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การลองทดลอง

ก่อนที่นักวิจัยเชิงทดลองจะเก็บข้อมูลได้ จะต้องมีการลอง ใช้วิธีการสร้างสาเหตุที่ตนกำหนดขึ้น กับบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับคนที่จะมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการ ทดลอง จริง และวัดผล ที่เกิดจาก สาเหตุนั้นเหมือน ในการ ทดลอง จริง ทุกประการการลองทดลองนี้จำเป็นมาก โดยเฉพาะในการทดลองที่ซับซ้อน ดังเช่นการทดลองวิธียกระดับจิตใจของวัยรุ่นไทยนี้ นอกจากนั้น นักวิจัยคณะนี้ ยังมีความจำเป็นต้องตรวจสอบหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม และสร้างสถานการณ์ยั่วยุให้เหมาะกับกลุ่มตัวอย่างนั้น ฉะนั้นจุดมุ่งหมายในการลองทดลองจึงมีด้วยกัน ๕ ประการคือ ๑. การค้นหากลุ่มตัวอย่างที่สมควรจะได้รับการยกระดับจิตใจ ๒. การปรับปรุงสภาพการเล่นเกมแข่งขันให้มีลักษณะยั่วยุใจ ๓. การทดลองใช้รางวัลประเภทต่าง ๆ ๔. การลองใช้และปรับปรุงลักษณะของตัวแบบ สุดท้ายคือ ๕. การลองใช้แบบสอบถามเพื่อให้แน่ใจว่า เด็กไม่มีปัญหาในการตอบแบบสอบถามชุดนั้น

การค้นหากลุ่มตัวอย่างที่สมควรจะได้รับการยกระดับจิตใจ เป็นจุดประสงค์แรกของการลองทดลองนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักว่า จะต้องหากลุ่มวัยรุ่นที่ไม่เกรงกลัวสภาพการณ์

ในการทดลอง จนไม่กล้าทำผิด จึงลองใช้กลุ่มวัยรุ่นในโรงเรียนหญิงล้วน และฐานะค่อนข้างดี กลุ่มวัยรุ่นชายหญิงในโรงเรียนสาธิต และกลุ่มวัยรุ่นในโรงเรียนชายหญิงผู้มีฐานะปานกลางค่อนข้างต่ำ ผลปรากฏว่ากลุ่มวัยรุ่นชายผู้มีฐานะปานกลางค่อนข้างต่ำนี้เท่านั้นที่มีความเหนี่ยวรั้งจิตใจของตนเองต่ำกว่าเพื่อน จึงได้เลือกกลุ่มวัยรุ่นที่มีลักษณะเช่นนี้เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อไป ในการลองทดลองนี้ได้ใช้นักเรียน ม.ศ. ๑ ชายหญิงถึง ๕๐ คน ก่อนที่จะเริ่มการทดลองจริงได้

สำหรับการปรับปรุงสภาพการเล่นเกมแข่งขัน ให้มีลักษณะยั่วยุใจนั้น ผู้วิจัยตระหนักว่า สภาพในห้องทดลองและเกมที่เล่นจะต้องมีความแนบเนียน และยั่วยุใจให้เด็กอยากได้รางวัลเหมือนสภาพตามธรรมชาติอย่างที่สุด การให้เด็กเล่นเกมทำคะแนนสูง แข่งกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ในการทดลอง ปรากฏว่า ไม่เป็นเครื่องยั่วยุใจให้เด็กโกงคะแนนมากนักในการลองทดลอง จึงได้เพิ่มสภาพการแข่งขันกับเด็กแปลกหน้าผู้มาจากโรงเรียนอื่นเข้าไปด้วย จึงทำให้ได้สภาพยั่วยุในปริมาณที่ต้องการ ในที่นี้สามารถอธิบายข้อที่อาจจะสงสัยที่ว่า การทดลองนี้ มุ่งที่จะหาวิธีโน้มน้าวจิตใจเด็กไม่ให้โกง แต่เหตุไรจึงสร้างสถานการณ์ที่ยั่วยุให้เด็กโกงให้มากที่สุด จึงต้องขอชี้แจงให้เข้าใจว่า ในการทดลองเช่นนี้จะต้องสร้างสภาพยั่วยุใจให้รุนแรงเหมือนความเป็นจริงเสียก่อน และแน่ใจว่าจะมีเด็กโกงในสภาพเช่นนี้มาก และเมื่อนั้น ผู้วิจัยจึงทดลองใช้วิธีต่าง ๆ ที่จะยับยั้งเด็กมิให้โกงในสภาพที่ยั่วยุเช่นนี้ ถ้าสร้างสภาพยั่วยุให้เกิดขึ้นไม่ได้ ผู้วิจัยก็ย่อมไม่สามารถจะทดลองใช้วิธียับยั้งใจเด็กเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของวิธีเหล่านั้นได้ มีการทดลองในต่างประเทศหลายเรื่องที่มิได้ตระหนักถึงปัญหานี้ให้มากเท่าที่ควร การทดลองนั้น ๆ จึงให้ผลที่ยังสรุปไม่ได้แน่ชัด

สำหรับการทดลองใช้รางวัลประเภทต่าง ๆ ในการทดลองนี้ มีความจำเป็นต้องใช้รางวัลที่มีคุณค่าเท่าเทียมกัน ในความคิดของเด็กทุกกลุ่มทดลอง ในการลองทดลองได้ใช้รางวัลเป็นเงินจำนวนต่าง ๆ แต่พบว่า เงินจำนวนหนึ่งอาจมีค่าต่างกันตามปริมาณความแร้นแค้นทางเศรษฐกิจของเด็ก นอกจากนี้การสัญญาว่าจะให้รางวัลเป็นเงินนั้น ก่อให้เกิด

ความสงสัยว่าจะให้จริงหรือไม่อีกด้วย คณะผู้วิจัยจึงเปลี่ยนมาใช้ของรางวัล ซึ่งบรรจุอยู่ในหีบห่อมิดชิดแทน ทำให้เด็กไม่ทราบว่ารางวัลเป็นอะไร มีค่ามากน้อยเพียงไร เพียงแต่ทราบว่าจะได้รับรางวัลแน่ถ้าชนะในการเล่นเกมนั้น

สรุปแล้ว การลองทดลองได้ชี้ให้เห็นปัญหา และช่วยในการปรับปรุงสถานการณ์ยั่วยุ กำหนดกลุ่มตัวอย่าง และรางวัลที่จะใช้ ส่วนการลองใช้ตัวแบบลักษณะต่าง ๆ และการใช้แบบสอบถามหลังการเล่นเกมนั้น ปรากฏว่า ไม่มีปัญหามากนัก การลองทดลองนี้ใช้เวลาถึง ๒๐ ชั่วโมง คือตลอด ๑ สัปดาห์นั่นเอง เมื่อลองทดลองวิธีการต่าง ๆ จนมั่นใจว่าใช้ได้แล้ว จึงได้เริ่มการทดลองต่อไป

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ที่ได้รับเชิญมาร่วมในการทดลอง ณ ห้องปฏิบัติการคือ นักเรียนชาย ๓๐๐ คน ผู้กำลังเรียนอยู่ในชั้น ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ ของโรงเรียนรัฐบาลประเภทสหศึกษาและชายล้วนอย่างละหนึ่งโรงในเขตบางกะปิ กรุงเทพ มีอายุระหว่าง ๑๒ ถึง ๑๗ ปี โดยมีอายุเฉลี่ย ๑๔ ปี ๘ เดือน วัยรุ่นชายเหล่านี้ ๗๔ % เกิดในกรุงเทพ เป็นบุตรข้าราชการ ๓๑ % และอีก ๓๔ % มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางสังคมค่อนข้างต่ำ ๔๘ % ของวัยรุ่นชายกลุ่มนี้มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง และอีก ๓๘ % มาจากครอบครัวฐานะยากจน มีเพียง ๑๔ % ที่มารดามีระดับการศึกษาสูงกว่า ป. ๔ และขณะที่มาร่วมการทดลองนี้ ๖๗ % มีมารดาซึ่งทำงานหารายได้ช่วยครอบครัว (ข้อมูลนี้ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ถูกทดลองเอง)

วัยรุ่นชายเหล่านี้ ถูกสุ่มมาจากทุกห้องเรียนในระดับ ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ โดยมีผู้ร่วมการทดลองที่มาจากชั้น ม.ศ. ๑ มากกว่า ม.ศ. ๒ การทดลองนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะ สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการทดลองนี้ที่จะศึกษาวัยรุ่นประเภทใดประเภทหนึ่งอย่างลึกซึ้ง แม้วัยรุ่นชาย ๓๐๐ คนผู้มาร่วมในการทดลองนี้จะมิได้ถูกสุ่มตัวอย่าง (random sampling) มาจากนักเรียนประเภทเดียวกันนี้ในเขตกรุงเทพมหานคร แต่เป็นการเลือกโรงเรียนที่ใกล้เคียงกับศูนย์ปฏิบัติการวิจัย โดยผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วว่า นักเรียน

ชายในโรงเรียนทั้งสองแห่งนี้ไม่น่าจะมีลักษณะที่แตกต่างอย่างมากไปจากนักเรียนชายประเภทเดียวกันนี้ ซึ่งจะได้มาด้วยการสุ่มตัวอย่าง อย่างไรก็ดีวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างในการทดลองนี้คล้ายคลึงกับที่ใช้ในการทดลองทางด้านนี้แทบทุกเรื่องในต่างประเทศ

นักเรียนชาย ๓๐๐ คนนี้ได้ถูกจับสลากทีละ ๕ คนให้เข้าอยู่ในสภาวะการทดลองอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๑๐ สภาวะ (ดูแบบแผนการทดลองหน้า ๗๘) จนครบสภาวะละ ๓๐ คน การสุ่มผู้ถูกทดลองเข้าสภาวะการทดลองต่าง ๆ (random assignment) นี้เป็นวิธีการเฉพาะในการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะจัดผู้ถูกทดลองเข้าสภาวะการทดลองต่าง ๆ โดยไม่มีความลำเอียงใด ๆ ทั้งสิ้น ทั้งนี้เพื่อให้ลักษณะของผู้ถูกทดลองที่อยู่ในสภาวะการทดลองทั้ง ๑๐ สภาวะเท่าเทียมกันก่อนที่จะเริ่มการทดลอง ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งดังกล่าวนี้ ได้แก่ลักษณะความซื่อสัตย์ คือจะต้องมีจำนวนคนที่ซื่อสัตย์ (หรือคนที่ชอบโกง) เท่า ๆ กันในทั้ง ๑๐ สภาวะ ซึ่งวิธีการจับสลากเข้าสภาวะการทดลองต่าง ๆ จะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันโดยอัตโนมัติ ฉะนั้นเมื่อผู้ถูกทดลองผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ในการทดลองนี้แล้ว ปรากฏว่า มีจำนวนคนที่โกงในแต่ละสภาวะ แตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้ ก็จะทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปว่า การที่มีจำนวนผู้โกง แตกต่างกันในแต่ละสภาวะนั้น มีสาเหตุมาจากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้จัดขึ้นให้แตกต่างกันในการทดลองนี้นั่นเอง

ลักษณะของสถานการณ์ยั่วยุ

สถานการณ์ยั่วยุคือ สภาวะที่กระตุ้นให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์ หรือศีลธรรมอันดีงาม เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ ในการทดลองนี้ได้จัดสถานการณ์ยั่วยุในสภาพของการเล่นเกม ชื่อว่า "ลูกกอล์ฟแสวงโชค" สภาพแวดล้อมในการเล่นเกมนี้ที่จัดว่ามีลักษณะเป็นสถานการณ์ยั่วยุคือรางวัลในการเล่นเกม ซึ่งเป็นที่ต้องการมาก และสภาพในการเล่นเกมที่ปลอดจากการควบคุมของกรรมการ

ในการจัดรางวัลในการเล่นเกมให้เป็นที่ต้องการอย่างมากของผู้เล่นนั้น ผู้วิจัยได้ใช้การคาดคะเนของผู้ถูกทดลองถึงคุณค่าของวัตถุที่เป็นรางวัล ประกอบกับการสร้างให้ผู้ถูก

ทดลองเกิดความรู้สึกไม่อยากให้รางวัลนั้นตกไปเป็นของคู่แข่งขันของตน เพราะคู่แข่งขันได้รางวัลไปแล้วชิ้นหนึ่ง ถ้าตนพลาดรางวัลชนิดนี้ คู่แข่งขันจะได้รางวัล ๒ ชิ้น ในขณะที่ตนเองไม่ได้รับรางวัลเลย สถานการณ์เช่นนี้ ทำให้ผู้เล่นเกมมีความต้องการรางวัลนั้นมาก ในการกล่าวถึงคู่แข่งขันนั้น ผู้วิจัยได้ควบคุมมิให้ผู้เล่นทราบว่าเป็นใคร แต่ได้แจ้งว่าเป็นนักเรียนชายที่เรียนอยู่ในระดับเดียวกับผู้เล่น แต่มาจากโรงเรียนอื่น และคู่แข่งขันของตนได้เล่นชนะจนได้รับรางวัล ๑ ชิ้นแล้ว กำลังรอดูว่าจะได้ชิ้นที่สองอีกหรือไม่

สภาพในการเล่นเกมในการทดลองนี้ ได้จัดให้มีลักษณะเป็นสัดส่วน ยากแก่การถูกรบกวนหรือถูกควบคุม (ดูภาพห้องปฏิบัติการทดลองในภาคผนวก ข.) ผู้เล่นเกมทีละ ๕ คนจะเข้าไปเล่นเกมพร้อมกัน คนละคูหา และเมื่อแต่ละคนเล่นเสร็จ ๑๐ ครั้งแล้ว จึงนำคะแนนรวมมาแจ้งแก่กรรมการ ซึ่งนั่งอยู่ที่โต๊ะในห้องกลาง แล้วตอบแบบสอบถามหลังการทดลองในห้องนั้น ในการทดลองนี้ ผู้เล่นเกมจะมั่นใจว่า ไม่มีผู้ใดทราบคะแนนที่แท้จริงของตนอย่างแน่นอน เพราะกรรมการมิได้แสดงความสนใจที่จะควบคุม และตัวแบบก็ได้กล่าวไว้ก่อนเข้าเล่นเกมแล้วว่าเกมนี้โกงง่าย เพราะไม่มีใครทราบคะแนนจริง ๆ ของผู้เล่นแต่ละคน เมื่อการเล่นเกมมีลักษณะแนบเนียนเช่นนี้ ทำให้ผู้เล่นมีอิสระที่จะโกงคะแนนเพื่อที่จะทำให้ตนเองได้รับรางวัล โดยไม่คิดว่าจะมีใครสงสัยและจับการกระทำของตนได้ ฉะนั้นสภาพการเล่นเกมในการทดลองนี้ จึงพอที่จะทำให้เชื่อได้ว่า การที่ผู้ถูกทดลองโกงหรือไม่โกงในการเล่นเกมนี้ มิได้ขึ้นอยู่กับอำนาจการควบคุมจากภายนอกแต่อย่างใด แต่ขึ้นอยู่กับจริยธรรมและสภาพจิตใจของผู้ถูกทดลองในขณะนั้นเท่านั้น

เครื่องเล่นเกมกับการวัดพฤติกรรมโกง

เครื่องเล่นเกมในการทดลองนี้ คือเครื่องมือซึ่งเป็นส่วนประกอบในการวัดพฤติกรรมซื่อสัตย์ (หรือพฤติกรรมโกง) ของผู้เล่นแต่ละคน การที่ผู้วิจัยจะทราบว่าผู้เล่นเกมแต่ละคนมีความซื่อสัตย์หรือไม่นั้น ผู้วิจัยจำเป็นจะต้องทราบว่าผู้เล่นได้คะแนนรวมที่แท้จริงในการเล่นเกมนั้นเท่าไร และได้รายงานแก่กรรมการว่า ตนได้คะแนนตรงกับความเป็น

จริงนั้นหรือไม่ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงต้องมีเครื่องมือซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับของผู้วิจัยเอง และที่สะดวกแก่การใช้ที่สุดคือการทำเป็นกล่องเกม ด้านซ้ายมีช่องให้หยอดลูกกอล์ฟซึ่งจะวิ่งไปตามรางภายในกล่องซึ่งบิดมิดชิดนั้น ลูกกอล์ฟจะวิ่งผ่านปุ่มไฟฟ้าต่าง ๆ ซึ่งเปรียบเสมือนขุมทรัพย์ที่มีค่าต่าง ๆ กัน เมื่อลูกกอล์ฟวิ่งออกไปอีกด้านหนึ่งของกล่อง ให้ผู้เล่นเกมกดปุ่ม แล้วคะแนนจะปรากฏขึ้นที่หน้าบัทม์ (ดูกล่องเกมในภาพ ๕) คะแนนนี้จะแตกต่างกันในแต่ละรอบจนครบ ๑๐ รอบ แต่กล่องเกมทุกกล่องได้ถูกจัดให้แสดงคะแนนแต่ละรอบ ซึ่งเมื่อรวมแล้วจะเท่ากับ ๙๖ สำหรับผู้เล่นทุกคน แต่ผู้เล่นได้รับแจ้งว่าตนจะได้รับรางวัลก็ต่อเมื่อตนได้คะแนนตั้งแต่ ๑๐๐ คะแนนขึ้นไป ฉะนั้นในการใช้กล่องเกมซึ่งมีระบบไฟฟ้าอัตโนมัตินั้น ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าผู้ถูกทดลองได้คะแนน ๙๖ คะแนนทุกคน ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยทราบว่าผู้ถูกทดลองแต่ละคนโกงคะแนนในการเล่นเกมนี้หรือไม่ ทำให้จำแนกผู้ถูกทดลองเป็นผู้ที่โกงคะแนน กับผู้ที่ไม่โกงคะแนนได้อย่างแน่ชัด

เครื่องมือวัดตัวแปร

ในการทดลองนี้ได้ใช้แบบวัดระดับจริยธรรม แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตและแบบสอบถามภูมิหลังฉบับเดียวกับที่ใช้ในการศึกษาภาคสนาม นอกจากนั้นแล้ว คณะผู้วิจัยยังต้องสร้างแบบวัดและแบบสอบถามอีกหลายฉบับ เพื่อใช้ในการทดลองนี้โดยเฉพาะดังรายละเอียดต่อไปนี้

แบบวัดระดับจริยธรรม (ดูรายละเอียดในบทที่สอง)

แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต (ดูรายละเอียดในบทที่สอง)

แบบสอบถามภูมิหลัง (ดูรายละเอียดในบทที่สอง)

แบบสอบถาม ๓ ฉบับนี้ พิมพ์อยู่ในเล่มเดียวกัน และให้นักเรียนตอบก่อนมาร่วมในการทดลอง

แบบวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม ๒๐ ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยประโยค และมาตราส่วน ๑๑ หน่วย จากเห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึงไม่เห็นด้วยเลย

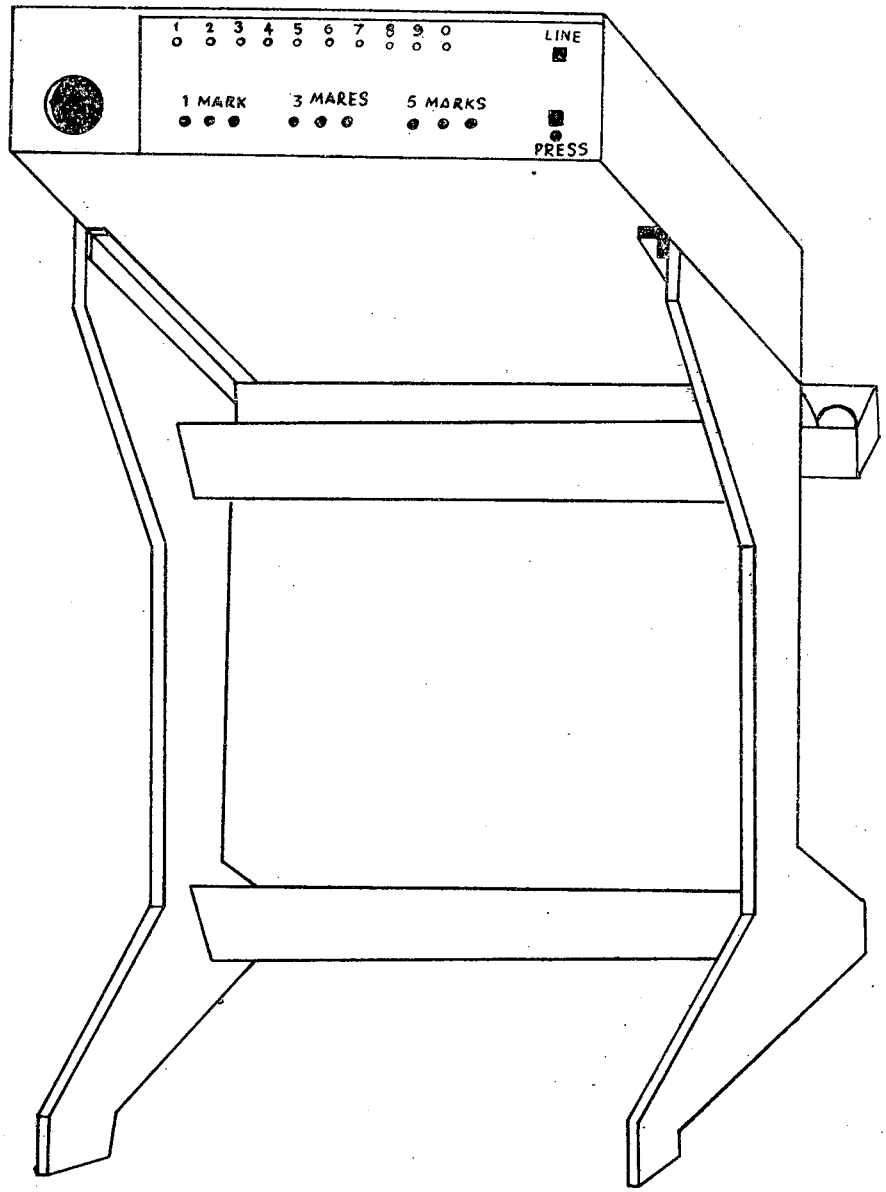

ภาพ ๕ เครื่องเล่นเกม ในการทดลองในห้องปฏิบัติการ

แบบวัดทัศนคติเชิงจริยธรรมนี้ มีลักษณะเป็นการประเมินค่าการกระทำเชิงจริยธรรม การสอบถามปริมานความรู้สึกซึ่งเป็นผลจากการกระทำดี หรือกระทำชั่ว และปริมาณความพร้อมที่จะกระทำดีหรือกระทำชั่ว มีพิสัยของคะแนนระหว่าง ๒๐ ถึง ๒๒๐ คะแนน ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดนี้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ (r_{tt} = .๙๒) แบบวัดนี้ ใช้สอบถามหลังการเล่นเกมแล้ว คะแนนสูงหมายถึงการมีทัศนคติเชิงจริยธรรมตามปทัสฐานของสังคมมาก ส่วนคะแนนต่ำหมายถึงการมีทัศนคติเชิงจริยธรรมตามปทัสฐานของสังคมน้อย

แบบวัดคุณค่าของรางวัล มี ๕ ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วยประโยคและมาตราส่วน ๑๑ หน่วย จากจริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย เนื้อหาประกอบด้วยการประเมินความคิดเห็นของผู้ถูกทดลองเกี่ยวกับการแจกรางวัลในการเล่นเกม และคุณค่าของรางวัลที่ตนจะได้รับว่ามีมากน้อยเพียงใด ผู้ถูกทดลองอยากได้หรือไม่อยากได้รางวัลนั้นมากน้อยเพียงใด พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง ๕ กับ ๕๕ คะแนนสูงหมายถึงว่า ผู้ตอบเห็นคุณค่าของรางวัลมาก คะแนนต่ำ หมายความว่า ผู้ตอบเห็นคุณค่าของรางวัลน้อย

แบบวัดความวิตกกังวล มี ๕ ข้อ แต่ละข้อประกอบด้วย ประโยคและมาตราส่วน ๑๑ หน่วย จากจริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย เนื้อหาเป็นการถามความรู้สึกขณะเล่นเกมว่าผู้ถูกทดลองมีความห่วงใยว่าตนเองจะเล่นไม่ได้ดี เกรงว่าจะมีคนอื่นมาคอยสังเกต การพะวงในรางวัล และความอยากปกปิดพฤติกรรมในการเล่นเกมของตน พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง ๕ กับ ๕๕ คะแนนสูงหมายความว่า ผู้ตอบมีความวิตกกังวลในการเล่นเกมนี้มาก ส่วนคะแนนต่ำหมายความว่าผู้ตอบมีความวิตกกังวลในการเล่นเกมนี้น้อย

แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยคำถาม ๖ ข้อ ห้าข้อแรกมีตัวเลือก ๓ ตัวต่อข้อ ข้อสุดท้ายเป็นคำถามแบบปลายเปิด เป็นการสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้ถูกทดลองที่ได้รับประสบการณ์ต่างๆ กันในการทดลองนี้ ข้อแรกเป็นการวัดการรับรู้ของผู้ถูกทดลองว่าตัวแบบเป็นผู้ที่โกงในการเล่นเกมหรือไม่ ข้อสองเกี่ยวกับการรับรู้ว่า ตัวแบบมีลักษณะอับอายหรือละอาย ข้อสามเกี่ยวกับการรับรู้ความรู้สึกของ

ตัวแบบ ว่าตัวแบบดีใจหรือเสียใจที่ไม่ได้โกง ข้อสี่เป็นการวัดการรับรู้ของผู้ถูกทดลองเกี่ยวกับเวลาการตกรางวัล ข้อที่ห้าและหกเป็นการตรวจสอบว่าผู้ถูกทดลองได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับการทดลองนี้มาก่อนหรือไม่ ถ้าทราบมาก่อนก็ขอให้เล่าว่าทราบเกี่ยวกับอะไรบ้าง

แบบสอบถามสี่ฉบับหลังนี้ พิมพ์รวมเป็นเล่มเดียวกัน และขอให้ผู้ถูกทดลองตอบในห้องทดลอง หลังจากที่ได้เล่นเกมเสร็จแล้ว แบบสอบถามทั้งสี่ฉบับนี้มีลักษณะที่เกี่ยวข้องเฉพาะเหตุการณ์ในการทดลองนี้เท่านั้น จึงไม่สามารถที่จะหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเหล่านี้ได้ ตามธรรมเนียมของการทดลองจึงไม่ต้องหาค่าความเชื่อมั่นเหล่านี้

วิธีดำเนินการทดลอง

การทดลองวิธียกระดับจิตใจของวัยรุ่นชายไทยนี้ มีกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๗ ขั้นตอน เริ่มจากขั้นแรกคือการวัดลักษณะของผู้ที่จะเข้าร่วมการทดลอง ๒ สัปดาห์ก่อนมาร่วมการทดลอง ต่อมาเมื่อนักเรียนมายังห้องปฏิบัติการคราวละ ๕ คนแล้ว จึงเริ่มขั้นต่อไปคือ การแจ้งจุดมุ่งหมายและสาธิตวิธีเล่นเกม การแจ้งกฎิกาการได้รับรางวัลและการจัดกระทำกับเวลาการตกรางวัล ต่อจากนั้นก็เป็นการจัดกระทำกับลักษณะและความรู้สึกของตัวแบบ ขั้นต่อไปคือ การเล่นเกมโดยอิสระและการแจ้งคะแนน การวัดหลังการเล่นเกมและการแจกรางวัล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การวัดลักษณะของผู้ที่จะร่วมทดลอง ประมาณสองสัปดาห์ก่อนที่จะเริ่มการทดลองคณะผู้วิจัยได้ไปแจกแบบสอบถามเพื่อวัดระดับจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคต และแบบสอบถามภูมิหลัง ให้แก่นักเรียนชายชั้น ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ ผู้จะมาร่วมการทดลองทั้งหมด โดยผู้วิจัยได้เป็นผู้ควบคุมและอธิบายการตอบ ในทำนองเดียวกับการแจกแบบสอบถามในการศึกษาภาคสนาม นักเรียนชายเหล่านี้ใช้เวลาประมาณ ๒๐ นาที ก็ทำแบบสอบถามแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจึงเก็บแบบสอบถาม และนัดแนะในทำนองเชิญชวนให้ไปเล่นเกม ณ ห้องปฏิบัติการวิจัย โดยมิได้กล่าวว่า การตอบแบบสอบถามนี้ เกี่ยวโยงกับการไปเล่นเกมแต่อย่างใด

เมื่อถึงกำหนดวันนัด ผู้วิจัยได้มารับนักเรียนชายที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ คราวละ ๕ คนไปร่วมทดลอง ณ ห้องปฏิบัติการ ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งการทดลองนั้นใช้เวลาเพียง ๔๕ นาที แต่เวลาการเดินทางไปและกลับทำให้ต้องใช้เวลาประมาณหนึ่งชั่วโมงครึ่งต่อกลุ่ม การทดลองนี้ทำติดต่อกันตลอดวัน ทำให้เก็บข้อมูลได้วันละประมาณ ๒๕ คน และใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้นประมาณหนึ่งเดือน จึงเก็บข้อมูลได้จากผู้ถูกทดลองกว่า ๓๐๐ คน

การแจ้งจุดมุ่งหมายและการสาธิตวิธีเล่นเกม เมื่อนักเรียนชายทั้ง ๕ คน มาพบกับผู้ทดลองแล้ว ผู้ทดลองได้แสดงตัวเป็นกรรมการในการเล่นเกม และแจ้งวัตถุประสงค์ของการมาเล่นเกมครั้งนี้ว่า

> "สวัสดีครับนักเรียนทุกคน ที่ได้เชิญนักเรียนมาวันนี้นั้น เนื่องจากคณะอาจารย์และนิสิต ในสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์แห่งนี้ ได้ร่วมกันจัดสร้างเครื่องเล่นเกมชนิดใหม่ขึ้น เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไป แต่ขณะนี้ต้องการจะพิสูจน์ว่าบุคคลวัยต่าง ๆ จะชอบเครื่องเล่นเกมชนิดนี้เพียงใดหรือไม่ และควรมีการปรับปรุงอย่างไร จึงจะเป็นที่พอใจ จึงได้เชิญนักเรียนและนิสิตนักศึกษาที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง มาลองเล่นดู และจะขอคำติชมเครื่องเล่นเกม หลังจากที่นักเรียนได้เล่นเกมเสร็จแล้ว"

จะเห็นได้ว่าผู้ทดลองมิได้แจ้งจุดประสงค์ที่แท้จริงของการทดลองนี้ให้ผู้ถูกทดลองทราบ ทั้งนี้เพราะต้องการให้ผู้ถูกทดลองปฏิบัติตนอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด และไม่เกิดความระแวงสงสัยว่าพฤติกรรมของตนในการเล่นเกม จะเป็นที่เพ่งเล็งของผู้ทดลองด้วย

เมื่อนักเรียนกลุ่มนี้ ได้ทราบจุดประสงค์ของการมาเล่นเกมแล้ว ผู้ทดลองก็ได้อธิบายวิธีเล่นเกมที่ชื่อว่า "ลูกกอล์ฟแสวงโชค" ว่าให้เล่น ๑๐ ครั้ง แต่ละครั้งจะปรากฏไฟคะแนนขึ้น ให้รวมคะแนนนั้นแล้วนำมาแจ้งให้ผู้ทดลองทราบ (ดูการอธิบายวิธีเล่นเกมในภาคผนวก ข.) จากนั้นผู้ทดลองก็ได้กำหนดหมายเลขประจำตัวนักเรียนจาก ๑ ถึง ๕ แล้วแจ้งกติกาการเล่นเกมและวิธีการชนะรางวัลให้นักเรียนทราบ โดยเน้นว่านักเรียนทุกคน

จะต้องได้คะแนนในการเล่นเกมนี้ ตั้งแต่ ๑๐๐ คะแนนขึ้นไป จึงจะได้รับรางวัล แต่ถ้าเล่นได้คะแนนต่ำกว่า ๑๐๐ จะแพ้แก่คู่แข่งขันซึ่งได้เล่นไปแล้ว และคู่แข่งของนักเรียนทุกคนได้คะแนนเกิน ๑๐๐ คะแนนทั้งนั้น ถ้านักเรียนเล่นได้คะแนนรวมต่ำกว่า ๑๐๐ คะแนน รางวัลของนักเรียนจะตกไปเป็นของคู่แข่งขันผู้ได้รางวัลไปแล้วหนึ่งชั้น (ดูการแจ้งกติกาและวิธีชนะรางวัล ในภาคผนวก ข.)

เมื่อแจ้งกติกาการได้รับรางวัลให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้ทราบแล้ว ผู้ทดลองก็ได้จัดกระทำกับเวลาการตกรางวัล โดยดูว่านักเรียนกลุ่มนี้ ตนจับสลากให้อยู่ในประเภทตกรางวัลทันที หรือประเภทชลอรางวัล ถ้านักเรียนกลุ่มนี้อยู่ในประเภทตกรางวัลทันที ผู้ทดลองจะกล่าวสืบไปว่า

"สำหรับรางวัลนั้น นักเรียนจะได้รับเมื่อเล่นเกมเสร็จแล้ว และนำคะแนนรวมมาบอกให้ผมทราบ ฉะนั้นนักเรียนที่เล่นชนะแล้วไม่ต้องคอยนานก็จะได้รับรางวัล"

ถ้านักเรียกลุ่มนี้ถูกจับสลากว่าอยู่ในประเภทชลอรางวัล ผู้ทดลองก็จะกล่าวข้อความต่อไปนี้แทนข้อความข้างบน

"สำหรับรางวัลนั้น นักเรียนจะต้องรอไปอีกประมาณ สองสัปดาห์ คือนักเรียนเล่นเกมวันนี้ครั้งหนึ่ง แล้วจะกลับมาเล่นอีกครั้งในอีก ๒ – ๓ สัปดาห์ข้างหน้า แล้วจึงจะได้รับรางวัลรวมในตอนนั้น ฉนั้นนักเรียนที่เล่นชนะวันนี้แล้ว จะต้องคอยไปอีกนานสักระยะหนึ่ง กว่าจะได้รับรางวัล"

เมื่อแจ้งกติกาและเวลาการได้รับรางวัล ให้นักเรียนกลุ่มนี้ได้ทราบแล้ว ผู้ทดลองก็ได้นำนักเรียนไปยังคูหาเล่นเกม ซึ่งอยู่ในส่วนหลังของห้องปฏิบัติการ และมีประตูทางเข้าต่างหาก เมื่อเดินผ่านคูหาแรก ก็เห็นนิสิตคนหนึ่งกำลังเล่นเกมอยู่ นิสิตคนนี้คือ ผู้ที่จะแสดงตนเป็นตัวแบบในภายหลัง จึงแสดงให้สมจริงว่า นิสิตผู้นี้มีประสบการณ์ในการเล่นเกมมาก่อน โดยให้นักเรียนกลุ่มนั้นเข้ามาเห็นนิสิตกำลังเล่นเกมจริง ๆ และผู้ทดลองได้

ทักทายนิสิตผู้นี้ว่า "ยังเล่นไม่เสร็จอีกหรือครับ" จากนั้นผู้ทดลองก็นำกลุ่มนักเรียนเดินต่อไปยังคูหาอื่นข้างใน พร้อมกับกล่าวถึงนิสิตคนที่จะมาเป็นตัวแบบให้นักเรียนกลุ่มนี้ฟังว่า "พี่คนนี้เขาเป็นนิสิตที่นี่ ผมได้เชิญเขามาเล่นเกมนี้ด้วย เขากำลังเล่นอยู่ เราไปดูอีกห้องหนึ่งดีว่า" เมื่อไปคูหาที่สาม ผู้ทดลองก็ได้แสดงวิธีเล่นเกมโดยละเอียดให้นักเรียนดู ๒—๓ ครั้ง แล้วจึงพานักเรียนกลุ่มนี้กลับไปยังห้องพักซึ่งอยู่ด้านหน้าของห้องปฏิบัติการ ผู้ทดลองขอให้นักเรียนนั่งรอตนอยู่ในนี้ก่อน แล้วขอตัวไปดูแลความเรียบร้อยของเครื่องเล่นเกม

การจัดกระทำกับลักษณะและอารมณ์ของตัวแบบ เมื่อผู้ทดลองปลีกตัวไปดูความเรียบร้อยของเครื่องเล่นเกม นักเรียนกลุ่มนี้จะนั่งอยู่ตามลำพังในที่ซึ่งมีฉากกั้นมิดชิด ในขณะนั้นนิสิตผู้ซึ่งนักเรียนเห็นว่ากำลังเล่นเกมอยู่เมื่อครู่ก่อนก็เดินเข้ามา โดยทำทีเข้ามาหยิบแฟ้มที่ตนลืมทิ้งไว้บนโต๊ะในห้องนั้น เมื่อเห็นนักเรียนนั่งอยู่ก็ทำท่าชะงัก แล้วกล่าวทักทายนักเรียน โดยผู้สมรู้นี้จะแสดงเป็นตัวแบบประเภทใดประเภทหนึ่งใน ๕ ประเภท โดยจับสลากขึ้นสำหรับนักเรียนกลุ่มนั้น ตัวแบบแต่ละประเภทจะมีคำพูดที่คล้ายคลึงกันมาก นอกจากคำสำคัญบางคำเท่านั้นที่แตกต่างกัน ตัวแบบประเภทควบคุมจะพูดสั้นกว่าเพื่อน ส่วนตัวแบบอีก ๔ ประเภท จะพูดเหมือนตัวแบบควบคุม และกล่าวเพิ่มเติมเพื่อแสดงลักษณะและความรู้สึกที่แตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

ตัวแบบประเภทควบคุมจะกล่าวว่า

> "น้อง ๆ มาเล่นเกมที่นี่ด้วยหรือครับ พี่ได้ไปเล่นมาแล้วก็สนุกดี แต่รู้สึกว่ายากเหมือนกันที่จะให้ได้คะแนนเยอะ ๆ ความจริงขณะที่เล่นเรามีโอกาสที่จะโกงคะแนนก็ได้ เพราะเราบอกคะแนนเท่าไรก็ได้ ไม่มีใครรู้"

จะเห็นได้ว่าตัวแบบประเภทควบคุมมิได้แสดงตนเป็นตัวแบบ เพราะมิได้กล่าวถึงพฤติกรรมของตนในการเล่นเกมนี้ จึงไม่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกทดลองเลียนแบบพฤติกรรมในการเล่นเกมของตนได้

เมื่อผู้สมรู้แสดงเป็นตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและดีใจที่ไม่ได้โกง (ตัวแบบ

อับอาย – ดีใจ) ผู้สมรู้จะกล่าวกับนักเรียนกลุ่มนั้น โดยจะเริ่มต้นพูดแบบเดียวกับตัวแบบควบคุมทุกประการ แล้วจะกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า

"....แต่พี่ไม่ได้โกงหรอก เพราะเกราว่ากรรมการจะทราบ จะทำให้พี่ถูกตำหนิว่าเป็นคนไม่ดี เป็นที่อับอายผู้อื่น แต่พี่ก็รู้สึกดีใจมากที่พี่ไม่โกงคะแนน แม้ว่าจะไม่ได้รับรางวัลก็ตาม"

ส่วนเมื่อผู้สมรู้แสดงเป็นตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและเสียใจที่ไม่โกง ตัวแบบอับอาย – เสียใจ) ผู้สมรู้จะกล่าวกับนักเรียนกลุ่มนั้น โดยจะพูดเหมือนตัวแบบอับอาย – ดีใจในส่วนแรก แต่จะเปลี่ยนการพูดเกี่ยวกับความรู้สึกเป็นเสียใจดังนี้

"....เป็นที่อับอายผู้อื่น แต่พี่ก็รู้สึกเสียใจมาก ที่พี่ไม่ได้โกงคะแนนทำให้พี่พลาดรางวัลไปอย่างน่าเสียดาย"

เมื่อผู้สมรู้แสดงเป็นตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและดีใจที่ไม่ได้โกง (ตัวแบบละอาย – ดีใจ) จะกล่าวในตอนต้นเหมือนตัวแบบประเภทควบคุม แต่เปลี่ยนตอนกลางเป็นละอายใจตนเอง และส่วนสุดท้ายจะพูดแสดงความดีใจดังนี้

"....แต่พี่ไม่ได้โกงหรอก เพราะพี่รู้สึกว่า การโกงคะแนนเป็นการกระทำที่ไม่ดี ไม่ถูกต้อง และเป็นการเอาเปรียบผู้อื่นเกินไป แต่พี่ก็รู้สึกดีใจมาก ที่พี่ไม่โกงคะแนน แม้ว่าจะไม่ได้รับรางวัลก็ตาม"

ส่วนตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง และเสียใจที่ตนไม่ได้โกงคะแนนนั้น (ตัวแบบละอาย – เสียใจ) จะพูดในตอนแรกเหมือนตัวแบบละอาย – ดีใจทุกประการ แล้วกล่าวแสดงความเสียใจแทนการดีใจ โดยจะกล่าวในตอนสุดท้าย เหมือนตัวแบบอับอาย – เสียใจข้างบนนี้

เมื่อผู้สมรู้แสดงเป็นตัวแบบประเภทใดประเภทหนึ่ง ในห้าประเภทที่กล่าวมานี้แล้ว ก็ออกไปจากห้องพัก โดยทำทีว่าจะรีบไปเรียน สักครู่หนึ่งผู้ทดลองก็จะกลับเข้ามานำนักเรียนไปยังคูหาที่เล่นเกม โดยให้นักเรียนเข้าไปเล่นเกมคนละคูหา แล้วให้รวมคะแนนทั้ง ๑๐ รอบ นำไปให้ตนซึ่งจะรออยู่ในห้องกลาง นอกจากนี้ยังกำชับให้นักเรียนต่างคนต่างเล่นเกมในคูหาของตน มิให้ไปรบกวนผู้อื่นด้วย

การเล่นเกมโดยอิสระและการแจ้งคะแนน เมื่อนักเรียนไปเล่นเกมคูหาละ ๑ คน ที่ม้านั่งบันทึกคะแนนหน้ากล่องเกม จะมีกระดาษวางไว้ เพื่อให้นักเรียนใช้บันทึกคะแนนที่ตนได้รับแต่ละรอบ เพื่อเพิ่มปริมาณความยั่วยุของสถานการณ์เล่นเกม ผู้ทดลองได้ทิ้งเศษกระดาษที่ใช้รวมคะแนนแล้วไว้ในคูหาแต่ละคูหา โดยแสดงคะแนนรวมสูงกว่า ๑๐๐ คะแนนทั้งสิ้น เมื่อนักเรียนแต่ละคนเล่นครบ ๑๐ รอบ และรวมคะแนนแล้ว ก็จะนำคะแนนรวมของตนมาแจ้งแก่กรรมการในห้องกลาง และกรรมการก็จะจดบันทึกไว้

การให้ตอบแบบสอบถามหลังการเล่นเกม เมื่อนักเรียนกลุ่มนั้นเล่นเกมเสร็จแล้ว และนำคะแนนรวมมาแจ้งแก่กรรมการแล้ว กรรมการก็จะแจกแบบสอบถามหลังการเล่นเกมซึ่งพิมพ์เป็นเล่มเดียวกัน ให้นักเรียนตอบโดยนั่งเก้าอี้ที่จัดไว้ให้ในห้องกลางนั้น แบบสอบถามหลังการเล่นเกม ประกอบด้วย แบบวัดทัศนคติเชิงจริยธรรม แบบสอบถามคุณค่าของรางวัล แบบสอบถามความวิตกกังวลในการเล่นเกม และแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระทั้งสามตัวนั้น พร้อมทั้งถามว่ามีเพื่อนเล่ารายละเอียดเกี่ยวกับการมาเล่นเกมนี้ ให้นักเรียนทราบล่วงหน้าบ้างหรือไม่ และเล่าว่าอย่างไรบ้าง

เมื่อนักเรียนตอบแบบสอบถามเสร็จ ผู้ทดลองได้แจ้งให้นักเรียนทราบว่าจะนำรางวัลไปแจกให้ที่โรงเรียน และมอบบัตรกำนัลให้นักเรียนถือไว้เป็นหลักฐานก่อน โดยผู้แจ้งว่าตนได้คะแนนในการเล่นเกมสูงว่า ๑๐๐ คะแนนจะได้บัตรผู้ชนะ และผู้ที่แจ้งว่าตนได้คะแนนต่ำกว่า ๑๐๐ คแนนจะได้บัตรชมเชย นอกจากนี้ผู้ทดลองยังขอให้นักเรียนเก็บเรื่องทั้งหมดที่เกี่ยวกับการเล่นเกมไว้เป็นความลับ จนกว่าโครงการนี้จะเสร็จสิ้น จากนั้นผู้ทดลองก็ขอบคุณในความร่วมมือของนักเรียน แล้วนำนักเรียนไปส่งยังโรงเรียนโดยเรียบร้อยพร้อมทั้งรับนักเรียนกลุ่มใหม่มายังห้องปฏิบัติการอีก และปฏิบัติต่อกลุ่มใหม่เหมือนที่ได้กล่าวมานี้ทุกประการ เป็นดังนี้จนครบจำนวน ๓๐๐ กว่าคน

การแจกรางวัล เมื่อได้เชิญนักเรียน ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ ๓๐๐ กว่าคนมาร่วมในการทดลองจนครบถ้วนแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำรางวัลไปมอบให้โรงเรียนทั้งสองซึ่งได้เลือกนักเรียนไว้เป็นกลุ่มตัวอย่างของการทดลองนี้ เป็นจำนวนเท่ากับจำนวนนักเรียนที่มาร่วมในการทดลอง รางวัลมีหลายชนิดส่วนมากเป็นอุปกรณ์การเรียน บางชนิดเป็นเครื่อง

กีฬาหรือเครื่องเล่นเกม ซึ่งมีมูลค่าระหว่าง ๗ – ๑๒ บาท ให้นักเรียนเลือกได้ตามใจชอบ และให้รางวัลแก่นักเรียนที่มีบัตรผู้ชนะ และบัตรชมเชยเหมือนกันทุกประการ ทั้งนี้เพื่อจะได้ไม่เป็นการสนับสนุนพฤติกรรมโกงในการเล่นเกมนี้ แต่เป็นการให้ของสมนาคุณแก่นักเรียนทุกคนที่มาเล่นเกมโดยทั่วหน้ากัน

เมื่อทำการทดลองเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลที่ได้มานี้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อพิจารณาผลการทดลอง แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด จะต้องมีการตรวจสอบการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระทั้งสามตัวเสียก่อน

การตรวจสอบการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระ

ก่อนที่จะพิจารณาผลของการทดลอง เพื่อที่จะทดสอบว่าสาเหตุที่สร้างขึ้นในการทดลองนี้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ถูกทดลองหรือไม่เพียงใดนั้น ผู้วิจัยเชิงทดลองจำเป็นจะต้องศึกษาว่า ผู้ถูกทดลองได้รับรู้สภาวะการณ์ในการทดลองในทำนองที่ผู้วิจัยต้องการจะให้รับรู้จริงหรือไม่ และถ้าผู้ถูกทดลองรับรู้บิดเบือนไปจากสภาวะที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ก็จะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและผลในการทดลองนี้ดียิ่งขึ้น

ในการทดลองนี้ได้ตรวจสอบการรับรู้ของผู้ถูกทดลองสี่ประการคือ การรับรู้ว่าตัวแบบโกงหรือไม่ในการเล่น การรับรู้ว่าตัวแบบมีลักษณะอับอายผู้อื่นหรือละอายใจตนเอง การรับรู้ว่าตัวแบบรู้สึกดีใจหรือเสียใจที่ไม่ได้โกง และการรับรู้ของผู้ถูกทดลองว่าตนจะได้รับรางวัลทันทีหรือต้องรอรางวัล (ดูตาราง ๑ ในภาคผนวก ง.)

ในการตรวจสอบการรับรู้ของผู้ถูกทดลอง ว่าตัวแบบที่ตนพบนั้นได้โกงหรือมิได้โกงในการเล่นเกมนั้น กว่าครึ่งหนึ่ง (๖๒.๙๑ %) ของผู้ถูกทดลองที่ตัวแบบแจ้งว่าตนมิได้โกงในการเล่นเกมตอบว่าตนไม่ทราบ แต่ในหมู่ผู้ที่ทราบนั้น ก็มีผู้ถูกทดลองที่ตอบว่าตัวแบบไม่ได้โกง มากกว่าผู้ที่ตอบว่าตัวแบบโกงอย่างเห็นได้ชัด (X^2 = ๗๓.๗๒, df = ๑, $p < .๐๐๑$) ส่วนในกลุ่มควบคุมซึ่งตัวแบบมิได้กล่าวพาดพิงถึงการกระทำของตนนั้น ๘๔ % ของผู้ถูกทดลองในกลุ่มนี้ตอบว่าไม่ทราบ ซึ่งก็ตรงกับความเป็นจริงด้วย

ส่วนการตรวจสอบการรับรู้ของผู้ถูกทดลองเกี่ยวกับลักษณะของตัวแบบ ปรากฏว่ามีผู้ตอบว่าไม่ทราบ ๑๑.๖๖ % แต่อย่างไรก็ตามกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ถูกทดลองในกลุ่มทดลอง

ทั้ง ๘ กลุ่มนั้น ตอบได้ตรงกับสภาวะที่จัดให้ และมีจำนวนผู้ที่ตอบถูกมากกว่าจำนวนผู้ที่ตอบผิดอย่างเชื่อมั่นได้ ($X^2 = ๘.๓๒$, df = ๑, $p < .๐๑$) ผู้ถูกทดลองที่อยู่ในสภาวะตัวแบบละอายใจตนเองนั้น รับรู้ถูกต้องแทบทั้งหมด แต่ผู้ตอบในสภาวะตัวแบบอับอายผู้อื่นนั้นส่วนใหญ่มีการรับรู้ที่ไม่ตรงกับสภาวะการทดลองของตนเอง

การตรวจสอบการรับรู้ของผู้ตอบเกี่ยวกับอารมณ์ของตัวแบบ หลังจากที่ตัวแบบไม่ได้โกงในการทดลองนั้น มี ๑๘.๓๓ เปอร์เซนต์ของผู้ถูกทดลองทั้งหมด (๒๔๐ คน) ตอบว่าไม่ทราบ ในหมู่ผู้ที่ไม่ปฏิเสธนั้น มีผู้รับรู้ตรงกับสภาวะการทดลองของตนมากกว่าจำนวนผู้รับรู้อย่างผิดพลาดเพียงเล็กน้อย ($X^2 = ๑.๖๕$, df = ๑) ผู้ที่รับรู้อย่างผิดพลาดนี้ ส่วนใหญ่มาจากสภาวะตัวแบบเสียใจโดยผู้ตอบในกลุ่มนี้รายงานว่าตัวแบบที่ตนพบนั้นแสดงความดีใจที่ไม่ได้โกง

ส่วนการตรวจสอบการรับรู้เกี่ยวกับเวลาการตกรางวัลนั้นมีผู้ตอบประมาณ ๒๐ % ที่รายงานว่าไม่ทราบ แต่ส่วนใหญ่แล้วรายงานตรงกับสภาวะการทดลองของตน โดยมีจำนวนผู้ที่ตอบผิดน้อยกว่าจำนวนผู้ที่ตอบถูกอย่างเห็นได้ชัด ($X^2 = ๒๑๒.๘๒$, df = ๑, $p < .๐๐๑$)

สรุปได้ว่าในการรับรู้สภาวะต่าง ๆ ในการทดลองนี้ ผู้ถูกทดลองส่วนมากรับรู้เวลาตกรางวัลได้ชัดเจนตรงกับความเป็นจริงที่สุด รองลงมาคือการรับรู้ว่าตัวแบบไม่ได้โกงในการทดลองและการรับรู้ลักษณะอับอาย–ละอายของตัวแบบ ส่วนสภาวะที่ผู้ถูกทดลองรับรู้ผิดพลาดมากที่สุด คือสภาวะตัวแบบดีใจ – เสียใจที่ไม่ได้โกง แต่อย่างไรก็ตามในการสอบถามทั้ง ๔ เรื่องก็ปรากฏว่าไม่ทราบ เป็นจำนวนต่าง ๆ กัน และมากที่สุดคือตอบว่าไม่ทราบในการถามที่ว่าตัวแบบโกงหรือไม่ ทั้ง ๆ ที่ผู้ตอบอยู่ในกลุ่มที่ตัวแบบได้กล่าวอย่างชัดเจนว่าตนมิได้โกงในการเล่นเกมนี้ ฉะนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่า ผู้ถูกทดลองทราบว่าตัวแบบบอกพวกตนว่าอย่างไรแต่อาจมีผู้ถูกทดลองเป็นจำนวนมากที่ไม่แน่ใจว่า ตนควรจะเชื่อคำพูดของตัวแบบหรือไม่ก็เป็นได้ ส่วนในการรับรู้เรื่องอื่น ๆ อีก ๓ เรื่องที่กล่าวมาแล้วนั้นปรากฏว่ามีผู้ตอบว่าไม่ทราบประมาณ ๑๒ ถึง ๒๐ % ซึ่งเป็นจำนวนปกติสำหรับการจัดกระทำด้วยวิธีการบอกให้ทราบ ซึ่งทำให้เด็กบางคนเข้าใจได้ยากและอาจจะจำไม่ได้แม่นยำนัก จึงสรุปได้

ว่า การจัดกระทำกับตัวแปรอิสระให้ผลกระทบที่รุนแรงพอประมาณ นอกจากการจัดกระทำให้ตัวแบบดีใจ ซึ่งให้ผลกระทบที่ค่อนข้างจะบางเบาเกินไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลในการทดลองนี้ เพื่อที่จะให้ทราบว่าตัวแปรอิสระที่ได้ถูกจัดกระทำในการทดลองนี้ มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามอย่างไร และลักษณะของผู้ถูกทดลอง มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามเหล่านี้อย่างไร ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ จะเอาตัวแปรตามเป็นหลัก ตัวแปรตามในการทดลองนี้มี ๓ ชนิดคือ พฤติกรรมโกง ทัศนคติเชิงจริยธรรม และความวิตกกังวล ผลการวิเคราะห์ตัวแปรตามแต่ละประเภทมีดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์พฤติกรรมโกง พฤติกรรมโกงในการทดลองนี้หมายถึงการที่ผู้ถูกทดลองรายงานคะแนนรวมในการเล่นเกมเกินกว่าคะแนนที่ได้รับจริง เพราะมีความต้องการที่จะได้รับรางวัล ตัวแปรตามนี้มีเพียงสองค่าคือ โกง หรือไม่โกง ตัดสินโดยดูที่คะแนนซึ่งผู้ถูกทดลองรายงานว่าตนเล่นเกมได้ ถ้าสูงกว่า ๑๐๐ คะแนนขึ้นไป แสดงว่าผู้ถูกทดลองโกงในการเล่นเกม เมื่อได้จำนวนผู้ที่โกงและจำนวนผู้ที่ไม่โกงในการเล่นเกมแล้ว ก็นำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการไค–สแควร์ (Chi–Square, Edwards, ๑๙๖๓ pp. ๖๗–๗๑)

วิธีการไค–สแควร์ใช้กับข้อมูลที่มีลักษณะเป็นประเภท และมีไม่มากประเภทนักในแต่ละประเภทมีความถี่เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ เช่น พฤติกรรมโกง มี ๒ ประเภทคือ โกง กับ ไม่โกง ในประเภทโกง มีจำนวนคนที่โกงเป็นหน่วยในการวิเคราะห์หรืออาจใช้ประเภทไม่โกง โดยมีจำนวนคนที่ไม่โกงเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ก็ได้ วิธีการไค–สแควร์นี้จะเป็นเครื่องทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตั้งแต่ ๒ ตัวขึ้นไป เช่น ตัวแปรอิสระหนึ่งหรือหลายตัว กับตัวแปรตามหนึ่งตัว เป็นต้น ซึ่งจะให้ค่าไค-สแควร์รวมของการวิเคราะห์นั้น นอกจากนี้การเปรียบเทียบจำนวนคนโกงในสภาวะการทดลองทีละสองสภาวะหรือสองกลุ่ม ก็จะทำให้ทราบว่าจำนวนคนที่โกงในทั้งสองสภาวะนั้น แตกต่างกันในระดับที่เชื่อมั่นได้มากน้อยเพียงใด หรืออาจพบว่าความแตกต่างตามตัวเลขนั้นมีอยู่อย่างเห็นได้ชัด แต่ก็เป็นความแตกต่างที่ยังไม่อยู่ในระดับอันเป็นที่ยอมรับตามสากลก็ได้

การวิเคราะห์จำนวนผู้โกงด้วยวิธีไค–สแควร์นี้ ใช้ความถี่ของกลุ่มผู้โกงในสภาวะต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกัน แต่การจะเข้าใจว่ากลุ่มใดมีจำนวนผู้โกงมากน้อยกว่ากันเพียงไรนั้น สื่อที่ใช้ได้ดีคือการคิดจำนวนผู้โกงเป็นร้อยละหรือเปอร์เซนต์ของคนในสภาวะนั้นทั้งหมด ฉะนั้นข้อมูลของแต่ละสภาวะจึงต้องมีเปอร์เซนต์ผู้โกงกำกับไว้ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ แต่เปอร์เซนต์นั้นมิได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ด้วยวิธีการไค–สแควร์แต่อย่างใด

ในการวิเคราะห์จำนวนผู้โกงนี้ ในชั้นแรกจะมีการวิเคราะห์ตามลำดับของสมมติฐาน จากสมมติฐานข้อ ๑ ถึง ข้อ ๖ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมโกง ต่อจากนั้นก็จะมีการวิเคราะห์ข้อมูลนอกเหนือจากสมมติฐาน เพื่อที่จะใช้ข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมดให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่

การวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน สมมติฐานข้อ ๑ ถึงข้อ ๖ ของการทดลองนี้ได้ทำนายพฤติกรรมโกงในสภาวะการทดลองที่เกี่ยวกับลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ของตัวแบบและเวลาตกรางวัล นอกจากนั้นได้ทำนายพฤติกรรมโกงโดยพิจารณาลักษณะของผู้ถูกทดลองประกอบกับสภาวะการทดลองต่าง ๆ ลักษณะของผู้ถูกทดลองที่ใช้มีสองประเภทคือ ระดับจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต

การวิเคราะห์จำนวนผู้โกง จะได้พิจารณาอิทธิพลของการมีตัวแบบ อิทธิพลของการมีตัวแบบกับการตกรางวัล อิทธิพลของลักษณะของตัวแบบกับอารมณ์ของตัวแบบ อิทธิพลของเวลาตกรางวัล อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ของตัวแบบ และเวลาตกรางวัล อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ของตัวแบบและจริยธรรม และท้ายสุดคืออิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวลาตกรางวัล ลักษณะทางจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต

อิทธิพลของการมีตัวแบบ สภาวะการมีตัวแบบคือการที่ผู้ถูกทดลองได้ฟังผู้สมรู้เล่าว่า ผู้สมรู้ไม่ได้โกงในการเล่นเกม และผู้สมรู้ได้แสดงตัวเป็นตัวแบบต่าง ๆ ๔ ประเภท ในการวิเคราะห์ส่วนนี้ ได้พิจารณาเปรียบเทียบจำนวนผู้โกงในกลุ่มที่มีตัวแบบทั้งหมด กับจำนวนผู้โกงในกลุ่มควบคุมซึ่งไม่มีตัวแบบ ผลปรากฏว่า จำนวนผู้โกงในกลุ่มที่มีตัวแบบมีน้อยกว่าจำนวนผู้โกงในกลุ่มที่ไม่มีตัวแบบ (๓๘.๗๕% และ ๕๓.๓๓% ตามลำดับ) จาก

การวิเคราะห์ความแตกต่างของความถี่ด้วยวิธีการไค–สแควร์ ปรากฏว่าจำนวนผู้โกงในกลุ่มที่มีตัวแบบมีน้อยกว่าจำนวนผู้โกงในกลุ่มที่ไม่มีตัวแบบอย่างเชื่อมั่นได้ (X^2 = ๔.๒๐, df = ๑, p < .๐๕) ฉะนั้นผลส่วนนี้จึงสนับสนุนสมมติฐาน ๑ ในการทดลองนี้

อิทธิพลของการมีตัวแบบกับการตกรางวัล เนื่องจากตัวแปรอิสระทั้งสองตัวนี้แต่ละตัวมี ๒ ระดับ ฉะนั้นจึงเกิดเป็นสภาวะร่วม ๔ ประเภทด้วยกัน จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของจำนวนผู้โกงใน ๔ สภาวะนี้ด้วยวิธีการไค–สแควร์ ปรากฏว่า อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระสองตัวนี้ที่มีต่อพฤติกรรมโกงนั้น มีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่น่าเชื่อมั่นสูง (X^2 = ๑๓.๕๒, df = ๓, p < .๐๑) จากการพิจารณาเปอร์เซนต์ผู้โกงในสภาวะทั้ง ๔ (ดูตาราง ๒ ในภาคผนวก ง.) ปรากฏว่า ในกลุ่มที่มีตัวแบบและต้องรอรางวัลมีผู้โกงน้อยที่สุด ส่วนในกลุ่มที่ไม่มีตัวแบบและจะได้รับรางวัลทันทีมีผู้โกงมากที่สุด จากการเปรียบเทียบจำนวนผู้โกงทีละสองสภาวะ ปรากฏว่า กลุ่มที่ไม่มีตัวแบบและตกรางวัลทันทีนี้ โกงมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งสามกลุ่ม ส่วนกลุ่มที่มีตัวแบบ ถ้ามีการตกรางวัลทันทีมีผู้โกงมากกว่าการชลอรางวัล จึงสรุปได้ว่าการมีตัวแบบที่กระทำดีมีประสิทธิภาพในการเพิ่มพฤติกรรมซื่อสัตย์ในสภาวะตกรางวัลทันที มากกว่าในสภาวะชลอรางวัล

อิทธิพลของลักษณะของตัวแบบกับอารมณ์ของตัวแบบ ลักษณะของตัวแบบนั้นมี ๓ ประเภทคือ ตัวแบบประเภทอับอาย ละอาย และควบคุม เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้โกงในกลุ่มทั้งสามประเภทนี้ ปรากฏว่า จำนวนผู้โกงในกลุ่มควบคุม(๕๓.๓๓%) มีมากกว่าจำนวนผู้โกงในกลุ่มตัวแบบละอายใจ (๓๕.๐๐%) อย่างเชื่อมั่นได้ (X^2 = ๕.๕๕, df = ๑, p < .๐๒) ส่วนจำนวนผู้โกงในกลุ่มตัวแบบอับอายผู้อื่นนั้น (๔๒.๕๐%) สูงกว่าในกลุ่มตัวแบบละอายใจ แต่ต่ำกว่าในกลุ่มควบคุมเล็กน้อย

ส่วนทางด้านอารมณ์ของตัวแบบ ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มที่มีตัวแบบดีใจและตัวแบบเสียใจนั้น มีจำนวนผู้โกงแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย (๓๕.๐๐% และ ๔๒.๕๐% ตามลำดับ) กล่าวคือในกลุ่มตัวแบบดีใจมีผู้โกงน้อยกว่าในกลุ่มตัวแบบเสียใจ

ในการพิจารณาอิทธิพลของลักษณะของตัวแบบ ควบคู่ไปกับอารมณ์ตัวแบบนั้น สามารถจะแบ่งสภาวะการทดลองออกได้เป็น ๔ ประเภทคือ สภาวะตัวแบบอับอาย–ดีใจ

ตัวแบบอับอาย–เสียใจ ตัวแบบละอาย–ดีใจ และตัวแบบละอาย–เสียใจ จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของจำนวนผู้โกงในกลุ่มทั้งสี่ประเภทนี้ ปรากฏว่ากลุ่มที่มีตัวแบบอับอาย–เสียใจโกงมากที่สุด กล่าวคือ คนในกลุ่มนี้โกงมากกว่าในกลุ่มตัวแบบอับอาย–ดีใจ และมากกว่ากลุ่มตัวแบบละอาย–เสียใจ อย่างเชื่อมั่นได้ (ดูตาราง ๑๕) ส่วนการเปรียบเทียบความแตกต่างของจำนวนผู้โกงในทั้ง ๔ กลุ่มพร้อมกันนั้น ไม่พบค่าไคสแควร์ที่สูงพอจะเชื่อมั่นได้ ซึ่งแสดงว่าจำนวนผู้โกงไม่แตกต่างกันในระดับที่ยอมรับได้

ฉะนั้นผลส่วนนี้จึงไม่สนับสนุนสมมติฐาน ๒ ในการทดลองนี้

อิทธิพลของเวลาตกรางวัล การพิจารณาเปรียบเทียบจำนวนผู้โกงในสภาวะตกรางวัลทันที และชลอรางวัลในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนั้น ปรากฏว่า ในสภาวะตกรางวัลทันทีมีผู้โกงมากกว่า (๕๐.๐๐ %) ในสภาวะชลอรางวัล (๓๓.๓๓ %) อย่างเชื่อมั่นได้สูง

ตาราง ๑๕

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวแบบกับอารมณ์ของตัวแบบ ต่อพฤติกรรมโกง

ประเภทตัวแบบ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
อับอาย – ดีใจ	๒๐	๔๐	๖๐	๓๓.๓๓
อับอาย – เสียใจ	๓๑	๒๙	๖๐	๕๑.๖๗
ละอาย – ดีใจ	๒๒	๓๘	๖๐	๓๖.๖๗
ละอาย – เสียใจ	๒๐	๔๐	๖๐	๓๓.๓๓

$X^2_{\text{รวม}} = ๖.๒๗, \quad df = ๓$

๕๑.๖๗ % กับ ๓๓.๓๓ %, $X^2 = ๔.๕๒, \quad df = ๑, \quad p < .๐๕$

(X^2 = ๘.๕๗, df = ๑, p < .๐๑) ฉะนั้นผลส่วนนี้จึงสนับสนุนสมมติฐาน ๓ ในการทดลองนี้ อิทธิพลของเวลาตกรางวัลนี้ ปรากฏทั้งในกลุ่มที่มีตัวแบบ และไม่มีตัวแบบ โดยในกลุ่มที่ไม่มีตัวแบบนั้น ความแตกต่างของจำนวนผู้โกงในการตกรางวัล ๒ ประเภท มีมากกว่าในกลุ่มที่มีตัวแบบ

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ของตัวแบบ และเวลาตกรางวัล การปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ ๓ ตัว ทำให้เกิดเป็นสภาวะต่าง ๆ ได้ ๘ สภาวะ จากการเปรียบเทียบจำนวนผู้โกงในทั้ง ๘ สภาวะ ปรากฏว่าในสภาวะที่มีตัวแบบอับอาย – ดีใจและต้องรอรางวัลนั้น มีผู้โกงน้อยที่สุด (๑๖.๖๗ %) ส่วนในสภาวะตัวแบบอับอาย – เสียใจและต้องรอรางวัลมีผู้โกงมากที่สุด (๕๓.๓๓ %) (ดูตาราง ๑๖) สองสภาวะนี้แตกต่างกันที่อารมณ์ของตัวแบบเท่านั้น และจำนวนผู้โกงในสองกลุ่มนี้แตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้สูง (X^2 = ๘.๘๖, df = ๑, p < .๐๑) นอกจากนี้กลุ่มที่มีตัวแบบอับอาย – ดีใจและต้องรอรางวัลนี้ยังโกงน้อยกว่ากลุ่มที่มีตัวแบบประเภทอับอายอื่น ๆ ทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนผู้โกงสูงกว่ากลุ่มที่มีตัวแบบละอายใจทั้งหมดด้วย นอกจากนี้ในสภาวะที่ตัวแบบเสียใจและต้องรอรางวัลนี้ ถ้ามีตัวแบบประเภทละอาย จะทำให้มีผู้โกงน้อยกว่าการมีตัวแบบประเภทอับอายอย่างเชื่อมั่นได้

แต่การพิจารณาเปรียบเทียบจำนวน ผู้โกงในกลุ่มที่มี ตัวแบบอับอาย – เสียใจ และตกรางวัลทันที (๕๐.๐๐ %) ซึ่งมีมากกว่ากลุ่มที่มีตัวแบบละอาย – ดีใจและชลอรางวัล (๓๐.๓๓ %) ไม่พบค่าไค – สแควร์ซึ่งสูงพอที่จะยอมรับได้ (X^2 = ๒.๕, df = ๑) ฉะนั้นผลการทดลองส่วนนี้ จึงเพียงแต่มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนสมมติฐาน ๔ เท่านั้น

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ของลักษณะ และอารมณ์ ของตัวแบบ และจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง ได้มีการแบ่งผู้ถูกทดลองตามคะแนนในแบบวัดระดับจริยธรรมออกเป็นผู้มีจริงธรรมต่ำและสูง โดยใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง จากนั้นก็ได้พิจารณาว่าผู้มีจริยธรรมต่ำและสูงนี้ จะโกงในการเล่นเกมมากน้อยกว่ากันเพียงไร ปรากฏว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำโกงมากกว่า (๔๕.๐๐ %) ผู้ที่มีจริยธรรมสูง (๓๘.๗๕ %)

เพียงเล็กน้อย ในการแยกพิจารณากลุ่มผู้ที่ไม่มีตัวแบบ และผู้ที่มีตัวแบบ ซึ่งมีจริยธรรมต่างกันนั้นปรากฏว่า การมีตัวแบบทำให้ผู้มีจริยธรรมสูง ลดพฤติกรรมโกงลงได้มากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ (ดูภาพ ๖) และความแตกต่างอยู่ในระดับที่เชื่อมั่นได้ (X^2 = ๕.๒๕, df = ๑, $p < .๐๕$)

ตาราง ๑๖

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ของลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ของตัวแบบ และเวลาตกรางวัลที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
อับอาย ดีใจ ทันที	๑๕	๑๕	๓๐	๕๐.๐๐
อับอาย ดีใจ ชลอ	๕	๒๕	๓๐	๑๖.๖๗
อับอาย เสียใจ ทันที	๑๕	๑๕	๓๐	๕๐.๐๐
อับอาย เสียใจ ชลอ	๑๖	๑๔	๓๐	๕๓.๓๓
ละอาย ดีใจ ทันที	๑๓	๑๗	๓๐	๔๓.๓๓
ละอาย ดีใจ ชลอ	๙	๒๑	๓๐	๓๐.๓๓
ละอาย เสียใจ ทันที	๑๒	๑๘	๓๐	๔๐.๐๐
ละอาย เสียใจ ชลอ	๘	๒๒	๓๐	๒๖.๖๗

X^2 = ๑๕.๐๗, df = ๗, $p < .๐๕$

รวม

๑๖.๖๗ % กับ ๕๐.๐๐ %, X^2 = ๗.๕๐, df = ๑, $p < .๐๑$

๑๖.๖๗ % กับ ๕๓.๓๓ %, X^2 = ๘.๘๖, df = ๑, $p < .๐๑$

๕๓.๓๓ % กับ ๒๖.๖๗ %, X^2 = ๔.๔๔, df = ๑, $p < .๐๕$

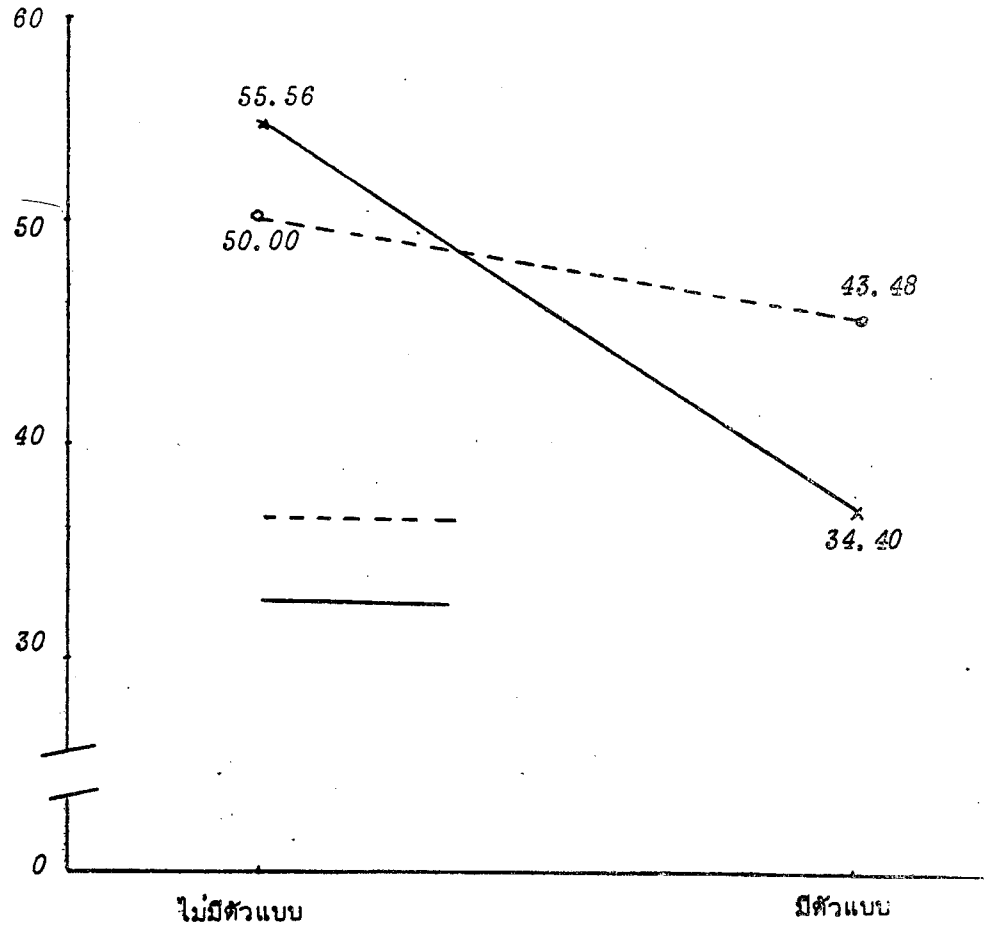

ภาพ ๖ ความแตกต่างของจำนวนผู้โกงที่มีจริยธรรมต่ำและสูงในสภาวะที่ไม่มีตัวแบบและมีตัวแบบ

ในการพิจารณา อิทธิพลของ การปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะ ๔ ประการ ของตัวแบบและลักษณะทางจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง ทำให้แบ่งผู้ถูกทดลองออกได้เป็น ๘ ประเภท (ดูตาราง ๑๗) จากการเปรียบเทียบจำนวนผู้โกงในกลุ่มทั้งแปด ปรากฏว่าผู้ที่มีจริยธรรมสูงและอยู่ในสภาวะที่มีตัวแบบละอาย – ดีใจ โกงน้อยที่สุด (๒๘.๕๗ %) ส่วนผู้ที่

มีจริยธรรมต่ำ และอยู่ในสภาวะที่มีตัวแบบอับอาย – เสียใจ โกงมากที่สุด (๖๐.๗๑ %) ความแตกต่างของจำนวนผู้โกงในสองกลุ่มนี้อยู่ในระดับที่เชื่อมั่นได้ (X^2 = ๔.๘๖, df = ๑, $p < .๐๕$) ฉะนั้นผลส่วนนี้จึงสนับสนุนสมมติฐาน ๕ แต่เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้โกงใน ๘ กลุ่มพร้อมๆ กันแล้ว ไม่พบความแตกต่างในระดับที่เชื่อมั่นได้ (X^2 = ๑๐.๓๖, df = ๗)

ตาราง ๑๗

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ของลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ตัวแบบและจริยธรรมของผู้ถูกทดลองที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
อับอาย – ดีใจ จ. ต่ำ	๘	๑๘	๒๖	๓๐.๗๗
อับอาย – ดีใจ จ. สูง	๑๒	๒๒	๓๔	๓๕.๒๙
อับอาย – เสียใจ จ. ต่ำ	๑๗	๑๑	๒๘	๖๐.๗๑
อับอาย – เสียใจ จ. สูง	๑๔	๑๘	๓๒	๔๓.๗๕
ละอาย – ดีใจ จ. ต่ำ	๑๒	๑๓	๒๕	๔๘.๐๐
ละอาย – ดีใจ จ. สูง	๑๐	๒๕	๓๕	๒๘.๕๗
ละอาย – เสียใจ จ. ต่ำ	๑๓	๒๓	๓๖	๓๖.๑๑
ละอาย – เสียใจ จ. สูง	๗	๑๗	๒๔	๒๙.๑๗

$X^2_{\text{รวม}}$ = ๑๐.๓๖, df = ๗

๓๐.๗๗ % กับ ๖๐.๗๑ %, X^2 = ๔.๘๖, df = ๑, $p < .๐๕$

๖๐.๗๑ % กับ ๒๘.๕๗ %, X^2 = ๖.๕๖, df = ๑, $p < .๐๑$

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวลาตกรางวัล ลักษณะทางจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต ได้มีการแบ่งผู้ถูกทดลองตามคะแนนการตอบแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตออกเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำและสูง จากนั้นก็ได้พิจารณาว่าผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำและสูงนี้จะโกงต่างกันหรือไม่ ผลปรากฏว่า ลักษณะมุ่งอนาคตทำนายพฤติกรรมโกงได้ไม่ดีเท่าระดับจริยธรรม แม้ว่าผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำจะโกงมากกว่าผู้ที่มุ่งอนาคตสูงในทุกกรณีก็ตาม แต่ความแตกต่างนี้มีน้อยมาก

เมื่อแบ่งผู้ถูกทดลองที่อยู่ในสภาวะตกรางวัลทันที และในสภาวะชลอรางวัลตามคะแนนสูงต่ำในแบบวัดระดับจริยธรรมและแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต จึงได้ผู้ถูกทดลอง ๘ กลุ่มด้วยกัน ถ้าพิจารณาเฉพาะผู้ที่มีตัวแบบ (ดูตาราง ๑๘) ซึ่งมีอยู่ ๒๔๐ คน ปรากฏว่า ผู้ที่โกงมากที่สุดคือผู้ที่อยู่ในสภาวะตกรางวัลทันที และมีจริยธรรมต่ำ (ผู้มุ่งอนาคตต่ำโกง ๕๑.๖๑ % และผู้มุ่งอนาคตสูงโกง ๕๗.๖๙) ส่วนผู้ที่โกงน้อยที่สุดคือผู้ที่อยู่ในสภาวะเดียวกันนี้แต่มีจริยธรรมสูง และลักษณะมุ่งอนาคตสูง (๒๘.๑๓ %) ความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่โกงมากและโกงน้อยนี้มีนัยสำคัญที่ .๑๐ และ .๐๕ ตามลำดับ แต่ในสภาวะชลอรางวัลกลุ่มที่มีลักษณะทางจริยธรรมต่ำและมุ่งอนาคตต่ำโกงน้อยกว่า (๒๖.๖๗ %) ผู้ที่มีลักษณะทางจริยธรรมสูงและมุ่งอนาคตสูง (๓๐.๕๖ %) เพียงเล็กน้อย และไม่พบความแตกต่างเป็นนัยสำคัญในการเปรียบเทียบสองกลุ่มหลังนี้ ส่วนการพิจารณากลุ่มที่ไม่มีตัวแบบกับกลุ่มรวมไม่พบความแตกต่างระหว่างสภาวะตกรางวัลทันทีและสภาวะชลอรางวัล ดังที่พบในกลุ่มที่มีตัวแบบ ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ผลการทดลองส่วนนี้สนับสนุนสมมติฐาน ๖ เฉพาะแต่ในกลุ่มที่มีตัวแบบเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูลที่นอกเหนือจากสมมติฐาน การรายงานผลการวิเคราะห์จำนวนผู้โกงทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วข้างบนนี้ เป็นการวิเคราะห์ผลการทดลองโดยใช้สมมติฐานทั้ง ๖ ข้อแรกเป็นเกณฑ์ แต่การวิเคราะห์จำนวนผู้โกงนอกเหนือจากสมมติฐานก็ได้กระทำอย่างละเอียด เพื่อที่ จะใช้ ข้อมูล ทั้งหมดให้ เป็น ประโยชน์ มากที่สุด และเพื่อที่ จะ ช่วยให้

ตาราง ๑๘

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ของเวลาตกรางวัล จริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต ที่มีต่อพฤติกรรมโกงในกลุ่มที่มีตัวแบบ

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
ทันที จ. ต่ำ ม. ต่ำ	๑๖	๑๕	๓๑	๕๑.๖๑
ทันที จ. ต่ำ ม. สูง	๑๕	๑๑	๒๖	๕๗.๖๙
ทันที จ. สูง ม. ต่ำ	๑๕	๑๖	๓๑	๔๘.๓๙
ทันที จ. สูง ม. สูง	๙	๒๓	๓๒	๒๘.๑๓
ชลอ จ. ต่ำ ม. ต่ำ	๘	๒๒	๓๐	๒๖.๖๗
ชลอ จ. ต่ำ ม. สูง	๑๑	๑๗	๒๘	๓๙.๒๙
ชลอ จ. สูง ม. ต่ำ	๘	๑๘	๒๖	๓๐.๗๗
ชลอ จ. สูง ม. สูง	๑๑	๒๕	๓๖	๓๐.๕๖

$X^2_{\text{รวม}} = ๑๒.๓๔$, df = ๗

๕๑.๖๑ % กับ ๒๘.๑๓ %, $X^2 = ๓.๖๓$, df = ๑, $p < .๑๐$

๕๗.๖๙ % กับ ๒๘.๑๓ %, $X^2 = ๕.๑๗$, df = ๑, $p < .๐๕$

๕๑.๖๑ % กับ ๒๖.๖๗ %, $X^2 = ๓.๙๘$, df = ๑, $p < .๐๕$

เข้าใจผลของการทดลองในส่วนที่เกี่ยวกับสมมติฐานได้อย่างละเอียด และกว้างขวางยิ่งขึ้น แต่การวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะนี้มีปัญหาอยู่บ้าง ตรงที่อาจทำให้นักสถิติบางคนไม่สบายใจ เพราะอาจจะทำให้พบผลที่มีนัยสำคัญเข้าโดยบังเอิญได้ จึงควรตระหนักในเรื่องนี้ไว้บ้าง

ต่อจากนี้จะเสนอผลการวิเคราะห์จำนวนผู้โกง โดยพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรอิสระทีละตัว และพิจารณาอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระนั้น ๆ กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ อีก ๑ ตัวและ ๒ ตัว ตามลำดับ ฉะนั้นการเสนอผลการวิเคราะห์จำนวนผู้โกงในส่วนนี้จึงอาจจะซ้ำซ้อนกันบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้ได้พิจารณาบทบาทของตัวแปรอิสระแต่ละตัวในทุกแง่ทุกมุม

ตัวแปรอิสระในการทดลองนี้มีด้วยกัน ๕ ตัวคือ ลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ของตัวแบบ เวลาตกรางวัล ระดับจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง และลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลอง ฉะนั้นจึงจะแบ่งการพิจารณาผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตัวแปรอิสระออกเป็น ๕ หัวข้อดังต่อไปนี้คือ

บทบาท ของ ลักษณะ ของตัว แบบ และ การปฏิสัมพันธ์ กับตัวแปรอิสระ อื่น ๆ

ลักษณะของตัวแบบ แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น ตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง และตัวแบบประเภทควบคุม ลักษณะของตัวแบบนี้ ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมโกง แต่ในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทควบคุมมีผู้โกงมากที่สุด ส่วนในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจมีผู้โกงน้อยที่สุด ส่วนสภาวะที่มีตัวแบบอับอายผู้อื่นนั้น มีจำนวนผู้โกงไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากอีกสองสภาวะนั้น (ดูตาราง ๓ ในภาคผนวก ง.)

ลักษณะ ของตัว แบบนี้ เมื่อนำไป พิจารณา ร่วมกับ เวลา ตกรางวัล แล้วพบ ว่าเป็นสาเหตุของพฤติกรรมโกงอย่างมีความน่าเชื่อมั่นสูง เมื่อพิจารณาการไม่มีตัวแบบและการมีตัวแบบประเภทอับอายหรือละอาย ร่วมกับเวลาตกรางวัลนั้น ทำให้ทำนายได้ว่า สภาวะที่ไม่มีตัวแบบและมีการตกรางวัลทันทีนั้น มีผู้โกงมากที่สุด ส่วนสภาวะมีตัวแบบประเภทละอายและมีการชลอรางวัลนั้นมีผู้โกงน้อยที่สุด ผลการวิจัยนี้ก็ให้ผลสอดคล้องกับข้อทำนายนี้กล่าวคือ จากการพิจารณาเปอร์เซนต์ผู้โกงในแต่ละสภาวะ ปรากฏว่าในสภาวะที่ไม่มี

ตัวแบบและมีการตกรางวัลทันทีมีผู้โกงมากที่สุด (๖๖.๑๗%) และแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากจำนวนผู้โกงในสภาวะอื่น ๆ ทั้งหมด ยกเว้นในสภาวะตัวแบบอับอายและตกรางวัลทันที ซึ่งมีผู้โกงมากเป็นรองลงมา (๕๐.๐๐%) ส่วนสภาวะที่มีผู้โกงน้อยที่สุดคือ สภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและต้องรอรางวัล (ดูตาราง ๘ ในภาคผนวก ง.) จึงสรุปได้ว่าการมีตัวแบบที่ทำความดีและการชลอรางวัล สามารถยับยั้งพฤติกรรมโกงในผู้ถูกทดลองได้เป็นอย่างดี แต่ในสภาวะตกรางวัลทันทีนั้น ตัวแบบประเภทอับอายมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างไปจากการไม่มีตัวแบบ

นอกจากนี้ลักษณะของตัวแบบ เมื่อถูกพิจารณาร่วมกับอารมณ์ของตัวแบบ และเวลาตกรางวัล หรือเมื่อถูกพิจารณาร่วมกับจริยธรรมของผู้ถูกทดลองและเวลาตกรางวัล หรือเมื่อถูกพิจารณาร่วมกับลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลองและเวลาตกรางวัล หรือท้ายสุดเมื่อถูกพิจารณาร่วมกับจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลอง ปรากฏว่าลักษณะของตัวแบบและตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่กล่าวมานี้ร่วมกัน เป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมโกงที่แตกต่างกันอย่างน่าเชื่อมั่นได้สูง (ดูตาราง ๓ ในภาคผนวก ง.)

สรุปได้ว่า ลักษณะของตัวแบบอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นในการทดลองนี้ เป็นสาเหตุร่วมกับตัวแปรอิสระอื่น ๆ อีกหลายตัว โดยเฉพาะเวลาตกรางวัล ส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกงอย่างเชื่อมั่นได้สูง

บทบาทของอารมณ์ของตัวแบบ และการปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ อารมณ์ของตัวแบบซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นในการทดลองนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือตัวแบบดีใจที่ไม่ได้โกง กับตัวแบบเสียใจที่ไม่ได้โกง อารมณ์ของตัวแบบนี้ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมโกง แต่เมื่อพิจารณาอารมณ์ของตัวแบบร่วมกับสาเหตุอื่น ๆ ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงอย่างเด่นชัดขึ้นจนเชื่อมั่นได้สูง (ดูตาราง ๔ ในภาคผนวก ง.)

อารมณ์ของตัวแบบเมื่อพิจารณาร่วมกับเวลาตกรางวัลแล้ว พบว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกงอย่างมาก (ดูตาราง ๙ ในภาคผนวก ง.) อาจทำนายได้ว่า จำนวนผู้ที่โกง

มากที่สุดมาจากสภาวะที่มีตัวแบบเสียใจที่ทำความดีและมีการตกรางวัลทันที ส่วนจำนวนผู้ที่โกงน้อยที่สุดมาจากสภาวะตัวแบบดีใจและต้องรอรางวัล ผลจากการวิจัยในส่วนนี้ ก็ใกล้เคียงกับข้อทำนายนี้ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจำนวนผู้โกงในสภาวะทั้ง ๔ ประเภท ปรากฏว่าในสภาวะที่มีตัวแบบแสดงความดีใจที่ไม่ได้โกงและต้องรอรางวัลนั้น มีผู้โกงน้อยที่สุด และแตกต่างจากสภาวะอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนั้นทั้งสามสภาวะที่เหลือ มีจำนวนผู้โกงใกล้เคียงกัน ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าตัวแบบที่แสดงความดีใจที่ไม่ได้โกงนั้นจะมีประสิทธิภาพโน้มน้าวใจให้ผู้ถูกทดลองปฏิบัติตามได้มากในสถานการณ์ที่ต้องรอรางวัลเท่านั้น

อารมณ์ของตัวแบบนี้ นอกจากจะเป็นสาเหตุร่วมกับเวลาตกรางวัลดังกล่าวมาแล้ว สาเหตุทั้งสองชนิดยังเป็นสาเหตุร่วมกับลักษณะของตัวแบบ และจริยธรรมของผู้ถูกทดลองในการควบคุมพฤติกรรมโกงได้อีกด้วย (ดูตาราง ๔ ในภาคผนวก ง.)

บทบาทของระดับจริยธรรมและการปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ระดับจริยธรรมเป็นลักษณะชนิดหนึ่งของผู้ถูกทดลองซึ่งใช้เป็นเครื่องทำนายพฤติกรรม โดยพิจารณาร่วมกับสาเหตุอื่น ๆ การทดลองนี้ได้แบ่งผู้ถูกทดลองออกเป็น ๒ ประเภท คือผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ และผู้ที่มีจริยธรรมสูง ลักษณะทางจริยธรรมของผู้ถูกทดลองนี้ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมโกง แต่เป็นสาเหตุร่วมกับลักษณะต่าง ๆ ของสถานการณ์ และลักษณะอื่นของผู้ถูกทดลองที่ส่งผลต่อพฤติกรรมโกงของบุคคลอย่างเชื่อมั่นได้ (ดูตาราง ๕ ในภาคผนวกง.)

จริยธรรมของผู้ถูกทดลองนี้เป็นสาเหตุร่วมกับเวลาตกรางวัลที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมโกงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่ม ๓ ประเภท คือกลุ่มที่มีตัวแบบ กลุ่มที่ไม่มีตัวแบบ และกลุ่มรวมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประเภทใด อาจทำนายได้ว่าผู้ที่โกงมากที่สุด คือผู้ที่จะได้รางวัลทันทีและมีจริยธรรมต่ำ ส่วนผู้ทีโกงน้อยที่สุดคือผู้ที่ต้องรอรางวัล และมีจริยธรรมสูง ข้อทำนายนี้ได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลของกลุ่มที่มีตัวแบบเท่านั้น ส่วนในกลุ่มผู้ที่ไม่มีตัวแบบนั้นผู้ที่โกงมากที่สุดคือผู้ที่มีจริยธรรมสูงและจะได้รางวัลทันที (ดูตาราง ๑๐ ในภาคผนวก ง.)

ลักษณะทางจริยธรรมของผู้ถูกทดลองนี้ ช่วยให้เข้าใจอิทธิพลของการตกรางวัลที่มีต่อพฤติกรรมโกงของบุคคลได้แจ่มชัดขึ้น กล่าวคือการตกรางวัลทันทีทำให้มีผู้โกงมากกว่าการชลอรางวัล แต่ในสภาวะชลอรางวัลนั้น ผู้มีจริยธรรมสูงโกงน้อยกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ นอกจากนี้ การมีตัวแบบยังช่วยให้ผู้มีจริยธรรมสูงในสภาวะตกรางวัลทันที งดเว้นการโกงลงได้มาก

จริยธรรมของผู้ถูกทดลองนี้ นอกจากจะเป็นสาเหตุร่วมกับเวลาตกรางวัลแล้ว ตัวแปรอิสระทั้งสองนี้ยังเป็นสาเหตุร่วมกับลักษณะของตัวแบบ และอารมณ์ของตัวแบบ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมโกงอย่างเชื่อมั่นได้ ดังจะได้กล่าวต่อไป นอกจากนี้จริยธรรมยังเป็นสาเหตุร่วมกับลักษณะมุ่งอนาคตและลักษณะของตัวแบบ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมโกงอย่างรุนแรงด้วย

ผลการทดลองแสดงว่าลักษณะทางจริยธรรมของผู้ถูกทดลองได้ถูกกระตุ้นให้มีบทบาทอย่างเด่นชัดในสถานการณ์ที่มีตัวแบบ แต่ในสถานการณ์ที่ไม่มีตัวแบบนั้น ระดับจริยธรรมของบุคคลมีบทบาทน้อยมากต่อพฤติกรรมโกงของบุคคล นอกจากนี้เวลาตกรางวัลยังมีส่วนแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างผู้ที่มีจริยธรรมต่ำและสูงอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น

บทบาทของลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ ถูกทดลอง และการ ปฏิสัมพันธ์กับ ตัวแปรอิสระอื่น ๆ ในการทดลองนี้ได้แบ่งผู้ถูกทดลองตามคะแนนในแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตออกเป็น ๒ ประเภท คือมุ่งอนาคตต่ำ และสูง ลักษณะมุ่งอนาคตนี้ไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมโกง และเป็นสาเหตุร่วมกับลักษณะของสถานการณ์ในการทดลอง ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมโกง น้อยกว่าลักษณะจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง อย่างไรก็ตามลักษณะมุ่งอนาคตก็ได้ส่งผลร่วมกับเวลาตกรางวัล ทำให้มีจำนวนผู้โกงแตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้ (ดูตาราง ๖ ในภาคผนวก ง.)

จากการพิจารณากลุ่มรวม คือทั้งที่มีตัวแบบและไม่มีตัวแบบ อาจทำนายได้ว่าจำนวนผู้โกงมากที่สุดมาจากผู้ถูกทดลองที่มุ่งอนาคตต่ำและตกรางวัลทันที ส่วนผู้โกงน้อย

ที่สุดคือผู้ถูกทดลองที่มุ่งอนาคตสูงและต้องรอรางวัล ผลการทดลองส่วนนี้สอดคล้องกับคำทำนายข้างบนนี้ จำนวนผู้โกงในสองกลุ่มนี้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูง (ดูตาราง ๑๑ ในภาคผนวก ง.) นอกจากนี้ยังอาจทำนายได้ว่าในหมู่ผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำ ถ้ามีการตกรางวัลทันทีมีผู้โกงมากกว่าการต้องรอรางวัล ทั้งนี้เพราะผู้มุ่งอนาคตต่ำไม่เห็นคุณค่าของรางวัลที่ต้องรอคอยมากนัก ผลการทดลองในกลุ่มรวมและกลุ่มที่มีตัวแบบสนับสนุนข้อทำนายนี้ โดยจำนวนผู้โกงซึ่งมุ่งอนาคตต่ำในกลุ่มตกรางวัลทันทีมีมากกว่าในกลุ่มต้องรอรางวัลอย่างเชื่อมั่นได้สูง (สภาวะมีตัวแบบ ผู้โกงในกลุ่มตกรางวัลทันทีมี ๕๐.๐๐ % และผู้ในกลุ่มต้องรอรางวัลมี ๒๘.๕๗ %, $X^2 = ๕.\ ๖๔$, df = ๑, $p < .\ ๐๒$) ส่วนในกลุ่มที่ไม่มีตัวแบบไม่พบผลเช่นนี้

ลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลองนอกจากจะเป็นสาเหตุร่วมกับเวลาตกรางวัลแล้ว ยังเป็นสาเหตุร่วมกับจริยธรรมของผู้ถูกทดลองและลักษณะของตัวแบบ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมโกงของบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูง (ดูตาราง ๖ ในภาคผนวก ง.) อาจทำนายได้ว่าผู้ที่มุ่งอนาคตสูง จริยธรรมสูง และมีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองโกงน้อยที่สุด ส่วนผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำ จริยธรรมต่ำ และไม่มีตัวแบบหรือมีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นโกงมากที่สุด ผลการวิจัยส่วนนี้มิได้สนับสนุนข้อทำนายนี้เพราะจำนวนผู้โกงในกลุ่มที่ทำนายไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่ยอมรับได้ แต่กลับปรากฏว่ากลุ่มที่มีผู้โกงน้อยที่สุดมี ๒ กลุ่มคือกลุ่มที่มีตัวแบบละอายใจตนเองและผู้ถูกทดลองมุ่งอนาคตต่ำแต่ จริยธรรมสูง (โกง ๒๐.๐๐ %) กับกลุ่มที่มีตัวแบบอับอายผู้อื่นและผู้ถูกทดลองมุ่งอนาคตสูง และจริยธรรมสูง (๒๓.๐๘ %) ส่วนกลุ่มที่มีผู้โกงมากที่สุดก็มี ๒ กลุ่มคือ กลุ่มที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น และผู้ถูกทดลองมุ่งอนาคตสูง จริยธรรมต่ำ (โกง ๖๒.๕๐ %) และกลุ่มที่มีตัวแบบประเภทเดียวกัน แต่ผู้ถูกทดลองมุ่งอนาคตต่ำและจริยธรรมสูง (โกง ๖๒.๙๖ %) กลุ่มที่มีผู้โกงมากที่สุดและน้อยที่สุดทั้ง ๔ กลุ่มนี้ มีจำนวนแตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้สูง (ดูตาราง ๑๒ ในภาคผนวก ง.) นอกจากนี้ยังพบผลการทดลองที่น่าสนใจคือ ในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น แต่ผู้ถูกทดลองมีลักษณะมุ่งอนาคตและจริยธรรมต่าง ๆ ในหมู่ที่มีจริยธรรมต่ำมุ่งอนาคตต่ำกับผู้ที่มีจริยธรรมสูงและมุ่งอนาคตสูงนั้น ทั้งสองกลุ่มโกงน้อยกว่า

(๓๓.๓๓ % และ ๒๓.๐๘%) อีกสองกลุ่มซึ่งมีจริยธรรมต่ำมุ่งอนาคตสูง และกลุ่มจริยธรรมสูงมุ่งอนาคตต่ำ (๖๒.๕๐ % และ ๖๒.๙๖ %) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูง จึงสรุปได้ว่า อิทธิพลของตัวแบบแต่ละลักษณะนั้น มีผลต่อการเลียนแบบแตกต่างกันในผู้ถูกทดลองที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและจริยธรรมแตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้สูง โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคต กับพฤติกรรมโกงของผู้ถูกทดลองในสภาวะต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตเมื่อพิจารณาเป็นสาเหตุร่วมกับเวลาตกรางวัลแล้ว มีผลต่อพฤติกรรมโกงตามแบบแผนที่คาดหมายไว้ แต่เมื่อพิจารณาลักษณะมุ่งอนาคตกับตัวแปรอิสระอื่น ๆ แล้ว ให้ผลที่ไม่สนับสนุนข้อทำนายมากนัก

บทบาทของเวลาตกรางวัล และการปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ เวลาตกรางวัล ซึ่งเป็นสาเหตุที่ถูกสร้างขึ้นในการทดลองนี้ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทคือ ตกรางวัลทันที กับ ชลอรางวัล ผลการทดลองแสดงว่า เวลาตกรางวัลเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดและเกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมโกง กล่าวคือในสภาวะที่มีการตกรางวัลทันทีนั้นมีผู้โกงเป็นจำนวนมากกว่าในสภาวะต้องรอรางวัลอย่างเชื่อมั่นได้มาก นอกจากนี้เวลาตกรางวัลยังเป็นสาเหตุร่วมกับสาเหตุอื่น ๆ อีกหลายประการที่ศึกษาในการทดลองนี้ ซึ่งส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกงอย่างเชื่อมั่นได้ในกรณีต่าง ๆ มากมาย (ดูตาราง ๗ ในภาคผนวก ง.)

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวลาตกรางวัลกับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ทีละตัวนั้น ได้กล่าวไว้ในหัวข้อของตัวแปรอิสระอื่น ๆ ทั้งหมด ในที่นี้จะกล่าวถึงการที่เวลาตกรางวัลเป็นสาเหตุร่วมกับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ทีละ ๒ ตัว ส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันถึง ๔ กรณีดังต่อไปนี้

กรณีแรกคือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวลาตกรางวัล ลักษณะของตัวแบบ และอารมณ์ของตัวแบบ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกง กรณีนี้ได้กล่าวมาแล้วในการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน (ดูตาราง ๒) พอสรุปได้ว่า สภาวะที่มีผู้โกงน้อยทั้งหมดนั้นเป็นสภาวะที่ต้องรอรางวัล ส่วนสภาวะที่มีผู้โกงมากแทบทั้งหมดเป็นสภาวะตกรางวัลทันที จึงสรุป

ได้ว่า เวลาตกรางวัลมีอิทธิพลมากกว่าสาเหตุอื่น ๆ ในการบังคับพฤติกรรมโกง แต่ในกรณีที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและเสียใจที่ไม่ได้โกงนั้น แม้จะต้องรอรางวัลก็มีผู้โกงเป็นจำนวนมาก (๕๓.๓๓ %) จึงแสดงว่า แม้ว่าการชลอรางวัลจะช่วยยับยั้งพฤติกรรมโกงได้มาก แต่ต้องมีอิทธิพลของตัวแบบเข้าช่วย จึงจะให้ผลเต็มที่ ถ้าอิทธิพลของตัวแบบอ่อน เช่นในกรณีที่กล่าวถึงนี้ ก็จะทำให้เกิดพฤติกรรมโกงได้มาก

กรณีต่อไปคือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวลาตกรางวัล ลักษณะของตัวแบบ และจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกงอย่างเชื่อมั่นได้ (ดูตาราง ๑๓ ในภาคผนวก ง.) การที่ตัวแปรอิสระทั้งสามชนิดนี้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงอย่างมีนัยสำคัญในที่นี้นั้น เป็นผลมาจากการนำสภาวะควบคุมมาเปรียบเทียบด้วย เพราะในสภาวะควบคุมที่มีการตกรางวัลทันทีนั้น มีจำนวนผู้โกงสูงมาก เมื่อนำสาเหตุทั้งสามประเภทมาพิจารณาร่วมกันทำให้ตั้งข้อทำนายได้ว่า สภาวะที่มีผู้โกงมากที่สุดคือสภาวะที่ไม่มีตัวแบบมีการตกรางวัลทันทีและผู้ถูกทดลองในสภาวะนี้มีจริยธรรมต่ำ ส่วนสภาวะที่มีผู้โกงน้อยที่สุดคือสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายและต้องรอรางวัล และผู้ถูกทดลองในสภาวะนั้นมีจริยธรรมสูง ผลการทดลองส่วนนี้ไม่สอดคล้องกับข้อทำนายนี้มากนัก สาเหตุเพราะสภาวะประเภทเดียวกับที่กล่าวมาแล้วแต่มีผู้ถูกทดลองที่มีจริยธรรรมในระดับตรงข้าม กลับมีการโกงมากกว่าและน้อยกว่าสภาวะทั้งสองที่กล่าวถึงตามลำดับ เมื่อนำสภาวะต่าง ๆ ใน ๑๒ สภาวะมาเปรียบเทียบกันทีละสองสภาวะ ปรากฏว่า สภาวะต่าง ๆ ที่มีการตกรางวัลทันทีนั้น มีจำนวนผู้โกงมากแตกต่างจากสภาวะต่าง ๆ ที่มีการชลอรางวัลอย่างเชื่อมั่นได้ แต่มีข้อยกเว้นคือ แม้จะได้รับรางวัลทันที แต่ผู้ที่มีจริยธรรมสูงและมีตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง ก็แสดงความซื่อสัตย์มากพอ ๆ กับผู้ถูกทดลองในสภาวะต่าง ๆ ที่ต้องรอรางวัล

เมื่อได้ศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมโกงที่มาจากสภาวะในการทดลอง คือเวลาตกรางวัล และลักษณะของตัวแบบ ร่วมกับจริยธรรมของผู้ถูกทดลองแล้วกรณีต่อไปได้พบว่าสภาวะทั้งสองชนิดร่วมกับลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลอง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกง จากการนำสาเหตุทั้งสามมาพิจารณาร่วมกันนี้ ทำให้ทำนายได้ว่าสภาวะที่มีผู้โกงมากที่สุดคือ

สภาวะที่ไม่มีตัวแบบ มีการตกรางวัลทันที และผู้ถูกทดลองมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ ส่วนสภาวะที่มีผู้โกงน้อยที่สุดคือสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง มีการชลอรางวัลและผู้ถูกทดลองมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง แต่ผลการวิจัยส่วนนี้มิได้สนับสนุนข้อทำนายนี้อย่างแน่นแฟ้น (ดูตาราง ๑๔ ในภาคผนวก ง.) เพียงแต่มีแนวโน้มว่าสภาวะที่ทำนายว่าจะมีผู้โกงมากก็อยู่ในประเภทที่มีจำนวนผู้โกงสูง ส่วนสภาวะที่ทำนายว่าจะมีผู้โกงน้อย ก็อยู่ในประเภทที่มีจำนวนผู้โกงต่ำ จากการพิจารณาจำนวนผู้โกงในสภาวะต่าง ๆ ผลปรากฏว่าในสภาวะตกรางวัลทันทีทั้งหลายนั้นมีจำนวนผู้โกง สูงกว่าในสภาวะชลอรางวัลทั้งสิ้น นอกจากนี้กลุ่มที่ไม่มีตัวแบบและมีผู้ถูกทดลองที่มุ่งอนาคตสูงและตกรางวัลทันที มีผู้โกงมากกว่ากลุ่มต่าง ๆ ในสภาวะชลอรางวัลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากลักษณะของตัวแบบแล้ว ยังพบผลเป็นกรณีสุดท้ายว่า อารมณ์ของตัวแบบเป็นสาเหตุร่วมกับเวลาตกรางวัลและจริยธรรม ที่มีผลต่อพฤติกรรมโกงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้มากด้วย เมื่อนำสาเหตุทั้งสามชนิดมาพิจารณาร่วมกัน ทำให้ตั้งข้อทำนายได้ว่า สภาวะที่มีผู้โกงมากที่สุด คือสภาวะตกรางวัลทันที มีตัวแบบที่แสดงความเสียใจที่ไม่ได้โกง และผู้ถูกทดลองมีจริยธรรมต่ำ ส่วนสภาวะที่ทำนายว่ามีผู้โกงน้อยที่สุดคือสภาวะชลอรางวัล มีตัวแบบแสดงความดีใจที่ไม่ได้โกง และผู้ถูกทดลองในกลุ่มนั้นมีจริยธรรมสูง ผลการวิจัยส่วนนี้ก็ให้ผลสนับสนุนข้อทำนายนี้อย่างเต็มที่ (ดูตาราง ๑๕ ในภาคผนวก ง.) เมื่อนำจำนวนผู้โกงในสภาวะต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกันทีละสองสภาวะ ปรากฏว่าสภาวะทั้งสองที่กล่าวถึงข้างบนนี้ มีจำนวนผู้โกงแตกต่างจากกันและแตกต่างจากจำนวนผู้โกงในสภาวะอื่น ๆ อีก ๒ สภาวะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้

จึงสรุปได้ว่าเวลาตกรางวัล เป็นลักษณะที่สำคัญของสถานการณ์ในการบังคับพฤติกรรมโกงของวัยรุ่น การศึกษาเวลาตกรางวัลควบคู่กับสาเหตุอื่น ๆ ได้ช่วยให้เข้าใจอิทธิพลของเวลาตกรางวัล ที่มีต่อพฤติกรรมโกงในสถานการณ์ต่าง ๆ และในผู้ถูกทดลองประเภทต่าง ๆ ได้ดีขึ้นด้วย โดยอาจกล่าวได้ว่า เวลาตกรางวัลเมื่อพิจารณาร่วมกับอารมณ์ของตัวแบบ และระดับจริยธรรมของผู้ถูกทดลองแล้ว สามารถให้ผลที่สอดคล้องกับข้อทำ

นายต่าง ๆ มากเกี่ยวกับพฤติกรรมโกง นอกจากนี้ การพิจารณาเวลาตกรางวัลควบคู่ไปกับลักษณะของตัวแบบ และลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลอง ก็ให้ผลที่สนับสนุนข้อทำนายเกี่ยวกับพฤติกรรมโกงได้ดีพอประมาณ

สรุปผลการวิเคราะห์พฤติกรรมโกง การทดลองนี้ได้ศึกษาสาเหตุ ๕ ประการของพฤติกรรมโกง เป็นลักษณะของสถานการณ์ที่สร้างขึ้นในห้องปฏิบัติการ ๓ สาเหตุ คือ ลักษณะของตัวแบบ อารมณ์ของตัวแบบ และเวลาตกรางวัล ส่วนอีก ๒ สาเหตุคือลักษณะทางจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง ซึ่งแบ่งเป็น ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และการมุ่งอนาคต ผลปรากฏว่าการทดลองนี้ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมซื่อสัตย์ หรือพฤติกรรมโกงในวัยรุ่นชายได้อย่างลึกซึ้ง โดยพบว่า เวลาตกรางวัล และลักษณะของตัวแบบ มีอิทธิพลในการส่งเสริมพฤติกรรมซื่อสัตย์ได้มาก ส่วนอารมณ์ของตัวแบบ จริยธรรม และการมุ่งอนาคต เมื่อพิจารณาร่วมกับเวลาตกรางวัล และลักษณะของตัวแบบ ก็ได้ช่วยให้พบความแตกต่างของจำนวนผู้โกงได้ในหลายแง่หลายมุมยิ่งขึ้น

สมมติฐานในส่วนนี้มีทั้งหมด ๖ ข้อ และได้รับการสนับสนุนจากผลการทดลอง ๔ ข้อคือ สมมติฐาน ๑ บุคคลที่มีตัวแบบกระทำดี โกงน้อยกว่าผู้ที่ไม่มีตัวแบบ สมมติฐาน ๓ จำนวนผู้โกงในสภาวะชลอรางวัล มีน้อยกว่าจำนวนผู้โกงในสภาวะตกรางวัลทันที สมมติฐาน ๕ ในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและดีใจที่ไม่ได้โกง ผู้ที่มีจริยธรรมสูง โกงน้อยกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ ซึ่งอยู่ในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น และเสียใจที่ไม่ได้โกง สมมติฐาน ๖ ในสภาวะตกรางวัลทันที ผู้ที่มีจริยธรรมสูงและมุ่งอนาคตสูง โกงน้อยกว่า ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำและมุ่งอนาคตต่ำ ส่วนในสภาวะชลอรางวัลนั้น ความแตกต่างนี้มีน้อยกว่าในสภาวะตกรางวัลทันที

ผลการทดลองที่สนับสนุนสมมติฐานทั้ง ๔ ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความซื่อสัตย์คือ การมีตัวแบบที่กระทำความดี การอยู่ในสภาวะที่ต้องรอรางวัล การที่มี

ตัวแบบซึ่งมีลักษณะละอายใจตนเองและคีใจที่ไม่ได้โกง ได้ส่งเสริมให้ผู้มีจริยธรรมสูงมีความซื่อสัตย์มากยิ่งขึ้นกว่าในสภาวะอื่น หรือมากกว่าผู้ถูกทดลองที่มีจริยธรรมต่ำ นอกจากนี้ผู้ที่มีจริยธรรมสูง และมุ่งอนาคตสูง แม้จะอยู่ในสถานการณ์ยั่วยุที่รุนแรง คืออยู่ในสภาวะตกรางวัลทันที ก็มีความซื่อสัตย์มากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำและมุ่งอนาคตต่ำ เมื่อมีตัวแบบที่กระทำดี

ส่วนผลการทดลองที่นอกเหนือจากสมมติฐานนั้นมีมากมายที่สำคัญคือ พฤติกรรมซื่อสัตย์จะเกิดมากในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและต้องรอรางวัล หรือเมื่อมีตัวแบบแสดงความคีใจที่ไม่โกงและต้องรอรางวัล หรือเมื่อผู้ที่มีจริยธรรมสูงได้เห็นตัวแบบกระทำดีและอยู่ในสภาวะชลอรางวัล หรือเมื่อผู้ที่มุ่งอนาคตสูงและต้องรอรางวัล นอกจากนี้พฤติกรรมซื่อสัตย์ยังเป็นผลของการมีตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง และผู้ถูกทดลองมีจริยธรรมสูง แม้จะอยู่ในสภาวะได้รับรางวัลทันทีก็สามารถบังคับตนเองได้มากเท่ากับผู้ถูกทดลองในสภาวะรอรางวัล

การวิเคราะห์ทัศนคติเชิงจริยธรรม หลังจากที่ผู้ถูกทดลองเล่นเกมแล้ว ได้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการวัดทัศนคติของผู้ถูกทดลองต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต แบบวัดทัศนคติเชิงจริยธรรมเป็นมาตราส่วนประเมินค่ามี ๑๑ หน่วย และมีจำนวนข้อทั้งหมด ๒๐ ข้อ กลุ่มผู้ถูกทดลอง ๓๐๐ คนนี้มีพิสัยของคะแนนทัศนคติจาก ๘๖ คะแนนถึง ๒๒๐ คะแนน และมีค่าเฉลี่ยของกลุ่ม คือ ๑๗๙.๙๒ คะแนน คะแนนสูงแสดงว่ามีทัศนคติที่ดีต่อความซื่อสัตย์

ในการวิเคราะห์ทัศนคติเชิงจริยธรรมนี้ เมื่อข้อมูลของผู้ถูกทดลองแต่ละคนอยู่ในรูปของคะแนน ซึ่งมีพิสัยของคะแนนจาก ๒๐ คะแนนถึง ๒๒๐ คะแนน และมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าแบบวัดนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนแบบช่วงเท่า (interval scale) จึงสามารถจะใช้สถิติที่เรียกว่า "การวิเคราะห์ความแปรปรวน" (analysis of variance, Myers, ๑๙๗๑, ๑๑๓-๑๒๗) โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทีละ ๓ ตัวต่อตัวแปรตาม คือ ทัศนคติเชิงจริยธรรม โดยใช้แบบแผนการวิจัยทางสถิติที่เรียกว่าแฟคทอเรียลดีไซน์

(factorial design) โดยแบ่งผู้ถูกทดลองออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามตัวแปรอิสระ แล้วเปรียบค่าความแปรปรวนของคะแนนทัศนคติเชิงจริยธรรมของกลุ่มหรือสภาวะเหล่านั้น โดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) สำหรับตัวแปรอิสระแต่ละตัว และการปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระทีละ ๒ ตัวและ ๓ ตัว โดยใช้ค่าที่เหลือทั้งหมดเป็นแอเร่อ (Error = R + AR + BR + ABR CR + ACR + BCR + ABCR) ในการวิเคราะห์แต่ละครั้งนั้น ต้องใช้จำนวนข้อมูลเท่ากันในแต่ละสภาวะ โดยตัดข้อมูลบางจำนวนออกโดยไม่ลำเอียง การใช้จำนวนข้อมูลเท่ากันในทุกสภาวะที่นำมาเปรียบเทียบกันนี้ ทำให้ลดความจำเป็นที่จะต้องทำการทดสอบความสอดคล้องของความแปรปรวน (Test for homogeneity of variance) ของคะแนนในสภาวะต่าง ๆ ที่นำมาเปรียบเทียบกัน เพราะความไม่สอดคล้องของความแปรปรวนของคะแนนในสภาวะต่าง ๆ จะมีอิทธิพลต่อค่า F ได้น้อยมาก (Edward, ๑๙๖๓, หน้า ๑๓๑) ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้จึงได้ดำเนินการหาค่าเอฟโดยตรง

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนทัศนคติเชิงจริยธรรม ในสภาวะที่เป็นลักษณะของตัวแบบ เวลาตกรางวัล และลักษณะมุ่งอนาคต โดยมีทั้งหมด ๑๒ สภาวะ และใช้ข้อมูลจากผู้ถูกทดลองสภาวะละ ๑๔ คน รวมคนในกลุ่มที่ใช้วิเคราะห์ ๑๖๘ คน ผลปรากฏดังในตาราง ๑๙ ซึ่งแสดงว่า ลักษณะของตัวแบบและเวลาตกรางวัลไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติเชิงจริยธรรม แต่ลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์กับทัศนคติเชิงจริยธรรมในระดับที่น่าเชื่อมั่นได้ จากการพิจารณาคะแนนเฉลี่ยทัศนคติเชิงจริยธรรมในแต่ละสภาวะปรากฏว่า ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำมีทัศนคติเชิงจริยธรรมต่ำกว่าผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง (คะแนนเฉลี่ยทัศนคติเชิงจริยธรรม = ๑๗๒.๗๖ และ ๑๘๕.๐๗ ตามลำดับ) เนื่องจากลักษณะของตัวแบบ ๓ ประการไม่ทำให้เกิดความแตกต่างของคะแนนทัศนคติ ดังปรากฏว่าค่าเอฟไม่ถึง ๑.๐๐ และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยทัศนคติเชิงจริยธรรมของผู้ถูก

ตาราง ๑๕

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนทัศนคติเชิงจริยธรรม
โดยพิจารณาตามลักษณะของตัวแบบ เวลาตกรางวัล
และลักษณะมุ่งอนาคต

Source	df	MS	F
ลักษณะของตัวแบบ (ก)	๒	๖๒.๓๓	< ๑
เวลาตกรางวัล (ข)	๑	๑๑๖.๖๗	< ๑
ก X ข	๒	๒๐๖.๖๘	< ๑
ลักษณะมุ่งอนาคต (ค)	๑	๖๓๖๔.๐๒	๑๕.๙๑**
ก X ค	๒	๔๘๓.๐๔	๑.๒๐
ข X ค	๑	๑๙๒.๘๖	< ๑
ก X ข X ค	๒	๘๕๑.๙๕	๒.๑๓
Error	๑๕๖	๓๙๙.๙๙	–
รวม	๑๖๗	–	–

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ทดลองในสภาวะทั้งสามประเภท ก็ทำให้ทราบผลแน่ชัดว่า ผู้ถูกทดลองในแต่ละสภาวมีทัศนคติที่ไม่แตกต่างกันมากนัก (ค่าเฉลี่ยทัศนคติในกลุ่มตัวแบบอับอาย = ๑๗๗.๗๕, ตัวแบบละอาย = ๑๗๙ ๒๐ และไม่มีตัวแบบ = ๑๗๙.๘๑) จึงแสดงว่าผลของการทดลองส่วนนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐาน ๗ ที่กล่าวว่า "บุคคลที่มีตัวแบบกระทำดี มีทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่มีตัวแบบ"

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ ความแปรปรวนของคะแนนทัศนคติโดยใช้ อารมณ์ของตัวแบบเป็นตัวแปรอิสระ ปรากฏว่า ได้ค่าเอฟไม่ถึง ๑.๐๐ และจากการพิจารณาคะแนนเฉลี่ยทัศนคติของผู้ถูกทดลองในสภาวะที่มีตัวแบบแสดงความดีใจที่ไม่ได้โกง (ค่าเฉลี่ย = ๑๗๙.๑๑ คะแนน) พบว่าไม่แตกต่างจากคะแนนเฉลี่ยในสภาวะที่ตัวแบบเสียใจ (ค่าเฉลี่ย = ๑๗๙.๘๑ คะแนน) จึงสรุปได้ว่าผลการทดลองส่วนนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐาน ๘ ที่กล่าวว่า "บุคคลที่มีตัวแบบที่ดีใจที่ไม่ได้โกง มีทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงกว่า ผู้ที่มีตัวแบบเสียใจที่ไม่ได้โกง"

จึงสรุปได้ว่าลักษณะของตัวแบบ และอารมณ์ของตัวแบบซึ่งคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติเชิงจริยธรรมของผู้ถูกทดลองนั้น การวิเคราะห์ผลการทดลองส่วนนี้มิได้สนับสนุนสมมติฐาน ๒ ข้อนี้แต่ประการใด นอกจากนี้ ผลการทดลองยังแสดงว่า ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับต่างกัน มิได้มีทัศนคติที่แตกต่างกันแต่ประการใด (ผู้มีจริยธรรมต่ำมีค่าเฉลี่ยทัศนคติ = ๑๗๘.๔๖ ผู้มีจริยธรรมสูงมีค่าเฉลี่ยทัศนคติ = ๑๗๙.๕๑

การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ลักษณะต่าง ๆ ของผู้ถูกทดลองซึ่งถูกวัดทั้งก่อนทำการทดลอง ขณะทำการทดลอง และหลังการทดลอง ได้ถูกนำมาศึกษาความสัมพันธ์ ลักษณะต่าง ๆ ของผู้ถูกทดลองที่ถูกวัดก่อนการทดลองคือ ระดับจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคต และลักษณะทางสังคมของผู้ถูกศึกษา ซึ่งวัดโดยใช้แบบสอบถามภูมิหลัง ส่วนลักษณะของผู้ถูกทดลองที่ถูกวัดขณะทดลองคือ พฤติกรรมโกง ส่วนลักษณะของผู้ถูกทดลองที่ถูกวัดหลังการทดลงคือ ทัศนคติเชิงจริยธรรม ความวิตกกังวลในการเล่นเกมและคุณค่าของรางวัล ในอันดับแรกได้หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ทีละคู่ไป หลังจากนั้นได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมากกว่าสองตัวขึ้นไป โดยได้ทำการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (multiple regression analysis) ของตัวแปรเหล่านั้น เพื่อให้ทราบถึงปริมาณการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำนายเมื่อเพิ่มตัวแปรขึ้นอีกครั้งละหนึ่งตัว

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ทีละคู่ เพื่อที่จะพิจารณาว่าตัวแปรใดจะแปรค่าไปตามกันหรือตรงกันข้ามกันมากน้อยเพียงใดหรือไม่ ระดับจริยธรรม

และลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลองนั้น เป็นตัวแปรอิสรที่ได้ถูกนำไปใช้อย่างหยาบ ๆ ในการวิเคราะห์พฤติกรรมโกงด้วยวิธีการไค – สแควร์ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนทัศนคติเชิงจริยธรรม โดยได้แบ่งผู้ถูกทดลองตามคะแนนของเขาออกเป็นสูงหรือต่ำในทั้งสองลักษณะ ทำให้การใช้ค่าของตัวแปรนี้เป็นไปอย่างไม่เต็มที่ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดบางประการ ที่ใช้ตัวแปรทั้งสองนี้ ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ได้กระทำไปแล้วมาในส่วนนี้ จะได้ใช้คะแนนของตัวแปรนี้อย่างเต็มพิสัยของคะแนน และผลบางส่วนจะชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับผลที่ได้กล่าวไปในหัวข้อข้างบนนี้ด้วย

ตาราง ๒๐ แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Coefficients of correlation) ๙ ตัว โดยพิจารณากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๓๐๐ คน ปรากฏว่า ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูง ($r = .๒๑$ กล่าวคือ ผู้ถูกทดลองที่มีคะแนนจริยธรรมสูง ก็มีคะแนนมุ่งอนาคตสูงด้วย นอกจากนั้น ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลยังสัมพันธ์ทางบวกกับฐานะทางเศรษฐกิจด้วย แต่ไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงดังที่ได้ทราบมาแล้วในตอนต้น

ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติเชิงจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสูง ($r = .๓๔$) และมีความสัมพันธ์ทางลบกับความวิตกกังวลในการเล่นเกม ($r = -.๒๑$) กล่าวคือผู้ที่มีคะแนนมุ่งอนาคตสูง มีทัศนคติที่ดีต่อความซื่อสัตย์สุจริต และมีความวิตกกังวลมากในการเล่นเกมด้วย จะเห็นได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตไม่มีความสัมพันธ์ โดยตรงกับพฤติกรรมโกงแต่อย่างใด ดังที่ได้ทราบมาแล้วข้างต้น

ส่วนพฤติกรรมโกงมีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติเชิงจริยธรรม และทางบวกกับความวิตกกังวล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่ยอมรับได้ กล่าวคือ ผู้ที่โกงในการเล่นเกมคือผู้ที่มีคะแนนต่ำในการวัดทัศนคติที่ดีต่อความซื่อสัตย์สุจริต และมีความวิตกกังวลมากในการเล่นเกม ผลส่วนนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ ๙ ซึ่งกล่าวว่า "พฤติกรรมโกงมีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติเชิงจริยธรรม และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความวิตกกังวลใน

ตาราง ๒๐

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ

	จริยธรรม	มุ่งอนาคต	พฤติกรรมโกง	ทัศนคติเชิงจริยธรรม	ความวิตกกังวล	ค่าของรางวัล	อาชีพบิดา	ฐานะของครอบครัว	ระดับการศึกษามารดา
จริยธรรม	๑.๐๐	.๒๑**	−.๐๗	.๑๐	−.๐๙	−.๐๙	−.๐๓	.๑๑*	−.๐๙
มุ่งอนาคต		๑.๐๐	.๐๐	.๓๔**	−.๒๑**	.๐๙	−.๐๒	.๐๙	−.๐๔
พฤติกรรมโกง			๑.๐๐	−.๑๖*	.๑๕*	−.๐๑	.๐๙	.๐๑	.๐๖
ทัศนคติเชิงจริยธรรม				๑.๐๐	−.๑๒*	.๐๕	.๐๔	.๐๒	−.๐๓
ความวิตกกังวล					๑.๐๐	.๒๒**	.๐๔	−.๐๕	.๐๓
ค่าของรางวัล						๑.๐๐	−.๐๒	.๐๑	−.๐๒
อาชีพบิดา							๑.๐๐	.๑๘**	.๐๐
ฐานะของครอบครัว								๑.๐๐	−.๑๐
ระดับการศึกษาของมารดา									๑.๐๐

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕, $r_{.๙๕}$ (๓๐๐) = .๑๑

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑, $r_{.๙๙}$ (๓๐๐) = .๑๕

จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง ๓๐๐ คน

การเล่นเกม" แต่ผลที่น่าสังเกตคือ พฤติกรรมโกงของผู้ถูกทดลองไม่ขึ้นอยู่กับสถานภาพและฐานะของครอบครัว หรือการเห็นคุณค่าของรางวัลแต่ประการใด

ความวิตกกังวลนั้นได้กล่าวมาแล้วว่ามีความสัมพันธ์ทางลบกับลักษณะมุ่งอนาคต และทางบวกกับพฤติกรรมโกง นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเห็นคุณค่าของรางวัลด้วย กล่าวคือผู้ที่วิตกกังวลมากในการเล่นเกม คือผู้ที่โกงในการเล่นเกม และมีลักษณะมุ่งปัจจุบันมากกว่ามุ่งอนาคต นอกจากนั้นผู้ที่วิตกกังวลมาก ยังเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของรางวัลในการเล่นเกมนี้มากด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่าอาชีพของบิดาของผู้ถูกทดลอง ซึ่งแสดงถึงสถานภาพทางสังคมของครอบครัว ยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว (r = .๑๘) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่ยอมรับ กล่าวคือ ผู้ที่บิดามีอาชีพอันเป็นที่เชิดหน้าชูตาแก่ครอบครัวเป็นผู้ที่ครอบครัวมีรายได้สูงด้วย ความสัมพันธ์นี้น่าจะสูงกว่านี้มากแต่เนื่องด้วย ๓๑ เปอร์เซนต์ของผู้ถูกทดลองมีบิดารับราชการ (ซึ่งแสดงว่าครอบครัวมีสถานภาพทางสังคมสูง) และข้าราชการในปัจจุบันมีรายได้ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น ๆ จึงทำให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์นี้ต่ำไปด้วย

สรุปได้ว่า การพิจารณาความสัมพันธ์ของคะแนนของตัวแปรต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างรวม โดยมิได้แยกตามประสบการณ์ในการทดลอง จึงอาจให้ภาพที่ซับซ้อนและคลุมเครืออยู่มาก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่พบทั้งหมดนั้นต่ำมาก แสดงว่าลักษณะต่าง ๆ ของผู้ถูกทดลองไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีแบบแผนที่เด่นชัด กลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่น่าสนใจและควรศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นคือ ลักษณะมุ่งอนาคต พฤติกรรมโกง ทัศนคติเชิงจริยธรรม และความวิตกกังวลในการเล่นเกม

ตาราง ๒๑ แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Coefficients of multiple correlation) ของตัวแปรต่าง ๆ ที่คาดว่าควรจะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำนายลักษณะทางจิต – สังคมของบุคคล ตัวแปรที่นำมาพิจารณาเป็นตัวทำนายเพิ่มขึ้นทีละหนึ่งตัว คือตัวแปรทางสังคมทั้ง ๓ ประเภท คือ อาชีพของบิดา ฐานะของครอบครัว และระดับการศึกษาของมารดา โดยได้เพิ่มเข้าไปเป็นตัวช่วยทำนายร่วมกับลักษณะทางจริยธรรม และ

ตาราง ๒๑

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหูคูณของตัวแปรทีละ ๓ ตัว

มุ่งอนาคตกับจริยธรรม r = .๒๐๕

ฐานะ และมุ่งอนาคต กับจริยธรรม r_M = .๒๒๕

การศึกษามารดาและมุ่งอนาคตกับจริยธรรม r_M = .๒๒๒

อาชีพบิดาและมุ่งอนาคตกับจริยธรรม r_M = .๒๐๖

มุ่งอนาคตกับทัศนคติ r = .๓๔๑

จริยธรรม และมุ่งอนาคต กับทัศนคติ r_M = .๓๔๒

อาชีพบิดาและมุ่งอนาคตกับทัศนคติ r_M = .๓๔๔

ฐานะและมุ่งอนาคตกับทัศนคติ r_M = .๓๔๑

การศึกษามารดาและมุ่งอนาคตกับทัศนคติ r_M = .๓๔๒

มุ่งอนาคตความวิตกกังวล r = −.๒๐๗

จริยธรรม และมุ่งอนาคต กับความวิตก r_M = .๒๑๒

อาชีพบิดาและมุ่งอนาคตกับความวิตก r_M = .๒๑๐

ฐานะและมุ่งอนาคตกับความวิตก r_M = .๒๐๘

การศึกษามารดาและมุ่งอนาคตกับความวิตก r_M = .๒๐๘

ลักษณะมุ่งอนาคต แต่ไม่พบว่าตัวแปรทางสังคมเหล่านี้มีประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำนายแต่ประการใด ซึ่งก็คาดได้ว่าจะเป็นเช่นนี้ จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านี้กับตัวแปรอื่น ๆ ในตารางที่ ๖ แต่เนื่องด้วยการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ต้องกระทำไปพร้อมกัน จึงนำผลมาเสนอเป็นหลักฐานไว้ด้วย

จึงสรุปได้ว่าการมีเหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคต พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และทัศนคติเชิงจริยธรรมเมื่อพิจารณาในกลุ่มรวมมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก นอกจากนี้สถานภาพทางสังคมของครอบครัว และฐานะของครอบครัว รวมทั้งระดับการศึกษาของมารดามิได้ช่วยให้เข้าใจลักษณะทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ของบุคคลได้ดีได้แต่ประการใด แต่ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะทางสังคมวิทยาใกล้เคียงกันมาก ทำให้พิสัยของตัวแปรเหล่านี้ต่ำ จึงไม่เอื้อให้ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ที่สูงพอที่จะยอมรับได้

บทที่ ๔

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทที่สองได้กล่าวถึงวิธีดำเนินการศึกษาภาคสนาม และรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ส่วนในบทที่สามได้อธิบายวิธีการวิจัยเชิงทดลองในห้องปฏิบัติการ พร้อมทั้งรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ด้วยอย่างครบถ้วน มาในบทนี้ จะได้อภิปรายผลการวิจัยทั้งหมด โดยจะได้โยงผลการวิจัยส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเข้าใจปรากฏการณ์ทางจริยธรรมที่กำลังศึกษาอยู่นี้อย่างละเอียด นอกจากนั้น ยังจะได้เปรียบเทียบผลการวิจัยในโครงการนี้ กับการวิจัยต่าง ๆ ในเรื่องเดียวกันในต่างประเทศ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม ให้เข้าใจความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของคนไทยและคนชาติอื่นด้วย

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในโครงการนี้ จะกล่าวตามลำดับของการเกิดปรากฏการณ์ทางจริยธรรม โดยจะเริ่มพิจารณาข้อมูลซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงบ่อเกิดของจริยธรรมได้ต่าง ๆ ในบุคคล โดยจะพิจารณากลุ่มต่าง ๆ ทางสังคมว่ามีความแตกต่างกันทางจริยธรรมอย่างไร และบุคคลที่มีอายุต่างกันมีระดับจริยธรรมที่แตกต่างกันหรือไม่เพียงไร จากนั้นจะได้พิจารณาวิธีการที่ถูกอบรมเลี้ยงดู ๔ แบบที่ได้ทำการวิจัยนั้น ว่ามีความสัมพันธ์กับจริยธรรมอย่างไรและในบุคคลประเภทใดบ้าง และการถูกเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยทำให้บุคคลมีจริยธรรมสูงที่สุดจริงหรือไม่เพียงไร หลังจากนั้นก็จะได้พิจารณาพฤติกรรมที่เกิดในสถานการณ์ยั่วยุในการทดลอง และศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อการปรับระดับจิตใจของเยาวชน ท้ายที่สุด ก็จะพิจารณาคำถามที่สำคัญคือ ลักษณะทางจริยธรรมต่าง ๆ ที่ได้ศึกษามานี้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคล ในสภาพการทดลองมากน้อยเพียงไร กล่าวคือการทราบถึงระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตของบุคคล จะ

ช่วยให้สามารถเข้าใจ และทำนายพฤติกรรม ซื่อสัตย์หรือพฤติกรรมโกง ของบุคคล ได้มากน้อยเพียงไร และในสถานการณ์ในการทดลองเช่นไรบ้าง

กลุ่มทางสังคมกับจริยธรรมของบุคคล เนื่องจากลักษณะทางจริยธรรมมิได้มีติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิด แต่ต้องมีการเรียนรู้จากบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นการที่บุคคลอยู่ในกลุ่มทางสังคม ซึ่งมีค่านิยมและวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน ย่อมจะทำให้บุคคลมีจริยธรรมที่แตกต่างกันไปได้ด้วย กลุ่มทางสังคมที่จะพิจารณาคือ กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรทางสังคมต่าง ๆ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคมของครอบครัว การประกอบอาชีพของมารดาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ระดับการศึกษาของมารดา ที่เกิดของผู้ตอบ เพศ และช่วงอายุหรือระดับการศึกษาของผู้ตอบ เมื่อแบ่งผู้ถูกศึกษาตามกลุ่มทางสังคมของแต่ละคนแล้ว ก็จะได้พิจารณาเปรียบเทียบลักษณะทางจริยธรรมสองประการคือ ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กับลักษณะมุ่งอนาคต ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นลักษณะที่สำคัญที่สุดทางจริยธรรมในความคิดของนักวิชาการ รองลงมาจากพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

นักวิชาการทางจริยธรรมหลายท่านเชื่อว่า ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว มีส่วนกำหนดจริยธรรมของเด็ก (Kay, ๑๙๗๕) และได้มีผลการวิจัยหลายเรื่องที่แสดงว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กผู้มาจากครอบครัวฐานะต่างๆ กันนั้นแตกต่ากันด้วย โดยเฉพาะเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ มีพัฒนาการทางด้านนี้ ช้ากว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลางและสูง (Kohlberg, ๑๙๖๔, หน้า ๔๐๖) แต่ผลการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยไม่สอดคล้องกับผลวิจัยในต่างประเทศ เพราะในการศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งวัดจากรายได้ประกอบกับจำนวนคนในครอบครัว ฐานะทางสังคมของครอบครัว ซึ่งวัดจากลักษณะอาชีพของบิดาและระดับการศึกษาของบิดาและมารดา ไม่ปรากฏว่าตัวแปรทั้ง ๔ ชนิดนี้ มีความสัมพันธ์กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม หรือลักษณะมุ่งอนาคตอย่างเด่นชัดแต่ประการใด

แม้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวจะไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนไทย แต่รายละเอียดในการศึกษาภาคสนามและการทดลอง ก็แสดงว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม มีแนวโน้มที่จะสัมพันธ์กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม กล่าวคือ ในการพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของนักเรียนที่มีช่วงอายุ และเพศต่างกัน ปรากฏว่า ทั้งชายและหญิงที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ ในช่วงอายุน้อยนั้นมีจริยธรรมต่ำกว่าหญิงฐานะปานกลางและสูง (ดูภาพ ๓. ในบทที่ ๒) ซึ่งแสดงว่านักเรียนหญิงที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ มีพัฒนาการทางจริยธรรมช้ากว่านักเรียนหญิงฐานะปานกลางและสูง ส่วนความแตกต่างในระดับจริยธรรมนี้ก็ปรากฏในนักเรียนชายหญิงในช่วงอายุ ๑๕ – ๑๗ ปีด้วย (ชั้น ม.ศ. ๓ ดูภาพ ๑๑ ในภาคผนวก ค.) กล่าวคือ นักเรียน ม.ศ. ๓ ผู้มาจากครอบครัวฐานะสูง มีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ก้าวหน้ากว่าผู้ที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลาง และต่ำตามลำดับ แต่ในกลุ่มช่วงอายุอื่น ๆ นั้น ไม่ปรากฏความแตกต่างของจริยธรรมตามฐานะของครอบครัว

ส่วนในการทดลองนั้นปรากฏว่า คะแนนเหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชายชั้น ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับฐานะทางเศรษฐกิจอย่างเชื่อมั่นได้ นอกจากนี้ นักเรียนชายผู้มาจากครอบครัวฐานะปานกลางและต่ำ ได้โกงคะแนนในการเล่นเกมถึงร้อยละ ๕๓.๖ ในขณะที่นักเรียนทั้งชายและหญิงผู้มาจากครอบครัวฐานะสูงและปานกลางรวมกัน ได้โกงในการเล่นเกมเพียง ๑๐ – ๑๕ เปอร์เซนต์เท่านั้น จึงแสดงว่านักเรียนชายฐานะปานกลางค่อนข้างต่ำและต่ำมีจริยธรรมต่ำกว่านักเรียนชายวัยเดียวกัน ที่มีฐานปานกลางค่อนข้างสูงหรือสูง

จึงสรุปได้ว่าระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แม้จะมีหลักฐานที่ไม่เด่นชัดโดยทั่วไป แต่ก็มีแนวโน้มว่า แตกต่างกันไปในกลุ่มบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมบางประเภท เช่นในกลุ่มผู้ตอบหญิงและกลุ่มนักเรียนชั้น ม.ศ. ๓ รวมทั้งกลุ่มนักเรียนชายชั้น ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ ซึ่งมีพฤติกรรมโกงแตกต่างกันไปตามฐานะของครอบครัวด้วย

ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ในการวิจัยนี้ ไม่พบว่ามีความแตกต่างตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบ ผลส่วนนี้จึงไม่สอดคล้องกับความเห็นของเคย์ (Kay, ๑๙๗๕) และผลการวิจัยในต่างประเทศ (Walls & Smith, ๑๙๗๑) ซึ่งปรากฏว่าเด็กฐานะยากจนมีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำกว่าเด็กฐานะปานกลางอย่างเชื่อมั่นได้ แต่การวิจัยที่กล่าวนี้ศึกษาพฤติกรรมของเด็กอายุประมาณ ๗ – ๙ ปีเท่านั้น

การที่ลักษณะทางจริยธรรมของผู้ตอบที่มาจากครอบครัวฐานะต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันมากตามที่ได้คาดหวังไว้ อาจเป็นด้วยสาเหตุหลายประการเช่น กลุ่มผู้ตอบซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ นั้น อาจมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากกว่ากลุ่มประชากรโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของการเรียนอยู่ในโรงเรียนหลายปี อาจลบล้างอิทธิพลทางบ้านได้บ้าง นอกจากนั้นการสอบถามถึงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวจากเด็กอาจทำได้ไม่เที่ยงตรงเท่าที่ควร นอกจากนี้วิธีการแบ่งประชากรออกเป็นระดับต่าง ๆ ตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทยนั้น ถึงแม้จะยึดวิธีการแบ่งตามระดับรายได้ของครอบครัวเป็นหลักก็ตาม แต่ก็ยังขาดหลักการแบ่งที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวและเป็นมาตรฐานให้นักวิชาการได้ยึดถือ จึงทำให้มองเห็นความแตกต่างทางจริยธรรมของบุคคลที่มีฐานะต่าง ๆ ทางสังคมยังไม่แจ่มชัดนัก . นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวกับลักษณะมุ่งอนาคตของเด็ก อาจปรากฏเด่นชัดในเด็กเล็ก คือในช่วงอายุของนักเรียนในชั้นที่ต่ำกว่า ป. ๖ ซึ่งการวิจัยนี้มิได้ศึกษาครอบคลุมไปถึง

ลักษณะทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมคือ การประกอบอาชีพของมารดา ซึ่งปรากฏว่า ผู้ตอบที่มีมารดาทำงานหารายได้นั้น มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มารดาไม่ทำงาน ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตนั้นก็แตกต่างไปในผู้ตอบที่มีที่เกิดต่างกัน คือ ผู้ตอบที่เกิดในกรุงเทพมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ตอบซึ่งเกิดในต่างจังหวัดทั้ง ๆ ที่ผู้ที่ถูกศึกษาทั้งหมดนั้น ในขณะที่ตอบเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพทั้งสิ้น ส่วนเพศนั้นมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจริยธรรมทั้งสองลักษณะ กล่าวคือหญิงมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าชายอย่างเชื่อมั่นได้

จึงสรุปได้ว่า ลักษณะทางสังคมของบุคคลมีความสัมพันธ์กับลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ตอบแต่เพียงเล็กน้อย และบางกรณีก็มีความสัมพันธ์ในเชิงที่มิได้คาดหวังไว้ เช่น ผู้ตอบที่มารดาประกอบอาชีพมีจริยธรรมสูงกว่าผู้ตอบที่มารดาไม่ประกอบอาชีพ ทั้ง ๆ ที่ฐานะทางเศรษฐกิจ และ ระดับการศึกษาของมารดาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมในระดับที่เชื่อมั่นได้

พัฒนาการทางจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงจริยธรรมในช่วงอายุต่าง ๆ นั้นเป็นปรากฏการณ์ที่นักจิตวิทยาพัฒนาการคาดว่าจะได้พบเสมอเมื่อมีการวิจัยแบบช่วงยาว (longitudinal study) หรือการวิจัยข้ามประเภท (Cross-sectional study) ดังที่ได้ปฏิบัติในโครงการนี้ ผลการวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น ปรากฏว่า ในกลุ่มรวมทั้งชายและหญิงนั้น ผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ ๑๑-๑๓ ปี (นักเรียนชั้น ป. ๖) ๑๕-๑๗ ปี (ม.ศ. ๓) และ ๑๙-๒๑ ปีนั้น มีคะแนนเฉลี่ยจริยธรรมไม่แตกต่างกันมากนัก และมีเปอร์เซนต์ของผู้มีจริยธรรมในขั้นที่ ๑ ถึง ๖ เป็นปริมาณที่ใกล้เคียงกันทั้งสามช่วงอายุ โดยที่ผู้ตอบส่วนใหญ่ในแต่ละกลุ่มมีคะแนนจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๔ (ประมาณ ๕๐%) รองลงไปอยู่ในขั้นที่ ๓ (๓๗-๓๐%) ส่วนผู้ตอบที่มีคะแนนจริยธรรมในขั้นที่ ๑ และ ๒ รวมกัน กับขั้นที่ ๕ และ ๖ รวมกันนั้น มีเป็นจำนวนใกล้เคียงกัน

ผลการวิจัยในต่างประเทศก็ให้ผลที่ใกล้เคียงกันคือ โคลเบอร์ก (Kohlberg, ๑๙๖๔, หน้า ๔๐๓) ศึกษาเด็กชาวอเมริกันอายุ ๗, ๑๐, ๑๓, และ ๑๖ ปี สองกลุ่มหลังนี้มีอายุเท่ากับเด็ก ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๓ ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไทยในโครงการวิจัยนี้ โคลเบอร์กพบว่าเด็กอายุ ๑๓ และ ๑๖ ปี กลุ่มใหญ่ที่สุดมีคะแนนจริยธรรมในขั้นที่ ๔ รองลงมาคือขั้นที่ ๓ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเยาวชนไทย แต่เปอร์เซนต์เด็กไทยที่จริยธรรมในขั้นที่ ๓ และ ๔ นี้สูงกว่าจำนวนเด็กอเมริกันในช่วงอายุเดียวกัน ส่วนโฮลสไตน์ (Holstein, ๑๙๗๖) ได้ทำการวิจัยแบบช่วงยาว ๓ ปี โดยศึกษาเด็กชายหญิงและบิดามารดา ปรากฏว่าเมื่ออายุ ๑๓ ปีนั้น เด็กหญิงส่วนใหญ่มีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๓ ส่วนชายอยู่ในขั้นที่ ๒ แต่เมื่อวัดอีกครั้งเมื่ออายุ ๑๖ ปี วัยรุ่นชายส่วนใหญ่อยู่ในขั้นที่ ๔ และหญิงอยู่ในขั้นที่ ๓-๕ ส่วนบิดาและมารดาซึ่งมีอายุในช่วง ๔๐ ปีเศษ ส่วนมากมีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๔ และ ๕

ฉะนั้นการวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมในประเทศไทย จึงให้ผลที่สอดคล้องกับการวิจัยในต่างประเทศคือ ตั้งแต่วัยรุ่นตอนกลางเป็นต้นไปนั้น จริยธรรมของชายและหญิงส่วนใหญ่จะอยู่ในขั้นที่ ๔ ส่วนการแสดงถึงพัฒนาการทางจริยธรรมในกลุ่มเยาวชนไทยนั้น ปรากฏเด่นชัดแต่ในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นชายเท่านั้น ส่วนในกลุ่มผู้ตอบหญิงนั้นมีจริยธรรมในขั้นสูงตั้งแต่อายุ ๑๑ ปี

การที่พัฒนาการทางจริยธรรมในเยาวชนไทย ไม่ปรากฏชัดถึงความแตกต่างตามอายุ เพราะผู้ตอบส่วนใหญ่มีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ ๓ และขั้นที่ ๔ ตั้งแต่อายุ ๑๑ ปีนั้น อาจเป็นเพราะลักษณะของเครื่องมือวัดระดับจริยธรรม ซึ่งเป็นคำถามแบบให้เลือกตอบ ทำให้ผู้ตอบมีความสะดวกในการเลือกเหตุผลที่กำหนดให้ และอาจคาดได้ว่า ถ้าให้ผู้ตอบเขียนคำตอบเอง แล้วนำคำตอบเหล่านั้นมาวิเคราะห์หาระดับจริยธรรม อาจพบความแตกต่างตามอายุได้มากกว่านี้ ส่วนการที่มีคำตอบให้เลือกตอบ เรื่องละ ๖ ข้อนั้นอาจมีผู้สงสัยว่า ผู้ที่มีความสันทัดทางภาษามากอาจเลือกคำตอบที่แสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงได้ ซึ่งอาจจะทำให้เครื่องมือวัด จริยธรรมนี้เป็น เครื่องมือวัดความ สันทัดทางภาษา ไปได้ ส่วนหนึ่ง แต่ตามความเป็นจริงแล้ว คะแนนจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความสามารถทางภาษาของผู้ตอบกลุ่มใดเลย และมีผู้ตอบหญิงหลายคนในระดับอุดมศึกษาที่เลือกเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ต่ำกว่าเด็กนักเรียนชั้น ป. ๖ ด้วย การที่พบข้อมูลที่แสดงว่า ผู้มีอายุมากมีจริยธรรมในระดับที่ต่ำกว่าผู้ที่มีอายุน้อย ในการวิจัยแบบข้ามประเภทนั้น เกิดขึ้นเสมอแม้ในการวิจัยของโคลเบอร์ก (**Kohlberg, ๑๙๖๙,** หน้า ๓๘๘) ผลชนิดนี้ยากที่จะอธิบายได้ว่าเนื่องมาจากสาเหตุใด เพราะนอกจากอายุแล้ว ผู้ตอบในกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ยังอาจแตกต่างกันในลักษณะอื่น ๆ อีกด้วย

ส่วนการเปลี่ยนแปลงในลักษณะมุ่งอนาคตตามอายุนั้น ปรากฏเด่นชัด กล่าวคือ ผู้ที่มีอายุน้อยนั้นมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก เมื่อพิจารณาแยกตามเพศ ก็ได้ผลที่ละเอียดยิ่งขึ้นคือ ลักษณะมุ่งอนาคตได้ลดลงเมื่อผู้ตอบอายุมากขึ้น และปรากฏการณ์นี้รุนแรงในผู้ตอบหญิง มากกว่าในผู้ตอบชาย การที่ลักษณมุ่งอนาคตไม่เพิ่มขึ้นพร้อมกับอายุในผู้ถูกศึกษาที่เป็นคนไทย แต่กลับลดลงในผู้ตอบทั้งชายและหญิงนั้น เป็นผลที่แตกต่างจากผลการวิจัยในต่างประเทศของมิสเชล (**Mischel, ๑๙๖๑, ๑๙๖๖** และ **๑๙๗๔**) ซึ่งพบว่าลักษณะมุ่อนาคตนั้นจะเพิ่มมากขึ้นตามอายุ แต่มิสเชลและคณะได้ศึกษาเด็กตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นเกรดหก ซึ่งเป็นชั้นต่ำสุดที่โครงการวิจัยเยาวชนไทยได้ศึกษา ฉะนั้นจึงเป็นไปได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตในคนไทยนั้น มีความสัมพันธ์เป็นเส้นโค้งกับอายุ คือลักษณะมุ่งอนาคตได้เพิ่มขึ้นตามอายุตั้งแต่บุคคลยังเป็นทารก จนกระทั่งถึงวัยรุ่นตอนต้น แล้วจะเริ่ม

ลดลงเมื่อบุคคลย่างเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลาง ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ผลการวิจัยส่วนนี้ไม่ขัดกับผลการวิจัยในต่างประเทศ เพราะศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุต่างกัน

เนื่องจากหลักฐานการวิจัย ในโครงการนี้แสดงว่า วัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่ตอนต้น มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำกว่าเด็กโตและวัยรุ่นตอนต้นนั้น เป็นการชี้ให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาลักษณะนี้ในวัยผู้ใหญ่ด้วย เพื่อที่จะทราบว่า ลักษณะวู่วาม ขาดการบังคับตนเองนั้นเป็นอาการของเด็กเล็กและวัยรุ่นเท่านั้น ไม่เรื่อรังไปถึงวัยผู้ใหญ่อันเป็นวัยที่จะต้องทำการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและวัยรุ่นทั่วไป

การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับจริยธรรมของบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบต่าง ๆ กับลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้นเท่าที่ทราบ ยังไม่มีผู้ใดศึกษาวิจัยอย่างละเอียด แม้ในต่างประเทศส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบไม่เข้มงวด (Permissive) ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนั้น ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์นั้น ได้ทำนายว่าการเลี้ยงดูแบบไม่เข้มงวดมีส่วนสนับสนุนพัฒนาการทางการตัดสินเชิงจริยธรรมของเด็ก ได้มีการวิจัยทางด้านนี้สองเรื่อง (MacRae, ๑๙๕๔, Johnson, ๑๙๖๒) ซึ่งสอบถามวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดู และวัดการตัดสินเชิงจริยธรรมของเด็ก (อายุ ๕-๑๔ ปี) ปรากฏว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากหรือน้อยนั้น ไม่แตกต่างกันในลักษณะการตัดสินเชิงจริยธรรม ผลส่วนนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างอายุตั้งแต่ ๑๑-๒๕ ปี และพบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจริยธรรมทั้งสองลักษณะคือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ตอบแต่อย่างใด

ในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ ได้ศึกษาการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย โดยใช้ความหมายที่กว้างขวางสมบูรณ์กว่าที่ใช้ในการวิจัยในต่างประเทศทั้งสองเรื่องที่กล่าวถึงข้างบนนี้ กล่าวคือ ได้ศึกษาการถูกอบรมเลี้ยงดู ๔ แบบที่ประกอบกันเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือการถูกเลี้ยงดูแบบรัก แบบควบคุม แบบลงโทษทางกายหรือจิต และการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ซึ่งเป็นการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยในทุกแง่มุม และไม่เคยมีการวิจัยใดศึกษาอย่างครบถ้วนเช่นนี้มาก่อน แม้ในต่างประเทศ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก กับวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดูนั้นมีน้อยมาก ที่ใกล้เคียงที่สุดก็คือ การวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของเพียเจท์ กับวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดูด้านหนึ่งเท่านั้น และเนื่องจากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก เป็นทฤษฎีที่มีรากฐานและขยายขอบเขตมาจากทฤษฎีของเพียเจท์ จึงอาจจะใช้ผลการวิจัยตามทฤษฎีของเพียเจท์เป็นเครื่องชี้แนวการวิจัยตามทฤษฎีของโคลเบอร์กได้

ส่วนการศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจริยธรรมด้านอื่น ๆ นั้นมีมาก โดยเฉพาะการวิจัยลักษณะบุคลิกภาพเชิงจริยธรรมของบุคคล เช่น ความเอื้อเฟื้อ และความมีวินัยทางสังคม เป็นต้น และจากผลการวิจัยเหล่านี้ผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปเพื่อหารากฐานในการตั้งสมมติฐานต่าง ๆ ในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทย

ผลปรากฏว่า ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนไทย แตกต่างไปตามวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดู ๒ แบบคือ แบบรัก และแบบใช้เหตุผล กล่าวคือผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและแบบใช้เหตุผลมาก มีจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยและใช้เหตุผลน้อย ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตของเยาวชนไทยนั้น โดยทั่วไปแล้ว ก็แตกต่างไปตามการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก และแบบใช้เหตุผลเป็นส่วนมาก กล่าวคือ ผู้ที่ถูกเลี้ยงดูแบบรักมากและถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง ผลการวิจัยนี้จึงแสดงว่า การเลี้ยงดูแบบรักมาก และแบบใช้เหตุผลมาก มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจริยธรรมทั้งสองลักษณะ มากกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิต และแบบควบคุม

ผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู กับลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ ให้ผลที่สอดคล้องกับผลการวิจัยในอดีต ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังลักษณะทางจริยธรรมแก่เยาวชน นอกจากนี้การวิจัยนี้ยังแสดงผลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นผลใหม่ที่ยังไม่มีผู้ใดวิจัยไว้มากนัก นั่นคือการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก มีความสำคัญเท่าเทียมกับการเลี้ยงดูแบบรักมาก ในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชน และผลของการถูกอบรมเลี้ยงดูทั้งสองประการนี้มีความสัมพันธ์อันยั่งยืน กับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลตั้งแต่เด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย

ในเมื่อการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรัก และแบบใช้เหตุผล มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต จึงควรพิจารณาว่าการอบรมเลี้ยงดูทั้งสองแบบนี้มีมากในครอบครัวประเภทใด ผลปรากฏว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักและแบบใช้เหตุผลนี้แปรปรวนไปตามฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพศของบุตร และการทำงานของมารดาร่วมกับเพศของบุตร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้คือ เด็กที่รายงานว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก และใช้เหตุผลมากนั้น มาจากครอบครัวฐานะสูงมากที่สุด รองลงมาคือครอบครัวฐานะปานกลาง และครอบครัวฐานะต่ำมีการเลี้ยงดูทั้งสองแบบน้อยที่สุด นอกจากนี้ผู้ตอบชายรายงานว่า ตนได้รับความรักมากและถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าผู้ตอบหญิง ผลส่วนนี้ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยอีกส่วนหนึ่งที่พบว่าหญิงมีจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าชาย จึงแสดงว่าการที่หญิงมีลักษณะทางจริยธรรมสูงกว่าชายอาจเนื่องมาจากปัจจัยอื่นที่นอกเหนือจากการถูกอบรมเลี้ยงดูทั้งสองแบบนี้ นอกจากนี้การทำงานของมารดายังมีผลเสียต่อความรู้สึกของบุตรสาว แต่ในบางกรณีกลับส่งผลดีต่อความรู้สึกของบุตรชาย เพราะการที่มารดาต้องทำงานอาชีพนั้น ทำให้บุตรสาวรู้สึกว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักน้อยที่สุด และรู้สึกว่าถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อยด้วย แต่บุตรสาวในกลุ่มนี้กลับมีคะแนนจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนบุตรชายที่มารดาทำงานกลับรู้สึกว่าถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่ากลุ่มที่มารดาไม่ทำงาน นอกจากนี้ครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูแบบรักมากเพียงใด ก็มีแนวโน้มว่าจะเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผลมากขึ้นเพียงนั้น และครอบครัวที่เลี้ยงลูกแบบรักมากนี้มีแนวโน้มว่าได้ใช้วิธีการลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายด้วย นอกจากนั้นในครอบครัวที่เลี้ยงบุตรสาวแบบรักมากก็มีแนวโน้มว่าจะมีการควบคุมบุตรสาวมากด้วย

ส่วนการถูกอบรมเลี้ยงดูอีกสองแบบคือ แบบควบคุม และแบบลงโทษทางกายหรือทางจิตนั้น มีความสัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตในผู้ตอบบางประเภทเท่านั้น กล่าวคือ การถูกอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคตในหมู่ผู้ตอบที่เป็นหญิง และในหมู่ผู้ตอบที่มีฐานะปานกลางและฐานะต่ำ ส่วนผู้ที่ถูกลงโทษทางจิต และมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงด้วยนั้น มีมากในกลุ่มผู้ตอบที่อายุน้อย และในกลุ่มผู้ที่มีฐานะต่ำ

ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในกลุ่มผู้ตอบที่มาจากครอบครัวฐานะยากจนนั้น ถ้าผู้ตอบถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก ใช้เหตุผลมาก ลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย และถูกควบคุม

มาก ก็คาดหวังได้ว่า ผู้ตอบจะมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าถ้ามีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยในสามด้าน และควบคุมเด็กมากด้วย จะทำให้บุตรในครอบครัวฐานะต่ำมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงได้

ส่วนลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูแบบรักและแบบใช้เหตุผลเท่านั้น และไม่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูแบบควบคุม และแบบลงโทษทางกายหรือจิตแต่ประการใด นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้ตอบบางประเภทที่ลักษณะจริยธรรมของเขาเหล่านั้นไม่มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบใดเลยในสี่แบบที่กล่าวถึงนี้ กลุ่มเหล่านี้ได้แก่กลุ่มหญิงล้วน กลุ่มผู้มีอายุน้อย (นักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑) และกลุ่มผู้มีฐานะปานกลาง

ฉะนั้นผลการวิจัยภาคสนามจึงแสดงว่า การอบรมเลี้ยงดูทั้งสี่แบบที่ศึกษานั้น มีความสำคัญต่อพัฒนาการของลักษณะมุ่งอนาคตมากกว่าลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

พฤติกรรมในสถานการณ์ยั่วยุ สถานการณ์ยั่วยุหมายถึงสภาพที่เร้าให้บุคคลเกิดความอยาก ความต้องการ หรือความเห็นแก่ตัว อันจะมีผลผลักดันให้บุคคลนั้นกระทำในสิ่งที่ผิดกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือปทัสฐานของสังคม เพื่อประโยชน์ส่วนตน สภาพแวดล้อมที่มีลักษณะยั่วยุสูงนั้น ย่อมเป็นสภาพที่ปลอดจากการสอดส่องดูแล และบุคคลแน่ใจว่ามีอิสระเสรีที่จะกระทำอย่างใดก็ได้ โดยไม่ถูกผู้อื่นจับได้ และไม่ถูกโดนลงโทษ นอกจากนี้สภาพยั่วยุยังประกอบด้วยการคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์ หรือรางวัลบางประการ ถ้าบุคคลกระทำผิด เช่น กล่าวเท็จ หรือโกงคะแนน เป็นต้น ถ้ารางวัลนั้นมีค่ามาก บุคคลก็ย่อมอยู่ในสภาพที่ถูกยั่วยุสูง

ในการทดลองในห้องปฏิบัติการนั้น ได้มีการสร้างสภาพในการเล่นเกมโดยอิสระและผู้ที่ได้คะแนนสูงถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็จะได้รับรางวัลอันมีค่าพอประมาณ ค่าของรางวัลนี้อาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ขึ้นอยู่กับเวลาของการที่จะได้รับรางวัลนั้น รางวัลที่ต้องรอนานกว่าจะได้รับ ย่อมมีลักษณะยั่วยุใจให้โกงเพื่อรางวัลนั้น น้อยกว่ารางวัลที่จะได้รับในทันที นอกจากนี้ เวลาตกรางวัลจะมีอิทธิพลต่อบุคคลมากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลนั้นด้วย

ผลจากการทดลองนี้ปรากฏว่า สภาพการเล่นเกมในห้องปฏิบัติการนั้น ยั่วยุใจให้วัยรุ่นชายราวครึ่งหนึ่ง (๕๓.๖ %) โกงเพื่อจะเอาชนะเด็กอื่นและได้รับรางวัล จำนวนเด็กชายไทยที่โกงในสถานการณ์ยั่วยุนั้น มีใกล้เคียงกับจำนวนเด็กผิวขาวที่โกงในการศึกษาของไกรนเดอร์และแมคไมเคิล (Grinder, & McMichael, ๑๙๖๓) นอกจากนี้การตกรางวัลทันทียังเป็นสภาพที่ยั่วยุใจให้ผู้ถูกทดลองโกงเป็นจำนวนมากกว่า (๖๖.๗%) การต้องรอรางวัล (๔๐.๐%) อย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนั้น การทดองนี้ยังแสดงว่า สภาวะตกรางวัลทันทีและสภาวะชลอรางวัลยั่วยุใจให้ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับต่างกัน โกงแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ในกลุ่มผู้ที่มีจริยธรรมสูงนั้น ถ้ามีการตกรางวัลทันทีโกงมากกว่า (๘๐.๐๐%) เมื่ออยู่ในสภาวะต้องรอรางวัล (๓๘.๑%) แต่ความแตกต่างนี้มีน้อยในกลุ่มผู้มีจริยธรรมต่ำ (โกง ๕๓.๓ % และ-๔๔.๔ % ตามลำดับ) ผลการวิจัยนี้ตรงข้ามกับความคาดหมาย เพราะแสดงว่าผู้ที่มีคะแนนจริยธรรมสูงในการทดลองนี้อยู่ใต้อิทธิพลภายนอกมากกว่าผู้ที่ได้คะแนนจริยธรรมต่ำ ส่วนการพิจารณาตามลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ก็ปรากฏผลที่คล้ายคลึงกันคือ ผู้ที่มุ่งอนาคตสูงในสภาพตกรางวัลทันทีโกงมากกว่า (๗๓.๓%) ผู้ที่อยู่ในสภาวะต้องรอรางวัล (๓๑.๓%) อย่างเชื่อมั่นได้ แต่ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำนั้นโกงไม่แตกต่างกันมากนักในสองสภาวะนี้ (โกง ๖๐.๐% และ ๕๐.๐% ตามลำดับ)

ผลการทดลองในกลุ่มที่ไม่มีตัวแบบ ซึ่งได้กล่าวถึงข้างบนนี้เป็นเครื่องแสดงว่าลักษณะของสถานการณ์ (คือเวลาการตกรางวัล) สามารถทำนายพฤติกรรมโกง ได้ดีกว่าลักษณะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น เพราะในการทดลองนี้ไม่ปรากฏว่าผู้ที่มีคะแนนจริยธรรมสูงโกงแตกต่างจากผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ หรือผู้ที่มุ่งอนาคตสูงโกงแตกต่างจากผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่มีระดับจริยธรรมสูง และผู้ที่มุ่งอนาคตสูงนั้น มีการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมได้ไวและแม่นยำกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ หรือมุ่งอนาคตต่ำ การเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูง หรือมุ่งอนาคตสูงนั้นมิได้ช่วยให้บุคคลยับยั้งพฤติกรรมที่ขัดกับกฎเกณฑ์ของสังคมได้ แต่ตรงกันข้าม ถ้าสถานการณ์ชักนำและเอื้ออำนวย ผู้ที่มีจริยธรรมสูงและมุ่งอนาคต

สูงจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมโกงมากที่สุด ผลการทดลองส่วนนี้อาจสะท้อนให้เข้าใจลักษณะของผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย ว่าส่วนใหญ่แล้วการกระทำของคนเหล่านี้อาจอยู่ใต้อิทธิพลของสถานการณ์ มากกว่าจะขึ้นอยู่กับลักษณะอันดีงามซึ่งบุคคล นั้นได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก

ผลการทดลองส่วนนี้ ซึ่งได้มาจากกลุ่มควบคุมที่ไม่มีตัวแบบนั้น อาจทำให้ผู้อ่านผิดหวัง และเกิดความงุนงงในผลที่พบนี้ และอาจทำให้เกิดความรู้สึกไม่เชื่อถือเครื่องมือวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม หรือเครื่องมือวัดลักษณะมุ่งอนาคตได้ แต่ผลจากกลุ่มทดลองทั้งหลายซึ่งได้พบตัวแบบผู้มีลักษณะต่าง ๆ กันนั้น จะเป็นเครื่องยืนยันว่าลักษณะเชิงจริยธรรมที่ถูกวัดนั้นมีความน่าเชื่อถืออย่างแท้จริง และปรากฏการณ์ในกลุ่มควบคุมที่ได้กล่าวมานี้เป็นปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญมาก สมควรที่จะให้ความสนใจพิจารณาศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป

การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อยกระดับจิตใจของเยาวชน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าถ้าบุคคลตกอยู่ในสถานการณ์ยั่วยุ โดยที่เขาสามารถทำผิดเพื่อประโยชน์ส่วนตนได้ โดยไม่มีผู้ใดรู้เห็นแล้ว บุคคลจะโกงหรือกล่าวเท็จ โดยที่ลักษณะอันดีงามของเขาซึ่งได้รับการปลูกฝังมา ไม่สามารถจะยับยั้งพฤติกรรมที่แสดงความเห็นแก่ตัวนั้นได้ ฉะนั้นการที่จะหาวิธีให้บุคคลมีความซื่อสัตย์โดยอิสระ จึงจำเป็นต้องพึ่งสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเหมาะสมในการยกระดับจิตใจของคนเหล่านี้ ในการทดลองนี้จึงได้ใช้วิธีการสร้างประสพการณ์ที่เหมาะสมกับพัฒนาการทางสังคม อารมณ์ และระดับสติปัญญาของผู้ถูกทดลอง โดยการจัดให้มีตัวแบบที่กระทำความดี เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกทดลอง ซึ่งอยู่ในวัยที่ชอบเลียนแบบผู้ที่ตนนิยมชมชื่น ได้เลียนแบบตัวแบบนั้น

การที่ผู้ถูกทดลองจะเลียนแบบตัวแบบที่จัดให้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นกับปัจจัยสองประเภทคือ ลักษณะของตัวแบบเอง และลักษณะของผู้ที่จะทำการเลียนแบบด้วย

ผลการทดลองในชั้นแรกปรากฏว่า ผู้ถูกทดลองที่มีตัวแบบกระทำดีนั้นโกงน้อยกว่า (๓๘.๘ %) ผู้ถูกทดลองที่ไม่มีตัวแบบ (ซึ่งโกงถึง ๕๓.๖ %) อย่างเชื่อมั่นได้ ฉะนั้น

จึงเห็นได้ว่าลักษณะของสถานการณ์อีกชนิดหนึ่ง (การมีหรือไม่มีตัวแบบ) มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมโกง หรือพฤติกรรมซื่อสัตย์ของผู้ถูกทดลอง ผลส่วนนี้แสดงว่า การใช้วิธีการให้มีตัวแบบที่ดีเพื่อยกระดับจิตใจของวัยรุ่นชายนั้นได้ผลดีตามความคาดหมาย เพื่อที่จะพิจารณาอิทธิพลของการมีตัวแบบต่อพฤติกรรมซื่อสัตย์ได้อย่างละเอียด ได้แยกวิเคราะห์ผู้มีจริยธรรมสูงต่างหากจากผู้มีจริยธรรมต่ำ ผลปรากฏว่า ในหมู่ผู้ที่มีจริยธรรมสูงนั้น ถ้าไม่มีตัวแบบแล้วจะโกงมากที่สุด (๕๕.๖%) แต่ถ้ามีตัวแบบที่กระทำดี ผู้มีจริยธรรมสูงจะโกงน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด (โกงเพียง ๓๔.๔%) ส่วนผู้ที่มีจริยธรรมต่ำนั้น ถ้าไม่มีตัวแบบจะโกงราวครึ่งหนึ่งของจำนวนคนในกลุ่มนี้ แต่ถ้ามีตัวแบบที่กระทำดีก็จะโกงน้อยลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (๕๐.๐% และ ๔๓.๕% ตามลำดับ ดูภาพ ๖ ในบทที่ ๓)

ผลการทดลองส่วนนี้ แสดงว่าผู้มีจริยธรรมสูงมีความไวในการรับรู้สภาพแวดล้อม และปฏิบัติตนได้สอดคล้องกับประสพการณ์ของตน มากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ ข้อมูลส่วนนี้จึงมีความสำคัญมาก เพราะแสดงว่า ถึงแม้ว่าผู้ที่มีจริยธรรมสูงในสภาวะตกรางวัลทันที และในสภาวะที่ขาดตัวแบบจะเป็นผู้ที่โกงในการเล่นเกมมากที่สุด แต่ในสภาวะที่มีตัวแบบกระทำความดี และในสภาวะชลอรางวัล ผู้ที่มีจริยธรรมสูงจะเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์เหนือกว่าบุคคลประเภทอื่น ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า ผู้ที่มีคะแนนจริยธรรมสูงในการทดลองนี้เป็นผู้ที่ใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อม และประสพการณ์ของตนได้มากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูงจึงเป็นผู้ที่น่าเป็นห่วง และในขณะเดียวกันก็เป็นความหวังของผู้ที่มีหน้าที่อบรมบ่มนิสัยของเยาวชนทั้งหลายด้วย เพราะผลการทดลองนี้แสดงอย่างแจ้งชัดว่าผู้ที่มีจริยธรรมสูงจะเป็นผู้ที่ถูกชักจูงได้ง่าย ทั้งในทางที่ดีและทางที่เลว

ได้กล่าวแล้วว่าการมีตัวแบบที่กระทำดีสามารถลดพฤติกรรมโกงของวัยรุ่นชายลงได้มาก โดยเฉพาะวัยรุ่นชายที่มีคะแนนจริยธรรมสูง ฉะนั้นการพิจารณาทั้งคะแนนจริยธรรมและคะแนนมุ่งอนาคตไปพร้อมกัน ซึ่งเป็นการแยกประเภทของผู้ถูกทดลองให้ละเอียดยิ่งขึ้น ได้ช่วยให้การศึกษาอิทธิพลของการมีตัวแบบทำได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ประกอบกับการวิเคราะห์พฤติกรรมโกงด้วยวิธีการไค – สแคว์ให้ผลว่า ลักษณะทางจริยธรรมทั้งสองชนิดและลักษณะของตัวแบบมีอิทธิพลร่วมกันต่อพฤติกรรมโกง จากการพิจารณาเปอร์เซนต์

ผู้โกงในกลุ่มผู้ถูกทดลองที่มีคะแนนจริยธรรมและมุ่งอนาคตต่ำสูงต่าง ๆ กัน ๔ ประเภท ในหมู่ผู้ที่มีตัวแบบเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่มีตัวแบบ ปรากฏว่า การมีตัวแบบทำให้ผู้ถูกทดลองทั้ง ๔ ประเภทมีพฤติกรรมโกงต่ำกว่ากลุ่มผู้ถูกทดลองประเภทเดียวกับตน แต่ไม่ตัวแบบทุกกลุ่ม แต่มีรายละเอียดที่น่าสนใจคือ ผู้ถูกทดลองที่มีจริยธรรมสูงและมุ่งอนาคตสูงนั้น คล้อยตามตัวแบบมากที่สุด รองลงมาคือผู้ถูกทดลองที่มีจริยธรรมสูงแต่มุ่งอนาคตต่ำ ส่วนผู้ที่ยอมรับอิทธิพลของตัวแบบน้อยที่สุด คือผู้ที่มีจริยธรรมต่ำแต่มุ่งอนาคตสูง (ผู้ถูกทดลองประเภทนี้โกงมากที่สุดทั้งในสภาวะที่มีและไม่มีตัวแบบ) ส่วนผู้ที่มีจริยธรรมต่ำและมุ่งอนาคตต่ำนั้นคล้อยตามตัวแบบเป็นปริมาณปานกลาง (ดูตาราง ๑๙ ในภาคผนวก ง.) ผลการทดลองส่วนนี้จึงย้ำความสำคัญของลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง ว่าบุคคลที่มีลักษณะนี้ โดยทั่วไปแล้วจะเป็นผู้คล้อยตามตัวแบบที่กระทำความดีได้ง่าย

ได้กล่าวแล้วว่า ตัวแบบจะมีอิทธิพลชักจูงใจให้ผู้อื่นเลียนแบบการกระทำของตนหรือไม่ มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวแบบเป็นสำคัญ ในการทดลองนี้ได้ศึกษาตัวแบบที่แสดงลักษณะเป็นผู้มีจิตใจสูง (ละอายใจตนเอง) และต่ำ (อับอายผู้อื่น) และตัวแบบที่ดีใจที่ตนทำความดี เปรียบเทียบกับตัวแบบที่เสียใจที่ตนทำความดี ผลปรากฏว่าในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของลักษณะของตัวแบบสองประเภทกับกลุ่มที่ไม่มีตัวแบบนั้นผลปรากฏว่าตัวแบบที่มีจิตใจสูง (ละอายใจตนเอง) มีประสิทธิภาพในการชักจูงวัยรุ่นชายให้ซื่อสัตย์ตามอย่างตนโดยโกงในการเล่นเกม (๓๕.๐ %) น้อยกว่ากลุ่มที่ไม่มีตัวแบบ (โกง ๕๓.๓ %) อย่างเชื่อมั่นได้ แต่ตัวแบบที่มีจิตใจต่ำ (อับอายผู้อื่น) มีประสิทธิภาพในการชักจูงใจน้อยกว่า (มีผู้โกง ๔๒.๕ %) ตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง ส่วนตัวแบบที่แสดงความดีใจที่ไม่ได้โกงนั้น ยับยั้งพฤติกรรมโกงของวัยรุ่นได้มากกว่า (มีผู้โกงเพียง ๓๕.๐ %) ตัวแบบที่แสดงความเสียใจที่ตนไม่ได้โกง (มีผู้โกง ๔๒.๕) แต่จำนวนผู้โกงในกลุ่มทั้งสองนี้ไม่แตกต่างกันในปริมาณที่ยอมรับได้

ผลการทดลองได้แสดงว่า ลักษณะของตัวแบบ และลักษณะทางจริยธรรมของผู้เลียนแบบ ต่างก็มีอิทธิพลต่อการเลียนแบบพฤติกรรมซื่อสัตย์ ฉะนั้นจึงถึงเวลาที่จะพิจารณาผลของการศึกษาอิทธิพลร่วมระหว่างลักษณะของตัวแบบและ ลักษณะทาง จริยธรรม

ทั้งสองประการของผู้ถูกทดลอง ผลปรากฏว่า เมื่อมีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นนั้น ผู้ที่มีจริยธรรมสูงและมุ่งอนาคตสูงลดพฤติกรรมโกงลงมากที่สุด รองลงมาคือผู้ที่มีจริยธรรมต่ำและมุ่งอนาคตต่ำ ส่วนผู้ที่ไม่ยอมรับอิทธิพลของตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นเลย คือผู้ที่มีจริยธรรมสูงแต่มุ่งอนาคตต่ำ กับผู้ที่มีจริยธรรมต่ำแต่มุ่งอนาคตสูง ในการเปรียบเทียบอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกงของตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง กับสภาวะที่ไม่มีตัวแบบปรากฏว่าผู้ที่ คล้อยตามตัวแบบ ประเภทละอายใจ ตนเองมาก ที่สุดคือ ผู้ที่มีจริยธรรมสูงแต่มุ่งอนาคตต่ำ ส่วนผู้ที่คล้อยตามน้อยที่สุดคือผู้ที่มีจริยธรรมต่ำและมุ่งอนาคตต่ำ ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าผู้ที่มีจริยธรรมสูงส่วนมากจะคล้อยตามพฤติกรรมของตัวแบบที่ดี ส่วนผู้ที่มีจริยธรรมต่ำจะคล้อยตามน้อยกว่า นอกจากนี้ตัวแบบประเภทละอายใจตนเองมีอิทธิพลชักจูงใจให้ผู้ถูกทดลองทุกประเภทเลียนแบบ แต่ตัวประเภทอับอายผู้อื่นนั้น ไม่มีอิทธิพลต่อผู้ถูกทดลองที่มีลักษณะเชิงจริยธรรมสองประเภทในปริมาณที่ตรงกันข้ามกัน

ในการจัดให้ตัวแบบแสดงลักษณะทางจริยธรรมในระดับที่แตกต่างกัน และแสดงอารมณ์แตกต่างกันนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลไม่ได้ผลที่แสดงว่า ลักษณะของตัวแบบและอารมณ์ของตัวแบบมีอิทธิพลร่วมกันในการยับยั้งพฤติกรรมโกงของผู้ถูกทดลอง แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงว่าลักษณะของตัวแบบ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโกงในทำนองที่แตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้เมื่อสภาวะการตกรางวัลต่างกัน กล่าวคือในสภาวะที่ไม่มีตัวแบบแต่มีการตกรางวัลทันทีนั้นมีผู้โกงมากที่สุด แต่ในสภาวะที่มีตัวแบบ หรือมีการชลอรางวัล หรือทั้งสองอย่างร่วมกันแล้วมีจำนวนผู้โกงน้อยกว่าอย่างเชื่อมั่นได้ แต่ตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นในสภาวะตกรางวัลทันทีนั้นไม่สามารถระงับพฤติกรรมโกงของผู้ถูกทดลองได้

นอกจากลักษณะของตัวแบบกับเวลาตกรางวัล จะส่งผลร่วมกันต่อพฤติกรรมโกงของผู้ถูกทดลองแล้ว ยังปรากฏว่าลักษณะทั้งสองชนิดของสถานการณ์ยั่วยุนี้ยังส่งผลแตกต่างกันต่อพฤติกรรมโกงของผู้ที่มีจริยธรรมในระดับที่ต่างกันด้วย กล่าวคือ ในสภาวะต่าง ๆ ที่มีการตกรางวัลทันทีนั้น มีจำนวนผู้โกงมากกว่าในสภาวะชลอรางวัล แต่เมื่อนำลักษณะทางจริยธรรมของผู้ถูกศึกษาเข้ามาพิจารณาร่วมกัน ทำให้เกิดข้อยกเว้นคือ แม้จะอยู่ในสภาวะที่จะได้รับรางวัลทันที แต่ถ้าผู้ถูกทดลองมีจริยธรรมสูงและมีตัวแบบประเภทละอายใจ

ตนเอง ผู้ถูกทดลองประเภทนี้ก็จะสามารถยับยั้งพฤติกรรมโกงได้มากพอ ๆ กับผู้ที่อยู่ในสภาวะต้องรอรางวัล ส่วนการนำลักษณะมุ่งอนาคตเข้ามาพิจารณาประกอบกับลักษณะของสถานการณ์ ปรากฏผลที่ตรงกันข้ามกับผลการวิจัยข้างบนนี้ กล่าวคือในหมู่ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำนั้น สภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองและต้องรอรางวัลนั้นสามารถยับยั้งการโกงของคนประเภทนี้ได้อย่างมาก (โกงเพียง ๑๙.๒ %) แตกต่างจากสภาวะที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นหรือไม่มีตัวแบบและตกรางวัลทันที ซึ่งมีผู้โกงเป็นจำนวนมากกว่าอย่างเชื่อมั่นได้ (มีผู้โกง ๕๙.๓ % และ ๖๐.๐ % ตามลำดับ)

จึงสรุปได้ว่าลักษณะตัวแบบและเวลาตกรางวัลสามารถยับยั้งพฤติกรรมโกง ของผู้ที่มีจริยธรรมสูงได้ง่ายกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ แต่ผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำเมื่ออยู่ในสภาวะที่เหมาะสมในบางครั้งกับโกงน้อยกว่าผู้ที่มุ่งอนาคตสูง

ส่วนการแสดงอารมณ์ดีใจหรือเสียใจที่ไม่ได้โกงของตัวแบบนั้น มีผลต่อพฤติ-กรรมโกงต่างออกไปในสภาวะตกรางวัลทันทีและในสภาวะชลอรางวัลอย่างเชื่อมั่นได้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว พบว่ากลุ่มที่มีผู้โกงน้อยที่สุดแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ อีก ๓ กลุ่ม ได้แก่กลุ่มที่ตัวแบบแสดงความดีใจที่ไม่โกงในสภาวะชลอรางวัล ส่วนกลุ่มที่ตัวแบบแสดงความดีใจที่ไม่โกงในสภาวะตกรางวัลทันทีนั้น มีจำนวนผู้ โกงมากเท่าๆ กับกลุ่มอื่น ๆ อีกสองกลุ่ม นอกจากนี้การทราบว่าผู้ถูกทดลองมีจริยธรรมสูงหรือต่ำได้ช่วยให้สามารถทำนายได้แม่นยำขึ้นว่าลักษณะทั้งสองชนิดของสถานการณ์จะมีอิทธิพลยับยั้งพฤติกรรมโกงได้มากน้อยเพียงไร ซึ่งผลปรากฏว่า การที่มีตัวแบบแสดงความดีใจที่ไม่ได้โกงในสภาวะชลอรางวัลนั้นทำให้ผู้ที่มีจริยธรรมสูงโกงน้อยที่สุด (โกง ๒๐.๐ %) ส่วนการที่มีตัวแบบแสดงความเสียใจที่ไม่ได้โกงในสภาวะตกรางวัลทันที ทำให้ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำโกงมากที่สุด (โกง ๕๘.๑ %) และจำนวนผู้ที่โกงในทั้งสองกลุ่มนี้แตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้สูงด้วย

จากนี้จะเห็นได้ว่า ในการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อยกระดับจิตใจของวัยรุ่นชายไทยนั้น วิธีการสร้างตัวแบบให้มีลักษณะเหมาะสมแก่การถูกเลียนแบบ จะสามารถปลูกฝังพฤติกรรมซื่อสัตย์ให้แก่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ตัวแบบที่แสดงจริยธรรมสูงหรือต่ำและการแสดงผลของการกระทำดี ว่าทำให้ตัวแบบเกิดความดีใจหรือเสียใจด้วย ได้

ช่วยให้ตัวแบบมีความน่าเลียนแบบแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การมีตัวแบบที่กระทำดีในสภาวะที่ยั่วยุใจให้กระทำผิดมากที่สุด คือในสภาวะตกรางวัลทันทีนั้นจะมีผลยับยั้งพฤติกรรมโกงก็ต่อเมื่อตัวแบบนั้นมีคุณสมบัติสูง และผู้ถูกทดลองมีจริยธรรมสูงด้วย ส่วนในสภาวะที่ไม่ยั่วยุใจมากนักนั้น การมีตัวแบบที่คุณสมบัติสูง หรือผู้เล่นเกมมีจริยธรรมสูงอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นก็จะช่วยยับยั้งพฤติกรรมโกงได้

ความสัมพันธ์ระหว่างด้านต่าง ๆ ของจริยธรรม จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดในการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมของบุคคล ก็คือการศึกษาว่าลักษณะต่าง ๆ ทางจริยธรรม จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลมากน้อยเพียงใดหรือไม่ นอกจากนี้การค้นคว้าทางด้านนี้ยังมีจุดประสงค์ ที่จะหาวิธีที่จะทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลให้ได้อย่างแม่นยำด้วย

ในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ ได้ศึกษาลักษณะทางจริยธรรมหลายด้านด้วยกันคือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคต พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และทัศนคติเชิงจริยธรรม ในชั้นแรกจะได้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับลักษณะมุ่งอนาคต จากนั้นก็จะพิจารณาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมร่วมกับพฤติกรรมโกง ลักษณะมุ่งอนาคตกับพฤติกรรมโกง ลักษณะทางจริยธรรมทั้งสองประเภทกับพฤติกรรมโกง และทัศนคติเชิงจริยธรรม และท้ายสุดจะได้พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมโกงกับทัศนคติเชิงจริยธรรม

การวิจัยในการศึกษาภาคสนาม ซึ่งมีจำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๑,๔๐๐ คน มีอายุตั้งแต่ ๑๑–๒๕ ปี และการวิจัยเชิงทดลองในห้องปฏิบัติการ ซึ่งศึกษานักเรียนชายในชั้น ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ จำนวน ๓๐๙ คนนั้น ได้ให้ผลที่สอดคล้องกันว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกศึกษาทั้งหลายนั้น มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับที่เชื่อถือได้ แต่ลักษณะทั้งสองนี้ก็มีความเป็นเอกเทศจากกัน ในปริมาณที่มากพอจะยืนยันได้ว่า มิใช่เป็นลักษณะเดียวกันอย่างแน่นอน โคลเบอร์ก (Kohlberg, ๑๙๖๔ หน้า ๓๘๙–๓๙๒) ในขณะที่ประมวลข้อคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะทางจริยธรรมของ

มนุษย์ ได้เสนอผลการวิจัยต่าง ๆ ที่แสดงว่า จริยธรรมมีลักษณะเป็นพลังของจิตหรืออีโก้ (Ego) ซึ่งเกี่ยวพันกับความสามารถในการใช้เหตุผลตัดสินเรื่องราวต่างๆ ฉะนั้นความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต ต่างก็เป็นด้านหนึ่งของลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล ลักษณะมุ่งอนาคตนั้น เป็นปริมาณความสามารถของบุคคลในการอดได้รอได้ และความสามารถในการใช้เหตุผลบังคับใจตนเองในเรื่องต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและเรื่องอื่น ๆ ด้วย อนึ่ง โคลเบอร์ก (Kohlberg, ๑๙๖๙, หน้า ๓๙๖) มิได้คาดว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตจะมีความสัมพันธ์กันมากนัก แต่ก็อาจคาดได้ว่า ผู้ที่มีวุฒิภาวะทางจิตสูงย่อมจะมีลักษณะทั้งสองนี้ในปริมาณที่สูง ในการวิจัยเชิงทดลองได้พบว่า ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำนั้น ประกอบด้วยบุคคลที่มีลักษณะมุ่งอนาคตทั้งต่ำและสูง ส่วนผู้ที่มีจริยธรรมสูงก็ประกอบด้วยบุคคลที่มีลักษณะมุ่งอนาคตทั้งสูงและต่ำเป็นจำนวนใกล้เคียงกัน จึงเป็นโอกาสที่จะได้พิจารณาบทบาทในการเล่นเกม ของผู้ที่มีลักษณะผสมต่าง ๆ กันได้

ในตอนต่อไปนี้จะได้พิจรณา ความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมในการเล่นเกมเสียก่อน แม้ว่าผลการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในผู้ถูกทดลองทั้งหมดจะแสดงว่า ระดับจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงในระดับที่สูงพอจะเป็นที่ยอมรับได้ จากการแยกพิจารณาตามลักษณะของสถานการณ์ ก็ได้ให้ภาพพจน์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น (ดูตาราง ๑๖ ในภาคผนวก ง.) นั่นคือ ในสภาวะต่าง ๆ ส่วนมากในการทดลองนี้ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำได้โกง เป็นจำนวนมากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมสูง ยกเว้นในสองสภาวะที่ผู้มีจริยธรรมสูงโกงมากกว่าผู้ที่มีจริยธรรมต่ำคือ ในสภาวะที่ไม่มีตัวแบบ และในสภาวะตกรางวัลทันทีซึ่งไม่มีตัวแบบ อันเป็นสภาวะที่มีความยั่วยุใจสูงที่สุด แม้ว่าความแตกต่างในเปอร์เซนต์ ผู้โกงที่มีจริยธรรมต่างกันนี้ จะไม่สูงจนเป็นที่ยอมรับทางสถิติได้ แต่แนวโน้มของผลการทดลองส่วนนี้ก็สำคัญมากเกินกว่าที่จะมองข้ามไปเสียได้

การที่ผู้มีจริยธรรมสูงโกงมากกว่าผู้มีจริยธรรมต่ำ ในสถานการณ์ตกรางวัลทันทีและไม่มีตัวแบบนั้น เป็นผลที่แสดงว่าลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล มิใช่เป็นตัวทำนาย

พฤติกรรมโกงได้โดยทั่วไป นอกจากนี้ผู้ที่มีจริยธรรมสูงในการทดลองนี้ เป็นผู้ที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับเหนือกฎเกณฑ์ ซึ่งโคลเบอร์ก (Kohlberg, ๑๙๖๔, หน้า ๔๐๕) ได้อธิบายว่า ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับนี้ (คือระดับที่สูงที่สุดนั้น) มิใช่จะเป็นผู้ที่ทำถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของสังคมเสมอไป แต่บุคคลชนิดนี้เป็นผู้ที่มีการใช้เหตุผลชั้นสูงในเชิงของปราชญ์เท่านั้น อย่างไรก็ตามผลส่วนนี้ก็ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยในต่างประเทศหลายเรื่อง ซึ่งพบว่านักเรียนและนิสิตผู้มีจริยธรรมในระดับเหนือกฎเกณฑ์(สูง) โกงน้อยกว่าผู้ที่มีจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์ (ต่ำ) (Schwartz, ๑๙๖๙ และ Wright ๑๙๗๑, หน้า ๑๗๐-๑๗๑)

สิ่งสำคัญที่พบในการทดลองนี้ ซึ่งยังไม่มีการค้นคว้าวิจัยกันมาก่อนก็คือ การที่ผู้มีจริยธรรมในขั้นเหนือกฎเกณฑ์ได้ลดการโกงลงมากอย่างเชื่อมั่นได้ เมื่อได้เห็นตัวแบบที่กระทำความดีส่วนผู้ที่มีจริยธรรมในขั้นตามกฎเกณฑ์นั้น ไม่ได้รับประโยชน์จากการมีตัวแบบที่ดีมากนัก

ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตนั้น การวิจัยในต่างประเทศหลายเรื่องแสดงว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ ความสามารถในการบังคับใจตนเอง และการอดได้รอได้นั้น เป็นลักษณะของเด็กปกติมากกว่ายุวอาชญากร ส่วนยุวอาชญากรนั้น ชอบที่จะเลือกขนมก้อนเล็กซึ่งจะได้รับในทันที แทนที่จะรอขนมก้อนใหญ่กว่า (Mischel, ๑๙๖๑; และ Roberts, & Erikson, ๑๙๖๘) นอกจากนี้ยังมีนักวิจัยอีกสองคณะที่พบว่า ความสามารถในการบังคับตนเองหรือพลังอีโก้นี้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมซื่อสัตย์ในสถานการณ์ยั่วยุต่าง ๆ (Hartshorne & May, ๑๙๓๐; และ Peck & Havighurst, ๑๙๖๐, อ้างจาก Kohlberg, ๑๙๖๔, หน้า ๓๙๐)

ส่วนผลการวิจัยเชิงทดลองนี้แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างเมื่อพิจารณา รวมกันแล้ว ลักษณะมุ่งอนาคตไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงในการเล่นเกมแต่ประการใด แต่จากการแยกพิจารณาตามสภาวะต่าง ๆ ในการทดลองนี้ (ดูตาราง ๑๗ ในภาคผนวก ง.) ปรากฏว่า ในแทบทุกสภาวะนั้นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ โกงมากกว่าผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง นอกจากในสภาวะตกรางวัลทันที ซึ่งไม่มีตัวแบบและสภาวะที่มีตัวแบบละอายใจตนเอง

จะเห็นได้ว่าในสภาวะที่ยั่วยุใจมากที่สุด คือสภาวะที่ไม่มีตัวแบบและตกรางวัลทันทีนั้น ผู้ที่มีจริยธรรมสูงและผู้ที่มุ่งอนาคตสูงโกงมากกว่าผู้ที่มีลักษณะทั้งสองนี้ต่ำ และเมื่อมีตัวแบบ ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงก็จะลดพฤติกรรมโกงลงมากอย่างเห็นได้ชัด เช่นเดียวกับผู้ที่มีระดับจริยธรรมสูง ฉะนั้นการพิจารณาลักษณะผสมระหว่างจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตอาจให้ภาพที่ชัดเจนขึ้น

เครบส์ (Krebs, ๑๙๖๗, อ้างจาก Kohlberg, ๑๙๖๙, หน้า ๓๙๖) เป็นผู้ที่ได้ศึกษาพลังอีโก้ควบคู่ไปกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและพบว่า ผู้ที่มีพลังอีโก้สูงถ้ามีจริยธรรมในระดับก่อนกฎเกณฑ์จะโกงมากกว่าผู้มีพลังอีโก้ต่ำ แต่ถ้ามีจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์แล้วผลการวิจัยของเครบส์แสดงว่า ผู้ที่มีพลังอีโก้สูงจะโกงน้อยกว่าผู้ที่มีพลังอีโก้ต่ำ ส่วนผู้ที่มีจริยธรรมในระดับเหนือกฎเกณฑ์นั้น การจะโกงหรือไม่โกงนั้นเครบส์พบว่าไม่ขึ้นกับพลังอีโก้มากนัก

การวิจัยเชิงทดลองในวัยรุ่นชายไทยนั้น ให้ผลที่แตกต่างไปดังนี้คือ เมื่อพิจารณาจำนวนผู้โกงในสภาวะต่าง ๆ โดยแยกตามลักษณะผสม ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับลักษณะมุ่งอนาคตแล้ว (ดูตาราง ๑๘ ในภาคผนวก ง.) ปรากฏว่าในหมู่ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำนั้น ผู้ที่มุ่งอนาคตสูงด้วยจะโกงมากกว่าผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำในสภาวะที่มีตัวแบบแทบทุกกรณี (ยกเว้นในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง ซึ่งจะอภิปรายในภายหลัง) ส่วนในหมู่ผู้ที่มีจริยธรรมสูงนั้น ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำด้วยโกงมากกว่าผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงทั้งในสภาวะที่ไม่มีตัวแบบและสภาวะที่มีตัวแบบเป็นส่วนมาก (ยกเว้นในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง) ผลส่วนนี้แสดงว่า ในหมู่ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับที่ต่างกันนี้จำนวนผู้โกงยังขึ้นอยู่กับลักษณะมุ่งอนาคตอีกโสดหนึ่งด้วย

จะเห็นได้ว่า ผลในการทดลองนี้คลาดเคลื่อนไปจากผลการวิจัยของเครบส์อย่างมีแบบแผน กล่าวคือ ผลการทดลองนี้ที่เกี่ยวกับผู้ที่มีจริยธรรมต่ำ ตรงกับผลการวิจัยของเครบส์ที่เกี่ยวกับผู้ที่มีจริยธรรมในระดับก่อนกฎเกณฑ์ ส่วนผลการทดลองนี้ที่เกี่ยวกับผู้ที่มีจริยธรรมสูง กลับตรงกับผลการวิจัยของเครบส์ที่เกี่ยวกับผู้ที่มีจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์เท่านั้น เมื่อพิจารณาแล้ว ผลการวิจัยของเครบส์นั้นสมเหตุสมผลมากและอาจเป็น

ไปได้ว่า ผู้ที่มีคะแนนจริยธรรมสูงในการทดลองนี้ แท้จริงแล้วอาจอยู่ในระดับตามกฎเกณฑ์มากกว่าในระดับเหนือกฎเกณฑ์ และผู้ที่มีคะแนนจริยธรรมต่ำในการทดลองนี้อาจอยู่ในระดับก่อนกฎเกณฑ์มากกว่าที่ปรากฏตามคะแนนจริยธรรม ทั้งนี้เพราะเครื่องมือวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมแบบให้เลือกตอบที่ใช้ในโครงการนี้ อาจทำให้ผู้ตอบได้คะแนนสูงเกินความเป็นจริงไปบ้าง ดังจะได้อภิปรายต่อไป แต่อย่างไรก็ตามผลในการทดลองนี้อาจแตกต่างจากผลการวิจัยของเครบส์ เพราะอิทธิพลของการมีตัวแบบ อาจผันแปรความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ ส่วนเครบส์นั้นศึกษาพฤติกรรมโกงในสภาวะปกติ ซึ่งเทียบเท่าสภาวะที่ไม่มีตัวแบบในการทดลองนี้เท่านั้น

ดังนี้จึงเป็นที่ประจักษ์ให้เห็นว่า การมีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองนั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคต กับพฤติกรรมโกง แตกต่างไปจากสภาวะที่มีตัวแบบอื่นๆ และสภาวะที่ไม่มีตัวแบบด้วยในบางครั้ง จึงควรพิจารณาความสัมพันธ์ ของลักษณะทางจริยธรรมทั้งสามประการนี้ ในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองอย่างละเอียด ซึ่งผลปรากฏว่า โดยทั่วไปแล้ว ผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำจะยอมรับอิทธิพลของตัวแบบประเภทละอายใจตนเองมากกว่าตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่น แต่ผู้มุ่งอนาคตสูงนั้น ยอมรับอิทธิพลของตัวแบบทั้งสองประเภทนี้ ในปริมาณที่เท่าเทียมกัน (ดูตาราง ๑๗ ในภาคผนวก ง.) แต่ถ้าแบ่งผู้ถูกทดลองตามลักษณะผสมสองประเภท คือ จริยธรรมและมุ่งอนาคตแล้ว ยิ่งเห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับผู้ที่มุ่งอนาคตสูงและต่ำในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเองนี้ยิ่งขึ้น (ดูตาราง ๑๘ ในภาคผนวก ง.) กล่าวคือ ในหมู่ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำส่วนมาก ถ้าบุคคลนี้มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำด้วย ก็จะโกงน้อยกว่าผู้ที่มุ่งอนาคตสูง ในสภาวะการทดลองส่วนมากดังได้กล่าวไปแล้ว แต่ในสภาวะตัวแบบละอายใจตนเองนั้นผู้มุ่งอนาคตต่ำกลับโกงมากกว่าผู้มุ่งอนาคตสูง แต่ในหมู่ผู้ถูกทดลองที่มีจริยธรรมสูงนั้นกลับตรงข้าม กล่าวคือ ผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำส่วนมากจะโกงมากกว่า ผู้มุ่งอนาคตสูง ยกเว้นในสภาวะตัวแบบละอายใจตนเองนี้ ที่ผู้มุ่งอนาคตต่ำโกงน้อยกว่าผู้มุ่งอนาคตสูง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าตัวแบบประเภทละอายใจตนเองนี้ มีผลต่อจิตใจของผู้ที่มุ่งอนาคตต่ำแต่มี

จริยธรรมสูง (โกงเพียง ๒๐.๐ %) มากที่สุด และมีผลต่อผู้ที่มุ่งอนาคตระดับเดียวกันนี้แต่มีจริยธรรมต่ำแต่เพียงเล็กน้อย (กลุ่มนี้โกง ๔๕.๒ %) ส่วนผู้ที่มุ่งอนาคตสูงไม่ว่าจะมีจริยธรรมสูงหรือต่ำ ยอมรับอิทธิพลของตัวแบบประเภทนี้เป็นปริมาณปานกลางทั้งคู่

เมื่อได้พิจารณาความสัมพันธ์ของลักษณะทางจริยธรรม ทั้งสามประการในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง ก็ทำให้เห็นสมควรที่จะเปรียบเทียบกับสภาวะที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นด้วย ซึ่งทำให้พบผลที่น่าสนใจหลายประการ (ดูภาพ ๑ ในภาคผนวก ง.) กล่าวคือ ในหมู่ผู้ที่มีจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตที่แปรตามกันนั้น (คือ กลุ่มที่มีจริยธรรมต่ำมุ่งอนาคตต่ำ และกลุ่มที่มีจริยธรรมสูงและมุ่งอนาคตสูง) ตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและตัวแบบประเภทละอายใจตนเอง มีประสิทธิภาพต่อคนเหล่านี้ปานกลางใกล้เคียงกัน แต่ในหมู่ผู้ถูกทดลองที่จริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตแปรกลับกันนั้น (คือ กลุ่มที่มีจริยธรรมสูงมุ่งอนาคตต่ำ และจริยธรรมต่ำมุ่งอนาคตสูง) ตัวแบบประเภทละอายใจตนเองนั้นมีอิทธิพลมากกว่าตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นมาก และที่น่าสังเกตคือตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นนั้นไร้อิทธิพลต่อบุคคลสองประเภทนี้โดยสิ้นเชิง เพราะผู้ถูกทดลองสองประเภทนี้โกงมากกว่าผู้ถูกทดลองในสภาวะที่ไม่มีตัวแบบอีกด้วย ผลส่วนนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า วิธีการฝึกอบรมจริยธรรมจะให้ผลแตกต่างกันในบุคคลต่างประเภทกัน

ต่อไปนี้จะได้ อภิปรายความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะทาง จริยธรรม ทั้งสี่ ประการ โดยนำทัศนคติเชิงจริยธรรมเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย , ผลปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับทัศนคติเชิงจริยธรรมในการทดลองนี้ ไม่อยู่ในระดับที่เชื่อมั่นได้ แต่ลักษณะมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติเชิงจริยธรรมในระดับที่เชื่อมั่นได้สูง นอกจากนั้น ผู้ที่โกงในการเล่นเกมยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อความซื่อสัตย์มากกว่าผู้ที่ไม่โกงในการเล่นเกมด้วย ฉะนั้นผลในการทดลองนี้จึงแสดงถึงความสอดคล้องระหว่าง ความสามารถบังคับใจตนเอง ทัศนคติเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจริยธรรมถึงสามด้านในคนกลุ่มเดียวกันนี้เป็นสิ่งที่ยังไม่เคยมีผู้พบมาก่อน และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทัศนคติ

เชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นตัวเชื่อมระหว่างลักษณะมุ่งอนาคตกับพฤติกรรมโกง ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง นอกจากนี้ตัวแปรทางจริยธรรมทั้งสามนี้ ยังมีความสัมพันธ์กับความวิตกกังวลในการเล่นเกมด้วย ซึ่งย้ำให้เห็นความเกี่ยวพันระหว่างลักษณะทางจริยธรรมทั้งสามประการในกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น ผลการทดลองส่วนนี้จึงแสดงถึงความสอดคล้องระหว่างด้านต่าง ๆ ของจริยธรรมในบุคคล มากกว่าที่นักจิตวิทยาบางท่านได้เสนอแนะไว้ (Brown, ๑๙๖๕, หน้า ๔๑๒) และความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมเชิงจริยธรรม อาจมีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงในทัศนคติเชิงจริยธรรม ในฐานะที่เป็นสาเหตุหรือผลก็ได้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยเชิงทดลองนี้ก็ได้สนับสนุนบราวน์ในข้อที่ว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น มีแนวโน้มที่จะเป็นลักษณะทางจริยธรรมที่กว้าง ไม่เฉพาะเจาะจงตามสถานการณ์เหมือนกับพฤติกรรม หรือทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคล

สรุป การวิจัยในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ ให้ผลครบถ้วนตามความมุ่งหมายทั้งแปดประการที่ได้ตั้งไว้ กล่าวคือ ในการวิจัยเชิงทดลองได้ศึกษาสาเหตุของพฤติ-กรรมโกงหรือพฤติกรรมซื่อสัตย์ โดยได้พิจารณาทั้งลักษณะต่าง ๆ ของสถานการณ์โดยละเอียด ประกอบกับการพิจารณาลักษณะของจริยธรรมสองประการของผู้ถูกทดลองด้วย และพบว่าลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตนั้น มีความสำคัญในการที่จะช่วยให้เข้าใจอิทธิพลต่าง ๆ ของสถานการณ์ ที่มีต่อพฤติกรรมซื่อสัตย์ของบุคคลได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผลจากการทดลองยังแสดงว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคต ยังสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้ต่าง ๆ กัน ในสภาวะการทดลองที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งทำให้ลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตเป็นกุญแจสำคัญที่สามารถชี้แนวทางในการพัฒนาบุคคลได้อย่างแม่นยำ เมื่อลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตมีความสำคัญเช่นนี้ การศึกษาภาคสนามจึงเป็นเครื่องสนองตอบความอยากรู้ว่า ลักษณะเชิงจริยธรรมทั้งสองประการนี้มีมากในคนประเภทใด มีพัฒนาการมาอย่างไร และบ่อเกิดของลักษณะทั้งสองนี้อาจอยู่ที่ใดบ้าง ทำให้เกิดการค้นคว้าไปถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ สี่แบบ และลักษณะต่าง ๆ ทาง

สังคมของบุคคล ประมวลเป็นความรู้ขั้นรากฐาน เกี่ยวกับธรรมชาติของลักษณะทางจริย-ธรรมของบุคคลในสังคมไทย ความรู้นี้อาจถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้หลายประการ อันจะได้เสนอแนะต่อไป แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงการนำความรู้นี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในด้านต่าง ๆ สมควรที่จะกล่าวถึงข้อจำกัดของผลการวิจัยนี้เสียก่อน เพื่อเป็นการชี้แจงถึงคุณค่าที่แท้จริงของผลการวิจัยนี้

ข้อจำกัดของการวิจัย

การตระหนักถึงข้อจำกัดของการวิจัยนั้น เป็นสิ่งที่นักวิจัยทุกคนประสบ ข้อจำกัดในการวิจัยส่วนมากนั้น ผู้ทำการวิจัยทราบก่อนที่จะเริ่มการวิจัยเสียด้วยซ้ำ แต่เนื่องจากความจำเป็นทางการเงิน เวลา และกำลังงาน รวมทั้งความรีบด่วนในความต้องการผลขั้นต้นของการวิจัยนั้น ทำให้ผู้วิจัยต้องเริ่มงานโดยยอมรับข้อจำกัดเหล่านั้น และในบางกรณีก็มีข้อจำกัด ซึ่งยากที่จะขจัดออกไปได้ ไม่ว่าผู้วิจัยจะมีเวลาและเงินทุนมากสักเพียงไร

การพิจารณาข้อจำกัดของการวิจัยมีประโยชน์หลายประการคือ ลักษณะเฉพาะของการวิจัยนั้น ถ้าผู้วิจัยได้ชี้แจงไว้ ก็จะช่วยให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงผลการวิจัยนั้นได้ดีขึ้น ทำให้สะดวกในการเปรียบเทียบผลการวิจัยนี้ กับการวิจัยอื่น ๆ และจะช่วยชี้แนวทางการวิจัยที่ควรจะกระทำต่อไปด้วย อีกประการหนึ่งการทราบลักษณะเฉพาะของการวิจัยหนึ่ง ๆ จะช่วยให้ทราบขอบเขตของการนำผลการวิจัยนั้นไปใช้ในการทำนาย หรือการประยุกต์เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ข้อจำกัดบางชนิดยังเป็นปัญหาทางวิชาการ ซึ่งจะต้องช่วยกันหาทางแก้ไขต่อไป

ข้อจำกัดในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนั้นมีสามประการคือ ข้อจำกัดเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัย ข้อจำกัดเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง และข้อจำกัดเกี่ยวกับการวัดตัวแปรบางชนิด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อจำกัดเกี่ยวกับรูปแบบของการวิจัย ในการตอบคำถามเกี่ยวกับพัฒนาการทาง

จริยธรรมของเยาวชนไทยนั้น ผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องใช้การวิจัยแบบข้ามประเภท (Cross-sectional study) นั่นคือ วัดลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลที่มีอายุต่าง ๆ กันแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน เพื่อที่จะศึกษาว่าผู้ที่มีอายุมากจะมีลักษณะทางจริยธรรมในปริมาณที่แตกต่างไปจากผู้ที่มีอายุน้อยเพียงไร ทำให้ได้ผลการวิจัยที่ค่อนข้างจะสับสนในเรื่องนี้ และยากที่จะตีความหมายให้เข้าใจในผลนั้น การใช้การวิจัยแบบข้ามประเภทแทนการวิจัยแบบช่วงยาว (longitudinal study) นี้ เกิดขึ้นเสมอในการวิจัยทางจิตวิทยาและสังคมวิทยา เนื่องด้วยความขัดสนทางด้านเวลาและเงินทุนในระยะยาว

แต่การศึกษาพัฒนาการเด็กในด้านต่าง ๆ นั้น ถ้าจะให้ได้ผลที่แม่นยำและเชื่อถือได้ จำเป็นจะต้องใช้การวิจัยแบบช่วงยาว คือวัดลักษณะของคนในกลุ่มตัวอย่างนั้นหลาย ๆ ครั้งโดยเว้นช่วงเวลาห่างกันหลายปี จะทำให้ได้ภาพพจน์ของการเปลี่ยนแปลงลักษณะต่าง ๆ ในคนกลุ่มนั้นอย่างละเอียด การศึกษาพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต ก็สมควรที่จะใช้การวิจัยแบบช่วงยาว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีการวิจัยแบบช่วงยาวในเรื่องนี้น้อยมากในต่างประเทศ เนื่องด้วยความไม่สมบูรณ์ของปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว อนึ่ง มีการวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์กเพียงเรื่องเดียว ที่ใช้การวิจัยแบบช่วงยาว ได้แก่ผลงานของโฮลสไตน์ (Holstein, ๑๙๗๖) ซึ่งผู้วิจัยได้ติดตามพัฒนาการทางจริยธรรมของวัยรุ่นชายหญิงและบิดามารดาถึง ๓ ปี ผลการวิจัยของโฮลสไตน์ แสดงให้เห็นพัฒนาการทางจริยธรรมในวัยรุ่นอย่างแจ่มชัด และเป็นเครื่องยืนยันว่า ควรจะมีการวิจัยแบบช่วงยาวเช่นนี้ในประเทศไทยบ้าง

ส่วนรูปแบบการวิจัยอีกประเภทหนึ่งที่ใช้ในช่วงที่สองของโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนคือ การวิจัยเชิงทดลองในห้องปฏิบัติการนั้น เป็นรูปแบบการวิจัยที่มีประสิทธิภาพสูงในการศึกษาวิธียกระดับจิตใจของวัยรุ่น การที่ผู้วิจัยสามารถสร้างสถานการณ์ยั่วยุและวัดพฤติกรรมโกงได้อย่างแนบเนียนตามธรรมชาติ ทำให้สภาพการทดลองในห้องปฏิบัติการเป็นจุดเด่นของการวิจัยนี้ แทนที่จะเป็นข้อจำกัด

ข้อจำกัดเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง เนื่องด้วยการศึกษาภาคสนามในโครงการวิจัยนี้ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนไทยอายุตั้งแต่ ๑๑–๒๕ ปี ที่กำลังพำนักอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น และการวิจัยเชิงทดลองก็ได้ศึกษานักเรียนชายในชั้น ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ ที่มีลักษณะเฉพาะหลายประการ แต่ผลการวิจัยนี้แสดงว่าลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้น มีความสัมพันธ์กับลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมของบุคคลนั้นด้วย ฉะนั้นผลการวิจัยนี้จึงช่วยให้เข้าใจเยาวชนไทยที่มีคุณสมบัติดังในกลุ่มตัวอย่างนี้เสียเป็นส่วนมาก และอาจคาดได้ว่าผู้ที่มีลักษณะต่างไปจากกลุ่มตัวอย่างนี้มากเท่าใด การนำผลวิจัยนี้ไปทำนาย หรือไปประยุกต์เพื่อประโยชน์ต่างๆ ก็อาจมีข้อผิดพลาดมากขึ้นเท่านั้น ฉะนั้นจึงควรมีการวิจัยจริยธรรมของคนไทย ประเภทอื่น ๆ อีกมาก เช่น เยาวชนไทยในต่างจังหวัด เด็กที่อายุตั้งแต่ ๓ ปี ถึง ๑๕ ปี และบุคคลที่เป็นปัญหาของสังคมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เป็นต้น

นอกจากข้อจำกัดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของกลุ่มตัวอย่างทั้งในการศึกษาภาคสนามและในการวิจัยเชิงทดลองแล้ว, ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการแยกตัวแปรบางตัวออกจากกัน นั่นคืออายุกับปริมาณการศึกษาที่ได้รับ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มตัวอย่างในแทบทุกการวิจัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เฉพาะในการวิจัยนี้เกิดปัญหาว่า การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางจริยธรรมของกลุ่มผู้ถูกศึกษาบางประเภทนั้น มีความสัมพันธ์กับอายุ หรือระดับการศึกษาของเขาหรือทั้งสองอย่างรวมกัน นอกจากนี้การใช้กลุ่มตัวอย่างที่อายุและระดับการศึกษาแปรควบคู่กันนั้น ทำให้ไม่สามารถตอบคำถามได้ว่า ถ้าบุคคลมีอายุมากแต่การศึกษาต่ำจะมีจริยธรรมแตกต่างไปจากผู้ที่มีอายุมากและการศึกษาสูงในการวิจัยนี้อย่างไร

ข้อจำกัดเกี่ยวกับการวัดตัวแปรบางชนิด การวัดตัวแปรส่วนมากในการทดลองนี้ ยกเว้นพฤติกรรมโกง ได้ใช้วิธีการแจกแบบสอบถามให้ขีดหรือเขียนตอบ ซึ่งเป็นการประหยัดเวลาเงินทุนและสามารถวัดตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางไปพร้อมกันด้วย แต่การสอบถามวิธีการถูกอบรมเลี้ยงดูจากเยาวชนผู้เป็นบุตรแทนการสอบถามบิดามารดา หรือการไปสังเกตพฤติกรรมของบิดามารดาต่อบุตรที่บ้านนั้น อาจได้ผลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง และการให้ผู้ตอบที่มีอายุต่างกันตอบเกี่ยวกับการถูกอบรมเลี้ยงดู ซึ่งสำหรับบางคนกลายเป็น

ประสบการณ์ในอดีตไปแล้ว อาจให้ผลที่มีความแม่นยำแตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้มิได้แสดงว่าการใช้แบบสอบถามวัดการถูกอบรมเลี้ยงดูนี้มีปัญหาแต่อย่างใด แต่อาจมองได้อีกทางหนึ่งว่า การวัดการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับการถูกอบรมเลี้ยงดูของเขา อาจมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับลักษณะต่าง ๆ ทางจิตของเขา มากกว่าการวัดโดยการสอบถามบิดามารดา หรือสังเกตพฤติกรรมโดยตรง กล่าวคือ การที่บุคคลคิดว่าตนถูกเลี้ยงดูแบบรักมาก โดยที่ความจริงจะเป็นอย่างไรก็ตามนั้น ย่อมมีอิทธิพลต่อจิตใจของคน ๆ นั้นโดยตรง ฉะนั้นจึงขอกล่าวแต่เพียงว่า ข้อมูลทางการอบรมเลี้ยงดูสี่แบบที่ได้จากวิธีการสอบถามผู้เป็นบุตรเองนั้น อาจให้ผลการวิจัยที่แตกต่างไปจากการวัดตัวแปรนี้ด้วยวิธีการอื่น ๆ

ส่วนการวัดระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในเยาวชนไทยนั้น ผู้วิจัยพบว่าเป็นปัญหามาตั้งแต่เริ่มต้น จึงมิได้ใช้วิธีการวัดของโคลเบอร์ก แต่ได้ร่วมกันสร้างวิธีการวัดระดับจริยธรรมที่เหมาะสมกับเยาวชนไทยขึ้นใช้แทน ปัญหาในการวัดตามวิธีของโคลเบอร์กคือ การที่ผู้ตอบจะต้องเขียนบรรยายเหตุผลเกี่ยวกับการเลือกกระทำพฤติกรรมที่เป็นคำถามอย่างละเอียด แล้วผู้วิจัยนำคำตอบอธิบายเหล่านั้นมาวิเคราะห์เนื้อหาตามวิธีการของโคลเบอร์ก ให้ได้คะแนนที่แสดงถึงขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของผู้ตอบ นักวิจัยไทยประสบปัญหาในการนี้สองปัญหาคือ เยาวชนไทยแม้ในขั้นอุดมศึกษา ก็ไม่สันทัดในการแสดงความรู้สึกและเหตุผลออกเป็นลายลักษณ์อักษร ในปริมาณที่พอจะนำเนื้อหาไปวิเคราะห์ได้ ในชั้นต้นคณะผู้วิจัยได้ลองใช้คำถามแบบปลายเปิด ประเภทเดียวกับที่โคลเบอร์กและนักวิจัยในต่างประเทศส่วนมากใช้กันอยู่ พบว่าไม่ได้เนื้อหาเพียงพอ และการสัมภาษณ์เป็นรายตัวอาจใช้ได้ผล แต่วิธีการนี้ต้องใช้เวลาและทุนทรัพย์มาก ไม่เหมาะกับโครงการนี้ และอีกประการหนึ่ง วิธีการวิเคราะห์แบบโคลเบอร์กก็มิได้มีแพร่หลายมากนัก จึงไม่เหมาะกับผู้ขาดการฝึกฝนทางนี้โดยตรง นอกจากนี้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาจากคำถามปลายเปิดตามวิธีของโคลเบอร์กก็ยังมีปัญหามาก ตามที่มีผู้วิจารณ์ไว้ (Kurtines & Grief, ๑๙๗๔) และเผอิญผู้วิจารณ์นี้ก็มีความคิดเช่นเดียวกับผู้วิจัยนี้ว่า วิธีการสร้างคำตอบให้เลือกตอบอาจแก้

ปัญหาที่เกิดจากวิธีการบรรยายตอบได้มาก และได้มีผู้ทดลองใช้วิธีการวัดแบบมีคำตอบให้เลือกตอบแล้ว พบว่าให้ผลเป็นที่น่าพอใจ

โครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยจึงเลือกใช้วิธีการถามแบบมีคำตอบ ๖ ตัว แต่ละตัวใช้หลักตัดสินเชิงจริยธรรมขั้นใดขั้นหนึ่งของโคลเบอร์ก และตัวเลือกนั้นพิมพ์คละกันมิได้เรียงตามลำดับขั้นจริยธรรม เรื่องที่ใช้ถามในการวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนไทยมี ๑๐ เรื่องด้วยกัน แต่ละเรื่องมีคำตอบให้เลือก ๖ ตัวเลือก เมื่อผู้ตอบขีดเลือกตัวเลือกที่ตรงกับหลักขั้นใดใน ๖ ขั้นของโคลเบอร์ก ก็จะได้คะแนนตามขั้นนั้น ๆ จนครบ ๑๐ เรื่อง ปัญหาในแบบวัดนี้จึงอยู่ที่เนื้อหาของตัวเลือกทั้ง ๖ ตัวในแต่ละเรื่อง ว่าจะตรงกับขั้นทั้งหกของโคลเบอร์กหรือไม่ และการมีคำตอบให้เลือกนั้น จะเร้าให้ผู้ตอบเลือกขั้นที่สูงหรือต่ำกว่าขั้นจริยธรรมจริงของตนมากน้อยเพียงใด ผลการศึกษาภาคสนามก็แสดงว่าเครื่องมือนี้วัดลักษณะทางจริยธรรมจริง เพราะให้ข้อมูลที่สัมพันธ์กับลักษณะมุ่งอนาคตและการถูกอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ในทำนองเดียวกับเครื่องมือวัดบุคลิกภาพเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ส่วนผลการวิจัยเชิงทดลองก็แสดงว่า เครื่องมือวัดลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความเที่ยงตรง (Validity) พอประมาณ แต่คะแนนที่ได้อาจแสดงปริมาณจริยธรรมที่สูงกว่าระดับจริงของผู้ตอบไปบ้าง ข้อสงสัยนี้เกิดจากผลที่คลาดเคลื่อนไปจากผลการวิจัยของเครบส์ดังที่ได้อภิปรายไปแล้ว นอกจากนี้พิสัยและคะแนนเฉลี่ยของจริยธรรมในเยาวชนไทยยังสูงเกินความคาดหมายไปเล็กน้อยเพราะแม้นักเรียนชั้น ม.ศ. ๑ และ ม.ศ. ๒ ก็ยังมีคะแนนเฉลี่ยสูงถึง ๓๙.๙ คะแนนซึ่งแสดงถึงจริยธรรมในขั้นที่ ๔ เต็มขั้น ซึ่งความจริงแล้ววัยรุ่นในช่วงอายุ ๑๓ ถึง ๑๕ ปี ควรมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง ๓๐ ถึง ๓๕ คะแนนเท่านั้น ฉะนั้นจึงเป็นไปได้ว่า เครื่องมือวัดระดับจริยธรรมนี้ให้คะแนนสูงเกินความจริงไปครึ่งขั้นถึงหนึ่งขั้นจริยธรรมของโคลเบอร์ก

มีหลักฐานที่แสดงว่าการใช้แบบวัดระดับจริยธรรมชนิดมีตัวเลือกให้ขีดตอบนี้อาจทำให้ผู้ตอบได้คะแนนสูงกว่าความเป็นจริงไปบ้าง กล่าวคือ ผลจากการวิจัยของเรสท์และคณะ (Rest, Turiel & Kohlberg, ๑๙๖๙) แสดงว่าเด็กจะเข้าใจประโยคที่ใช้หลักจริย-

ธรรมต่ำกว่าขั้นของตนทุกขั้น รวมทั้งเข้าใจประโยคที่ใช้หลักตรงกับขั้นจริยธรรมของตน นอกจากนี้ยังเข้าใจประโยคที่มีขั้นจริยธรรมสูงกว่าขั้นของตนอีกหนึ่งขั้น บางคนก็สองขั้น และเด็กที่เข้าใจประโยคที่ใช้หลักสูงกว่าขั้นจริยธรรมของตนได้ ก็จะเลือกประโยคที่ใช้หลักสูงกว่าตนหนึ่งถึงสองขั้นนั้น แทนที่จะเลือกประโยคที่ตรงกับขั้นจริยธรรมที่แท้จริงของตน ฉะนั้นจึงเป็นไปได้ว่า เหตุการณ์นี้จะเกิดขึ้นในการวัดจริยธรรมของเยาวชนไทยด้วย แต่ควรจะมีการพิสูจน์ในเรื่องนี้ให้แน่นอนเสียก่อน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

เมื่อนำผลการวิจัยมาพิจารณาร่วมกับข้อจำกัดต่าง ๆ ในการวิจัยนี้ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกว่า การวิจัยนี้มีความหนักแน่นในส่วนใด และส่วนใดยังมีช่องว่างซึ่งสมควรจะได้รับการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดต่อไป นอกจากนี้ความรู้จากผลการวิจัยนี้ ยังก่อให้เกิดคำถามใหม่ ๆ ทางการวิจัย ซึ่งต้องการคำตอบอีกหลายประการ ฉะนั้นจึงขอเสนอแนะการวิจัยในเรื่องนี้ที่สมควรจะทำต่อจากนี้ไปคือ

การศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทย โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบช่วงยาว (**longitudinal study**) โดยศึกษาเด็กอายุตั้งแต่ ๕ ปี และติดตามเด็กกลุ่มนี้ โดยวัดจริยธรรมและลักษณะอื่น ๆ ของเด็กทุก ๆ สองปี ไปจนกระทั่งเด็กกลุ่มนี้อายุ ๑๕ ปีหรือกว่านั้น ก็จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาทางจริยธรรมของเยาวชนไทยอย่างละเอียด ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยชี้แนวทาง ในการฝึกอบรมทางจริยธรรมแก่เด็กไทยที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป นอกจากนี้ผลการวิจัยประเภทนี้ ยังจะมีประโยชน์อย่างยิ่งทางวิชาการ คือจะเป็นข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กนั้น สอดคล้องกับพัฒนาการทางจริยธรรมของคนไทยหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะเป็นเครื่องกำหนดความเป็นสากลของทฤษฎีนี้อีกโสดหนึ่งด้วย

ในการพิจารณากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างยังมีลักษณะที่แคบจำกัด ฉะนั้นในการวิจัยต่อไปจึงควรศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทยผู้มีลักษณะอื่น ๆ

ที่แตกต่างออกไปอีกมาก เช่นศึกษากลุ่มเด็กที่มีอายุตั้งแต่ ๓ ปีถึง ๑๓ ปี ซึ่งผลจากการวิจัยนี้แนะว่า กลุ่มเด็กเล็กและเด็กโตก่อนวัยรุ่นซึ่งมิได้ศึกษาในการวิจัยนั้นนั้น ควรจะมีพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตอย่างมากมาย จนเกือบจะถึงจุดคงที่แล้วเป็นส่วนมากเมื่ออายุ ๑๓ ถึง ๑๕ ปี นอกจากนี้ยังควรศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งมีลักษณะทางสังคมที่แตกต่างไปจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในชนบท เพราะการวิจัยนี้แสดงว่า ลักษณะทางสังคมของบุคคลมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมของบุคคลนั้นมากพอประมาณ นอกจากนี้ยังควรวิจัยจริยธรรมของเยาวชนและผู้ใหญ่ที่เป็นปัญหาของสังคม เช่นผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย ผู้ที่ติดยาเสพติด และอื่นๆ เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาจิตใจของบุคคลเหล่านี้ และหาวิธีการป้องกันมิให้คนรุ่นใหม่มีปัญหาเช่นนี้มากเท่าในปัจจุบัน นอกจากนั้น ผลการวิจัยเหล่านี้ยังจะเป็นเครื่องช่วยให้เข้าใจความแตกต่างและความคล้ายคลึงทางจิตใจระหว่างบุคคลปกติกับบุคคลเหล่านี้อีกด้วย

ลักษณะทางจริยธรรมนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสุขภาพจิตของบุคคล จึงควรมีการวิจัยลักษณะทั้งสองประการนี้ควบคู่กันไปในกลุ่มตัวอย่างต่างๆ ความรู้จากการวิจัยประเภทนี้จะช่วยให้ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการอบรมจริยธรรม และผู้ทำหน้าที่ป้องกันหรือซ่อมแซมสุขภาพจิตของประชากรได้ทำงานประสานกันให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ทำหน้าที่ปรับปรุงจิตใจของบุคคลในสถานกักกัน และในสถานสงเคราะห์อื่นๆ ซึ่งรับผิดชอบเยาวชน และผู้ใหญ่ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิตและทางจริยธรรมไปพร้อมกัน

ผลจากการวิจัยเชิงทดลองในโครงการนี้ ได้แสดงอย่างเด่นชัดว่า การยกระดับจิตใจของเยาวชนเป็นสิ่งที่ทำได้และสมควรจะได้มีการทดลองใช้วิธีการอื่นๆ อีกมาก ผลการวิจัยนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นทางด้านนี้ในประเทศไทยเท่านั้น นอกจากการใช้ตัวแบบเป็นผู้ให้ความรู้และชักจูงใจให้เลียนแบบการทำความดีแล้ว ยังมีวิธีอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งอาจจะเหมาะสมกับบุคคลต่างอายุหรือผู้ที่มีลักษณะทางจิตใจที่แตกต่างกันได้ นอกจากนี้ยังควรมีการค้นคว้าวิธีการเสริมสร้างให้บุคคล มีความสามารถในการบังคับควบคุมจิตใจของตนเองตามหลักและวิธีการทางพุทธศาสนา ซึ่งมีวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงหลายประการ เช่นการฝึก

สมาธิ เป็นต้น นอกจากนั้นยังควรศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมจริยธรรมและสุขภาพจิตของประชากร เพื่อเป็นหลักฐานในการเสนอให้มีการฟื้นฟูขนบประเพณีเหล่านั้น ซึ่งเป็นการแสดงเอกลักษณ์ที่เหมาะสมของชาติไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์จากผลวิจัย

ได้กล่าวแล้วในบทที่หนึ่งว่า ผลการวิจัยในโครงการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ อาจถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้หลายสถาน ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับผู้ที่จะอ่านรายงานการวิจัยนี้ แล้วนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ฉะนั้นจึงควรตระหนักว่า ผลการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตนเองมิได้ แต่จะต้องขึ้นอยู่กับผู้นำความรู้ที่ค้นพบนี้ไปใช้อีกทอดหนึ่ง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะข้อความรู้ที่อาจถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ข้อควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เนื่องด้วยลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต เป็นลักษณะที่ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมซื่อสัตย์ของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และลักษณะทางจริยธรรมทั้งสองชนิดนี้ยังมีความสัมพันธ์กับลักษณะบุคลิกภาพเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏว่า ผู้ที่มีจริยธรรมในระดับค่อนข้างสูง ถ้ามีลักษณะมุ่งอนาคตสูงด้วย จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมซื่อสัตย์ในสถานการณ์ส่วนใหญ่ ฉะนั้นจึงเป็นเครื่องแสดงว่าเหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต เป็นลักษณะที่ควรส่งเสริมให้มีในปริมาณที่สูง ในบุคคลที่เป็นประชากรของชาติ

การส่งเสริมลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตนี้ ส่วนใหญ่จะต้องเป็นหน้าที่ของบิดามารดาผู้เลี้ยงดูเด็กตั้งแต่วัยทารก การวิจัยนี้พบหลักฐานที่แสดงว่าการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล และมีผลยาวนานไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นด้วย การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่สำคัญต่อลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลคือ การอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าตนได้รับความรักมาก และทำให้เด็กรู้สึกว่าตนมีผู้เลี้ยงดูที่ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ นอกจากนั้นบิดามารดายังควรลงโทษเด็กโตและวัยรุ่นด้วยวิธีการทางจิตมากกว่าทางกาย

ในการศึกษาภาคสนามนี้พบว่า ผู้ที่มีระดับจริยธรรมต่ำกว่าผู้อื่นในช่วงวัยรุ่นตอนต้นถึงตอนกลางคือ กลุ่มผู้ตอบที่เป็นชาย และกลุ่มผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ แต่ถ้าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำนี้ได้ใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบประชาธิปไตย และมีการควบคุมเด็กมากพอประมาณ จะช่วยให้เด็กเหล่านี้มีจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตที่สูงได้

ฉะนั้นการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการปลูกฝังลักษณะทางจริยธรรม ให้แก่เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมากกว่าในครอบครัวฐานะอื่นๆ

การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนี้ ประกอบด้วยการเลี้ยงดูแบบรัก แบบใช้เหตุผล และแบบลงโทษทางจิต ส่วนการเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้น แม้ว่าจะไม่พบว่ามีบทบาทมากนักในการวิจัยนี้ แต่ก็เคยมีผู้พบว่าเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพเชิงจริยธรรมของเด็กมาก อย่างไรก็ตามในครอบครัวฐานะต่ำนั้น ควรมีการควบคุมสอดส่องความประพฤติของเด็กให้มาก การเลี้ยงดูแบบรักมาก หมายความถึงการปฏิบัติของบิดามารดาในเชิงให้ความเป็นกันเองกับลูก ยกย่องลูก และเคารพความคิดเห็นที่ถูกต้องของลูก กระทำตนให้ลูกรู้สึกว่าตนเป็นที่ยอมรับของบิดามารดา ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดา แสดงให้ลูกรู้ว่าลูกก็มีความสำคัญและบิดามารดาแลเห็นคุณค่าของลูก ส่วนการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายความถึง การที่บิดามารดาอธิบายถึงเหตุและผลในการส่งเสริมสนับสนุน หรือขัดขวางพฤติกรรมต่างๆ ของลูก บิดามารดาต้องระงับอารมณ์โมโหโทโสและพูดกับลูกอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งจะเป็นเครื่องแสดงว่า บิดามารดารักลูกต้องการให้ลูกได้ดี และไม่ใช้อำนาจของตนข่มขู่ลูก การลงโทษทางจิต หมายถึง การแสดงความเสียใจเมื่อลูกไม่ทำตามคำสั่งสอน ใช้วิธีการลงโทษลูกด้วยการตัดสิทธิต่างๆ และทำมึนตึงเพิกเฉย จนกว่าลูกจะแสดงตัวเป็นคนดีจึงแสดงความรักความพอใจลูก ไม่ควรใช้วิธีการตบตี หยิกข่วน ชว้างปา หรือทรมานลูกด้วยวิธีการทำให้เจ็บกาย การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และแบบลงโทษทางจิตนี้เหมาะกับเด็กโตและเด็กวัยรุ่นมาก ส่วนเด็กเล็กควรตีบ้าง และการใช้เหตุผลแก่เด็กเล็กเกินไป เด็กอาจยังไม่เข้าใจ แต่ไม่ว่าจะเลี้ยงเด็กเล็กหรือเด็กโต บิดามารดาไม่ควรเลี้ยงเด็กตามอารมณ์ของตน แต่ควร

มีความสม่ำเสมอในการลงโทษเด็กเมื่อเด็กทำผิด และชมเชยหรือให้รางวัลเมื่อเด็กทำดี ส่วนการเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้น ปรากฏว่า เด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ ควรจะได้รับการควบคุมสอดส่องความประพฤติของเด็ก จะเป็นผลดีมากกว่าการที่บิดามารดาปล่อยปละละเลย ลูกส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะอื่นๆ ควรมีการควบคุมในปริมาณปานกลาง

หลักและแนวปฏิบัติสำหรับจริยศึกษา ถึงแม้ว่าบุคคลต่างๆ เช่นบิดามารดาและสภาพแวดล้อมในครอบครัว จะมีส่วนรับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก แต่โรงเรียน วัด และสื่อมวลชนก็มีหน้าที่ซึ่งจะต้องแบ่งเบาภาระของครอบครัวของเด็กในเรื่องนี้ นอกจากนั้นสถาบันเหล่านี้ ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ทดแทนบิดามารดาที่ขาดความสามารถทางด้านนี้ ผลการวิจัยนี้แสดงว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำนั้น มีแนวโน้มว่าจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ช้ากว่าเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะอื่นๆ แต่ผู้ที่มีจริยธรรมต่ำนี้ เมื่อเรียนถึงชั้น ม.ศ. ๕ และชั้นอุดมศึกษาก็จะก้าวทันผู้ที่มีจริยธรรมสูงอื่นๆ ผลส่วนนี้ทำให้เข้าใจได้ว่า ปริมาณการศึกษาที่ได้รับหรือประสบการณ์อันยาวนานในโรงเรียน อาจช่วยให้ผู้ที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับต่ำได้ก้าวทันเพื่อนฝูงที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน เมื่อเรียนชั้นสูงมากขึ้น ผลส่วนนี้ควรได้รับการยืนยันจากการวิจัยอื่นๆ ที่ควรจะทำต่อไปในอนาคตด้วย

ผลการศึกษาภาคสนามได้แสดงอย่างแจ้งชัดว่าเด็กชายหญิงในโรงเรียนนั้น มีพัฒนาการทางจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคตค่อนข้างสูงตั้งแต่อายุ ๑๑ ปีขึ้นไป โดยเฉพาะเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลางและสูง ฉะนั้นจึงทำให้คาดได้ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมในบุคคลนั้นเกิดอย่างรวดเร็วในช่วงอายุ ๑๓ ปี และจะพัฒนาไปถึงจุดคงที่เริ่มตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้น และจะคงระดับจริยธรรมนี้ไว้จนเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นการอบรมสั่งสอน และการทดแทนภาระหน้าที่ของบิดามารดา ย่อมจะให้ผลดีที่สุดถ้าเริ่มในวัยเด็กเล็ก และติดตามอบรมสั่งสอนจนถึงวัยรุ่นตอนปลาย ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้เสนอแนะหลักเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม ประกอบกับวิธีการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล ตั้งแต่ทารกขึ้นไปดังนี้คือ

ในช่วงแรกเกิดจนถึงสองขวบ เป็นช่วงที่บุคคลยังไม่มีลักษณะที่แสดงว่ามีจริยธรรม กล่าวคือ ทารกจะมีความเห็นแก่ตัวอย่างมาก ต้องการให้ผู้อื่นบำบัดความอยากทางกายให้แก่ตน โดยไม่คำนึงถึงกาละเทศะ ทารกเป็นผู้รับแต่ฝ่ายเดียวโดยไม่คำนึงถึงการให้ ผู้ที่เลี้ยงดูทารกในช่วงอายุนี้อาจจะรู้สึกว่า ตนยังไม่ต้องเป็นกังวลในการฝึกอบรมให้เด็กเป็นคนดี แต่การกลับตรงกันข้าม วัยทารกนี้เป็นวัยที่มีความสำคัญที่สุดในการเตรียมจิตใจของเด็ก เพื่อที่จะเติบโตเป็นคนดีต่อไป ถ้าในวัยทารก เด็กมิได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรักความอบอุ่นเท่าที่ควร เด็กมีความทุกข์ทรมานเพราะมิได้รับการบำบัดทางกายอย่างเหมาะสม เด็กจะไม่เกิดความรักความพอใจผู้เลี้ยงดู ซึ่งจะทำให้เด็กไม่เกิดความรู้สึกอยากทำตามคำสั่งสอนของผู้เลี้ยงดู หรือไม่อยากทำตัวให้เหมือนผู้เลี้ยงดู ถ้าในช่วงที่เป็นทารกนี้ไม่เรียนรู้ที่จะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูแล้ว เมื่ออายุมากขึ้นเด็กก็จะไม่ยอมทำตามคำอบรมสั่งสอนของครูอาจารย์หรือผู้อื่น เมื่อโตขึ้นเด็กก็จะไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ทางศาสนาหรือกฎหมาย และจะกลายเป็นผู้ที่ไม่มีสิ่งใดมายับยั้งมิให้เขาบำบัดความต้องการของตนเอง บุคคลนั้นจะทำผิดกฎหมายเป็นประจำ และกลายเป็นอาชญากรที่แก้ไม่หาย ฉะนั้นผู้ที่มีหน้าที่เลี้ยงดูทารก ถ้าให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กอย่างพอเพียงแล้ว จะเป็นการเตรียมจิตใจเด็กให้เริ่มเรียนรู้ทางสังคมเป็นครั้งแรก และถ้าการเรียนรู้ขั้นแรกนี้ไม่เกิดขึ้นในช่วงอายุนี้แล้ว นักจิตวิทยาหลายคนเชื่อว่าบุคคลนั้นจะไม่สามารถที่จะเรียนรู้ทางสังคม จนมีจริยธรรมตามปกติได้ แต่บุคคลนั้นจะมีความผิดปกติทางจิตใจ และมีบุคลิกภาพที่เป็นปัญหาของสังคม จะเป็นโรคจิตโรคประสาทที่เรียกว่าไซโคแพธ (Psychopath) ฉะนั้นบิดามารดาก็ดี ผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงเด็กในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าก็ดี ย่อมจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของตน ในการวางรากฐานให้เด็กในความรับผิดชอบของตน เติบโตเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงต่อไป

ขั้นเด็กทารกจนถึงประมาณเจ็ดขวบ เด็กส่วนมากจะใช้หลักการหลบหลีกไม่ให้โดนลงโทษทางกาย เด็กจะเข้าใจว่าการกระทำที่ดี คือการกระทำที่เมื่อตนกระทำไปแล้วไม่โดนลงโทษ ฉะนั้นเด็กที่อยู่ในช่วงอายุนี้ จะต้องการการควบคุมอย่างใกล้ชิดจากผู้เลี้ยงดู เพื่อคอยตรวจตราความประพฤติของเด็ก และเฆี่ยนตีลงโทษเมื่อเด็กทำผิด เมื่อใด

ที่ขาดผู้ควบคุมและลงโทษ ผู้ที่มีจริยธรรมในขั้นแรกนี้จะไม่สามารถควบคุมตนเองได้ แต่ต้องพึ่งการควบคุมภายนอกอย่างแท้จริง

ส่วนเด็กที่มีอายุประมาณสิบปีถ้ามีพัฒนาการตามปกติ จะใช้หลักขั้นที่สองมากที่สุด คือขั้นการใช้หลักการแสวงหารางวัล ส่วนการกลัวการโดนลงโทษที่มีมากในวัยเด็กเล็กจะลดลง ทั้งนี้เพราะเด็กอาจชินกับการถูกลงโทษเสียแล้ว ในขั้นที่สองนี้จึงกระทำตามกฎเกณฑ์เพราะต้องการได้รับรางวัลและคำชมเชยจากผู้อื่น ฉะนั้นเด็กจะกระทำความดีหรืองดเว้นการทำชั่วเมื่อจะเป็นที่ทราบไปถึงผู้อื่นเท่านั้น การกระทำแบบปิดทองหลังพระจึงไม่เกิดขึ้นในเด็กวัยนี้ หรือในผู้ใหญ่ที่จริยธรรมหยุดชะงักอยู่ในขั้นที่สองนี้

ขั้นที่สามคือการใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ เป็นหลักที่ผู้ที่อยู่ในวัยรุ่นตอนต้น (อายุประมาณ ๑๓ ปี) ใช้มากที่สุด ผู้ที่ใช้หลักนี้ยังไม่มีความเป็นตัวของตัวเองมากนัก แต่ยังต้องพึ่งความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนของตน และชอบเลียนแบบการกระทำซึ่งเป็นที่นิยมชมชอบของผู้อื่น ไม่ว่าการกระทำนั้นจะเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็ตาม

ขั้นที่สี่คือการถือหลักการทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม กฎหมายและศาสนา ซึ่งเป็นการตระหนักถึงการเป็นสมาชิกในสังคมที่ใหญ่และกว้างขวางกว่าครอบครัว กลุ่มเพื่อนและโรงเรียนของตน ผู้ที่มีจริยธรรมในขั้นนี้ได้ย่อมจะต้องมีสติปัญญา อารมณ์ และความรู้เกี่ยวกับตนเองและสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างจะกว้างขวาง การตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม และพลเมืองของประเทศนั้น เป็นจริยธรรมในระดับที่สูงมาก พอที่บุคคลบางจำพวกจะไม่พัฒนาทางจริยธรรมไปถึงขั้นนี้

จะเห็นได้ว่าจริยธรรมสองขั้นแรกซึ่งเป็นลักษณะของเด็กเล็กและเด็กโต และของผู้ใหญ่ที่จริยธรรมหยุดชะงักอยู่ในขั้นต่ำนั้น เป็นลักษณะที่ไม่น่าปรารถนาในสังคม และสังคมจะไม่นับถือผู้ที่มีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่หนึ่งและขั้นที่สองนี้ ว่าเป็นผู้ที่มีจิตใจสูง การฝึกอบรมเด็กก็มิได้มุ่งให้เด็กมีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่หนึ่ง หรือขั้นที่สองเท่านั้น แต่มุ่งที่จะให้เด็กมีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่สี่เสียเป็นส่วนมาก แต่จะเห็นได้ว่าตามปกติเด็กเล็กจะไม่สามารถ

มีจริยธรรมในขั้นที่สี่ได้ เพราะจะต้องพัฒนาตามขั้นตอนตั้งแต่ขั้นที่หนึ่ง สอง และสามเสียก่อน ซึ่งกินเวลานานหลายปีกว่าจะขึ้นไปถึงขั้นที่สี่ แต่การจะมีจริยธรรมในขั้นที่สี่ได้นั้นจะต้องมีการเตรียมการ และฝึกฝนการใช้เหตุผลในขั้นนี้และขั้นที่ต่ำกว่ามาตั้งแต่อายุยังน้อย จึงจะเป็นทางให้ผู้ที่อยู่ในช่วงอายุวัยรุ่นตอนกลาง (ประมาณ ๑๖ ปี) มีจริยธรรมในขั้นที่สี่นี้อย่างเต็มที่

การฝึกอบรมเด็กในขั้นอนุบาลซึ่งเป็นผู้มีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่หนึ่งเป็นส่วนมากนั้น ควรมีจุดมุ่งหมายในการเตรียมความพร้อมของเด็กเท่านั้น เคย์ (Kay, ๑๙๗๐) ได้เน้นความสำคัญของการฝึกอบรมเด็กอนุบาลและเด็กนักเรียนชั้นประถมปีที่หนึ่งและปีที่สอง ว่าควรมีลักษณะเป็นการเตรียมให้เด็กพร้อมที่จะรับคำอบรมสั่งสอนทางจริยธรรม เช่นฝึกให้เด็กคุ้นเคยกับเรื่องราวทางจริยธรรมที่ง่าย ๆ มีการเล่นเกมที่แสดงถึงจริยธรรมบางประการซึ่งเป็นรากฐานของจริยธรรมขั้นสูงต่อไป เช่นความมีระเบียบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ เป็นต้น นอกจากนั้นยังควรจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้เริ่มฝึกพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ง่าย ๆ และเหมาะกับชีวิตประจำวันของเด็กด้วย

เด็กในช่วงอายุสี่ถึงสิบปีนี้ได้มีการถูกฝึกให้รู้จักตัดสินความผิดถูกของบุคคล ด้วยการดูเจตนาของการกระทำนั้น ประกอบกับความเสียหายที่เกิดจากพฤติกรรมนั้น แทนที่จะตัดสินความผิดถูกที่ปริมาณความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่เพียงอย่างเดียว การฝึกใช้เหตุผลต่าง ๆ ในการตัดสิน จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้เร็วขึ้น แต่การเร่งพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กนั้น ถ้ามากเกินไปก็ย่อมจะไม่บังเกิดผลดี และอาจทำให้พัฒนาการทางด้านนี้หยุดชะงักลงได้ ฉะนั้นการจะฝึกอบรมจริยธรรมของเด็กนั้น ผู้ทำหน้าที่นี้จำเป็นจะต้องทราบเสียก่อนว่า เด็กกลุ่มนั้นส่วนมากมีจริยธรรมในขั้นใด และควรจะแนะแนวทางการพัฒนาขั้นต่อไปเป็นลำดับ โดยไม่พยายามที่จะข้ามขั้นตอน จึงเห็นได้ว่าการฝึกอบรมเด็กอนุบาลหรือเด็กนักเรียนชั้นประถมปีที่หนึ่งหรือสอง ให้มีจริยธรรมในขั้นที่สี่นั้นย่อมไม่บังเกิดผลดี ควรฝึกเด็กให้มีจริยธรรมในขั้นที่สองเสียเป็นส่วนมาก และเติมขั้นที่สามเข้าไปด้วยเล็กน้อย ส่วนการฝึกความเป็นพลเมืองดีนั้นควรเริ่มได้บ้าง หลังจากเมื่อพบว่าเด็กมีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่สองอย่างมั่นคงแล้ว นั่นคือเมื่อเด็กอายุประมาณ ๑๐ ปีขึ้นไป

ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตนั้น ในช่วงอายุของเด็กเล็กควรเตรียมความพร้อมด้วยการฝึกให้เด็กรู้จักบังคับส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ฝึกให้เกิดความตั้งใจรับทราบสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้โอกาสเด็กมีความเป็นตัวของตัวเองบ้าง เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักเริ่มบังคับตนเองและไม่อยู่ใต้อิทธิพลของผู้ใหญ่มากจนเกินไป นอกจากนั้นยังควรฝึกการอดได้รอได้ในชีวิตประจำวันของเด็ก โดยให้เด็กได้รับผลตามที่ต้องการเมื่อเด็กได้รอคอยรางวัลที่จะมาในอนาคต การทำตามสัญญาที่ให้ไว้แก่เด็กอย่างเคร่งครัด เป็นวิธีการเสริมสร้างลักษณะมุ่งอนาคตให้แก่เด็กอย่างดียิ่ง

เมื่อวางรากฐานการเตรียมความพร้อมเพื่อจริยศึกษาในขั้นอนุบาลแล้ว ในระดับประถมศึกษาจึงควรเริ่มฝึกด้านต่าง ๆ ของจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วย ความรู้และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม อารมณ์ หรือทัศนคติเชิงจริยธรรม ส่วนด้านสุดท้ายคือพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ควรมีการฝึกอบรมทั้งสามด้านของจริยธรรมควบคู่กันไปตลอดเวลา บราวน์ได้เน้นว่าด้านทั้งสามของจริยธรรมที่กล่าวนี้อาจต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันเป็นสามประการ ซึ่งนักจิตวิทยาอื่น ๆ ก็สนับสนุนความคิดนี้ แต่โคลเบอร์กเน้นการฝึกใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมว่าสำคัญที่สุด (**Kohlberg,** ๑๙๗๐) และได้เสนอแนะวิธีการฝึกฝนโดยเฉพาะซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ส่วนเคย์ (**Kay,** ๑๙๗๐) ได้ให้ความสำคัญแก่ทัศนคติเชิงจริยธรรม และเสนอแนะให้ใช้วิธีการปลูกฝังทัศนคติ และวิธีการต่าง ๆ ในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เป็นหลักในการฝึกอบรมจริยธรรมของเยาวชน ส่วนผลการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยก็พบความสำคัญของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และทัศนคติเชิงจริยธรรม โดยที่ด้านทั้งสองของจริยธรรมนี้มีความเป็นเอกเทศต่อกันมากพอประมาณ นอกจากนี้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีลักษณะเป็นหลักที่กว้างขวาง ส่วนทัศนคติเชิงจริยธรรมมีลักษณะเฉพาะเหตุการณ์ และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอย่างใกล้ชิดด้วย ทัศนคติเชิงจริยธรรมนี้ หมายถึงความชอบหรือไม่ชอบกฎเกณฑ์และคุณธรรมต่าง ๆ หรือความพอใจหรือไม่พอใจที่จะปฏิบัติตามระเบียบทางสังคมและศาสนา ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า ทัศนคติเชิงจริยธรรมนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับจริยธรรมในขั้นที่สี่ ส่วนจริยธรรมในขั้นที่หนึ่งถึงสามช่วยให้เกิดทัศนคติเชิงจริยธรรมไป

ได้ต่าง ๆ กันในบุคคล ฉะนั้นการฝึกอบรมทางจริยธรรมในขั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีจุดหมายที่จะนำเยาวชนไปยังขั้นที่สี่ทางจริยธรรม จึงควรมีการปลูกฝังทัศนคติเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมในช่วงอายุนี้ การปลูกฝังทัศนคติเชิงจริยธรรมก็มีวิธีการที่คล้ายคลึงกับการปลูกฝังทัศนคติในด้านอื่น ๆ วิธีการปลูกฝังและเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลจะได้กล่าวโดยสังเขปต่อไป

ในการวิจัยจริยธรรมของเยาวชนไทยนี้ยังพบผลที่สำคัญว่า เด็กโต และวัยรุ่นตอนต้นมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลางและตอนปลายรวมทั้งผู้ใหญ่ตอนต้น ด้วยผลส่วนนี้ยังไม่สามารถจะเปรียบเทียบกับผลวิจัยอื่น ๆ เพราะการวิจัยในต่างประเทศส่วนมากศึกษาเด็กเล็กถึงเด็กวัยรุ่นตอนต้นเท่านั้น และพบว่าลักษณะการอดได้รอได้นั้นเพิ่มขึ้นพร้อมกับอายุ แต่ในการศึกษาวัยรุ่นตอนต้นจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในการวิจัยเยาวชนไทยนี้ พบว่าลักษณะมุ่งอนาคตลดลงพร้อมกับอายุที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้เข้าใจได้ว่าเด็กเล็กและวัยรุ่นเป็นช่วงอายุสองช่วงที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำ ส่วนวัยเด็กโตและวัยรุ่นตอนต้นกับวัยผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์เป็นช่วงอายุที่บุคคลมีลักษณะมุ่งอนาคตสูง โดยที่วัยผู้ใหญ่ควรมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงที่สุด

การที่พบว่านิสิตปีที่สองในระดับอุดมศึกษายังมีลักษณะมุ่งอนาคตที่ต่ำ อาจแสดงว่า การฟื้นตัวของลักษณะมุ่งอนาคตหลังวัยรุ่นเกิดไม่เร็วเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่มีจริยธรรมในขั้นที่สามและสี่ ถ้ามีลักษณะมุ่งอนาคตต่ำจะโกงมากกว่าผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูง ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องฝึกอบรมความมุ่งอนาคตให้แก่ผู้ที่อยู่ในวัยรุ่นด้วย ถ้าฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียว ผู้ที่อยู่ในระดับตามกฎเกณฑ์ (ขั้น ๓ และ ๔) ที่มุ่งอนาคตต่ำ จะเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่ำได้มาก วิธีการฝึกความมุ่งอนาคตนี้จะได้กล่าวต่อไป

ในส่วนนี้จะได้กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมพัฒนาการในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การปลูกฝังและเปลี่ยนแปลงทัศนคติเชิงจริยธรรม และท้ายสุดคือการฝึกความมุ่งอนาคต ลักษณะทั้งสามประการนี้มีความมั่นคงถาวรมากกว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และอาจใช้เป็น

เครื่องประกันว่า ไม่ว่าลักษณะของสถานการณ์จะเป็นเช่นไร บุคคลที่มีลักษณะทั้งสามนี้ในปริมาณที่เหมาะสมย่อมจะเป็นผู้ที่แสดงความเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงอยู่เสมอ

วิธีการส่งเสริมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โคลเบอร์ก (**Kohlberg,** ๑๙๗๐) มีความเห็นว่าการฝึกเยาวชนให้มีคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความกล้าหาญ และความยุติธรรม ด้วยวิธีการบอกกล่าว การฝึกกระทำ และการให้เลียนแบบ ซึ่งมีมาตั้งแต่โบราณจนกระทั่งทุกวันนี้นั้น ไม่ทำให้เกิดผลในเยาวชนแต่ประการใด โดยเฉพาะผลในรูปของนิสัยและพฤติกรรมในสถานการณ์อิสระ โคลเบอร์กมีความเห็นว่าวิธีการเหล่านี้เน้นความเชื่อฟังมากเกินไป ไม่เหมาะที่จะส่งเสริมพฤติกรรมอิสระที่ถูกวิธี พร้อมกับเสนอให้เน้นความคิดสร้างสรรค์แทนความเชื่อฟัง โคลเบอร์กให้เหตุผลว่า การฝึกคุณธรรมต่าง ๆ นั้นไม่เกิดผล เพราะคุณธรรมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่เราใช้ในการที่จะชมเชยหรือกล่าวโทษผู้อื่น แต่เราจะไม่ใช้กับตนเอง เพราะเรามักย่อมกระทำในสิ่งที่เราคิดว่าถูกต้องเหมาะสมเสมอ แม้ว่าผู้อื่นจะเห็นเป็นตรงกันข้ามก็ตาม

โคลเบอร์กยอมรับว่า การฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก บิดามารดาที่เป็นคนมีคุณธรรมสูงอาจจะขาดความสามารถในการอบรมสั่งสอนลูก ให้เป็นคนดีได้ ถ้าใช้วิธีการเดิมและคุณธรรมเดิมครูก็ไม่สามารถจะสั่งสอนนักเรียนได้ จึงควรเปลี่ยนจุดมุ่งหมายเป็นการสอนหลักจริยธรรมของความยุติธรรมแต่ประการเดียว ซึ่งวิธีการสอนคือการให้ประสบการณ์แก่เด็ก ในลักษณะที่เป็นสถานการณ์ขัดแย้ง แล้วให้เด็กนำวิธีการตัดสินหรือเหตุผลของตนมาใช้ในสถานการณ์นั้น แต่ผู้ฝึกจะต้องแสดงว่าเหตุผลในขั้นต่ำของเด็กนั้นไม่เพียงพอ จะทำให้เด็กเกิดความไม่พอใจในความสามารถของตน เด็กควรจะได้ฟังและร่วมในการถกเถียงในเรื่องนี้ และเมื่อเด็กตระหนักถึงความขัดแย้ง ก็ให้แนะเหตุผลในขั้นที่สูงกว่าให้แก่เด็ก วิธีนี้คือการฝึกในทางคำพูด ส่วนวิธีการที่โคลเบอร์กกล่าวว่าควรจะมีคือ การสร้างสภาพในโรงเรียนให้ความยุติธรรมนี้เป็นคุณธรรมที่เด่นชัดในชีวิตประจำวัน เด็กจะได้รับประสบการณ์นั้นโดยตรง ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยในการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก ได้ดีกว่าวิธีอื่นใดทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่าวิธีการของโคลเบอร์กนั้น อาจนำมาใช้ส่งเสริมจริยธรรมของผู้ที่ยังอยู่ในขั้นต่ำให้ขึ้นไปอยู่ในขั้นต่อไป และใช้ได้กับการส่งเสริมผู้ที่มีจริยธรรมในขั้นต่ำมากตลอดไปจนถึงผู้ที่มีจริยธรรมในขั้นที่เกือบจะสูงสุด วิธีการของโคลเบอร์กนี้มีรากฐานมาจากวิธีการของปราญ์ชาวกรีกโบราณนั่นเอง ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการของโคลเบอร์กควรจะได้นำมาใช้ประกอบกับวิธีการอื่น ๆ ในการส่งเสริมจริยธรรมของบุคคลจากขั้นที่หนึ่งเรื่อยไปจนถึงขั้นที่สี่ การส่งเสริมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามวิธีของโคลเบอร์ก ควรใช้ประกอบควบคู่ไปกับวิธีปลูกฝังและเปลี่ยนแปลงทัศนคติเชิงจริยธรรม และการส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคต ดังจะได้กล่าวต่อไป

แม้ว่าการใช้หลักการทำตามหน้าที่ในสังคม ทำตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ของศาสนา ซึ่งเป็นจริยธรรมขั้นที่สี่ในทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้น จะเป็นจุดมุ่งหมายของจริยศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเสียเป็นส่วนมาก แต่โคลเบอร์กได้กล่าวว่า การมีจริยธรรมในขั้นที่สี่นี้เป็นขั้นสูงที่สุดที่คนส่วนใหญ่ในสังคมจะพัฒนาไปถึงได้ แต่โคลเบอร์กจัดว่าจริยธรรมขั้นนี้เป็นจริยธรรมในขั้นกลางเท่านั้น จริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าอีกสองขั้นคือ ขั้นที่ห้า การใช้หลักการทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่คนอื่นและการเคารพตนเอง กับขั้นที่หก คือการยึดหลักอุดมคติสากล ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจริยธรรมขั้นที่สี่ ห้า และหกนั้น เป็นจริยธรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยในสังคมได้อย่างแท้จริง ฉะนั้นจึงควรส่งเสริมให้ประชากรส่วนใหญ่มีจริยธรรมในขั้นทั้งสามนี้ เมื่อขึ้นถึงขั้นที่ห้าและหกนั้น วิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการส่งเสริมจริยธรรมขั้นสูงนี้ คือวิธีการของโคลเบอร์กซึ่งได้บรรยายไปแล้ว ควรนำวิธีการนี้มาใช้ในการอบรมจริยธรรม ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา หรือผู้ที่มีจริยธรรมในระดับตามกฎเกณฑ์ซึ่งพร้อมที่จะรับการพัฒนาให้มีจริยธรรมในระดับเหนือกฎเกณฑ์ได้

ส่วนทัศนคติเชิงจริยธรรมนั้น ควรมีการปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กเล็กเป็นต้นมา และวัยเด็กเล็กนี้เป็นวัยที่พร้อมจะได้รับการปลูกฝังทัศนคติเชิงจริยธรรมมากที่สุด ส่วนวัยเด็กโตและวัยรุ่นนั้น การพัฒนาบุคคลจะต้องประกอบด้วยการใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเชิงจริยธรรมในเรื่องต่าง ๆ ให้เหมาะสม ทั้งบราวน์และเคย์ (Brown, ๑๙๖๕ และ

Kay, ๑๙๗๐) เห็นพ้องต้องกันว่า ควรมีการปลูกฝังทัศนคติเชิงจริยธรรม อย่างมีแบบมีแผนแยกต่างหากจากการปลูกฝังจริยธรรมด้านอื่น ๆ วิธีการปลูกฝังทัศนคติคือการก่อให้เกิดความพอใจในคุณธรรมต่าง ๆ และการก่อให้เกิดความเกลียดกลัวและความไม่พอใจในความชั่วความเลวต่าง ๆ วิธีการปลูกฝังทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลนั้น มีกล่าวไว้อย่างละเอียดในตำราทางจิตวิทยาสังคมโดยทั่วไป วิธีการปลูกฝังทัศนคตินั้นมีมากมาย แต่อาจแบ่งตามขบวนการทางจิตออกได้เป็นสามประเภทคือ การให้แรงเสริม การเชื่อมโยง และการให้เลียนแบบ ส่วนการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติก็อาจทำได้ตามวิธีการสามประเภทที่กล่าวมานี้รวมทั้งการให้ความรู้เพิ่มเติมในด้านคุณหรือโทษของคุณธรรมชนิดหนึ่ง หรือความเลวประเภทหนึ่ง และการก่อให้เกิดการรู้ที่ขัดแย้งกันด้วยวิธีการชักจูงให้กระทำพฤติกรรมที่ขัดกับทัศนคติเดิมของตน ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการก่อตั้งและการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินี้อาจศึกษาได้จากตำราทางจิตวิทยาสังคม (**Insko, ๑๙๖๗** และ **Triandis, ๑๙๗๑**)

ลักษณะมุ่งอนาคตนั้น เป็นลักษณะหนึ่งของความสามารถบังคับใจตนเองหรือพลังอีโก้ (**Ego**) ซึ่งเป็นลักษณะที่ประกอบด้วยการมีสติปัญญาดี การมีความตั้งใจจดจ่อหรือสมาธิ ความสามารถอดได้รอได้ ความพากพูมใจและความพอใจในตนเองและสภาพแวดล้อม พลังอีโก้นี้มิใช่ลักษณะทางจริยธรรม แต่เมื่อพิจารณาร่วมกับลักษณะทางจริยธรรมแล้ว สามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้เป็นอย่างดี ลักษณะมุ่งอนาคตนี้ส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยการฝึกการบังคับร่างกายและจิตใจ สร้างสภาพแวดล้อมให้คงที่สำหรับเด็กจนทำให้เด็กสามารถทายเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำ และส่งผลตามความคาดหมาย นอกจากนี้ยังควรฝึกสมาธิของเด็ก ให้สามารถพุ่งความสนใจไปยังสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังควรเปิดโอกาสให้เด็กได้รับความสำเร็จ และคำชมเชยบ้าง เพื่อทำให้เด็กเกิดความพากพูมใจในตนเองด้วย

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของจริยศึกษา คือการเสริมสร้างลักษณะนิสัย อันจะเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรม ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงของบุคคล

พฤติกรรมเชิงจริยธรรมนี้ ส่วนมากขึ้นอยู่กับลักษณะของสถานการณ์ มากกว่าจะขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคล แต่ลักษณะบางประการของบุคคลก็ช่วยให้สามารถเข้าใจและทำนายพฤติกรรมของเขาได้ ลักษณะที่ควรได้รับการส่งเสริม เพื่อพัฒนาจริยธรรมของบุคคลคือการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ทัศนคติเชิงจริยธรรม และลักษณะมุ่งอนาคต ฉะนั้นจุดมุ่งหมายเชิงปฏิบัติของจริยศึกษา คือการเสริมสร้างลักษณะทั้งสามประการนี้ ซึ่งจำเป็นต้องใช้วิธีการที่แตกต่างกัน ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

การยกระดับจิตใจของประชากร พฤติกรรมเชิงจริยธรรมก็ดี ลักษณะเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ก็ดี จะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นกับลักษณะของสังคมเป็นสำคัญ ทัศนคติเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าบุคคลยังอดมื้อกินมื้อ หรือขาดความปลอดภัยทางร่างกายและจิตใจ ส่วนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูง ๆ จะไม่สามารถเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมได้ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในสภาวะที่ขาดเหตุผล มีอารมณ์มืด หรือเกิดกรณีขัดแย้งอย่างรุนแรงกับผู้อื่น ส่วนลักษณะมุ่งอนาคตนั้นจะปลูกฝังได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นกับลักษณะและสภาพแวดล้อมทางสังคมของบุคคล ถ้าสังคมปราศจากระเบียบขาดความยุติธรรม การรักษาคำมั่นสัญญามิใช่คุณธรรมประจำสังคมแล้ว ลักษณะมุ่งอนาคตย่อมเกิดได้ยาก แม้เมื่อบุคคลมีลักษณะที่เอื้อต่อการแสดงจริยธรรมอันสูงส่ง แต่ถ้าสภาพแวดล้อมมีความบีบคั้นมาก ทำให้บุคคลทุกข์ทรมานอย่างรุนแรง บุคคลมีพฤติกรรมที่แสดงความเห็นแก่ตัว มีการกระทำที่เป็นการเอาตัวรอด ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมอยู่เสมอ แม้จะมีการฝึกอบรมทางจริยศึกษามาก และมีประสิทธิภาพสูงเพียงใด ก็ย่อมจะไม่ก่อให้เกิดการกระทำที่เหมาะสมได้มากนัก ถ้าสถานการณ์ไม่อำนวยให้

จึงเห็นได้ว่าการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เหมาะสม ย่อมจะเป็นวิธีการยกระดับจิตใจของประชากรได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ดังที่โคลเบอร์กได้กล่าวไว้ว่า ประชากรจะมีจริยธรรมสูงได้ จะต้องเริ่มจากการอยู่ใต้สภาพแวดล้อมที่ถือความยุติธรรมเป็นหลัก การเพิ่มคุณภาพให้แก่ประชากรนั้น จะเริ่มต้นได้ด้วยการจำกัดจำนวนประชากรให้อยู่ใน

ปริมาณที่จะสามารถเสริมสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นได้ทุกตัวคน นอกจากนี้อาหารและโภชนาการก็มีความสำคัญต่อการสร้างเสริมจริยธรรมได้ กล่าวคือ การมีอาหารพอกินและกินอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายอย่างสม่ำเสมอ ย่อมจะช่วยยกระดับสติปัญญาของเยาวชน การมีสติ-ปัญญาดีเป็นโอกาสที่จะทำให้บุคคลสามารถรับการปลูกฝังจริยธรรมได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้นการยกระดับจิตใจของประชากรมิใช่หน้าที่ของนักวิชาการหรือนักสอนศาสนา นักการศึกษา นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องช่วยกันตามบทบาทหน้าที่ของตน

ภาคผนวก ก.

รายชื่อโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

และ

แบบสอบถามในการศึกษาภาคสนาม

หน้า ๒๑๕ ถึงหน้า ๒๔๖

รายชื่อสถานศึกษาที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยนี้

โรงเรียนพญาไท
โรงเรียนพิบูลย์อุปถัมภ์
โรงเรียนเทพลีลา (ประถมศึกษา)
โรงเรียนสายน้ำทิพย์
โรงเรียนมัธยมสาธิต ม. ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
โรงเรียนสายน้ำผึ้ง
โรงเรียนเทพศิรินทร์
โรงเรียนเบญจมราชาลัย
โรงเรียนวัดสังเวช
โรงเรียนกุนนทีสุธาราม
โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ
โรงเรียนวัดธาตุทอง
โรงเรียนปทุมคงคา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตธนบุรี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

เรียน นักเรียน นิสิต และนักศึกษาทุกท่าน

ท่านเป็นผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนของเยาวชนไทยในสถานศึกษา โปรดอ่านแบบสอบถามทีละตอนอย่างระมัดระวัง และ**ตอบตามความเป็นจริง**ที่เกิดขึ้นกับตัวของท่านเองโดยเฉพาะ คำถามทั้งหมดมีคำตอบให้เลือกตอบ และ**ไม่มีข้อใดถูกหรือผิด** แต่ผู้ตอบแต่ละคนจะตอบแตกต่างกันไปตามความรู้สึกนึกคิด และประสบการณ์เฉพาะตัว กรุณา**อย่าเว้นข้อใดเลย** เพราะถ้าคำตอบของท่านไม่ครบถ้วนหมดทุกตอน จะใช้ไม่ได้เลย ถ้าท่านไม่เข้าใจข้อความตอนใด โปรดยกมือถามก่อนตอบ

โปรดจำไว้ว่า คำตอบของท่านสำคัญมาก และจะมีประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างยิ่ง โปรดตั้งใจตอบด้วยความจริงใจ

ขอขอบคุณอย่างสูง

คณะผู้วิจัย
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ร่วมกับ
สภาวิจัยแห่งชาติ
มกราคม ๒๕๑๙

แบบสอบถามชุดที่ ๑

ชื่อผู้ตอบ..... ชั้น.....

วันที่..... ชื่อสถานศึกษา.....

ตอน ๑ : การใช้เหตุผล

คำแนะนำในการตอบ คำถามตอน ๑ นี้เป็นเรื่องสั้นๆ ของบุคคลต่างๆ ให้ท่านอ่านช้าๆ บุคคลในเรื่องจะเลือกกระทำอย่างหนึ่ง ให้ท่าน**หยุดคิดถึงเหตุผล** ว่าถ้าท่านเป็นคนๆ นั้น ท่านจะกระทำเช่นนั้นเพราะเหตุผลใด เมื่อท่านได้เหตุผลแล้ว จึงอ่านคำตอบที่มีให้เลือก ๖ คำตอบ สำหรับแต่ละเรื่อง คำตอบใดตรงกับเหตุผลที่ท่านคิดไว้ล่วงหน้ามากที่สุด **ก็ขีดเครื่องหมาย** (√) หน้าตัวเลือกนั้น ในการตอบคำถามแต่ละข้อ ให้เลือกคำตอบได้**เพียงคำตอบเดียว** ถ้าท่านไม่เข้าใจคำแนะนำหรือข้อความใด ให้ถามอาจารย์ได้

ถ้าท่านเข้าใจแล้ว ลงมือทำได้ทันที

๑. ถ้าหน่วยแพทย์และ พยาบาล เคลื่อนที่มา ขอรับ บริจาค โลหิตที่โรง เรียน ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้า**จะไม่ร่วม**ในการบริจาคโลหิต เพราะ

9 เป็นการเสียสละที่ได้ผลไม่คุ้มค่า

6 เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องรักษาสุขภาพของตัวเอง

1 ข้าพเจ้ากลัวว่าจะรู้สึกเจ็บ และเมื่อ บริจาคโลหิต แล้ว จะทำให้ร่างกายอ่อนแอติดโรคได้ง่าย

5 บุคคลไม่ จำเป็น จะต้อง ละอายใจตนเอง เมื่อไม่ ได้ บริจาคโลหิต เพราะการทำความดีนั้นทำได้หลายทาง

3 ข้าพเจ้าไม่กลัวว่าเพื่อน ๆ จะหาว่าข้าพเจ้าเป็นคนใจแคบ เพราะมีเพื่อนข้าพเจ้าหลายคนที่คงจะไม่ยอมบริจาคโลหิต

5 คนที่ไม่บริจาคโลหิต เพราะมีเหตุผลอันสมควรย่อมไม่ทำให้ความภูมิใจในตนเองลดลง

๒. ชายคนหนึ่งกำลังขับรถด้วยความเร็วสูง เพื่อรีบนำคนเจ็บหนักไปส่งโรงพยาบาล แต่บังเอิญรถติดไฟแดง ถ้าข้าพเจ้าเป็นชายคนนั้น ข้าพเจ้า**จะหยุดรถ**ตามกฎจราจรเพราะ

4 เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยรักษากฎจราจร

5 ข้าพเจ้ากลัวจะถูกตำรวจจราจรจับไปลงโทษตามกฎหมาย

2 การฝ่าไฟแดงเป็นการกระทำของผู้โง่เขลาเบาปัญญา

3 ข้าพเจ้าต้องการให้คนอื่น ๆ เห็นว่าข้าพเจ้าเป็นนักขับรถที่ดี

1 ชีวิตคน ๆ เดียวมีค่าน้อยกว่าชีวิตคนอื่น ๆ อีกหลายคนรวมกัน

เป็นการป้องกันมิให้ข้าพเจ้าได้รับบาดเจ็บเนื่องจากอาจชน กับรถคันอื่น

๓. ถ้าข้าพเจ้าเห็นผู้ร้ายกำลังลักทรัพย์ และต่อมาผู้ร้ายถูกจับได้ ตำรวจขอร้องให้ข้าพเจ้าเป็นพยาน ข้าพเจ้า**จะไม่เป็นพยานให้** เพราะ

1 ถ้าข้าพเจ้าไม่ยอมเป็นพยานก็ไม่เป็นการกระทำที่ขัดกับกฎเกณฑ์ใด ๆ

4 ข้าพเจ้ากลัวผู้ร้ายจะแก้แค้นภายหลัง

2 การปรักปรำผู้อื่น โดยข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าเขาเป็นผู้ร้ายจริง เป็นสิ่งที่น่าละอายใจเกินกว่าที่ข้าพเจ้าจะทำได้

3 เป็นการฉลาดที่จะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยานเพราะคนอื่น ๆ ก็คงจะเห็นว่าข้าพเจ้าทำถูกต้องแล้ว

5 การเป็นพยานให้ตำรวจจะทำให้ข้าพเจ้ามีแต่ทางเสีย มากกว่าทางได้

ไม่เป็นการเห็นแก่ตัวที่ข้าพเจ้าจะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยาน ถ้าข้าพเจ้ามีเหตุผลที่สมควร

๔. ข้าพเจ้าตั้งใจจะไปชมภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ถึงแม้มีคนเข้าคิวคอยซื้อตั๋วเป็นแถวยาวมาก และถ้าไปต่อคิวตั๋วอาจหมดเสียก่อน แต่ข้าพเจ้าก็**จะเข้าคิว**ตามลำดับก่อนหลังเพราะ

1 ข้าพเจ้ากลัวการแย่งชิง ซึ่งอาจทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทขึ้นได้

5 เป็นการรักษาความยุติธรรมที่ทุกคนต้องการ

4 เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยรักษาความเป็นระเบียบของสังคม

3 ข้าพเจ้าอยากให้คนอื่นเห็นว่าข้าพเจ้ามีมารยาทดี

1 ข้าพเจ้าคิดว่าไม่มีใครในแถวอยากให้ข้าพเจ้าแซงคิว เพราะข้าพเจ้าเองก็ไม่อยากให้ใครมาแซงคิวข้าพเจ้าเช่นกัน

6 ข้าพเจ้ามาทีหลังคนอื่น ๆ จึงต้องรับผิดชอบในผลของการมาทีหลังนั้น

๕. ถ้าข้าพเจ้าจำเป็นต้องซื้อของอย่างหนึ่ง แต่พ่อค้าเรียกราคาแพงกว่าปกติ เพราะรู้ว่าข้าพเจ้าจำเป็นจะต้องใช้ของสิ่งนั้น ถ้าเผอิญพ่อค้าคนนั้นทอนเงินเกินมาให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้า**จะไม่คืน**เงินที่เกินให้คนขาย เพราะ

2 คนที่ไม่ดีควรได้รับการกระทำตอบที่ไม่ดีเช่นเดียวกัน

3 พ่อค้าทอนเงินให้ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจึงมีสิทธิที่จะเก็บเงินนั้นไว้

5 การรับเงินที่ทอนเกินมามิใช่การกระทำที่ผิดกฎหมาย

- เงินนั้นแม้จะมีค่าเพียงเล็กน้อยแต่ก็ไม่ควรให้เสียไป

1 การสอนให้พ่อค้ารู้จักระมัดระวังผลประโยชน์ของตนช่วยลดความละอายใจของข้าพเจ้าที่จะรับเงินเกิน

- ถ้าข้าพเจ้าคืนเงินให้พ่อค้า คนอื่น ๆ จะหาว่าข้าพเจ้าโง่

๖. ตามปกติเมื่อข้าพเจ้าจะต้องเดินข้ามถนน ข้าพเจ้า**จะเดินไปข้ามตรงทางม้าลาย** เพราะ

4 เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยไม่ให้การจราจรติดขัด

5 การเห็นแก่ความสะดวกของตนฝ่ายเดียวไม่เหมาะสมกับกาละเทศะในที่นี้

6 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยย่อมทำให้เกิดความปลอดภัยและความสงบสุขในสังคม

3 ข้าพเจ้าต้องการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนอื่น ๆ

4 ถ้าเกิดอุบัติเหตุข้าพเจ้าจะได้เป็นฝ่ายถูก และสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้

1 โอกาสที่ข้าพเจ้าจะโดยรถชนบนทางม้าลายมีน้อยกว่าการข้ามทางที่อื่น ๆ

๗. ถ้าข้าพเจ้าได้ รับมอบ หมายจาก ทางโรงเรียนให้ มีหน้าที่ สอดส่อง ดูแลความประพฤติของนักเรียนแต่มี เพื่อน สนิท ของ ข้าพเจ้าคน หนึ่ง กระทำ ความผิดอย่างร้ายแรงด้วยการหนีโรงเรียนไปเล่นการพนัน และสูบกัญชา ข้าพเจ้า **จะไม่รายงาน**ความผิดให้ทางโรงเรียนทราบ เพราะ

2 ข้าพเจ้าจะได้มีเพื่อนสนิทต่อไป

6 การให้อภัยและตักเตือนผู้ทำผิดย่อมจะเหมาะสมกว่า

1 ข้าพเจ้าไม่กลัวว่าจะถูกลงโทษจากทางโรงเรียน

5 การทำความผิดเพียงครั้งเดียว แต่ถึงกับต้องออกจากโรงเรียนไม่เป็นการยุติธรรมเลย

3 เพื่อน ๆ จะได้ชมว่าข้าพเจ้าเป็นคนรักพวกพ้อง

4 การทำตามหน้าที่ของข้าพเจ้าอาจทำให้เพื่อน ๆ เสียอนาคตในการเรียน

๘. ในการสอบคราวหนึ่งข้าพเจ้าทำข้อสอบไม่ได้ เพราะไม่ได้เตรียมตัวมาล่วงหน้า เพื่อนที่นั่งข้าง ๆ สงสารจึงแอบส่งกระดาษคำตอบให้ข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าก็จะ**ไม่ยอมรับกระดาษคำตอบของเพื่อน เพราะ**

1 ข้าพเจ้ากลัวจะถูกจับได้และถูกลงโทษให้สอบตก

4 เป็นหน้าที่ของนักเรียนที่จะต้องเตรียมพร้อมเสมอสำหรับการสอบ

3 อยากให้เพื่อนเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นคนซื่อตรง

2 ข้าพเจ้ากลัวจะเป็นหนี้บุญคุณต้องตอบแทนเพื่อนคนนั้นในภายหลัง

5 เป็นการไม่ยุติธรรมและขาดความรับผิดชอบอย่างมากที่ข้าพเจ้าจะลอกคำตอบของเพื่อน

6 ข้าพเจ้าต้องการรักษาศักดิ์ศรีของตนเอง

๙. เพื่อนบ้านของข้าพเจ้าปลูกต้นมะม่วงไว้ริมรั้วบ้าน และกิ่งที่ยื่นเข้ามาในเขตบ้านข้าพเจ้ามีลูกมะม่วงกำลังสุกติดอยู่ ถ้าเจ้าของไม่ทราบข้าพเจ้าจะเก็บมะม่วงลูกนั้นก่อนขออนุญาตเจ้าของเพราะ

2 ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าจะขออนุญาตเขาทีหลัง และบ้านข้าพเจ้าจะมีโอกาสให้ของตอบแทนเขาได้

4 การกระทำดังกล่าวเหมาะสมกว่าการที่จะปล่อยให้มะม่วงนั้นเน่าเสียไปโดยเปล่าประโยชน์

6 เป็นการน่าละอายใจอย่างมากที่ทำเช่นนั้น แต่ข้าพเจ้าทำไปเพื่อตนเองจะได้รู้รสของความไม่สบายใจ เพื่อเป็นบทเรียนให้ข้าพเจ้าละเว้นจากการกระทำเช่นนี้ตลอดไป

1 การเก็บมะม่วงเพียงสองสามลูกของผู้อื่น มิใช่เป็นความผิดที่ร้ายแรงอะไร

3 ข้าพเจ้าคิดว่าคนอื่น ๆ ก็คงทำเช่นนี้จึงคงไม่มีใครว่าข้าพเจ้ามากนัก

5 กิ่งมะม่วงล้ำเข้ามาในเขตบ้านข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงมีสิทธิตามกฎหมายที่จะเก็บมะม่วงนั้น

๑๐. ถ้าข้าพเจ้าขึ้นรถประจำทางที่มีคนโดยสารแน่นมาก และกระเป๋ารถลืมเก็บเงินค่าโดยสาร ข้าพเจ้าจะยื่นเงินค่าโดยสารให้เขาเพราะ

2 ถ้าข้าพเจ้าเป็นกระเป๋ารถ ก็คงต้องการให้ผู้โดยสารเสียเงินค่าโดยสาร โดยไม่ต้องตามทวง

5 การช่วยเหลือผู้ที่บกพร่องต่อหน้าที่โดยไม่เจตนาย่อมเป็นการกระทำที่เหมาะสม

1 ข้าพเจ้าต้องการจะป้องกันมิให้มีเรื่องบาดหมางกับกระเป๋ารถไม่ว่าในกรณีใด ๆ

3 ข้าพเจ้าต้องการจะให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น

4 เป็นหน้าที่ของผู้ใช้บริการที่จะต้องเสียค่าบริการ

6 ข้าพเจ้าจะเกิดความละอายใจตนเองมากที่ถือโอกาสไม่ให้เงินแก่เขา

แบบสอบถามชุดที่ ๒

ตอน ๑ ; การตัดสินใจในชีวิตประจำวัน

คำแนะนำในการตอบ

แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะสำรวจการตัดสินใจของเยาวชนเมื่อเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ขอให้ท่านอ่านข้อความอย่างช้า ๆ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงสำหรับท่านมากน้อยเพียงไรหรือไม่จริงเลย แล้วเลือกตอบจาก จริงที่สุด ค่อนข้างจริง ไม่ค่อยจริง ไม่จริงเลย โดยเลือกขีดเครื่องหมายถูก (√) บนตัวอักษร ก. หรือ ข. ของวลีนั้น เพียงขีดเดียว ก. แสดงว่ามาก ข. แสดงว่าน้อย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉันชอบกินก๋วยเตี๋ยวมากกว่าข้าว

ก	ข√	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

ถ้าท่านขีดถูกที่จริงที่สุด – ข แสดงว่าท่านเห็นว่าประโยคนี้ จริงที่สุด – น้อย ใกล้ไปทางค่อนข้างจริง แต่ถ้าผู้ตอบขีด จริงที่สุด – ก. แสดงว่าประโยคนี้ จริงที่สุด – มาก เป็นคำตอบที่ท่านมั่นใจว่าจริงอย่างยิ่งสำหรับตัวท่านเอง

โปรดตอบให้ครบทุกข้อ ถ้าไม่เข้าใจโปรดถามอาจารย์ก่อนตอบ

ชื่อผู้ตอบ.....ชั้น.....

วันที่.....ชื่อสถานศึกษา.....

๑. ข้าพเจ้ารีบทำการบ้านให้เสร็จก่อนไปเที่ยวเล่นเสมอ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒. ถ้าข้าพเจ้าอยากได้สิ่งใด และต้องรอคอย ข้าพเจ้าจะหมดความอดทนหรือทนไม่ได้

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๓. ข้าพเจ้ามักจะจัดกระเป๋าหรือเตรียมสิ่งของที่ต้องนำไปโรงเรียนให้เสร็จในตอนเย็น เพื่อจะได้ไม่เสียเวลาในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๔. ข้าพเจ้าจะไม่รับประทานขนมที่ข้าพเจ้าชอบให้หมดในครั้งเดียว นอกจากว่าขนมนั้นจะเสียถ้าเก็บไว้นาน

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๕. เมื่อเวลาใกล้สอบข้าพเจ้าจะขยันมาเรียนเป็นพิเศษ เพื่อจะได้เข้าใจบทเรียนที่ครูสอนและจะได้สอบได้คะแนนดี

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๖. เมื่อข้าพเจ้าขี้เกียจ ข้าพเจ้าจะไม่แปรงฟันในตอนเช้า

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๗. ข้าพเจ้ามักจะลืมทำการบ้านเสมอ

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๘. ข้าพเจ้ากลัวสายตาเสียจึงไม่อ่านหนังสือในที่มืด

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๙. เมื่อได้ขนมที่ข้าพเจ้าชอบ ข้าพเจ้าทนไม่ไหวที่จะต้องเก็บไว้กินทีละน้อย

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๐. ข้าพเจ้าชอบหุ้มปกหนังสือทุกเล่ม เพื่อให้หนังสือไม่เก่าง่าย

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๑. ข้าพเจ้าทนไม่ไหวที่จะเก็บขนมอร่อย ๆ ไว้กินพรุ่งนี้

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๒. ข้าพเจ้าชอบขีดเขียนลงในหนังสือเรียนจนสกปรก

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๓. ข้าพเจ้าอยากเรียนหนังสือมาก ๆ เพื่อโตขึ้นจะได้ทำงานดี ๆ

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๔. เมื่อมีคนขัดใจข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามักจะฉวยสิ่งใกล้มือขว้างปาหรือทำลายเสมอ

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๕. ข้าพเจ้าไม่อยากสอบตกจึงขยันดูหนังสือเรียน

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๑๖. แม้ร่างกายจะสกปรก ข้าพเจ้าก็จะไม่อาบน้ำ ถ้ารู้สึกไม่อยากอาบ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๑๗. ข้าพเจ้าจะไม่ใช้เงินจนหมดเพราะเกรงว่าพรุ่งนี้จะไม่มีเงินใช้

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๑๘. เมื่อข้าพเจ้าได้รับเงินเพื่อที่จะใช้จ่ายตลอดอาทิตย์ หรือตลอดเดือน แต่ถ้าข้าพเจ้าเห็นของที่อยากได้มาก และราคาแพง ข้าพเจ้าจะซื้อและยอมอดหลังจากนั้น

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๑๙. ข้าพเจ้าไม่ขัดใจเพื่อน เพื่อที่จะได้มีเพื่อนมาก ๆ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๐. เมื่อมีคนนำขนมมาให้ที่บ้านข้าพเจ้ามักจะหยิบชิมก่อนเสมอ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

ตอน ๒ : ประสบการณ์ทางบ้าน

คำแนะนำในการตอบ คำถามตอน ๒ เกี่ยวกับการปฏิบัติของบิดามารดาต่อตัวท่าน ถ้ามารดา ของท่านมิใช่ผู้เลี้ยงดูท่านมาแต่เด็ก ให้ตอบโดยนึกถึงผู้ที่เลี้ยงดูใกล้ชิดท่านมากที่สุด วิธีตอบให้อ่านข้อความช้า ๆ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงสำหรับท่านมากน้อยเพียงไร หรือไม่จริงเลย แล้วเลือกตอบจาก จริงที่สุด ค่อนข้างจริง ไม่ค่อยจริง ไม่จริงเลย โดยเลือกขีดเครื่องหมาย (√) บนตัวอักษร ก. หรือ ข. ของวลีนั้นเพียงขีดเดียว ก. แสดงว่ามาก ข. แสดงว่าน้อย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉันชอบกินก๋วยเตี๋ยวมากกว่าข้าว

ก ข	ก√ ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

ถ้าท่านขีดเครื่องหมายถูกที่**ค่อนข้างจริง – ก** แสดงว่าท่านเห็นว่าประโยคนี้ **ค่อนข้างจริงมาก** ใกล้ไปทางจริงที่สุด แต่ถ้าท่านขีด **ค่อนข้างจริง – ข** แสดงว่าประโยคนี้ **ค่อนข้างจริงน้อย** ใกล้ไปทางไม่ค่อยจริง โปรดตอบให้ครบทุกข้อ

ถ้าไม่เข้าใจขอให้ถามอาจารย์ก่อนลงมือทำ

๑. แม่แสดงให้ฉันรู้ว่าท่านรักฉันมาก

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒. แม่ไม่เคยพูดหยอกล้อฉันท์เพื่อนกับฉันเลย

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๓. ไม่ว่าแม่จะทำอะไรแม่ต้องการให้ฉันมีส่วนร่วมด้วยเสมอ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๔. แม่ไม่เคยสนใจทุกข์สุขของฉันเลย

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๕. แม่แสดงให้ฉันรู้ว่าท่านภูมิใจมากที่มีลูกอย่างฉัน

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๖. แม่ไม่ชอบที่จะให้ฉันปรึกษาหรือขอคำแนะนำจากท่านเลย

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๗. แม่ไม่เคยพูดกับฉันด้วยเสียงอันไพเราะนุ่มนวลเลย

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๘. แม่สามารถช่วยให้ฉันหายกลุ้มใจและคลายทุกข์เสมอ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๙. เป็นการยากที่จะทราบว่าแม่รักฉันมากเพียงใด

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๐. แม่เห็นว่าฉันดีกว่าลูกของคนอื่นเสมอ

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๑. แม่คอยสอดส่องดูแลความประพฤติฉันอย่างใกล้ชิด

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๒. แม่ปล่อยให้ฉันตัดสินใจเองในเรื่องส่วนตัวของฉันเสมอ

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๓. แม่ไม่ชอบให้ฉันออกจากบ้านโดยไม่มีผู้ใหญ่ควบคุม

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๔. แม่ให้ฉันเลือกแบบและสีของเสื้อผ้าของฉันเอง

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๕. แม่ชอบให้ฉันทำตามที่ท่านพอใจเสมอ

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๖. แม่ปล่อยให้ฉันไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ โดยที่ท่านไม่ห่วงกังวลเลย

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๑๗. แม่ชอบบังคับฉันให้ใช้เงินตามที่ท่านเห็นสมควร

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๑๘. แม่ต้องการให้ฉันเล่าอย่างละเอียดถึงการไปเที่ยวข้างนอกทุกครั้ง

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๑๙. เมื่อฉันไม่ทำตามที่แม่บอกแม่จะโกรธฉันมาก

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๐. แม่เชื่อว่าฉันดูแลรักษาตัวเองได้เมื่ออยู่ไกลสายตาของท่าน

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๑. ฉันถูกพ่อแม่ลงโทษด้วยวิธีทำให้ฉันเจ็บปวดตามร่างกายเสมอ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๒. ฉันถูกลงโทษด้วยการถูกดุด่ามากกว่าการถูกทำโทษทางกายเสมอ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๓. ฉันถูกลงโทษด้วยการถูกห้ามมิให้ทำในสิ่งที่ ฉันชอบหรือถูก ตัดเงินค่าขนมมากกว่า ถูกลงโทษทางกายเสมอ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๔. เวลาพ่อแม่ลงโทษฉัน ท่านจะไม่เลือกใช้วิธีลงโทษให้ฉันเจ็บกายเลย

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๕. พ่อแม่ชอบใช้การลงโทษทางกายมาก กว่าที่จะใช้คำพูดว่า กล่าวติเตียน ฉัน

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๖. พ่อแม่จะอธิบายเหตุผลเมื่อฉันทำผิดก่อนลงโทษฉันเสมอ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๗. พ่อแม่จะลงโทษฉันมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับอารมณ์ของท่าน

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๘. ฉันไม่แน่ใจเลยว่าการกระทำที่ไม่ดีของฉันจะทำให้พ่อแม่ลงโทษฉันหรือไม่

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๒๙. พ่อแม่จะอธิบายเหตุผลด้วยเมื่อสนับสนุนให้ฉันทำสิ่งต่าง ๆ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

๓๐. เมื่อพ่อแม่ของฉันอารมณ์เสียท่านจะพาลลงโทษฉันด้วยเสมอ

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

ตอนที่ ๓ เรื่องทั่วไป

คำแนะนำในการตอบ

คำถามตอนนี้เป็นแบบให้เลือกตอบ โปรดเติมคำ หรือขีดถูก (√) ลงบนเส้นให้ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านและครอบครัว คำตอบทุกตอนของผู้ตอบแต่ละคนผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพิจารณารวมกับคำตอบของผู้อื่นทั้งหมดเท่านั้น

ฉะนั้นโปรดตอบตามความเป็นจริง และตอบให้ครบถ้วนด้วย จึงจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ขณะนี้ฉันอายุ _____ ปี เรียนชั้น _____

เพศ : _____ ชาย เกิดที่ : _____ กรุงเทพ

_____ หญิง _____ต่างจังหวัด

ศาสนา : _____

บิดา หรือ ผู้ปกครองของท่าน ขณะนี้ _____ ทำงาน

_____ ไม่ทำงาน

ถ้าทำงาน บิดาหรือผู้ปกครอง _____ เป็นข้าราชการ

_____ ไม่เป็นข้าราชการ

บิดาหรือผู้ปกครองของท่านทำงานประเภทใดต่อไปนี้

_____ เป็นครู อาจารย์ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ วิศวกร สถาปนิก แพทย์ เภสัชกร ทนายความ นักบัญชี นักบริหาร เช่น ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการ นักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์ นักบิน เจ้าของห้างร้านต่าง ๆ เจ้าของภัตตาคาร

_____ เป็นพ่อค้าส่ง เจ้าของร้านค้าย่อยต่าง ๆ นายหน้าหรือตัวแทนจำหน่าย เจ้าของที่ดินให้เช่า เจ้าของบ้านเช่า เจ้าของสวน เจ้าของนา เจ้าของไร่

บิดาหรือผู้ปกครองของท่านทำงานประเภทใดต่อไปนี้ (ต่อ)

_____ เป็นพนักงานธุรการ พนักงานพิมพ์ พนักงานการเงิน พนักงานขายของ พนักงานประจำเรือบิน พนักงานเดินรถ พนักงานโทรเลขโทรศัพท์

_____ เป็นช่างปั้น ช่างศิลป์ นักแสดง นักดนตรี ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างตัดรองเท้า ช่างทาสี ช่างไม้ ช่างปูน ช่างฟิต ช่างทำเฟอร์นิเจอร์ ช่างเรียง ช่างพิมพ์ ช่างตัดผม ช่างถ่ายรูป ช่างเสริมสวย

_____ เป็นชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ คนรับใช้ คนยาม คนเดินโต๊ะอาหาร ภารโรง คนทำความสะอาด บุรุษไปรษณีย์ คนขับรถ กระเป๋ารถเมล์ คนขายของในร้าน รับจ้างทำงานเป็นวัน หาบเร่ บุรุษพยาบาล

บิดา หรือ ผู้ปกครองของท่านได้รับการศึกษาสูงสุดถึงระดับ :

_____ ไม่จบประถมปีที่ ๔

_____ จบประถมปีที่ ๔

_____ จบมัธยมปีที่ ๖ (ม.ศ. ๓)

_____ จบมัธยมปีที่ ๘ (ม.ศ. ๕) หรือโรงเรียนฝึกอาชีพ

_____ ได้ประกาศนียบัตร หรืออนุปริญญา

_____ ได้ปริญญาจากมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัย – หนึ่งหรือหลายปริญญา

ในครอบครัวของท่าน มี รายได้ จากด้านต่าง ๆ รวมทั้งสิ้นประมาณเดือนละ :

_____ น้อยกว่า ๒,๐๐๐ บาท (สองพันบาท)

_____ ๒,๐๐๑ บาท ถึง ๗,๐๐๐ บาท (เจ็ดพันบาท)

_____ ๗,๐๐๑ บาท ขึ้นไป

รายได้ข้างบนนี้ใช้เลี้ยงคนทั้งหมด _____ คน

ถ้าหาก **มารดา** ของท่านยังมีชีวิตอยู่เมื่อท่านอายุ ๑ ขวบ – ๑๐ ขวบ จงตอบคำถามต่อไปนี้

เมื่อท่านอายุน้อยกว่า ๑๐ ขวบ มารดาของท่าน **เคยทำงานนอกบ้าน** หรือไม่ :

_____ เคย

_____ ไม่เคยทำ

ในปัจจุบันนี้มารดาของท่านทำงานหรือไม่

_____ ทำ

_____ ไม่ทำ

ถ้าทำงาน เป็นงานที่เอามาทำในบ้านหรือออกไปทำนอกบ้าน

_____ ทำในบ้าน

_____ ออกไปทำนอกบ้าน

มารดาของท่านได้รับการศึกษาสูงสุดถึงระดับใด

_____ ไม่จบประถมปีที่ ๔

_____ จบประถมปีที่ ๔

_____ จบมัธยมปีที่ ๖ (ม.ศ. ๓)

_____ จบมัธยมปีที่ ๘ (ม.ศ. ๕) หรือโรงเรียนฝึกอาชีพต่าง ๆ

_____ ได้ประกาศนียบัตร หรืออนุปริญญา

_____ ได้ปริญญาจากมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัย–หนึ่งหรือหลายปริญญา

ตอนที่ ๔ การใช้ภาษาไทย

คำแนะนำในการตอบ

แบบสอบถามตอนที่ ๔ นี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะวัดความสามารถในการใช้ภาษาไทยของเยาวชน เป็นคำถามแบบปรนัย แต่ละข้อมีคำถามและมีคำตอบให้เลือก ๔ คำตอบให้ท่านอ่านคำถามช้าๆ แล้วเลือกคำตอบที่ถูกที่สุด หรือสมบูรณ์ที่สุดเพียง คำตอบเดียว แล้วขีดเครื่องหมายถูก (√) ไว้หน้าคำตอบนั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมืองหลวงของประเทศไทยคือ

ก. เชียงใหม่

√ ข. กรุงเทพ

ค. อยุธยา

ง. ธนบุรี

ขีดถูกที่คำตอบ ข. แสดงว่ากรุงเทพคือคำตอบ ถ้าขีดผิดข้อ ให้ขีดฆ่าออกแล้วขีดถูกที่คำตอบใหม่

กรุณาทำทุกข้อ ถ้าไม่เข้าใจโปรดถามอาจารย์ได้ มีทั้งหมด ๓๐ ข้อ

๑. "ทำหูทวนลม" หมายความว่า

ก. ลมพัดเข้าหู

ข. หูตึง

ค. หันหน้าต้านลม

ง. แกล้งทำไม่ได้ยิน

๒. "ผักชีโรยหน้า" หมายความว่า

ก. ปากหวานแต่ใจร้าย

ข. ทำดีแต่เพียงผิวเผิน

ค. ต่อหน้าดีลับหลังร้าย

ง. ปากร้ายแต่ใจดี

๓. “ บั๊นน้ำเป็นตัว ” หมายความว่า

ก. เอาเรื่องไม่จริงมาพูด

ข. พูดจาฉะฉาน

ค. ทำให้น้ำแข็งตัว

ง. พูดถึงแต่สิ่งที่ไม่ดี

๔. คน กับ บ้าน ฉะนั้น นก กับ _____

ก. ต้นไม้

ข. ผลไม้

ค. บ่า

ง. รัง

๕. เรือ กับ แม่น้ำ ฉะนั้น รถยนต์ กับ _____

ก. ทางบก

ข. น้ำมัน

ค. ถนน

ง. ภูเขา

๖. บ้าน กับ หลังคา ฉะนั้น ร่างกายมนุษย์ กับ _____

ก. เล็ก

ข. เท้า

ค. ศีรษะ

ง. หมวก

๗. คำที่ตรงข้ามกับ “ ตระหนี่ ” คือ

ก. ขี้เหนียว

ข. ใจบุญ

ค. หรูหรา

ง. ฟุ่มเฟือย

๘. คำที่ตรงข้ามกับ "ว่องไว" คือ

ก. เชื่องช้า

ข. รวดเร็ว

ค. คล่องแคล่ว

ง. อ่อนแอ

๙. คำที่ตรงข้ามกับ "เคร่งขรึม" คือ

ก. ตึงเครียด

ข. รื่นเริง

ค. เศร้าซึม

ง. พูดน้อย

๑๐. คำที่ตรงข้ามกับ "โหดเหี้ยม" คือ

ก. ใจอ่อน

ข. ก้าวร้าว

ค. ใจดี

ง. หักหาญ

๑๑. คำที่เข้าพวกกับ "ทุ่ง นา ไร่" คือ

ก. ควาย

ข. สวน

ค. วา

ง. พืช

๑๒. คำที่เข้าพวกกับ "หนาว เย็น ร้อน" คือ

ก. อุ่น

ข. รู้สึก

ค. อากาศ

ง. ทุกข์

๑๓. คำที่เข้าพวกกับ "จีวร ย่าม ตาลปัตร" คือ

ก. ภิกษุ

ข. ระฆัง

ค. บาตร

ง. โบสถ์

๑๔. คำที่เข้าพวกกับ "ครู ช่างไม้ แพทย์" คือ

ก. อาชีพ

ข. สังคม

ค. เกษตรกร

ง. งาน

๑๕. คำที่เข้าพวกกับ "มังกร ครุฑ พญานาค" คือ

ก. นกกีวี

ข. กินนร

ค. หมีขาว

ง. ปลาไหลไฟฟ้า

๑๖. ความหมายข้อใดที่แสดงว่าเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของมนุษย์

ก. หน้าด้าน

ข. หน้าแข็ง

ค. หน้าตั้ง

ง. หน้าม้า

๑๗. ข้อใดเป็นประโยคคำถาม

ก. ฉันจะไม่ยุ่งกับใคร

ข. จะไม่มีใครอยู่ในห้อง

ค. เช้าวันนี้ใครจะเผ่าบ้าน

ง. ใครจะไปกับฉันก็ได้

๑๘. ข้อใดมีลักษณะเป็นประโยค

ก. ร่มโพธิ์ร่มไทร

ข. เลือดเนื้อเชื้อไข

ค. ล้มลุกคลุกคลาน

ง. ลางเนื้อชอบลางยา

๑๙. การรู้จักติชมหนังสืออย่างมีเหตุผลเมื่ออ่านแล้ว เรียกว่าอย่างไร

ก. การเล่าเรื่อง

ข. การวิจารณ์

ค. การชี้แจง

ง. การแนะนำ

๒๐. "ขอใจนุชที่ฉันสุจริตรัก ให้แน่นหนักเหมือนพุทธรูปเลขาขำ" ข้อความนี้มีความหมายตรงกับ

ก. จิตใจมั่นคง

ข. มีใจเยือกเย็น

ค. ใจดีอย่างพระ

ง. ใจงามเหมือนรูปร่าง

๒๑. คนบางคนมักจะ "ใกล้เกลือกินด่าง" หมายความว่า

ก. ไม่ได้รับประโยชน์จากของดีที่ใกล้ตน

ข. ได้รับประโยชน์จากของดีที่อยู่ใกล้ตน

ค. ชอบกินเกลือมากกว่าด่าง

ง. ได้ใช้ประโยชน์ทั้งเกลือและด่าง

๒๒. ผู้ใหญ่ชอบพูดเสมอว่า "ระวังน้ำลดตอผุด" ผู้พูดหมายความถึง

ก. เวลาน้ำท่วมจะมีตอไม้มาทับถมกันมาก

ข. คนเราพอหมดอำนาจความชั่วความเลวก็จะถูกเปิดเผย

ค. คนเรามักพยายามซ่อนความผิดเสมอ

ง. น้ำขึ้นน้ำลงเหมือนความดีความเลวของมนุษย์

๒๓. หนังสือพิมพ์ลงพาดหัวข่าวว่า "เกลือเป็นหนอน" ในหน่วยงานของเราแห่งหนึ่ง หมายความว่า

ก. พวกเรามีศัตรูเสียแล้ว

ข. พวกเรากลายเป็นศัตรูของกันและกัน

ค. ศัตรูเข้ามาปลอมเป็นมิตรของเรา

ง. คนในพวกเรากลายเป็นฝ่ายศัตรู

๒๔. ในการไต่สวนพยานรู้เห็นคนหนึ่ง ผู้ไต่สวนพบว่าพยานคนนั้นมีลักษณะเหมือน "น้ำท่วมปาก" ซึ่งหมายความว่า

ก. รู้แต่ไม่ต้องการพูด

ข. รู้แต่ไม่ได้พูด

ค. รู้แต่พูดไปก็ไม่มีประโยชน์

ง. รู้แต่พูดไม่ได้

๒๕. สุนทรเป็นคนชอบ "เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน" หมายความว่า

ก. สุนทรชอบหารายได้ครั้งละเล็กละน้อยมารวมกัน

ข. สุนทรชอบทำงานที่ใต้ถุนบ้าน

ค. สุนทรใช้จ่ายอย่างกระเหม็ดกระแหม่

ง. สุนทรชอบใช้จ่ายเงินมาก ๆ ในคราวเดียวกัน

๒๖. ข้อใดมีพืชมากที่สุด

ก. พรรณผักพาดผ่านก้านบุปผา

ข. แพงพวยพุ่งพาดพันสันตะวา

ค. กล้วยระกำอัมพาพฤกษาปราง

ง. สาหร่ายเรียงเคียงทับกระจับจอก

๒๗. "ธรรมดาว่าคนปากคัน ที่จะนิ่งอยู่นั้นไม่ได้ จำจะแคะค้อนค่อนว่าไป ให้เขาขัดใจจึงว่าดี" ในข้อความนี้ คนปากคันคือคนประเภทใด และความพอใจของคนปากคัน คืออะไร

ก. คนพูดมาก พอใจเมื่อเห็นคนอื่นให้ความสนใจตน

ข. คนชอบว่าร้ายผู้อื่น พอใจเมื่อเห็นคนอื่นโกรธ

ค. คนพูดหยาบ พอใจเมื่อเห็นคนอื่นนิ่ง

ง. คนพูดจาห้าวหาญ พอใจเมื่อเห็นคนอื่นคล้อยตาม

๒๘. "เมียท่านพิศพ่างเพี้ยง มารดา
ทรัพย์ท่านคืออิฐผา กระเบื้อง
รักสัตว์อื่นอาตมา เทียบเท่า กันแฮ
ตรองดั่งนี้จักเปลื้อง ปลดพ้นสงสาร

ข้อความนี้สอนอะไร

ก. ให้มีเมตตากรุณา

ข. ให้มีสัมมาคารวะ

ค. ให้ประหยัดทรัพย์

ง. ให้รักษาศีล

๒๙. ตัวเอกในภาพยนต์เรื่องหนึ่ง "หาบสองบ่า" อาสาสองเจ้า" เขามีบทบาทอย่างไรในเรื่องนี้

ก. ทำงานเกินหน้าที่

ข. ทำงานหนักเกินไป

ค. ทำงานให้ทั้งฝ่ายตนเองและฝ่ายศัตรู

ง. ทรยศต่อเจ้านายของตนจนโดนลงโทษให้ทำงานหนัก

๓๐. บิดามักจะสั่งสอนวิฑูรย์เสมอว่า "นอนสูงให้นอนคว่ำ นอนต่ำให้นอนหงาย" บิดาของวิฑูรย์ หมายความว่า

ก. ให้วิฑูรย์นอนเปลี่ยนอิริยาบทบ่อย ๆ

ข. ให้วิฑูรย์นอนคว่ำ กับนอนหงาย

ค. ให้วิฑูรย์นอนในที่สูงบ้างต่ำบ้างสลับกันไป

ง. ให้วิฑูรย์ระวังอันตรายตลอดเวลา

ภาคผนวก ข.

แบบสอบถามและสิ่งที่เกี่ยวกับการทดลอง

หน้า ๒๔๗ ถึงหน้า ๒๕๗

สภาวะ : ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ กลุ่ม_____

๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ผู้เล่น ๑ ๒ ๓ ๔ ๕

วันที่_____มกราคม/กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ เวลา_____

กรรมการ_____

แบบสอบถามหลังการเล่นเกม

ตอน ๑: ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำทั่วไป

คำแนะนำในการตอบ

แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะสำรวจความคิดเห็นของเด็ก เกี่ยวกับการกระทำประเภทต่าง ๆ ขอให้ท่านอ่านข้อความอย่างช้า ๆ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงสำหรับท่านมากน้อยเพียงไร หรือไม่จริงเลย แล้วเลือกตอบจาก จริงที่สุด ค่อนข้างจริง ไม่ค่อยจริง ไม่จริงเลย โดยเลือกขีดเครื่องหมาย (√) บนตัวอักษร ก หรือ ข ของวลีนั้น เพียงขีดเดียว ก. แสดงว่า มาก ข. แสดงว่า น้อย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉันชอบกินก๋วยเตี๋ยวมากกว่าข้าว

ก ข	ก ข	ข ก	ข ก
จริงที่สุด	ค่อนข้างจริง	ไม่ค่อยจริง	ไม่จริงเลย

ถ้าท่านขีดถูกที่ จริงที่สุด–ข. แสดงว่าท่านเห็นว่าประโยคนี้ จริงที่สุด–น้อย ใกล้ไปทางค่อนข้างจริง แต่ถ้าผู้ขีดตอบ จริงที่สุด–ก. แสดงว่าประโยคนี้ จริงที่สุด–มาก เป็นคำตอบที่ท่านมั่นใจว่าจริงอย่างยิ่งสำหรับตัวท่านเอง

โปรดตอบให้ครบทุกข้อ ถ้าไม่เข้าใจโปรดถามอาจารย์ก่อนตอบ

๑. การใช้เล่ห์เหลี่ยมเพื่อเอาชนะในการแข่งขันเป็นสิ่งที่เหมาะสม

ก ข ก ข ข ก ข ก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๒. ทองแอบขึ้นรถไฟโดยไม่เสียค่าโดยสาร แต่ต่อมาทองร่ำรวยขึ้น จึงส่งเงินไปให้การรถไฟ ท่านเห็นด้วยกับการกระทำของทองหรือไม่

ก ข ก ข ข ก ข ก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๓. ในการเล่นทายปัญหาเรารู้ว่าคนอื่นแอบเปิดตำราเราจึงเปิดตำราบ้าง

ก ข ก ข ข ก ข ก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๔. การโกหกพ่อแม่เป็นเรื่องธรรมดา

ก ข ก ข ข ก ข ก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๕. เมื่อรู้ว่าเพื่อนลอกตำราเข้าห้องสอบ แต่แดงก็ยังไม่ยอมทำตามเพื่อน ท่านเห็นด้วยกับการกระทำของแดงหรือไม่

ก ข ก ข ข ก ข ก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๖. จิ๋มรู้สึกดีใจ ที่เธอสามารถเอาชนะเพื่อนได้โดยที่เพื่อนจับไม่ได้ว่าเธอโกง ท่านเห็นด้วยกับจิ๋มที่เธอรู้สึกดีใจหรือไม่

ก ข ก ข ข ก ข ก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๗. บุคคลจะไม่สบายใจถ้าเราไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้กับคนอื่น

ก ข ก ข ข ก ข ก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๘. คนที่ไม่กล้าโกงก็เพราะเกรงว่าผู้อื่นจะรู้เข้า และว่าเขาเป็นคนไม่ดี

ก ข ก ข ข ก ข ก
เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๙. คนเราไม่ยอมทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม แม้ว่าใครไม่รู้ ผีสางเทวดาก็รู้

ก ข ก ข ข ก ข ก
เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๑๐. แดงรู้สึกดีใจมาก ที่เขาสามารถหลอกลูกค้าให้ซื้อของของเขาในราคาแพงได้ ท่านเห็นด้วยกับแดงที่รู้สึกเช่นนั้นหรือไม่

ก ข ก ข ข ก ข ก
เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๑๑. แดงยักยอกเงินจากการขายของส่วนหนึ่งของบริษัทไว้ เพราะคนที่นี่เขาทำกันอย่างนี้ ท่านเห็นด้วยกับการกระทำของแดงหรือไม่

ก ข ก ข ข ก ข ก
เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๑๒. ในการแข่งขัน คนโง่เท่านั้นที่ไม่ยอมโกงเมื่อรู้ว่าผู้อื่นโกง

ก ข ก ข ข ก ข ก
เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๑๓. การโกหกเพื่อนให้หลงเชื่อได้ เป็นสิ่งที่น่าภูมิใจ

ก ข ก ข ข ก ข ก
เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๑๔. หลังจากโกหกคนอื่นแล้ว เราจะรู้สึกเสียใจ

ก ข ก ข ข ก ข ก
เห็นด้วยอย่างยิ่ง ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย

๑๕. เพราะเกรงว่าคนอื่นจะรู้ คนเราจึงไม่ทำอะไรที่ผิดศีลธรรม

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ค่อนข้างเห็นด้วย		ไม่ค่อยเห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยเลย	

๑๖. คนเราจะรู้สึกดีใจ หลังจากที่ได้ละเว้นไม่กระทำความเลว เช่น ไม่โกหก ไม่โกง เป็นต้น

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
เห็นด้วยอย่างยิ่ง		ค่อนข้างเห็นด้วย		ไม่ค่อยเห็นด้วย		ไม่เห็นด้วยเลย	

๑๗. การแกล้งเพื่อนให้ได้รับความอับอาย เพื่อความสนุกสนาน

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๑๘. การส่งการบ้านตรงตามเวลาทุกครั้ง

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๑๙. เวลานั่งรถเมล์ลุกให้เด็กหรือคนชรานั่ง

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๐. ดูหนังบู๊ล้างผลาญ แล้วเอาอย่าง

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๑. การแต่งเครื่องแบบอย่างเรียบร้อยมาเรียนทุกวัน

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๒. การให้เพื่อนยืมเสื้อกันหนาวใส่ ถ้าเรามีหลายตัว

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๓. เมื่อไม่พอใจคนที่เราทำอะไรเขาไม่ได้ ก็หาทางออกโดยทำลายข้าวของหรือทำกับคนที่เราพอจะทำเขาได้

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๔. การล้างมือทุกครั้งก่อนรับประทานอาหาร

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๕. การรังแกสัตว์ เพราะเห็นว่าสนุก

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๖. การแบ่งปันขนมให้เพื่อนหรือพี่น้องทุกครั้งที่มีขนม

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๗. การเด็ดดอกไม้ในสวนสาธารณะ

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๘. การช่วยคนแปลกหน้าเข็นรถของเขาที่ตายข้างถนน

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๒๙. การฆ่าสัตว์โดยไม่ผิดกฎหมาย

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

๓๐. การเขียนสลักลงบนโต๊ะเรียนหรือเก้าอี้จนน่าเกลียด

ก	ข	ก	ข	ก	ข	ก	ข
น่าทำที่สุด		ค่อนข้างน่าทำ		ไม่ค่อยน่าทำ		ไม่น่าทำเลย	

ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการเล่นเกม

๑. ข้าพเจ้าตั้งใจเล่นเกม เพราะหวังว่าจะได้รับรางวัลที่ดีที่สุด

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๒. ข้าพเจ้าจะรู้สึกเสียดายมากถ้าไม่ได้รับรางวัลหลังการเล่นเกม

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๓. ข้าพเจ้าเห็นว่ากรรมการไม่ควรให้รางวัลในการเล่นเกมนี้เลย

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๔. ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าจะชอบรางวัลที่กรรมการจะแจกให้อย่างมาก

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๕. ข้าพเจ้าไม่ได้ให้ความสนใจกับรางวัลที่จะได้รับในการเล่นเกมเลย

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๖. เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้เล่นเกม ข้าพเจ้าเกรงว่าจะเล่นได้ไม่ดีพอ

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๗. ข้าพเจ้าเกรงว่าจะมีคนอื่นคอยสังเกตในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังเล่นเกม

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๘. ข้าพเจ้ารู้สึกอึดอัดใจที่ต้องบันทึกคะแนนการเล่นเกมด้วยตัวเอง

ก	ข	ก	ข	ข	ก	ข	ก
จริงที่สุด		ค่อนข้างจริง		ไม่ค่อยจริง		ไม่จริงเลย	

๙. ถ้ามีใครมาซักถามเรื่องเล่นเกม ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่า จะเล่าความจริงทุกอย่างให้ทราบ

ก ข จริงที่สุด ก ข ค่อนข้างจริง ข ก ไม่ค่อยจริง ข ก ไม่จริงเลย

๑๐. กรรมการไม่ควรบอกว่าจะมีการให้รางวัล เพราะทำให้ข้าพเจ้าพะวงที่จะได้รับรางวัล

ก ข จริงที่สุด ก ข ค่อนข้างจริง ก ข ไม่ค่อยจริง ข ก ไม่จริงเลย

ให้ขีดเครื่องหมาย (√) ลงหน้าข้อความที่ท่านเลือก

ก่อนที่นักเรียนจะเริ่มเล่นเกม ได้มีนิสิตที่อายุมากกว่านักเรียนเองเล่นอยู่ก่อนแล้ว นักเรียนคิดว่านิสิตคนนั้นได้โกงในการเล่นเกมหรือไม่

_____ นิสิตผู้นั้นโกงคะแนน
_____ นิสิตผู้นั้นไม่โกงคะแนน
_____ ไม่ทราบ

ถ้านิสิตผู้นั้นไม่ได้โกงคะแนน ท่านคิดว่านิสิตผู้นั้นไม่โกงเพราะเหตุใด

_____ เพราะกลัวกรรมการจะจับได้ หรือคนอื่นจะทราบ
_____ เพราะเขาคิดว่าไม่ยุติธรรมต่อคนอื่น และละอายใจที่จะโกง
_____ ไม่ทราบ

ถ้านิสิตผู้นั้นไม่โกงคะแนนในการเล่นเกม ท่านคิดว่าเขาจะรู้สึกอย่างไร

_____ ดีใจที่ไม่โกง
_____ เสียใจที่ไม่โกง
_____ ไม่ทราบ

ในการเล่นเกมนี้ นักเรียนทราบว่าผู้ได้คะแนนมากกว่า ๑๐๐ จะได้รับรางวัลเมื่อใด

_____ ได้รางวัลทันทีในวันนี้ เมื่อเล่นเกมเสร็จแล้ว
_____ ยังจะไม่ได้รับรางวัล ต้องรอไปอีกอย่างน้อย ๒ สัปดาห์
_____ ไม่ทราบ

เพื่อน ๆ ได้เล่าให้นักเรียนฟังเกี่ยวกับการมาเล่นเกมที่ประสานมิตรหรือไม่

_____ เล่าให้ฟัง

_____ ไม่ได้เล่าให้ฟัง

_____ จำไม่ได้

ถ้ามีเพื่อนเล่าเรื่องการมาเล่นเกมที่ประสานมิตรให้นักเรียนฟัง เขาเล่าว่าอย่างไร

(ตอบ).....

.....

.....

.....

.....

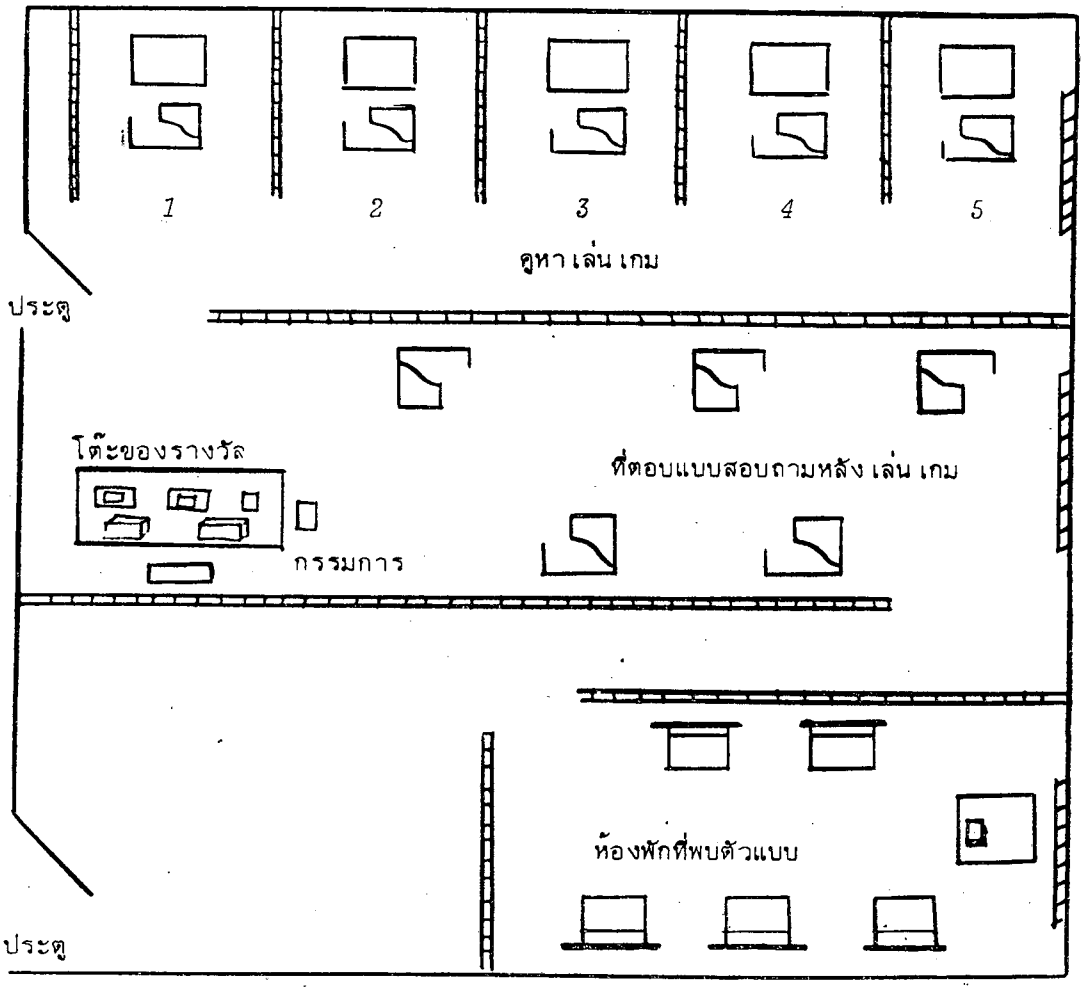

ภาพ แสดงแผนผังห้องปฏิบัติการ ในการทดลอง
มีฉากกั้นแยกต่างหากจากกันทุกตอน

คำอธิบายวิธีเล่นเกม ผู้ทดลองกล่าวแก่ผู้ถูกทดลองทั้ง ๕ คนว่า

"ก่อนที่นักเรียนจะไปเล่นเกม ผมซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมการ จะอธิบายวิธีการเล่นเกมอย่างย่อ ๆ เสียก่อน เกมนี้มีชื่อเรียกว่า" "เกมลูกกอล์ฟแสวงโชค" เกมนี้เล่นง่ายมาก นักเรียนเพียงแต่เอาลูกกอล์ฟหย่อนลงในช่องทางซ้ายมือ แล้วให้มันไหลไปเองภายในกล่อง ลูกกอล์ฟนี้จะวิ่งผ่านปุ่มไฟฟ้าหลายปุ่มภายในเครื่อง ปุ่มไฟฟ้าเหล่านี้เป็นขุมทรัพย์ซึ่งมีค่ามากน้อยต่าง ๆ กัน ถ้านักเรียนโชคดี ลูกกอล์ฟของนักเรียนจะผ่านขุมทรัพย์ที่มีค่ามาก แต่บางครั้งโชคไม่ดี ก็จะผ่านขุมทรัพย์ที่มีค่าน้อย ฉะนั้นนักเรียนต้องรอให้ลูกกอล์ฟไหลผ่านปุ่มไฟฟ้าดังกล่าวให้มากที่สุด จนกระทั่งมันหล่นออกมาข้างนอก หลังจากนั้น นักเรียนก็กดปุ่มสีแดงทางขวามือ ไฟแสดงคะแนนก็จะสว่างขึ้นมา นักเรียนก็จะทราบว่าได้คะแนนเท่าไรแล้วก็ให้บันทึกไว้ในกระดาษที่ผมเตรียมไว้ให้แล้วในห้องเล่นเกม ให้นักเรียนเล่นเช่นนี้ ๑๐ ครั้ง แล้วรวมคะแนนทั้งหมดเข้าด้วยกัน แล้วนำคะแนนรวมที่ได้นี้มาบอกให้ผมทราบ"

การแจ้งกติกาและวิธีชนะรางวัล ผู้ทดลองกล่าวแก่ผู้ถูกทดลองทั้ง ๕ คนว่า

"ในการเล่นเกมครั้งนี้ เป็นการแข่งขันกับคู่แข่งของนักเรียน ซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนอื่น โดยมีกติกาว่า นักเรียนจะต้องได้คะแนนเกิน ๑๐๐ คะแนนขึ้นไป จึงจะมีสิทธิ์ได้รับรางวัล ถ้าหากนักเรียกได้ต่ำกว่า ๑๐๐ คะแนน รางวัลที่นักเรียนควรจะได้ ก็จะตกเป็นของคู่แข่ง สำหรับคู่แข่งของนักเรียนซึ่งเขาได้มาเล่นแล้ว ปรากฏว่าเขาได้คะแนนเกิน ๑๐๐ คะแนนทุกคน ซึ่งผมจะบอกให้นักเรียนทราบดังนี้

คู่แข่งของนักเรียนคนที่ ๑ ได้ ๑๐๕ คะแนน
คู่แข่งของนักเรียนคนที่ ๒ ได้ ๑๑๑ คะแนน
คู่แข่งของนักเรียนคนที่ ๓ ได้ ๑๐๗ คะแนน
คู่แข่งของนักเรียนคนที่ ๔ ได้ ๑๑๕ คะแนน
คู่แข่งของนักเรียนคนที่ ๕ ได้ ๑๐๙ คะแนน

ดังนั้นนักเรียนต้องเล่นได้เกิน ๑๐๐ คะแนน นักเรียนจึงจะได้รับรางวัล ถ้าหากนักเรียนได้ต่ำกว่า ๑๐๐ คะแนน นักเรียนก็ไม่ได้รับรางวัล แต่รางวัลนี้จะตกเป็นของคู่แข่ง หมายความว่าคู่แข่งของนักเรียนจะได้รางวัล ๒ ชิ้น ในขณะที่นักเรียนไม่ได้รับรางวัลอะไรเลย ก่อนที่นักเรียนจะไปเล่นเกมจริง ๆ ผมจะให้นักเรียนไปดูเครื่องเล่นเกมเสียก่อน และผมจะสาธิตวิธีการเล่นให้ดูด้วย"

ภาคผนวก ค.

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบางประการ ในการศึกษาภาคสนาม

หน้า ๒๖๓ ถึงหน้า ๓๐๒

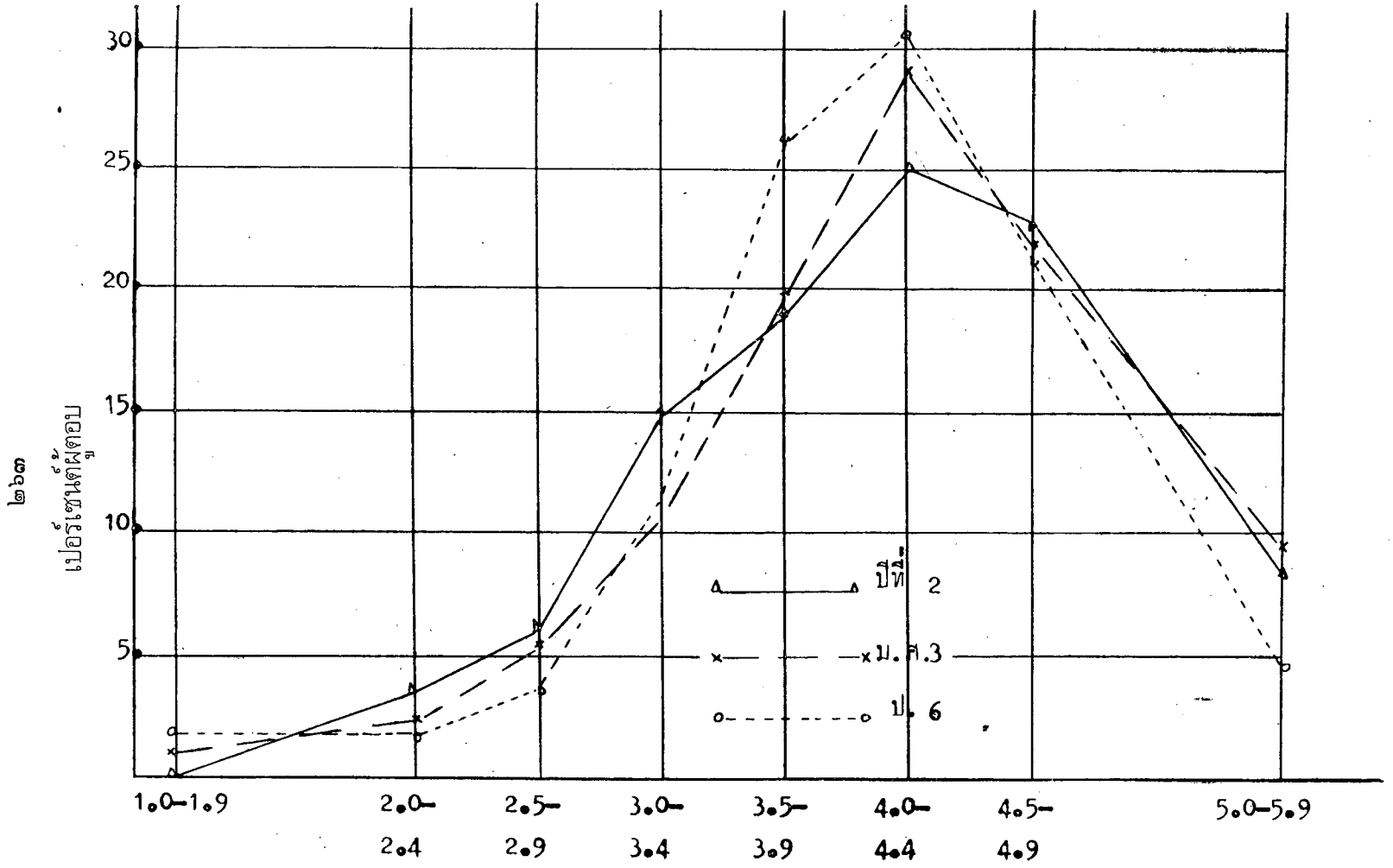

ภาพ ๑ แสดงเปอร์เซนต์ของผู้มีจริยธรรมในขั้นต่าง ๆ แยกตามชั้นเรียน

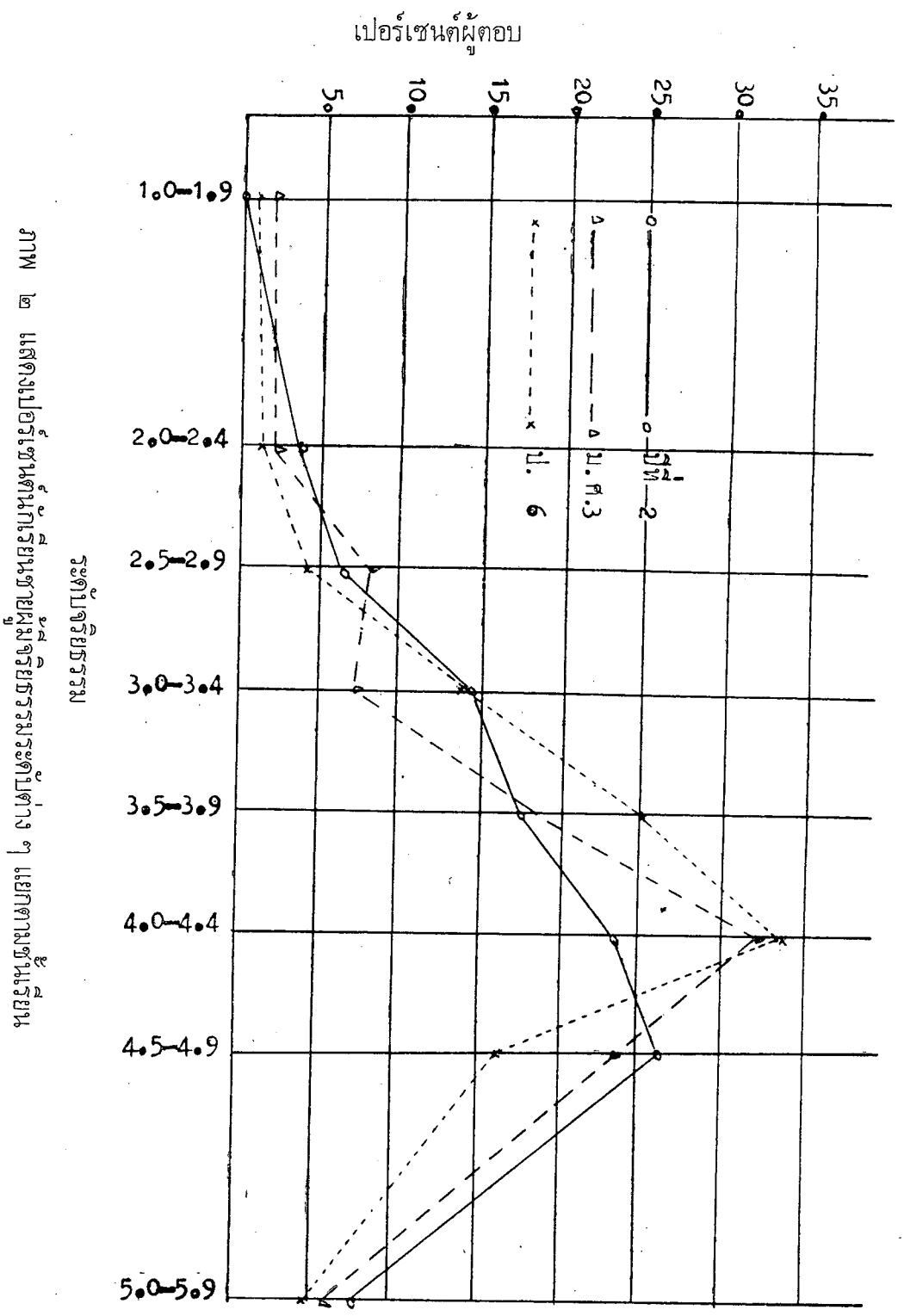
เปอร์เซนต์ผู้ตอบ
5.
10.
15
20.
25
30.
35
1.0–1.9
2.0–2.4
2.5–2.9
3.0–3.4
3.5–3.9
4.0–4.4
4.5–4.9
5.0–5.9
ป. 6
ม.ศ.3
ปีที่ 2

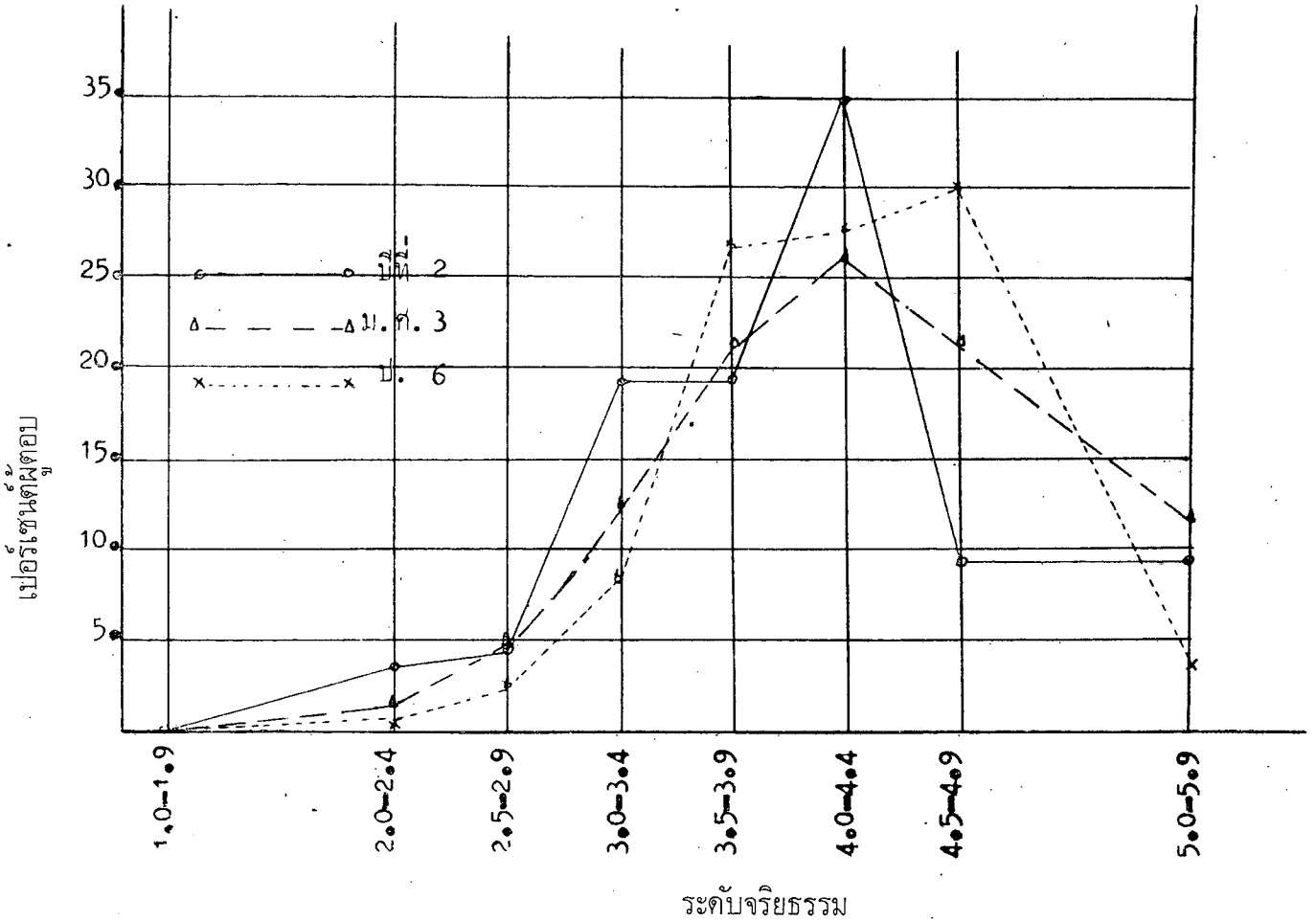

ภาพ ๓ แสดงเปอร์เซ็นต์นักเรียนหญิงผู้มีจริยธรรมระดับต่าง ๆ แยกตามชั้นเรียน

เปอร์เซนต์ผู้ตอบ
5
10
15
20
25
30
35
1.0–1.9
2.0–2.4
2.5–2.9
3.0–3.4
3.5–3.9
4.0–4.4
4.4–4.9
5.0–5.9
หญิง
ชาย

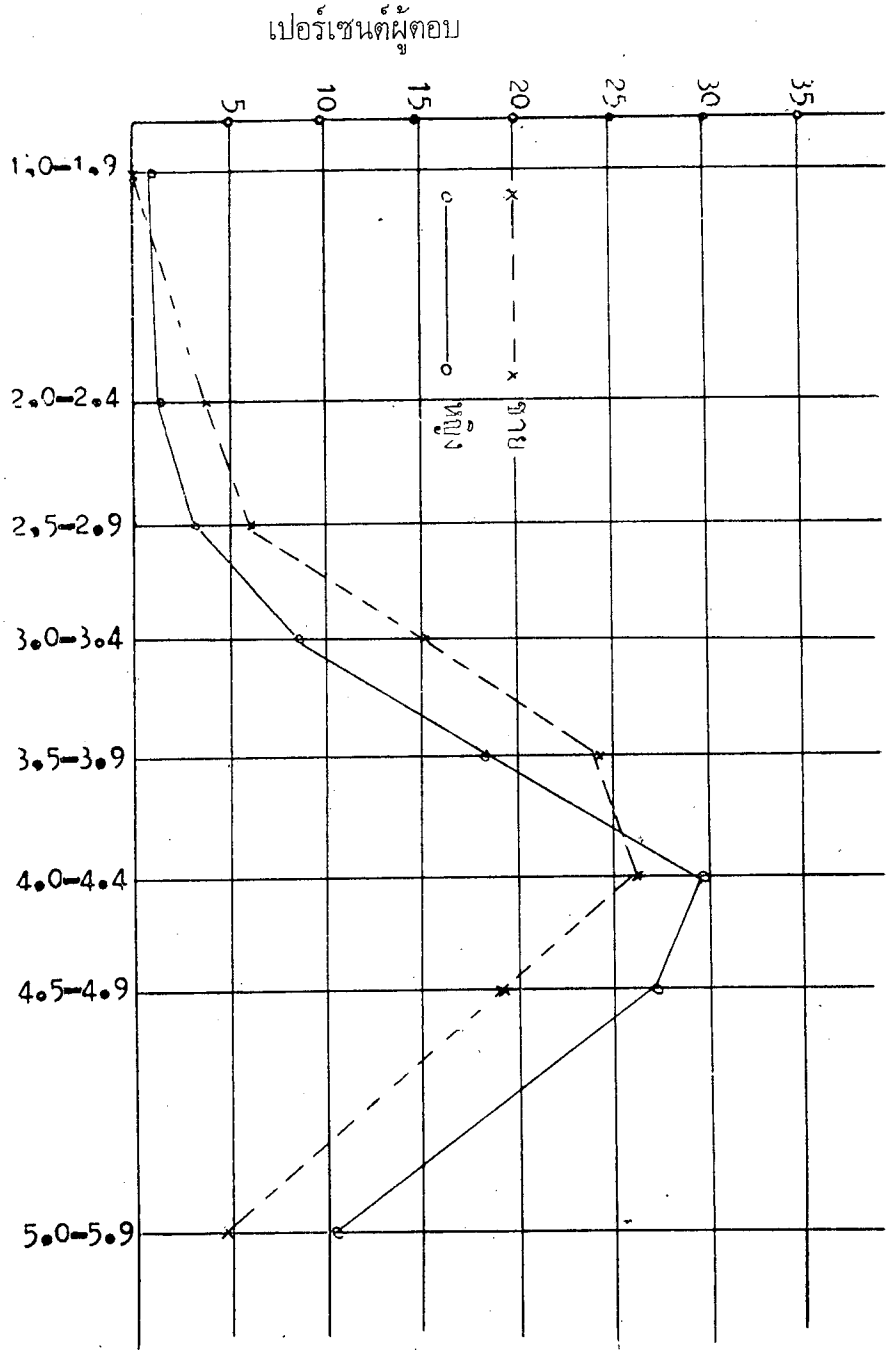

ระดับจริยธรรม

ภาพ ๕ แสดงเปอร์เซนต์นักเรียน ม.ศ. ๑ ผู้มีจริยธรรมระดับต่าง ๆ แยกตามเพศ

เปอร์เซนต์ผู้ตอบ
5
10
15
20
25
30
35
1.0–1.9
2.0–2.4
2.5–2.9
3.0–3.4
3.5–3.9
4.0–4.4
4.5–4.9
5.0–5.9
ชาย
หญิง

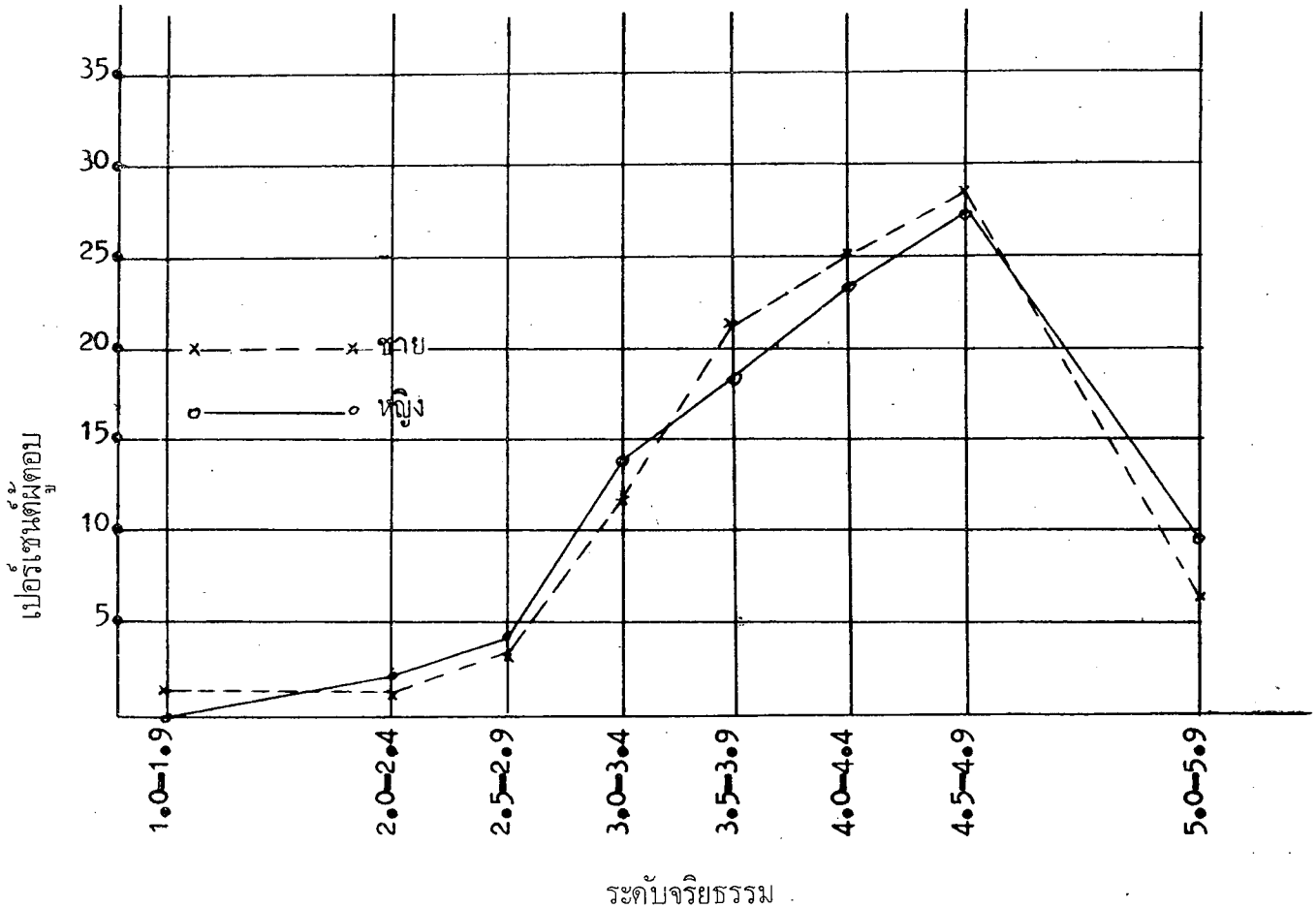

ภาพ ๗ แสดงเปอร์เซนต์นักเรียน ม.ศ. ๕ ผู้มีจริยธรรมระดับต่าง ๆ แยกตามเพศ

เปอร์เซนต์ผู้ตอบ
5
10
15
20
25
30
35
1.0–1.9
2.0–2.4
2.5–2.9
3.0–3.4
3.5–3.9
4.0–4.4
4.5–4.9
5.0–5.9
ชาย
หญิง

เปอร์เซนต์ผู้ตอบ
5
10
15
20
25
30
35
1.0–1.9
2.0–2.4
2.5–2.9
3.0–3.4
3.5–3.9
4.0–4.4
4.5–4.9
5.0–5.9

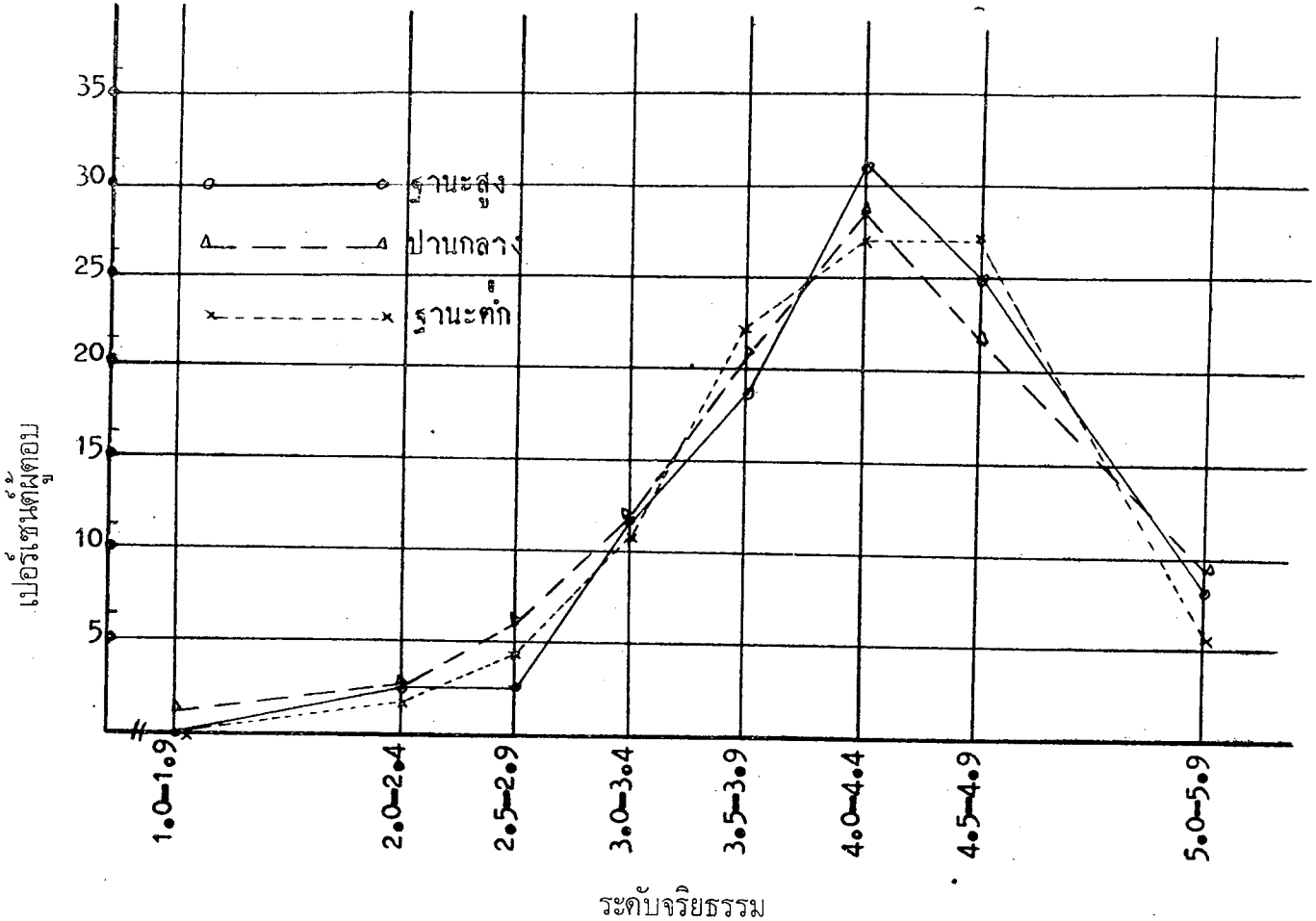

ภาพ ๑๐ แสดงเปอร์เซนต์นักเรียน ม.ศ. ๑ ผู้มีจริยธรรมระดับต่าง ๆ แยกตามฐานะ

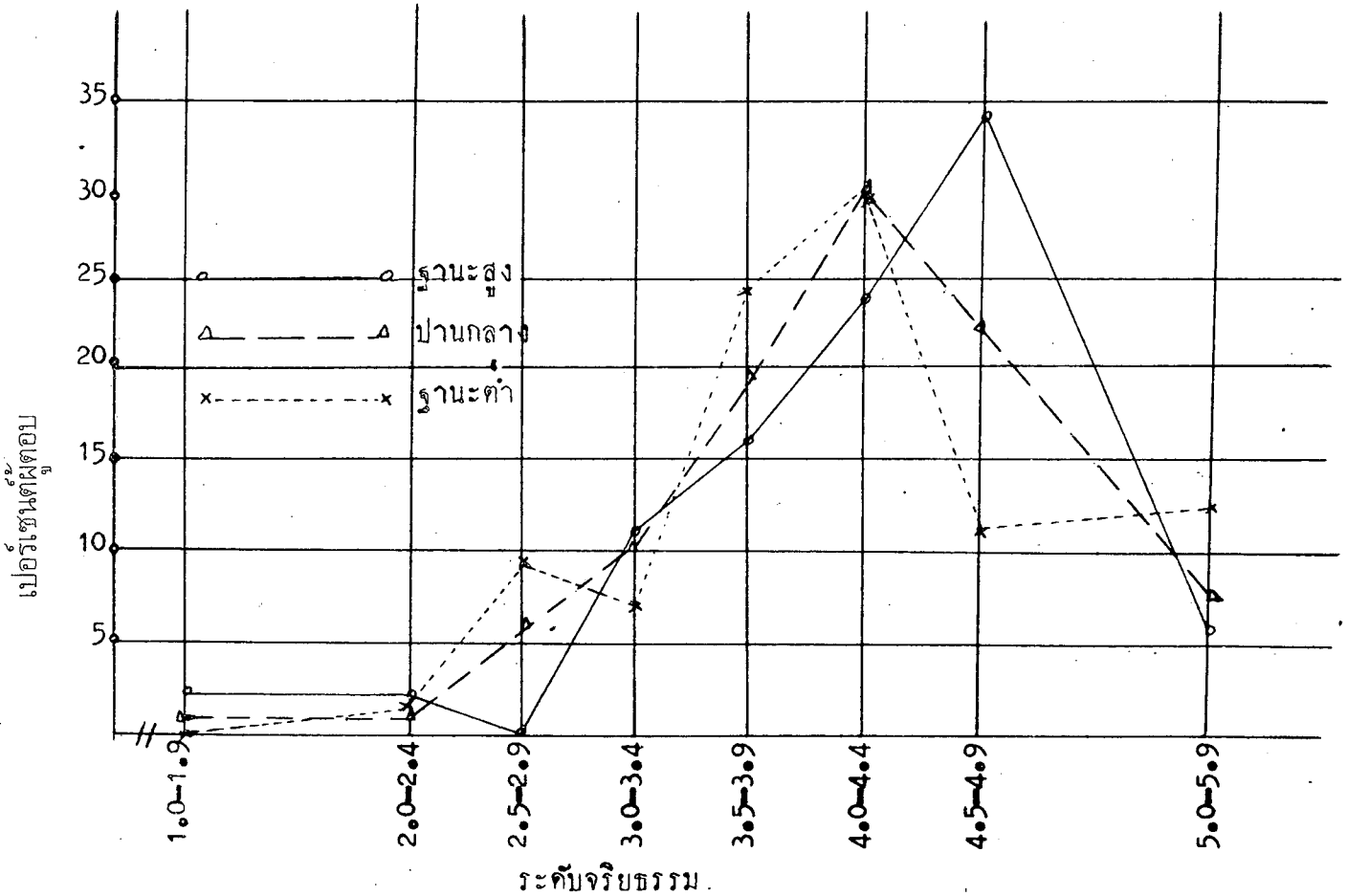

ระดับจริยธรรม

ภาพ ๑๑ แสดงเปอร์เซนต์นักเรียน ม.ศ. ๓ ผู้มีจริยธรรมระดับต่าง ๆ แยกตามฐานะ

เปอร์เซนต์ผู้ตอบ

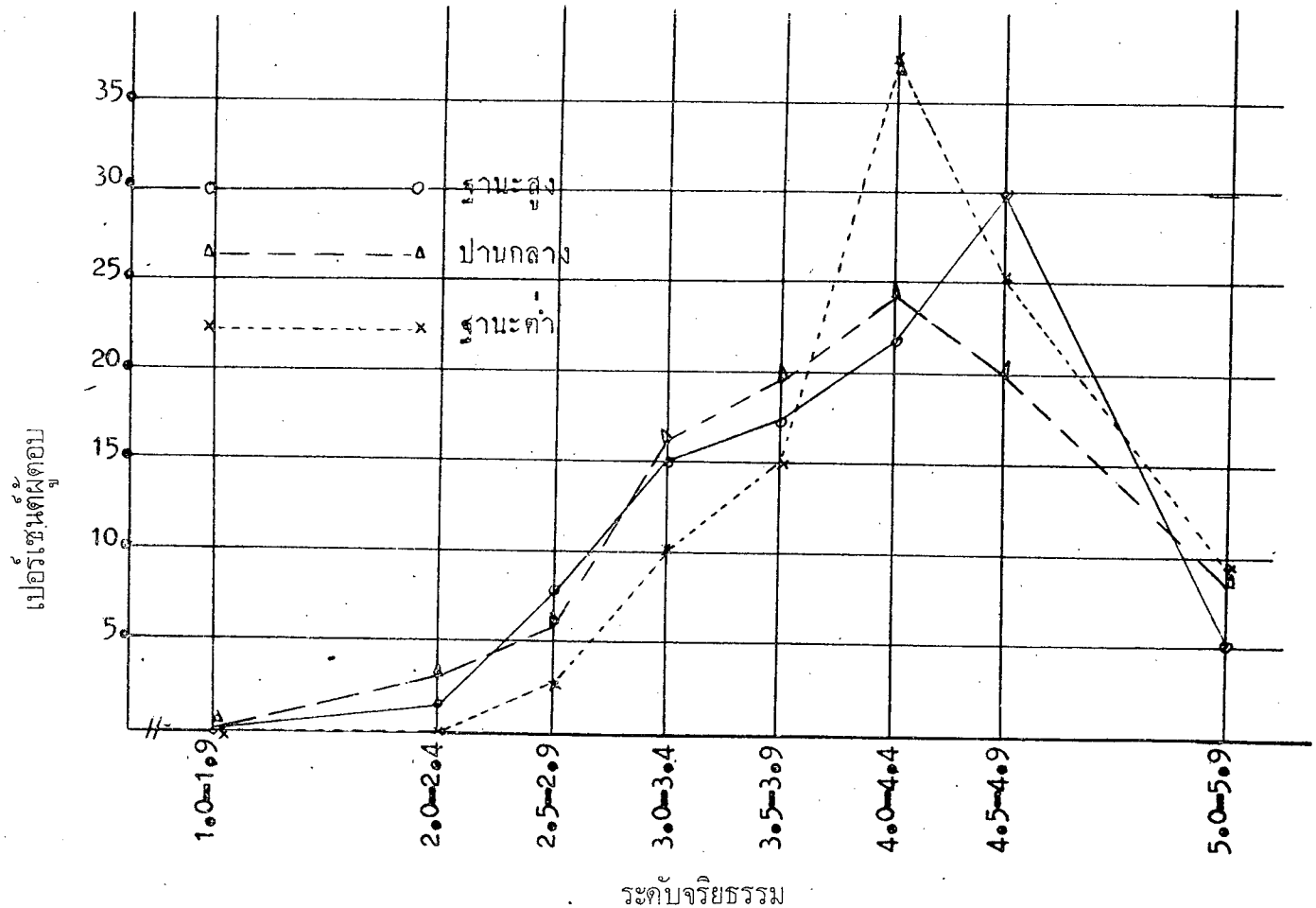

ภาพ ๑๓ แสดงเปอร์เซนต์นิสิตปีที่ ๒ ผู้มีจริยธรรมระดับต่าง ๆ แยกตามฐานะ

ตาราง ๑

ค่าเฉลี่ยระดับจริยธรรมของผู้ตอบ ซึ่งแบ่งตามเพศ ฐานะของครอบครัว และระดับการศึกษา

ฐานะและเพศ	ระดับการศึกษา				
	ป. ๖	ม.ศ. ๑	ม.ศ. ๓	ม.ศ. ๕	เฉลี่ยรวม
ต่ำ ชาย	๔๐.๔๐	๓๙.๕๐	๓๙.๕๐	๔๓.๑๕	๔๐.๖๔
ต่ำ หญิง	๓๙.๘๕	๔๑.๐๐	๔๐ ๖๕	๔๒.๕๕	๔๑.๐๑
ปานกลาง ชาย	๓๙.๒๐	๓๘.๗๐	๔๑.๕๐	๓๙.๑๐	๓๙.๖๓
ปานกลาง หญิง	๔๒.๓๐	๔๑.๖๐	๔๑.๓๕	๓๖.๓๕	๔๐.๔๐
สูง ชาย	๔๐.๓๕	๓๙.๖๐	๔๐.๒๐	๔๐.๓๐	๔๐.๑๑
สูง หญิง	๔๑.๐๕	๔๓.๑๐	๔๒.๐๕	๔๐.๘๐	๔๑.๗๕
เฉลี่ยรวม	๔๐.๕๓	๔๐.๕๘	๔๐.๘๘	๔๐.๓๘	๔๐.๕๙

ตาราง ๒

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรม
โดยพิจารณาตามที่เกิด การประกอบอาชีพ
ของมารดาเมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ
และอาชีพของบิดา

Source	df	MS	F
ที่เกิด (ก)	๑	๓๓.๙๑	< ๑
ต่ำกว่า ๑๐ ขวบ มารดาทำงาน (ข)	๑	๑๓.๔๔	< ๑
ก X ข	๑	๘๘.๐๑	๑.๘๑
อาชีพบิดา (ค)	๑	๑๗.๖๘	< ๑
ก X ค	๑	๙๔.๑๙	๑.๙๓
ข X ค	๑	๔๑.๘๖	< ๑
ก X ข X ค	๑	๗.๒๗	< ๑
Error	๓๓๖	๔๘.๗๑	

ตารางที่ ๓

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจริยธรรมของนักเรียน ชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย – จิต และแบบใช้เหตุผล

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๓๐๑.๙๒	๖.๑๖**
การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกาย – จิต (ข)	๑	๐.๙๒	< ๑
ก X ข	๑	๕.๕๐	< ๑
การถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (ค)	๒	๘๖.๐๑	๑.๗๕
ก X ค	๑	๓๐.๗๓	< ๑
ข X ค	๑	๕.๕๐	< ๑
ก X ข X ค	๑	๒๓.๐๑	< ๑
Error	๓๔๔		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๒๕

ตารางที่ ๔ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของมารดา การศึกษาของบิดา อาชีพบิดา อายุ ภาษาไทย แบบใช้เหตุผล แบบลงโทษ แบบควบคุม แบบรัก มุ่งอนาคต จริยธรรม

	การศึกษามารดา	การศึกษาบิดา	อาชีพบิดา	อายุ	ภาษาไทย	แบบใช้เหตุผล	แบบลงโทษ	แบบควบคุม	แบบรัก	มุ่งอนาคต	จริยธรรม
การศึกษามารดา	๑.๐๐										
การศึกษาบิดา	.๗๒**	๑.๐๐									
อาชีพบิดา	.๑๗**	.๒๐**	๑.๐๐								
อายุ	-.๐๒	-.๐๔**	-.๐๔**	๑.๐๐							
ภาษาไทย	.๔๖**	.๔๔**	.๒๐**	.๐๔**	๑.๐๐						
แบบใช้เหตุผล	.๓๐**	.๒๙**	.๑๔**	-.๐๔**	.๓๐**	๑.๐๐					
แบบลงโทษ	-.๒๐**	-.๒๐**	-.๑๐**	.๐๔**	-.๒๐**	-.๓๐**	๑.๐๐				
แบบควบคุม	-.๒๐**	-.๒๐**	-.๑๐**	.๐๔**	-.๒๐**	-.๓๐**	.๔๐**	๑.๐๐			
แบบรัก	.๒๐**	.๒๐**	.๑๐**	-.๐๔**	.๒๐**	.๓๐**	-.๔๐**	-.๔๐**	๑.๐๐		
มุ่งอนาคต	.๒๐**	.๒๐**	.๑๐**	-.๐๔**	.๒๐**	.๓๐**	-.๔๐**	-.๔๐**	.๔๐**	๑.๐๐	
จริยธรรม	.๒๐**	.๒๐**	.๑๐**	-.๐๔**	.๒๐**	.๓๐**	-.๔๐**	-.๔๐**	.๔๐**	.๔๐**	๑.๐๐

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๕ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการศึกษามารดา การศึกษาบิดา อาชีพบิดา อายุ ภาษาไทย แบบใช้เหตุผล แบบลงโทษ แบบควบคุม แบบรัก มุ่งอนาคต จริยธรรม

	การศึกษามารดา	การศึกษาบิดา	อาชีพบิดา	อายุ	ภาษาไทย	แบบใช้เหตุผล	แบบลงโทษ	แบบควบคุม	แบบรัก	มุ่งอนาคต	จริยธรรม
การศึกษามารดา	๑.๐๐										
การศึกษาบิดา	.๗๕๙**	๑.๐๐									
อาชีพบิดา	.๑๑๖**	.๒๕๔**	๑.๐๐								
อายุ	-.๐๓๑	-.๐๓๑	.๐๐๑	๑.๐๐							
ภาษาไทย	.๔๖๓**	.๔๖๓**	.๑๑๖**	-.๐๔๔**	๑.๐๐						
แบบใช้เหตุผล	.๔๐๐**	.๔๐๐**	.๑๐๐**	-.๐๔๔**	.๔๐๐**	๑.๐๐					
แบบลงโทษ	-.๔๐๐**	-.๔๐๐**	-.๑๐๐**	.๐๔๔**	-.๔๐๐**	-.๔๐๐**	๑.๐๐				
แบบควบคุม	-.๔๐๐**	-.๔๐๐**	-.๑๐๐**	.๐๔๔**	-.๔๐๐**	-.๔๐๐**	.๔๐๐**	๑.๐๐			
แบบรัก	.๔๐๐**	.๔๐๐**	.๑๐๐**	-.๐๔๔**	.๔๐๐**	.๔๐๐**	-.๔๐๐**	-.๔๐๐**	๑.๐๐		
มุ่งอนาคต	.๔๐๐**	.๔๐๐**	.๑๐๐**	-.๐๔๔**	.๔๐๐**	.๔๐๐**	-.๔๐๐**	-.๔๐๐**	.๔๐๐**	๑.๐๐	
จริยธรรม	.๔๐๐**	.๔๐๐**	.๑๐๐**	-.๐๔๔**	.๔๐๐**	.๔๐๐**	-.๔๐๐**	-.๔๐๐**	.๔๐๐**	.๔๐๐**	๑.๐๐

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตาราง ๖

แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มนักเรียน ป. ๖ และ ม.ศ. ๑

	จริยธรรม	มุ่งอนาคต	แบบรัก	แบบควบคุม	แบบลงโทษ	แบบใช้เหตุผล
จริยธรรม	๑.๐๐					
มุ่งอนาคต	.๑๓*	๑.๐๐		ขนาดกลุ่ม = ๖๔๒ คน		
แบบรัก	.๐๙	.๒๓*	๑.๐๐			
แบบควบคุม	–.๐๒	.๐๑	.๐๘	๑.๐๐		
แบบลงโทษ	–.๐๕	–.๑๘*	–.๑๗*	.๐๗	๑.๐๐	
แบบใช้เหตุผล	.๐๙	.๒๗*	.๔๑**	.๐๒	–.๑๕*	๑.๐๐
ภาษาไทย	.๐๕	.๐๑	–.๐๗	–.๐๕	–.๑๒*	–.๐๒

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตาราง ๑

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบวัดคุณธรรมจริยธรรม ๕ ด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙

แบบใช้เหตุผล	แบบลงโทษ	แบบควบคุม	แบบรัก	มุ่งอนาคต	จริยธรรม	
๑.๐๐						จริยธรรม
๐.๓๐	๐.๓๐		๐.๑๐	๐.๓๐	๐.๒๐	มุ่งอนาคต
๐.๑๐	๐.๑๐		๐.๒๐	๐.๒๕	๐.๒๐	แบบรัก
	๐.๐๐		๐.๐๐	๐.๐๐	๐.๐๐	แบบลงโทษ
		๑.๐๐				แบบควบคุม
			๑.๐๐	๐.๑๐	๐.๑๐	แบบรัก
				๑.๐๐	๐.๒๐	มุ่งอนาคต
					๑.๐๐	จริยธรรม

ที่ ๒๑๘ = ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

** ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

* ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตาราง ๘

แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มผู้มีฐานะยากจน

	จริยธรรม	มุ่งอนาคต	แบบรัก	แบบควบคุม	แบบลงโทษ	แบบใช้เหตุผล
จริยธรรม	๑.๐๐					
มุ่งอนาคต	.๑๔*	๑.๐๐		ขนาดกลุ่ม = ๓๙๐ คน		
แบบรัก	.๒๐*	.๒๕*	๑.๐๐			
แบบควบคุม	–.๐๕	.๑๔*	.๐๖	๑.๐๐		
แบบลงโทษ	–.๑๐	–.๑๔*	–.๑๒*	.๑๒*	๑.๐๐	
แบบใช้เหตุผล	.๑๓*	.๒๓*	.๔๒**	.๐๒	.๑๔*	๑.๐๐
ภาษาไทย	.๐๔	–.๐๙	–.๐๘	–.๑๘*	–.๑๙*	–.๐๘

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตาราง ๙

แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มผู้ที่มีฐานะปานกลาง

	จริยธรรม	มุ่งอนาคต	แบบรัก	แบบควบคุม	แบบลงโทษ	แบบใช้เหตุผล
จริยธรรม	๑.๐๐			ขนาดกลุ่ม = ๗๒๗ คน		
มุ่งอนาคต	.๑๘*	๑.๐๐				
แบบรัก	.๐๖	.๑๙*	๑.๐๐			
แบบควบคุม	−.๐๔	.๑๒*	.๐๐	๑.๐๐		
แบบลงโทษ	๐๐	−.๐๑	−.๑๖*	.๑๓*	๑.๐๐	
แบบใช้เหตุผล	.๑๐	.๒๔*	.๔๔**	−.๐๔	−.๑๑	๑.๐๐
ภาษาไทย	.๐๒	−.๑๑	.๐๖	−.๒๗*	−.๒๒*	.๐๓

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตาราง ๑๐

แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มผู้มีฐานะร่ำรวย

	จริยธรรม	มุ่งอนาคต	แบบรัก	แบบควบคุม	แบบลงโทษ	แบบใช้เหตุผล
จริยธรรม	๑.๐๐			ขนาดกลุ่ม = ๒๔๘ คน		
มุ่งอนาคต	.๑๓*	๑.๐๐				
แบบรัก	.๑๐	–.๐๕	๑.๐๐			
แบบควบคุม	–.๐๗	.๐๑	–.๐๗	๑.๐๐		
แบบลงโทษ	.๐๖	–.๐๔	–.๐๘	.๑๘*	๑.๐๐	
แบบใช้เหตุผล	.๑๙*	.๒๗**	.๒๘**	–.๐๗	–.๑๖*	๑.๐๐
ภาษาไทย	–.๐๑	.๑๐	.๐๙	–.๒๐*	–.๒๖**	–.๐๓

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตาราง ๑๑

แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์พหูคูณระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในกลุ่มชายและหญิง

กลุ่มตัวแปร		ผู้ถูกศึกษา	
		ชาย	หญิง
การถูกเลี้ยงดู ๔ แบบ	กับ จริยธรรม	.๒๑๗	.๑๐๗
การถูกเลี้ยงดู ๔ แบบ	กับ มุ่งอนาคต	.๒๘๒	.๒๙๒
การถูกเลี้ยงดู ๔ แบบ	กับ ภาษาไทย	.๓๒๐	.๓๒๙
อายุ การศึกษามารดา	ฐานะกับมุ่งอนาคต	.๑๗๕	.๒๑๐
อายุ การศึกษามารดา	ฐานะกับการถูกควบคุม	.๓๓๒	.๓๓๔
อายุ การศึกษามารดา	ฐานะกับการถูกลงโทษ	.๓๔๗	.๒๗๐
อายุ การศึกษามารดา	ฐานะกับภาษาไทย	.๕๙๓	.๖๐๖

ตาราง ๑๒

แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหูคูณระหว่างตัวแปรต่าง ๆ

แยกพิจารณาตามฐานะและระดับการศึกษา (หรืออายุ)

กลุ่มตัวแปร	ฐานะ			ระดับการศึกษา	
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	ต่ำ	สูง
การถูกเลี้ยงดู ๔ แบบ กับ จริยธรรม	.๒๒๗	.๑๑๑	.๒๓๖	.๑๑๗	.๑๗๘
การถูกเลี้ยงดู ๔ แบบ กับ มุ่งอนาคต	.๓๓๐	.๒๘๕	.๓๐๒	.๓๒๔	.๒๔๒
การถูกเลี้ยงดู ๔ แบบ กับ ภาษาไทย	.๒๗๐	.๓๒๙	.๓๒๗	.๑๕๔	.๑๔๓

ตาราง ๑๓

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ตอบในชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณา ตามเพศ การประกอบอาชีพของมารดา และการศึกษาของมารดา

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๗๗๔.๐๑	๑.๖๕
การประกอบอาชีพของมารดา (ข)	๑	๐.๕๓	< ๑
ก X ข	๑	๑๒๒๒.๑๑	๒.๖๑
การศึกษาของมารดา (ค)	๑	๔๐๑.๓๘	< ๑
ก X ค	๑	๑๘๗.๙๐	< ๑
ข X ค	๑	๑๑๙.๙๐	< ๑
ก X ข X ค	๑	๓๘๒.๑๑	< ๑
Error	๑๔๔	๔๖๘.๘๖	

ตาราง ๑๔

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของลักษณะมุ่งอนาคต โดยพิจารณาตามที่เกิด การประกอบอาชีพของมารดาเมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และลักษณะอาชีพของบิดา

Source	df	MS	F
ที่เกิด (ก)	๑	๑๒๗๐.๑๒	๓.๑๒*
ต่ำกว่า ๑๐ ขวบ มารดาทำงาน (ข)	๑	๒.๑๒	< ๑
ก X ข	๑	๖๙๕.๑๒	๑.๗๑
อาชีพบิดา (ค)	๑	๗๕.๓๕	< ๑
ก X ค	๑	๓๕๐.๐๓	< ๑
ข X ค	๑	๑๓.๘๔	< ๑
ก X ข X ค	๑	๒๕๙.๘๙	< ๑
Error	๓๓๖	๔๐๗.๑๓	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๑๐

ตาราง ๑๕

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบรัก โดยพิจารณาตามที่เกิด การประกอบอาชีพของมารดาเมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และอาชีพของบิดา

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๔๗๗.๘๒	๖.๖๐*
ต่ำกว่า ๑๐ ขวบ มารดาทำงาน (ข)	๑	๓๐๓.๒๘	๑.๓๕
ก X ข	๑	๘๕.๐๐	< ๑
อาชีพของบิดา (ค)	๑	๓๕๐.๐๓	๑.๕๖
ก X ค	๑	๗๑.๖๕	< ๑
ข X ค	๑	๕๖.๑๗	< ๑
ก X ข X ค	๑	๑๙๒.๐๐	< ๑
Error	๓๓๖	๒๒๓.๙๒	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๒๕

ตาราง ๑๖

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม
โดยพิจารณาตามเพศ ฐานะ ระดับการศึกษาหรือช่วงอายุ

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๒๔.๗๕	< ๑
ฐานะ (ข)	๑	๔๖๘.๑๕	๒.๗๒*
ก X ข	๑	๑๕๙.๐๐	< ๑
ระดับการศึกษา (ค)	๑	๒๖๐๘.๗๘	๑๕.๑๙**
ก X ค	๑	๑๔๙.๒๑	< ๑
ข X ค	๑	๑๙๖.๑๑	๑.๑๔
ก X ข X ค	๑	๑๙๙.๙๖	๑.๑๖
Error	๔๕๖	๑๗๑.๗๐	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

ตาราง ๑๗

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม ของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๔๙.๘๐	< ๑
การประกอบอาชีพของมารดา (ข)	๑	๑๑.๐๖	< ๑
ก X ข	๑	๔.๑๑	< ๑
ระดับการศึกษาของมารดา (ค)	๑	๓๙.๐๑	< ๑
ก X ค	๑	๔๖๙.๐๑	๒.๕๑
ข X ค	๑	๗๕๖.๐๖	๔.๐๔*
ก X ข X ค	๑	๖๗.๑๑	< ๑
Error	๑๔๔		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตาราง ๑๘

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม
โดยพิจารณาตามที่เกิด การประกอบอาชีพของมารดา
เมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และอาชีพของบิดา

Source	df	MS	F
ที่เกิด (ก)	๑	๑๖๒๖.๔๗	๘.๒๔*
ต่ำกว่า ๑๐ ขวบ มารดาทำงาน (ข)	๑	๔๕๑.๒๗	๒.๒๙
ก X ข	๑	๑๒๘.๒๐	< ๑
อาชีพของบิดา (ค)	๑	๖๐.๒๘	< ๑
ก X ค	๑	๔๗๔.๔๗	๒.๔๐
ข X ค	๑	๒๕๑.๒๗	๑.๒๗
ก X ข X ค	๑	๑.๔๑	< ๑
Error	๓๓๖	๑๙๗.๔๘	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตาราง ๑๕

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม ของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษ และแบบใช้เหตุผล

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๓๒๔๐.๔๑	๑๘.๙๓***
แบบลงโทษ (ข)	๑	๔๑๐.๒๓	๒.๔๐
ก X ข	๑	๒๒๕.๙๒	๑.๓๒
แบบใช้เหตุผล (ค)	๑	๖๑๖.๙๒	๓.๖๐*
ก X ค	๑	๙๐๓.๖๘	๕.๒๘**
ข X ค	๑	๖๕๔.๕๕	๑.๙๐
ก X ข X ค	๑	๓๙.๕๖	< ๑
Error	๓๔๔	๑๗๑.๑๙	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๑๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๒๕

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

ตาราง ๒๐

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายและจิต โดยพิจารณาตามเพศ ฐานะของครอบครัว และชั้นเรียนหรือช่วงอายุ

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๒๘๗.๐๗	๑๖.๓๓**
ฐานะ (ข)	๒	๑๐๖๓.๐๒	๑๓.๔๙**
ก X ข	๒	๑๓๐.๖๓	๑.๖๖
ชั้นเรียนหรือช่วงอายุ (ค)	๓	๑๑๕๐.๔๙	๑๔.๖๐**
ก X ค	๓	๓.๖๑	< ๑
ข X ค	๖	๔๘.๔๒	< ๑
ก X ข X ค	๖	๑๒๘.๘๐	๑.๖๓
Error	๔๕๖	๗๘.๘๐	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

ตาราง ๒๑

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายและจิต ของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๕๘.๐๖	๑.๓๗
การประกอบอาชีพของมารดา (ข)	๑	๕๖.๙๐	< ๑
ก X ข	๑	๑๓๘.๓๒	๑.๒๐
ระดับการศึกษาของมารดา (ค)	๑	๕๗๒.๕๓	๔.๙๕**
ก X ค	๑	๗๒.๕๓	< ๑
ข X ค	๑	๓๒๗.๑๖	๒.๘๓*
ก X ข X ค	๑	๐.๑๖	
Error	๑๔๔	๑๑๕.๖๘	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๑๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตาราง ๒๒

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายหรือจิตโดยพิจารณาตามที่เกิด การประกอบอาชีพของมารดาเมื่อผู้ตอบอายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และลักษณะอาชีพของบิดา

Source	df	MS	F
ที่เกิด (ก)	๙	๘๓.๐๓	< ๑
ต่ำกว่า ๑๐ ขวบ มารดาทำงาน (ข)	๑	๒๘๘.๔๔	๓.๔๕*
ก X ข	๑	๔๓.๙๘	< ๑
อาชีพของบิดา (ค)	๑	๓.๑๗	< ๑
ก X ค	๑	๑๐.๘๒	< ๑
ข X ค	๑	๑๓๑.๘๙	๑.๕๘
ก X ข X ค	๑	๒๑๖.๖๕	๒.๕๙
Error	๓๓๖	๘๓.๖๒	

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .๑๐

ตาราง ๒๓

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกลงโทษทางกายและทางจิตของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดูแบบรักและแบบควบคุม

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๗๘.๖๕	๒.๐๓
การถูกเลี้ยงดูแบบรัก (ข)	๑	๔๖๙.๐๗	๕.๓๒**
ก X ข	๑	๘๓.๐๐	< ๑
การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม (ค)	๑	๔๐.๗๔	< ๑
ก X ค	๑	๑๔๐.๑๕	๑.๕๙
ข X ค	๑	๓๔.๐๗	< ๑
ก X ข X ค	๑	๑๐.๓๖	< ๑
Error	๓๒๘	๘๘.๑๕	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๒๕

ตาราง ๒๔

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล โดยพิจารณาตามเพศ ฐานะของครอบครัว และชั้นเรียนหรือช่วงอายุ

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๒๒.๑๐	< ๑
ฐานะ (ข)	๒	๓๕๙.๙๓	๔.๐๙**
ก X ข	๒	๓๙.๓๙	< ๑
ชั้นเรียนหรือช่วงอายุ(ค)	๓	๖๑.๖๒	< ๑
ก X ค	๓	๑๙.๙๖	< ๑
ข X ค	๖	๑๘๐.๘๘	๒.๐๖*
ก X ข X ค	๖	๘๙.๔๐	๑.๐๒
Error	๔๕๖	๘๗.๙๘	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๑๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๒๕

ตาราง ๒๕

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การประกอบอาชีพของมารดา และระดับการศึกษาของมารดา

Source	df	M	F
เพศ (ก)	๑	๖๙๐.๖๓	๗.๔๕**
การประกอบอาชีพของมารดา (ข)	๑	๑๘๑.๒๙	๑.๙๕
ก X ข	๑	๒๙๐.๑๓	๓.๑๓*
ระดับการศึกษาของมารดา (ค)	๑	๑๓.๙๒	< ๑
ก X ค	๑	๒๘.๖๖	< ๑
ข X ค	๑	๓๘.๐๐	< ๑
ก X ข X ค	๑	๒๐ ๖๓	< ๑
Error	๑๔๔	๙๒.๗๔	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๑๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตาราง ๒๖

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล
โดยพิจารณาตามที่เกิด การประกอบอาชีพของมารดา เมื่อผู้ตอบ
อายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และลักษณะอาชีพของบิดา

Source	df	MS	F
ที่เกิด (ก)	๑	๑๔๐.๗๐	๑.๘๙
ต่ำกว่า ๑๐ ขวบ มารดาทำงาน (ข)	๑	๑๑.๙๑	< ๑
ก X ข	๑	๑.๔๒	< ๑
อาชีพของบิดา (ค)	๑	๑๒๕.๗๗	๑.๖๙*
ก X ค	๑	๒๘๒.๙๘	๓.๘๐*
ข X ค	๑	๒๒๗.๙๑	๓.๐๖
ก X ข X ค	๑	๔๔.๗๐	< ๑
Error	๓๓๖	๗๔.๕๒	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๑๐

ตาราง ๒๗

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการถูกเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ของนักเรียนชั้น ป. ๖ และ ม.ศ. ๑ โดยพิจารณาตามเพศ การถูกเลี้ยงดู แบบรัก และแบบควบคุม

Source	df	MS	F
เพศ (ก)	๑	๑๗๔.๓๐	๒.๕๖
การถูกเลี้ยงดูแบบรัก (ข)	๑	๒๐๒๐.๗๖	๒๙.๑๔**
ก X ข	๑	๒.๖๘	< ๑
การถูกเลี้ยงดูแบบควบคุม (ค)	๑	๑๒.๙๖	< ๑
ก X ค	๑	๓.๐๕	< ๑
ข X ค	๑	๑๕๗.๔๔	๒.๒๗
ก X ข X ค	๑	๐.๔๓	< ๑
Error	๓๒๘	๖๙.๓๕	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑

ภาคผนวก ง.

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการทดลอง

หน้า ๓๐๖ ถึงหน้า ๓๓๐

ตาราง ๑

จำนวนผู้ตอบเกี่ยวกับการรับรู้สภาวะการทดลอง

การรับรู้เรื่อง	จำนวนผู้ตอบ			
	ตรงกับสภาวะการทดลอง	ไม่ตรงกับสภาวะการทดลอง	ตอบไม่ทราบ	รวม
ตัวแบบโกง – ไม่ได้โกง	๘๕	๕.	๑๕๑	๒๔๐
%	๓๕.๔๒	๑.๖๗	๖๒.๙๑	๑๐๐.๐๐
ตัวแบบอับอาย – ละอาย	๑๒๗	๘๕	๒๘	๒๔๐
%	๕๒.๙๒	๓๕.๔๒	๑๑.๖๖	๑๐๐.๐๐
ตัวแบบดีใจ – เสียใจ	๑๐๗	๘๙	๔๔	๒๔๐
%	๔๔.๕๙	๓๗.๐๘	๑๘.๓๓	๑๐๐.๐๐
ตกรางวัลทันที – ชลอ	๒๓๓	๗	๖๐	๓๐๐
%	๗๗.๖๗	๒.๓๓	๒๐.๐๐	๑๐๐.๐๐

ตาราง ๒

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการมีตัวแบบ กับเวลาตกรางวัล ที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
มีตัวแบบ รางวัลทันที	๕๕	๖๕	๑๒๐	๔๕.๘๓
มีตัวแบบ ชลอรางวัล	๓๘	๘๒	๑๒๐	๓๑.๖๗
ไม่มีตัวแบบ รางวัลทันที	๒๐	๑๐	๓๐	๖๖.๖๗
ไม่มีตัวแบบ ชลอรางวัล	๑๒	๑๘	๓๐	๔๐.๐๔

$X^{2}_{\text{รวม}} = ๑๓.๕๒,\ df = ๓,\ p < .๐๑$

๖๖.๖๗ % กับ ๔๕.๘๓ %, $X^{2} = ๔.๑๗,\ df = ๑,\ p < .๐๕$

๖๖.๖๗ % กับ ๓๑.๖๗ %, $X^{2} = ๑๒.๐๔,\ df = ๑,\ p < .๐๐๑$

๖๖.๖๗ % กับ ๔๐.๐๔ %, $X^{2} = ๔.๒๙,\ df = ๑,\ p < .๐๕$

๔๕.๘๓ % กับ ๓๑.๖๗ %, $X^{2} = ๕.๐๗,\ df = ๑,\ p < .๐๕$

ตาราง ๓

บทบาทของลักษณะของตัวแบบและการปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมโกง

ตัวแปรอิสระ	ค่า x^2	df	p <
ลักษณะตัวแบบ ๓ ประเภท	๐.๐๖	๒	–
ตัวแบบอับอาย กับ ตัวแบบละอาย	๑.๔๒	๑	–
ตัวแบบอับอาย กับ ตัวแบบควบคุม	๑.๘๙	๑	–
*ตัวแบบละอาย กับ ตัวแบบควบคุม	๕.๕๕	๑	.๐๒
ลักษณะตัวแบบ (๒) X อารมณ์ตัวแบบ	๕.๘๕	๓	–
*ลักษณะตัวแบบ (๓) X ตกรางวัล	๑๔.๙๖	๕	.๐๕
ลักษณะตัวแบบ (๒) X ตกรางวัล	๖.๕๓	๕	–
*ลักษณะ (๒) X อารมณ์ X ตกรางวัล	๑๕.๐๗	๗	.๐๕
ลักษณะตัวแบบ (๓) X จริยธรรม	๘.๑๘	๕	–
ลักษณะตัวแบบ (๒) X จริยธรรม	๓.๘๗	๓	–
ลักษณะ (๒) X อารมณ์ X จริยธรรม	๑๐.๓๖	๗	–
*ลักษณะ (๓) X ตกรางวัล X จริยธรรม	๒๒.๖๑	๑๑	๐.๕
ลักษณะ (๒) X ตกรางวัล X จริยธรรม	๑๑.๙๖	๗	–
ลักษณะตัวแบบ (๓) X มุ่งอนาคต	๖.๙๙	๕	–
ลักษณะตัวแบบ (๒) X มุ่งอนาคต	๒.๗๔	๓	–
ลักษณะ (๒) อารมณ์ X มุ่งอนาคต	๔.๒๑	๗	–
*ลักษณะ (๓) ตกรางวัล X มุ่งอนาคต	๒๐.๐๐	๑๑	.๐๕
ลักษณะ (๒) X ตกรางวัล X มุ่งอนาคต	๙.๙๙	๗	–
*ลักษณะ (๓) X จริยธรรม X มุ่งอนาคต	๒๕.๘๕	๑๑	.๐๑
*ลักษณะ (๒) X จริยธรรม X มุ่งอนาคต	๒๑.๗๗	๗	.๐๑

* ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้

ตาราง ๔

บทบาทของอารมณ์ของตัวแบบ และการปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมโกง

ตัวแปรอิสระ	ค่า x^2	df	p<
ตัวแบบดีใจ กับตัวแบบเสียใจ	๑.๔๒	๑	–
อารมณ์ตัวแบบ X ลักษณะตัวแบบ	๕.๘๕	๓	–
* อารมณ์ตัวแบบ X ตกรางวัล	๘.๖๓	๓	.๐๕
อารมณ์ตัวแบบ X จริยธรรม	๓.๑๖	๓	–
อารมณ์ตัวแบบ X ลักษณะตัวแบบ X จริยธรรม	๑๐.๓๖	๗	–
* อารมณ์ตัวแบบ X ตกรางวัล X จริยธรรม	๑๔.๑๙	๗	.๐๕
อารมณ์ตัวแบบ X มุ่งอนาคต	๑.๔๗	๓	–
อารมณ์ตัวแบบ X ลักษณะ X มุ่งอนาคต	๔.๒๑	๗	–
อารมณ์ตัวแบบ X ตกรางวัล X มุ่งอนาคต	๑๑.๙๑	๗	–
อารมณ์ตัวแบบ X จริยธรรม X มุ่งอนาคต	๖.๐๒	๗	–
* อารมณ์ตัวแบบ X ลักษณะตัวแบบ X ตกรางวัล	๑๕.๐๗	๗	.๐๕

* ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้

ตาราง ๕

บทบาทของจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง และการปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่มีต่อพฤติกรรมโกง

ตัวแปรอิสระ	ค่า x^2	df	$p <$
จริยธรรมต่ำกับจริยธรรมสูง (รวม)	๐.๙๒	๑	–
จริยธรรมต่ำกับจริยธรรมสูง (มีตัวแบบ)	๒.๐๘	๑	–
จริยธรรมต่ำกับจริยธรรมสูง (ไม่มีตัวแบบ)	๐.๑๘	๑	–
จริยธรรม X มุ่งอนาคต (รวม)	๓.๑๖	๓	–
จริยธรรม X มุ่งอนาคต (มีตัวแบบ)	๔.๕๕	๓	–
จริยธรรม X มุ่งอนาคต (ไม่มีตัวแบบ)	๐.๓๐	๓	–
จริยธรรม X มีตัวแบบ	๖.๔๑	๓	–
จริยธรรม X ลักษณะตัวแบบ (๓)	๘.๑๘	๕	–
จริยธรรม X ลักษณะตัวแบบ (๒)	๓.๘๗	๓	–
จริยธรรม X อารมณ์ตัวแบบ	๓.๑๖	๓	–
*จริยธรรม X ตกรางวัล (รวม)	๙.๖๒	๓	.๐๕
*จริยธรรม X ตกรางวัล (มีตัวแบบ)	๘.๔๒	๓	.๐๕
*จริยธรรม X ตกรางวัล (ไม่มีตัวแบบ)	๖.๕๕	๓	.๐๕
จริยธรรม X ลักษณะ X อารมณ์ตัวแบบ	๑๐.๓๖	๗	–
*จริยธรรม X ลักษณะ (๓) X ตกรางวัล	๒๒.๖๑	๑๑	.๐๕
จริยธรรม X ลักษณะ (๒) X ตกรางวัล	๑๑.๙๖	๗	–
*จริยธรรม X อารมณ์ตัวแบบ X ตกรางวัล	๑๔.๑๙	๗	.๐๕

ตาราง ๕

ต่อ

ตัวแปรอิสระ	ค่า x^2	df	p<
จริยธรรม X มุ่งอนาคต X มีตัวแบบ	๙.๐๔	๗	–
*จริยธรรม X มุ่งอนาคต X ลักษณะ (๓)	๒๕.๘๕	๗	.๐๑
*จริยธรรม X มุ่งอนาคต X ลักษณะ (๒)	๒๑.๗๗	๗	.๐๑
จริยธรรม X มุ่งอนาคต X อารมณ์ตัวแบบ	๖.๐๒	๗	–
จริยธรรม X มุ่งอนาคต X ตกรางวัล (รวม)	๑๒.๓๗	๗	–
จริยธรรม X มุ่งอนาคต X ตกรางวัล (มีตัวแบบ)	๑๒.๓๔	๗	–
จริยธรรม X มุ่งอนาคต X ตกรางวัล(ไม่มีตัวแบบ)	๘.๖๔	๗	–

* ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้

ตาราง ๖

บทบาทของลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลอง และการปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่มีต่อพฤติกรรมโกง

ตัวแปรอิสระ	ค่า x^2	df	p<
มุ่งอนาคตต่ำกับมุ่งอนาคตสูง (รวม)	๐.๑๗	๑	–
มุ่งอนาคตต่ำกับมุ่งอนาคตสูง (มีตัวแบบ)	๐.๑๑	๑	–
มุ่งอนาคตต่ำกับมุ่งอนาคตสูง (ไม่มีตัวแบบ)	๐.๐๘	๑	–
มุ่งอนาคต X จริยธรรม (รวม)	๓.๑๖	๓	–
มุ่งอนาคต X จริยธรรม (มีตัวแบบ)	๔.๕๕	๓	–
มุ่งอนาคต X จริยธรรม (ไม่มีตัวแบบ)	๐.๓๐	๓	–
มุ่งอนาคต X การมีตัวแบบ	๔.๔๐	๓	–
มุ่งอนาคต X ลักษณะของตัวแบบ (๓)	๖.๙๙	๕	–
มุ่งอนาคต X ลักษณะของตัวแบบ (๒)	๒.๗๔	๓	–
มุ่งอนาคต X อารมณ์ตัวแบบ	๑.๔๗	๓	–
*มุ่งอนาคต X ตกรางวัล (รวม)	๘.๘๕	๓	.๐๕
มุ่งอนาคต X ตกรางวัล (มีตัวแบบ)	๖.๔๐	๓	–
มุ่งอนาคต X ตกรางวัล (ไม่มีตัวแบบ)	๕.๘๗	๓	–
มุ่งอนาคต X ลักษณะ X อารมณ์ตัวแบบ	๔.๒๑	๗	–
*มุ่งอนาคต X ลักษณะ (๓) X ตกรางวัล	๒๐.๐๐	๑๑	.๐๕
มุ่งอนาคต X ลักษณะ (๒) X ตกรางวัล	๙.๙๙	๗	–
มุ่งอนาคต X อารมณ์ตัวแบบ X ตกรางวัล	๑๑.๙๑	๗	–

ตาราง ๖

ต่อ

ตัวแปรอิสระ	ค่า x^2	df	p <
มุ่งอนาคต X จริยธรรม X มีตัวแบบ	๙.๐๔	๗	–
*มุ่งอนาคต X จริยธรรม X ลักษณะ (๓)	๒๕.๘๕	๗	.๐๑
*มุ่งอนาคต X จริยธรรม X ลักษณะ (๒)	๒๑.๗๗	๗	.๐๑
มุ่งอนาคต X จริยธรรม X อารมณ์ตัวแบบ	๖.๐๒	๗	–
มุ่งอนาคต X จริยธรรม X ตกรางวัล (รวม)	๑๒.๓๗	๗	–
มุ่งอนาคต X จริยธรรม X ตกรางวัล (มีตัวแบบ)	๑๒.๓๔	๗	–
มุ่งอนาคต X จริยธรรม X ตกรางวัล (ไม่มีตัวแบบ)	๘.๖๔	๗	–

* ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้

ตาราง ๗

บทบาทของเวลาตกรางวัล และการปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมโกง

ตัวแปรอิสระ	ค่า x^2	df	p <
* ตกรางวัลทันทีกับชลอรางวัล (รวม)	๘.๕๗	๑	.๐๑
* ตกรางวัลทันทีกับชลอรางวัล (มีตัวแบบ)	๕.๐๗	๑	.๐๕
* ตกรางวัลทันทีกับชลอรางวัล (ไม่มีตัวแบบ)	๔.๒๙	๑	.๐๕
* ตกรางวัล X ลักษณะตัวแบบ (๓)	๑๔.๙๖	๕	.๐๕
ตกรางวัล X ลักษณะตัวแบบ (๒)	๖.๕๓	๕	—
* ตกรางวัล X อารมณ์ตัวแบบ	๘.๖๓	๓	.๐๕
* ตกรางวัล X ลักษณะ X อารมณ์ตัวแบบ	๑๕.๐๗	๗	.๐๕
* ตกรางวัล X จริยธรรม (รวม)	๙.๖๒	๓	.๐๕
* ตกรางวัล X จริยธรรม (มีตัวแบบ)	๘.๔๒	๓	.๐๕
* ตกรางวัล X จริยธรรม (ไม่มีตัวแบบ)	๖.๕๕	๓	.๐๕
* ตกรางวัล X จริยธรรม X ลักษณะ (๓)	๒๒.๖๑	๑๑	.๐๕
ตกรางวัล X จริยธรรม X ลักษณะ (๒)	๑๑.๙๖	๗	—
* ตกรางวัล X อารมณ์ตัวแบบ X จริยธรรม	๑๔.๑๙	๗	.๐๕
* ตกรางวัล X มุ่งอนาคต (รวม)	๘.๘๕	๓	.๐๕
ตกรางวัล X มุ่งอนาคต (มีตัวแบบ)	๖.๔๐	๓	—
ตกรางวัล X มุ่งอนาคต (ไม่มีตัวแบบ)	๕.๘๗	๓	—
* ตกรางวัล X ลักษณะ (๓) X มุ่งอนาคต	๒๐.๐๐	๑๑	.๐๕

ตาราง ๗

ต่อ

ตัวแปรอิสระ	ค่า x^2	df	p<
ตกรางวัล X ลักษณะ (๒) X มุ่งอนาคต	๙.๙๙	๗	–
ตกรางวัล X อารมณ์ตัวแบบ X มุ่งอนาคต	๑๑.๙๑	๗	–
ตกรางวัล X มุ่งอนาคต X จริยธรรม (รวม)	๑๒.๓๗	๗	–
ตกรางวัล X มุ่งอนาคต X จริยธรรม (มีตัวแบบ)	๑๒.๓๔	๗	–
ตกรางวัล X มุ่งอนาคต X จริยธรรม (ไม่มีตัวแบบ)	๘.๖๔	๗	–

*ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมโกงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่เชื่อมั่นได้

ตาราง ๘

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวแบบกับเวลาตกรางวัลที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
ตัวแบบอับอาย ตกรางวัลทันที	๓๐	๓๐	๖๐	๕๐.๐๐
ตัวแบบอับอาย ชลอรางวัล	๒๑	๓๙	๖๐	๓๕.๐๐
ตัวแบบละอาย ตกรางวัลทันที	๒๕	๓๕	๖๐	๔๑.๖๗
ตัวแบบละอาย ชลอรางวัล	๑๗	๔๓	๖๐	๒๘.๓๓
ตัวแบบควบคุม ตกรางวัลทันที	๒๐	๑๐	๓๐	๖๖.๖๗
ตัวแบบควบคุม ชลอรางวัล	๑๒	๑๘	๓๐	๔๐.๐๐

$x^2_{รวม}$ = ๑๔.๙๖, df = ๕, p< .๐๕

๖๖.๖๗ % กับ ๒๘.๓๓ %. x^2 = ๑๒.๑๔, df = ๑, p< .๐๐๑

๖๖.๖๗ % กับ ๓๕.๐๐ %. x^2 = ๘.๐๙, df = ๑, p< .๐๑

๖๖.๖๗ % กับ ๔๑.๖๗ %. x^2 = ๕.๐๐, df = ๑, p< .๐๕

๖๖.๖๗ % กับ ๔๐.๐๐ %. x^2 = ๔.๒๙, df = ๑, p< .๐๕

๒๘.๓๓ % กับ ๕๐.๐๐ %. x^2 = ๕.๙๑, df = ๑, p< .๐๒

ตาราง ๕

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ของตัวแบบกับเวลาตกรางวัลที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
ตัวแบบดีใจ ตกรางวัลทันที	๒๘	๓๒	๖๐	๔๖.๖๗
ตัวแบบดีใจ ชลอรางวัล	๑๔	๔๖	๖๐	๒๓.๓๓
ตัวแบบเสียใจ ตกรางวัลทันที	๒๗	๓๓	๖๐	๔๕.๐๐
ตัวแบบเสียใจ ชลอรางวัล	๒๔	๓๖	๖๐	๔๐.๐๐

$x^2_{รวม} = ๘.๖๓$, df = ๓, $p < .๐๕$

๒๓.๓๓ % กับ ๔๖.๖๗ %, $x^2 = ๗.๑๘$, df = ๑, $p < .๐๑$

๒๓.๓๓ % กับ ๔๕.๐๐ %, $x^2 = ๖.๒๖$, df = ๑, $p < .๐๒$

๒๓.๓๓ % กับ ๔๐.๐๐ %, $x^2 = ๓.๘๕$, df = ๑, $p < .๐๕$

ตาราง ๑๐

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง และเวลาตกรางวัล ที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
ไม่มีตัวแบบ :				
จริยธรรมต่ำ ทันที	๘	๗	๑๕	๕๓.๓๓
จริยธรรมต่ำ ชลอ	๔	๕	๙	๔๔.๔๔
จริยธรรมสูง ทันที	๑๒	๓	๑๕	๘๐.๐๐
จริยธรรมสูง ชลอ	๘	๑๓	๒๑	๓๘.๑๐
มีตัวแบบ :				
จริยธรรมต่ำ ทันที	๓๑	๒๖	๕๗	๕๔.๓๙
จริยธรรมต่ำ ชลอ	๑๙	๓๙	๕๘	๓๒.๗๖
จริยธรรมสูง ทันที	๒๔	๓๙	๖๓	๓๘.๑๐
จริยธรรมสูง ชลอ	๑๙	๔๓	๖๒	๓๐.๖๕

ไม่มีตัวแบป $x^2_{รวม} = ๖.๕๕$, df = ๓, $p < .๐๕$

มีตัวแบบ $x^2_{รวม} = ๘.๔๔$, df = ๓, $p < .๐๕$

๘๐.๐๐% กับ ๓๘.๑๐% $x^2 = ๔.๖๒$, df = ๑, $p < .๐๕$

๕๔.๓๙% กับ ๓๐.๖๕% $x^2 = ๖.๘๗$, df = ๑, $p < .๐๑$

๕๔.๓๙% กับ ๓๒.๗๖% $x^2 = ๕.๔๗$, df = ๑, $p < .๐๒$

ตาราง ๑๑

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลอง กับเวลาตกรางวัล ที่มีผลต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
กลุ่มรวม				
มุ่งอนาคตต่ำ ทันที	๔๐	๓๗	๗๗	๕๑.๙๕
มุ่งอนาคตต่ำ ชลอ	๒๓	๔๗	๗๐	๓๒.๘๖
มุ่งอนาคตสูง ทันที	๓๕	๓๘	๗๓	๔๗.๙๕
มุ่งอนาคตสูง ชลอ	๒๗	๕๓	๘๐	๓๓.๗๕

$x^2_{รวม} = ๘.๘๕$, df = ๓, $p < .๐๕$

๕๑.๙๕ % กับ ๓๒.๘๖ % $x^2 = ๕.๔๖$, df = ๑, $p < .๐๒$

๕๑.๙๕ % กับ ๓๓.๗๕ % $x^2 = ๕.๓๑$, df = ๑, $p < .๐๕$

ตาราง ๑๒

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคต จริยธรรม และลักษณะของตัวแบบที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
อับอาย จ. ต่ำ ม. ต่ำ	๑๐	๒๐	๓๐	๓๓.๓๓
อับอาย จ. ต่ำ ม. สูง	๑๕	๙	๒๔	๖๒.๕๐
อับอาย จ. สูง ม. ต่ำ	๑๗	๑๐	๒๗	๖๒.๙๖
อับอาย จ. สูง ม. สูง	๙	๓๐	๓๙	๒๓.๐๘
ละอาย จ. ต่ำ ม. ต่ำ	๑๔	๑๗	๓๑	๔๕.๑๖
ละอาย จ. ต่ำ ม. สูง	๑๑	๑๙	๓๐	๓๖.๖๗
ละอาย จ. สูง ม. ต่ำ	๖	๒๔	๓๐	๒๐.๐๐
ละอาย จ. สูง ม. สูง	๑๑	๑๘	๒๙	๓๗.๙๓
ควบคุม จ. ต่ำ ม. ต่ำ	๗	๗	๑๔	๕๐.๐๐
ควบคุม จ. ต่ำ ม. สูง	๕	๕	๑๐	๕๐.๐๐
ควบคุม จ. สูง ม. ต่ำ	๙	๖	๑๕	๖๐.๐๐
ควบคุม จ. สูง ม. สูง	๑๑	๑๐	๒๑	๕๒.๓๘

ตาราง ๑๒

ต่อ

	$x^2_{\text{มีตัวแบบ}}$	= ๒๑.๗๗,	df = ๗, p< .๐๑
	$x^2_{\text{รวม}}$	= ๘.๘๕,	df = ๓, p< .๐๕
๒๐.๐๐ % กับ ๖๒.๙๖ %	x^2	= ๑๐.๙๐,	df = ๑, p< .๐๐๑
๒๐.๐๐ % กับ ๖๒.๕๐ %	x^2	= ๑๐.๑๓,	df = ๑, p< .๐๐๑
๒๓.๐๘ % กับ ๖๒.๙๖ %	x^2	= ๑๐.๖๓,	df = ๑, p< .๐๐๑
๒๓.๐๘ % กับ ๖๒.๕๐ %	x^2	= ๙.๗๙,	df = ๑, p< .๐๐๑
๓๓.๓๓ % กับ ๖๒.๙๖ %	x^2	= ๕.๐๐,	df = ๑, p< .๐๕
๓๓.๓๓ % กับ ๖๒.๕๐ %	x^2	= ๔.๕๖,	df = ๑, p< .๐๕

ตาราง ๑๓

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวลาตกรางวัล ลักษณะของตัวแบบ และจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง ที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
ทันที อับอาย จ. ต่ำ	๑๔	๑๒	๒๖	๕๓.๘๕
ทันที อับอาย จ. สูง	๑๖	๑๘	๓๔	๔๗.๐๖
ทันที ละอาย จ. ต่ำ	๑๗	๑๔	๓๑	๕๔.๘๔
ทันที ละอาย จ. สูง	๘	๒๑	๒๙	๒๗.๕๙
ทันที ควบคุม จ. ต่ำ	๘	๗	๑๕	๕๓.๓๓
ทันที ควบคุม จ. สูง	๑๒	๓	๑๕	๘๐.๐๐
ชลอ อับอาย จ. ต่ำ	๑๑	๑๗	๒๘	๓๙.๒๙
ชลอ อับอาย จ. สูง	๑๐	๒๒	๓๒	๓๑.๒๕
ชลอ ละอาย จ. ต่ำ	๘	๒๒	๓๐	๒๖.๖๗
ชลอ ละอาย จ. สูง	๙	๒๑	๓๐	๓๐.๐๐
ชลอ ควบคุม จ. ต่ำ	๔	๕	๙	๔๔.๔๔
ชลอ ควบคุม จ. สูง	๘	๑๓	๒๑	๓๘.๑๐

ตาราง ๑๓

ต่อ

$x^2_{รวม}$ = ๒๒.๖๑, df = ๑๑, $p < .๐๕$

๒๖.๖๗ % กับ ๕๔.๘๔ %, x^2 = ๕.๐๐, df = ๑, $p < .๐๕$

๒๖.๖๗ % กับ ๕๓.๘๕ %, x^2 = ๔.๓๑, df = ๑, $p < .๐๕$

๒๖.๖๗ % กับ ๘๐.๐๐ %, x^2 = ๑๑.๕๒, df = ๑, $p < .๐๐๑$

๒๗.๕๙ % กับ ๕๔.๘๔ %, x^2 = ๔.๕๘, df = ๑, $p < .๐๕$

๒๗.๕๙ % กับ ๕๓.๘๕ %, x^2 = ๓.๙๔, df = ๑, $p < .๐๕$

๒๗.๕๙ % กับ ๘๐.๐๐ %, x^2 = ๘.๙๔, df = ๑, $p < .๐๕$

๘๐.๐๐ % กับ ๓๘.๑๐ %, x^2 = ๔.๖๔, df = ๑, $p < .๐๑$

๘๐.๐๐ % กับ ๓๙.๒๙ %, x^2 = ๖.๕๑, df = ๑, $p < .๐๒$

ตาราง ๑๔

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวลาตกรางวัล ลักษณะของตัวแบบ และลักษณะมุ่งอนาคตของผู้ถูกทดลองที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
ทันที อับอาย ม. ต่ำ	๑๖	๑๑	๒๗	๕๘.๒๖
ทันที อับอาย ม. สูง	๑๔	๑๙	๓๓	๔๒.๔๒
ทันที ละอาย ม. ต่ำ	๑๕	๒๐	๓๕	๔๒.๘๖
ทันที ละอาย ม. สูง	๑๐	๑๕	๒๕	๔๐.๐๐
ทันที ควบคุม ม. ต่ำ	๙	๖	๑๕	๖๐.๐๐
ทันที ควบคุม ม. สูง	๑๑	๔	๑๕	๗๓.๓๓
ชลอ อับอาย ม. ต่ำ	๑๑	๑๙	๓๐	๓๖.๖๗
ชลอ อับอาย ม. สูง	๑๐	๒๐	๓๐	๓๓.๓๓
ชลอ ละอาย ม. ต่ำ	๕	๒๑	๒๖	๑๙.๒๓
ชลอ ละอาย ม. สูง	๑๒	๒๒	๓๔	๓๕.๒๙
ชลอ ควบคุม ม. ต่ำ	๗	๗	๑๔	๕๐.๐๐
ชลอ ควบคุม ม. สูง	๕	๑๑	๑๖	๓๑.๒๕

ตาราง ๑๔

ต่อ

$x^2_{รวม}$ = ๒๐.๐๐, df = ๑๑, $p < .๐๕$

๗๓.๓๓ % กับ ๑๙.๒๓ %, x^2 = ๓.๗๑, df = ๑, $p < .๐๕$

๗๓.๓๓ % กับ ๓๑.๒๕ %, x^2 = ๓.๙๓, df = ๑, $p < .๐๕$

๗๓.๓๓ % กับ ๓๓.๓๓ %, x^2 = ๔.๙๒, df = ๑, $p < .๐๕$

๗๓.๓๓ % กับ ๓๕.๒๙ %, x^2 = ๔.๖๒, df = ๑, $p < .๐๕$

๑๙.๓๒ % กับ ๕๙.๒๖ %, x^2 = ๘.๘๗, df = ๑, $p < .๐๑$

ตาราง ๑๕

อิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวลาตกรางวัล อารมณ์ของตัวแบบ และจริยธรรมของผู้ถูกทดลอง ที่มีต่อพฤติกรรมโกง

สภาวะ	จำนวนคน			
	โกง	ไม่โกง	รวม	% โกง
ทันที ดีใจ จ. ต่ำ	๑๓	๑๓	๒๖	๕๐.๐๐
ทันที ดีใจ จ. สูง	๑๕	๑๙	๓๔	๔๔.๑๒
ทันที เสียใจ จ. ต่ำ	๑๘	๑๓	๓๑	๕๘.๐๖
ทันที เสียใจ จ. สูง	๙	๒๐	๒๙	๓๑.๐๓
ชลอ ดีใจ จ. ต่ำ	๗	๑๘	๒๕	๒๘.๐๐
ชลอ ดีใจ จ. ต่ำ	๗	๒๘	๓๕	๒๐.๐๐
ชลอ เสียใจ จ. ต่ำ	๑๒	๒๑	๓๓	๓๖.๓๖
ชลอ เสียใจ จ. สูง	๑๒	๑๕	๒๗	๔๔.๔๔

$x^2_{รวม}$ = ๑๔.๑๙, df = ๗, $p < .๐๕$

๒๐.๐๐ % กับ ๕๘.๐๖ %, x^2 = ๑๐.๑๒, df = ๑, $p < .๐๑$

๒๖.๐๐ % กับ ๕๐.๐๐ %, x^2 = ๔.๘๑, df = ๑, $p < .๐๕$

๒๘.๐๐ % กับ ๕๘.๐๖ %, x^2 = ๕.๐๖, df = ๑, $p < .๐๕$

ตาราง ๑๖

เปรียบเทียบเปอร์เซนต์ของผู้โกงที่มีจริยธรรมในระดับที่ต่างกัน ในสภาวะการทดลองต่างๆ

สภาวะ	เปอร์เซนต์ของผู้โกงที่มี		
	จริยธรรมต่ำ	จริยธรรมสูง	แตกต่าง
ไม่มีตัวแบบ	๕๐.๐๐	๕๕.๕๖	− ๕.๕๖
มีตัวแบบ	๔๓.๔๘	๓๔.๔๐	๙.๐๘
ตัวแบบอับอาย	๔๖.๓๐	๓๙.๔๐	๖.๙๐
ตัวแบบละอาย	๔๐.๙๘	๒๘.๘๑	๑๒.๑๗
ตัวแบบดีใจ	๓๙.๒๒	๓๑.๘๘	๗.๓๔
ตัวแบบเสียใจ	๔๖.๘๘	๓๗.๕๐	๙.๓๘
ตกรางวัลทันที (ไม่มีตัวแบบ)	๕๓.๓๓	๘๐.๐๐	− ๒๖.๖๗
ชลอรางวัล (ไม่มีตัวแบบ)	๔๔.๔๔	๓๘.๑๐	๖.๓๔
ตกรางวัลทันที (มีตัวแบบ)	๕๔.๓๙	๓๘.๑๐	๑๖.๒๙
ชลอรางวัล (มีตัวแบบ)	๓๒.๗๖	๓๐.๖๕	๒.๑๑

ตาราง ๑๗

เปรียบเทียบเปอร์เซนต์ของผู้โกงที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่างกัน ในสภาวะการทดลองต่าง ๆ

สภาวะ	เปอร์เซนต์ของผู้โกงที่มีลักษณะ		
	มุ่งอนาคตต่ำ	มุ่งอนาคตสูง	แตกต่าง
ไม่มีตัวแบบ	๕๕.๑๗	๕๑.๖๐	๓.๕๗
มีตัวแบบ	๓๙.๘๓	๓๗.๗๐	๒.๑๓
ตัวแบบอับอาย	๔๗.๓๗	๓๘.๑๐	๙.๒๗
ตัวแบบละอาย	๓๒.๗๙	๓๗.๒๙	– ๔.๕๐
ตัวแบบดีใจ	๓๕.๗๑	๓๔.๓๘	๑.๓๓
ตัวแบบเสียใจ	๔๓.๕๕	๔๑.๓๘	๒.๑๗
ตกรางวัลทันที (ไม่มีตัวแบบ)	๖๐.๐๐	๗๓.๓๓	– ๑๓.๓๓
ชลอรางวัล (ไม่มีตัวแบบ)	๕๐.๐๐	๓๑.๒๕	๑๘.๗๕
ตกรางวัลทันที (มีตัวแบบ)	๕๐.๐๐	๔๑.๓๘	๘.๖๒
ชลอรางวัล (มีตัวแบบ)	๒๘.๕๗	๓๔.๓๘	– ๕.๘๑

ตาราง ๑๙

เปรียบเทียบเปอร์เซนต์ของผู้โกงที่มีจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตต่าง ๆ ในสภาวะการทดลองต่าง ๆ

สภาวะ	เปอร์เซนต์ผู้โกงที่มี					
	จ. ต่ำ ม. ต่ำ	จ. ต่ำ ม. สูง	แตกต่าง	จ. สูง ม. ต่ำ	จ. สูง ม. สูง	แตกต่าง
ไม่มีตัวแบบ	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๐.๐๐	๖๐.๐๐	๕๒.๓๘	๗.๖๒
มีตัวแบบ	๓๙.๓๔	๔๘.๑๕	– ๘.๘๑	๔๐.๓๕	๒๙.๔๑	๑๐.๙๔
ตัวแบบอับอาย	๓๓.๓๓	๖๒.๕๐	– ๒๙.๑๗	๖๒.๙๖	๒๓.๐๘	๓๙.๘๘
ตัวแบบละอาย	๔๕.๑๖	๓๖.๖๗	๘.๔๙	๒๐.๐๐	๓๗.๙๓	– ๑๗.๙๓
ตัวแบบดีใจ	๓๒.๑๔	๔๗.๘๓	– ๑๕.๖๙	๓๙.๒๙	๒๖.๘๓	๑๒.๔๖
ตัวแบบเสียใจ	๔๕.๔๕	๔๘.๓๙	– ๒.๙๔	๔๑.๓๘	๓๓.๓๓	๘.๐๕
ตกรางวัลทันที (มีตัวแบบ)	๕๑.๖๑	๕๗.๖๙	– ๖.๐๘	๔๘.๓๙	๒๘.๑๓	๒๐.๒๖
ชลอรางวัล (มีตัวแบบ)	๒๐.๖๗	๓๙.๒๙	– ๑๘.๖๒	๓๐.๗๗	๓๐.๕๖	๐.๒๑

ตาราง ๑๕

แสดงเปอร์เซนต์ของผู้โกง โดยแยกตามลักษณะของตัวแบบ ลักษณะจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคต ของผู้ถูกทดลอง

สภาวะ —	จริยธรรมต่ำ		จริยธรรมสูง	
ตัวแบบ	มุ่งอนาคตต่ำ	มุ่งอนาคตสูง	มุ่งอนาคตต่ำ	มุ่งอนาคตสูง
อับอาย	๓๓.๓	๖๒.๕	๖๒.๙	๒๓.๑
ละอาย	๔๕.๒	๓๖.๗	๒๐.๐	๓๗.๙
มีตัวแบบ	๓๙.๓	๔๘.๒	๔๐.๔	๒๙.๔
ไม่มีตัวแบบ	๕๐.๐	๕๐.๐	๖๐.๐	๕๒.๔
รวม	๔๑.๓	๔๘.๔	๔๔.๔	๓๔.๘
ไม่มีตัวแบบ — มีตัวแบบ	๑๐.๗	๑.๘	๑๙.๖	๒๓.๐
ไม่มีตัวแบบ — ตัวแบบอับอาย	๑๖.๗	— ๑๒.๕	— ๒.๙	๒๙.๓
ไม่มีตัวแบบ — ตัวแบบละอาย	๔.๘	๑๓.๓	๔๐.๐	๑๔.๕

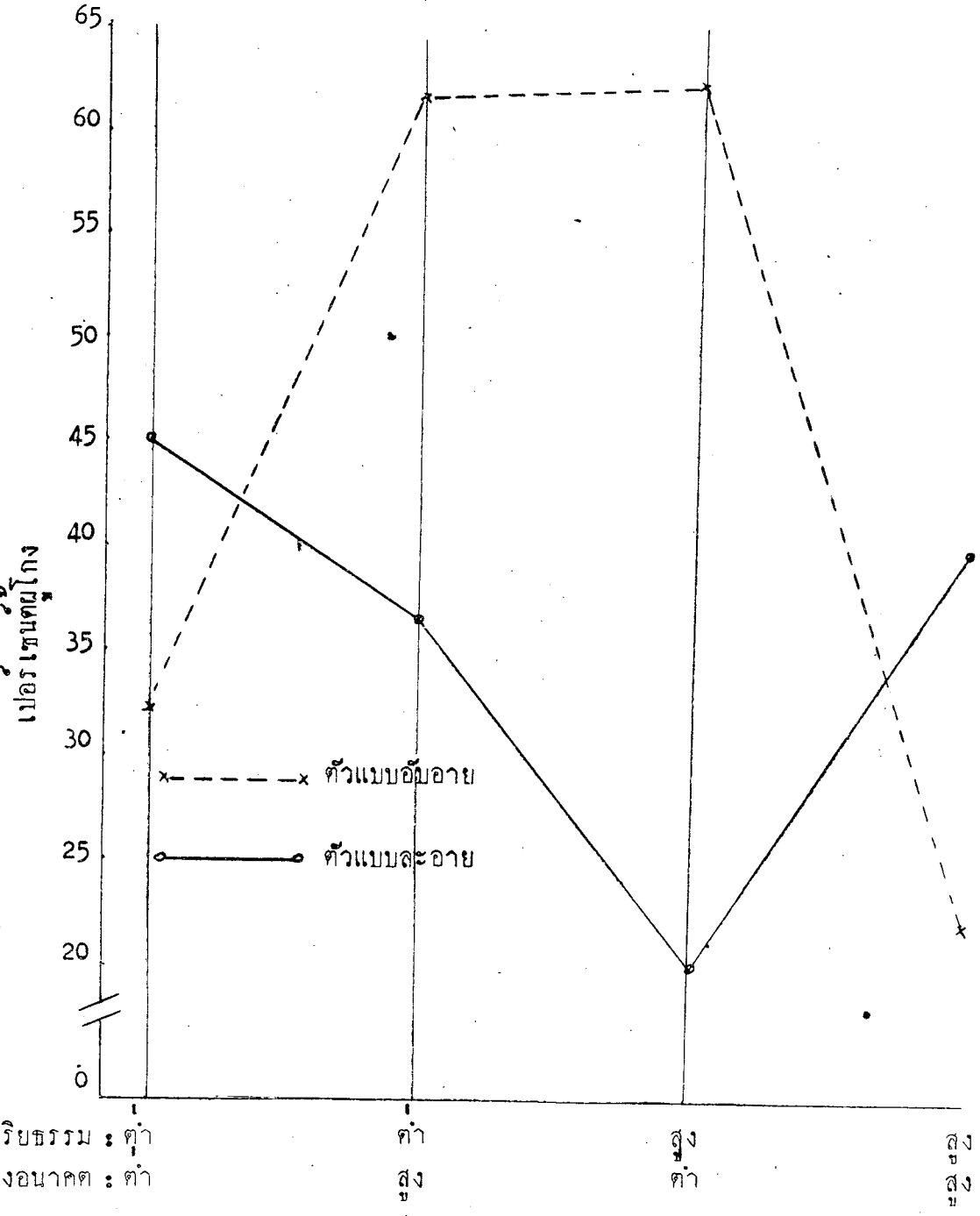

ภาพ ๑ เปรียบเทียบจำนวนผู้โกงที่มีจริยธรรมและลักษณะมุ่งอนาคตต่างกัน ในสภาวะที่มีตัวแบบประเภทอับอายผู้อื่นและละอายใจตนเอง

บรรณานุกรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน วิธีอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะเด็กไทย ตอน ๑ : ลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ **วารสารคหเศรษฐศาสตร์** ๒๕๑๘, ๑๙, ๕, ๓๕–๔๑.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน วิธีอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะเด็กไทย ตอน ๒ : ลักษณะความเป็นพลเมืองดี **วารสารคหเศรษฐศาสตร์** ๒๕๑๙, ๒๐, ๑, ๑๖ – ๒๕.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน **การรวบรวมผลงานวิจัย "พัฒนาการเด็กเพื่อพัฒนาประเทศ"** เอกสารโรเนียวประกอบการสัมนาคหกรรมศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ ๒, ๒๕๒๐

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร ผลของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และอิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมคล้อยตาม **ปริญญานิพนธ์** กศม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒๕๑๘

แสงอรุณ ชูชาติ ประสิทธิผลของผู้สื่อความและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ **ปริญญานิพนธ์** กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒๕๑๘

สุเชษฐ ม่าเหร็ม อิทธิพลของการเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนไทย **ปริญญานิพนธ์** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒๕๑๙

Bandura, A. Vicarious processes: A case of no–trial learning. in L. Berkowitz (ed.) Advances in experimental social psychology. Vol. ๒., New York: Academic Press, ๑๙๖๕.

Baron, R.A. Attraction toward the model and model's competence as determinants of adult imitative behavior. Journal of Personality and Social Psychology, ๑๙๗๐, ๑๔, ๓๔๕ – ๓๕๑

Becker, W.C. Consequences of different kinds of parental discipline. in M.L. Hoffman and L.W. Hoffman (eds.) Review of child development research. New York: Connecticut Printers, Inc., ๑๙๖๔, pp. ๑๖๙ – ๒๐๘.

Brown, R. Social psychology. New York: The Free press. ๑๙๖๘, p. ๔๑๒.

Burton, R.V. Generality of honesty reconsidered. Psychological Review, ๑๙๖๓, ๗๐, ๔๘๑ – ๔๙๙.

Burton, R.V. ; Allinsmith, W. ; Maccoby, E.E. Resistance to temptation in relation to sex of child, sex of experimenter, and withdrawal of attention Journal of Personality and Social Psychology, ๑๙๖๖, ๓, ๒๕๓–๒๕๘.

Crowley. P.M. Effect of training upon objectivity of moral judgment in grade school children. Journal of Personality and Social Psychology, ๑๙๖๘, ๘, ๒๒๘–๒๓๒.

Dienstbier, R.A., et. al. An emotion — attribution approach to moral behavior: interfacing cognitive and avoidance theories of moral development. Child Development, ๑๙๗๕, ๔๖, ๒๑๙–๒๓๒.

Dmitruk, V.M. Incentive preference and resistance to temptation. Child Development, ๑๙๗๑, ๔๒, ๖๒๕–๖๒๘.

Dorr, D., & Fey, S. Relative power of symbolic adult and peer models in the modification of children's moral choice behavior. Journal of Personality and Social Psychology, ๑๙๗๔, ๒๙, ๓๓๕–๓๔๑.

Edwards, A.L. Experimental design in psychological research. Revised edition, New York: Holt, Rinehart and Winston, ๑๙๖๓, pp. ๖๗–๗๑

Eisenman, R. Scapegoating and social control. Journal of Psychology, ๑๙๖๕ ๖๑, ๒๐๓–๒๐๙

Flanders, J.P. A review of research on imitative behavior. Psychological Bulletin, ๑๙๖๘, ๖๙, ๓๑๖–๓๓๗.

Glassco, J.A., Milgram, N.A. and Youniss, J. Stability of training effects on

intentionality in moral judgment in children. Journal of Personality and Social Psychology, ๑๙๗๐, ๑๔, ๓๖๐–๓๖๕.

Grinder, R.E. New techniques for research in children's temptation behavior. Child Development, ๑๙๖๑, ๓๒, ๖๗๙–๖๘๘.

Grinder, R.E., & Michael, R.E. Cultural influences on conscience development: resistance to temptation and guilt among Samoans and American Caucasians. Journal of Abnormal and Social Psychology, ๑๙๖๓, ๖๖, ๕๐๓–๕๐๗.

Hartshorne, H., & May, M.A. Studies in the nature of character. Vol. ๑. Studies in deceit. New York: Macmillan, ๑๙๒๘.

Hicks, D. Imitation and retention of film mediated aggressive peer and adult models. Journal of Personality and Social Psychology. ๑๙๖๕, ๒, ๙๗–๑๐๐.

Hoffman M.L. Moral development. in P.H. Mussen (ed.) Carmichael's manual of child development. Vol. ๒., ๓rd edition, New York: John Wiley & Sons, Inc. ๑๙๗๐, pp. ๒๖๑ – ๓๖๐.

Holstein, C.B. Irreversible, stepwise sequence in the development of moral judgment: a longitudinal study of males and females. Child Development, ๑๙๗๖, ๔๗, ๕๑–๖๑.

Hornstein, H.A., Fisch, E., & Holmes, M. Influence of a model's feeling about his behavior and his relevance as a comparison other on observers' helping behavior. Journal of Personality and Social Psychology, ๑๙๖๘, ๑๐, ๒๒๒ - ๒๒๖.

Insko, C.A. Theories of attitude change. New York: Appleton – Century – Crofts, ๑๙๖๗.

Johnson, R. A. study of children's moral judgments. Child Development, ๑๙๖๒, ๓๓, ๓๒๗ – ๓๕๔.

Kay, W. Moral Development. London : George Allen and Unwin Ltd., ๑๙๗๐.

Kay, W. Moral Education. London : George Allen and Unwin Ltd., ๑๙๗๕.

Kohlberg, L. Development of moral character an moral ideology. in M.L. Hoffman & L.W. Hoffman (eds.) Review of child development research. Vol. ๑, Hartford, Connecticut : Connecticut Printers, Inc. ๑๙๖๔, pp. ๓๙๓–๔๓๒. (a)

Kohlberg, L. Sex differences in morality. in E.E. Maccoby (Ed.) Sex role development. New York : Social Science Research Council, ๑๙๖๔ (b).

Kohlberg, L. Stage and sequence : The cognitive–developmental approach to socialization. in D.A. Goslin (ed.) Handbook of socialization theory and research. Chicago : Rand McNally and Company, ๑๙๖๙, pp. ๓๔๗ – ๔๘๐.

Kohlberg, L. Education for justice : a modern statement of the platonic view. in Sizer, N.F. & Sizer, T.R. (eds.) Moral education : Five lectures. Cambridge, Mass., Harvard University Press, ๑๙๗๐, pp. ๕๗ – ๘๔.

Kurtines, W., & Grief, B.E. The development of moral thought : review and evaluation of Kohlberg's approach. Psychological Bulletin, ๑๙๗๔, ๘๑, ๔๕๓ – ๔๗๐.

LeFurgy, W.G., & Waloshin, G.W. Immediate and long – term effects of experimentally induced social influence in the modification of adolescents' moral judgments. Journal of Personality and Social Psychogical ๑๙๖๙, ๑๒, ๑๐๔–๑๑๐.

Lindgren, H.C. An introduction to social psychology. New York : John Wiley & Sons., ๑๙๖๙, pp. ๑๐๙ – ๑๑๑.

MacRae, D. A test of Piaget's theories of moral development. Journal of Abnormal and Social Psychology, ๑๙๕๔, ๔๙, ๑๔ – ๑๘.

Mills, J. Changes in moral attitudes following temptation. Journal of Personality, ๑๙๕๘, ๒๖, ๕๑๗ – ๕๓๑.

Mischel, W. Preference for delayed reinforcement and social responsibility. Journal of Abnormal and Social Psychology, ๑๙๖๑, ๖๒, ๑ – ๗.

Mischel, W. Theory and research on the antecedents of self – imposed delay of reward. in B.A. Maher (ed.) Progress in experimental personality Research Vol. ๓, New York : Academic Press, ๑๙๖๖, pp. ๘๕ – ๑๓๒

Mischel, W. Processes in delay of gratification. in L. Berkowitz (ed.) Advances in experimental social psychology. Vol. ๗, New York : Academic Press, ๑๙๗๔, pp. ๒๔๙ – ๒๙๓.

Mischel, W., & Gilligan, C. Delay of gratification, motivation for the prohibited gratification, and responses to temptation. Journal of Abnormal and Social Psychology. ๑๙๖๔, ๖๙, ๔๑๑ – ๔๑๗.

Myers, J.L. Fundamentals of experimental design. Boston : Allyn and Bacon, ๑๙๗๔, pp, ๑๑๓ – ๑๒๗.

Piaget, J. The moral judgment of the child. London : Harcourt, Brace., ๑๙๓๒.

Piers, G. & Singer. M. Shame and guilt : a psychoanalytic and a cultural study. Springfield, Ill. : Thomas, ๑๙๖๓.

Pittel, S.M., & Mendelsohn, G.A. Measurement of moral values : a review and critique. Psychological Bulletin, ๑๙๖๖, ๖๖, ๒๒ – ๓๕.

Psychology Today : an introduction ๒nd edition, Del Mar, California : CRM Books, ๑๙๗๒, p. ๑๔๙.

Rest, J.R. The hierarchical nature of moral judgment : A study of patterns

of comprehension and preference of moral stages. Journal of Personality, ๑๙๗๓, ๔๑, ๘๖ – ๑๐๙.

Rest, J., Tureil, E., & Kohlberg, L. Level of moral development as a determinant of preference and comprehension of moral judgments made by others. Journal of Personality, ๑๙๖๙, ๓๗, ๒๒๕ – ๒๕๒.

Roberts, A.H. & Erikson, R.V. Delay of gratification, Porteus Maze Test performance, and behavioral adjustment in a delinquent group. Journal of Abnormal Psychology ๑๙๖๘, ๗๓, ๔๔๘ – ๔๕๓.

Roe, A., & Siegelman, M. A parent – child relations questionnaire. Child Development, ๑๙๖๓, ๓๔, ๓๕๕ – ๓๖๙.

Rothman, G.R. The influence of moral reasoning on behavioral choices. Child Development, ๑๙๗๖, ๔๗, ๓๙๗ – ๔๐๖.

Schaefer, E.S. Children's reports of parental behavior : an inventory. Child Development, ๑๙๖๕, ๓๖, ๔๑๓–๔๒๔.

Schwartz S.H., Feldman, K.A., Brown, M.E., & Heingartner, A. Some personality correlates of conduct in two situations of moral conflict. Journal of Personality, ๑๙๖๙, ๓๗, ๔๑ – ๕๗.

Scott, J.F. Internalization of norms : a sociological theory of moral commitment. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice – Hall, Inc., ๑๙๗๑, pp. ๑๖๐ – ๑๗๕.

Sears. R.R., Maccoby, E.E., & Lewin, H. Patterns of child rearing. Evanston, Illinois : Row, Peterson Inc., ๑๙๕๗.

Stein, A.H. Imitation of resistance to temptation. Child Development, ๑๙๖๗, ๓๘, ๑๕๗ – ๑๖๙.

Stouwie, R.J. Inconsistent verbal instructions and children's resitance - to - temptation behavior. Child Development, ๑๙๗๑, ๔๒, ๑๕๑๗ – ๑๕๓๑.

Stouwie, R.J. An experimental study of adult dominance and warmth, conflicting verbal instructions, and children's moral behavior. Child Development, ๑๙๗๒, ๔๓, ๙๕๙ – ๙๗๑.

Tracy, J.J. and Cross, H.J. Antecedents of shift in moral judgment. Journal of Personality and Social Psychology, ๑๙๗๓, ๒๖, ๒๓๘ – ๒๔๔.

Triandis, H.C. Attiude and attitude change. New York : John Wiley & Sons, Inc., ๑๙๗๑.

Turiel, E. An experimental test of the sequentiality of developmental stages in the child's moral judgments. Journal of Personality and Social Psychology, ๑๙๖๖, ๓, ๖๑๑ – ๖๑๘.

Turiel, E., & Rothman, G.R. The influence of reasoning on behavioral choice at different stages of moral development. Child Development, ๑๙๗๒, ๔๓, ๗๔๑ – ๗๕๖.

Walls, R.T., & Smith, T.S. Development of preference for delayed reinforcement in disadvantaged children. Journal of Educational Psychology. ๑๙๗๐, ๖๑, ๑๑๘ – ๑๒๓.

Walters, R.H., & Parke, R.D. The influence of punishment and related disciplinary techniques on the social behavior of children : theory and empirical findings. in B.A. Maher (ed.) Progress in experimental personality research. Vol. ๔, New York : Academic Press, ๑๙๖๗, pp. ๑๗๙ – ๒๒๘.

Wright, D. The psychology of moral behaviour. Middlesex, England : Penquin Books Ltd., ๑๙๗๕.

Yussen, S.R. Moral reasoning from the perspective of others. Child Development, ๑๙๗๖, ๔๗, ๕๕๑ – ๕๕๕.